

Broedvogelonderzoek

In Het Verdronken Land van Saeftinghe

2018

Laurent Van den Bergh, Pepijn Calle & Wannes Castelijns

Broedvogelonderzoek

In Het Verdronken Land van Saeftinghe

2018

Wilhelminadorp, december 2018

Stichting Het Zeeuwse Landschap
Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut

Auteurs: Laurent Van den Bergh, Pepijn Calle & Wannes Castelijns

Projectleiders: Pepijn Calle & Laurent Van den Bergh

Foto voorblad: Chiel Jacobusse

Een eerdere versie van het rapport is doorgenomen door: Marc Buise, Lucien Calle, Henk Castelijns, Chiel Jacobusse, Bas de Maat en Alex Wieland

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Gebiedsbeschrijving	4
2.1	Algemeen	4
2.2	Status	5
2.3	Vegetatie	5
2.4	Beheer	5
2.5	Deelgebieden	6
3	Methode	7
3.1	Algemeen	7
3.2	Soortspecifieke methoden	7
3.3	Avimap	8
3.4	Invloed van weer & getij	8
4	Resultaten	12
4.1	Ganzen	15
4.2	Eenden	18
4.3	Patrijzen & fazanten	24
4.4	Roofvogels	25
4.5	Rallen, koeten & waterhoentjes	26
4.6	Steltlopers	31
4.7	Meeuwen	38
4.8	Visdief	40
4.9	Duiven	41
4.10	Koekoek	42
4.11	Kerkuil	42
4.12	Zangvogels	43
5	Conclusies en discussie	66
5.1	Soortenontwikkelingen	66
5.2	Methode	73
6	Aanbevelingen	75
	Bibliografie	76
	Bijlagen	78
	Bijlage 1 – Toponiemen	79
	Bijlage 2 – Begrazing in Saeftinghe	80
	Bijlage 3 – Beschrijving van de deelgebieden	81
	Bijlage 4 - Nachtbezoeken	85
	Bijlage 5 – Beschrijving van de weersomstandigheden	86
	Bijlage 6 – Samenvattende tabel 1997-2018	93
	Bijlage 7 – Verspreidingskaarten per soort (alfabetisch)	96

Voorwoord

Voor u ligt het verslag van de 4de integrale broedvogelkartering in het Verdrongen Land van Saeftinghe. Het Zeeuwse Landschap streeft ernaar dit gebied zes-jaarlijks in zijn geheel te inventariseren. Dit heeft als doel de broedvogelstand op te volgen door vergelijkingen met het verleden mogelijk te maken. Deze informatie wordt ook gebruikt om het beheer van het gebied te evalueren en zo nodig aan te passen.

Dit onderzoek is voor een groot deel uitgevoerd door 18 vrijwilligers. Deze hebben bij elkaar circa 600 uur veldwerk verricht. Zonder hulp van deze vrijwilligers is het vrijwel ondoenlijk een broedvogel-inventarisatie in het Verdrongen Land van Saeftinghe uit te voeren. Wij zijn deze vrijwilligers dan ook bijzonder dankbaar voor hun geleverde inspanning. Vrijwilligers die meewerkten aan de broedvogelinventarisatie zijn:

Wally Baaten, Jenny Buise, Marc Buise, Huub Bun, Bas de Maat, Marc Jeurissen, Bernard Messiaen, Joop Millenaar, Walter Poppe, Mark Snyders, Marian Sponselee, Stefaan Thiers, Pieter-Jan van Domburg, Alex Van Herrewege, Jos van Hove, Walter Van Kerkhoven (onderzoek naar Bruine Kiekendief), Frits van Velzen en Christine Van Esbroeck.

Daarnaast willen wij ook Sovon bedanken voor de hulp bij het verwerken van de data in Avimap. Dank gaat ook uit naar de fotografen die hun foto's ter beschikking stelden; Chiel Jacobusse, Walter Van Kerkhoven en Ronny De Malsche.

Naast de vrijwillige medewerkers hebben ook een aantal medewerkers van Het Zeeuwse Landschap samen zo'n 500 uur veldwerk verricht. De betrokken medewerkers betreffen: Lucien Calle, Pepijn Calle, Wannes Castelijns, Marcel Klootwijk, Laurent Van den Bergh en Alex Wieland. Laurent Van den Bergh is voor dit project speciaal ingehuurd. Hij heeft het grootste deel van het veldwerk en de organisatie van deze integrale inventarisatie uitgevoerd.

Samenvatting

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een buitendijks schorrengebied in het uiterste oosten van de Westerschelde. Met laagwater valt circa 3.800 ha droog, circa 2.250 ha ligt boven het gemiddelde niveau van hoogwater en is begroeid met schorvegetatie typerend voor een brakwaterschor.

Samen met vrijwilligers van Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut heeft Het Zeeuwse Landschap de 4de integrale broedvogelkartering van Het Verdrongen Land van Saeftinghe uitgevoerd. In de rapportage is een vergelijking gemaakt met eerdere integrale gebiedsinventarisaties en tevens de (vanaf 2006 jaarlijks geïnventariseerde) broedvogelmonitoringsproject-plots (BMP-plots).

Saeftinghe is in de loop der jaren iets soortenrijker geworden. Tijdens de inventarisatie van 1997 zijn er 50 soorten vastgesteld, in 2004 waren dat er al 63, in 2012 67. In 2018 is er een beperkte terugval tot 62 soorten, te wijten aan de afwezigheid van enkele meeuwensoorten, pionier-kustbroedvogels en vogelsoorten die aan de randen van het gebied broeden.

De positieve trend in het aantal rietvogels zet zich voort, met stijgingen in het aantal territoria van zowel baardman, kleine karekiet, rietgors, rietzanger, snor, sprinkhaanzanger en waterral. Het gebied heeft zich voor deze groep ontwikkeld tot een gebied met nationale betekenis.

Afname van het aantal soorten is vooral te vinden bij de meeuwen en de kustbroedvogels. Naast dat het aantal soorten afneemt, neemt bij sommige soorten ook het aantal territoria af. Dit gebeurt voornamelijk bij de eenden, ganzen, steltlopers, meeuwen en visdief. Dit zijn allen relatief grote, grond-broedende soorten, die kwetsbaar zijn voor vossenpredatie. Daarnaast zijn er ook ontwikkelingen in het landschap die bijdragen aan de afname of juist toename van bepaalde soorten.

Tijdens de inventarisatie zijn ook vossensporen gekarteerd, hieruit blijkt dat het gehele gebied door de vos bezocht wordt.

Dit jaar is voor het eerst, bij een integrale gebiedsinventarisatie in Saeftinghe, gewerkt met de Avimap-software om de territoria te karteren. De invoer in het veld is echter nog deels verlopen met behulp van papieren topografie-kaarten en GPS.

Er is voor enkele soorten afgeweken van de initiële resultaten verkregen met autoclustering. Dit is gedaan om een betere vergelijking met voorgaande inventarisaties te kunnen maken, waarbij voor diverse soorten ook al van de gebruikelijke Sovon-methode werd afgeweken. Sommige scoorden hoger of lager door de autoclustering in verhouding tot de handmatige clustering waarop het voorheen plaatsvond. In overleg met Sovon zijn enkele instellingen (met name fusieafstanden) binnen Avimap aangepast afgestemd op het type gebied. Hierdoor zijn de gepresenteerde aantallen beter te vergelijken met vorige inventarisaties en geven zij een realistischer beeld van de werkelijke aantallen.

1 Inleiding

Het Verdrongen Land van Saeftinghe is een dynamisch gebied en vormt het grootste brakwaterschor van Europa. Voor vogels is het een belangrijk rust-, foerageer- en broedgebied. Mede hierdoor is het tot een Natura 2000 gebied uitgeroepen. Het beheer wordt uitgevoerd door stichting Het Zeeuwse Landschap (HZL).

De betekenis van het gebied voor doortrekkende en overwinterende vogels wordt al vele jaren in kaart gebracht. Dit gebeurt door middel van maandelijkse tellingen, ook buiten het broedseizoen, en ringonderzoek naar zangvogels in rietvelden. Om de waarde van het gebied voor broedvogels te bepalen, worden de broedvogelpopulaties om de zes jaar voor het gehele gebied in kaart gebracht. Een dergelijke inventarisatie is veel intensiever dan de maandelijkse tellingen en wordt daarom niet jaarlijks uitgevoerd. Kolonievogels (kokmeeuw en visdief) en andere relatief eenvoudig te inventariseren soorten zoals bruine kiekendief worden wel jaarlijks geteld. Verder is in Saeftinghe ook het broedvogel monitoring project (BMP) actief. Sinds 2006 worden jaarlijks vier plots in Saeftinghe op broedvogels geïnventariseerd, in 2010 is er nog een vijfde plot aan toegevoegd.

De vorige gebiedsdekkende inventarisaties zijn uitgevoerd in 1997, 2004 en 2012. Dit verslag biedt een weergave van de broedvogelinventarisatie in 2018.

Een overzicht van de broedvogelstand biedt de mogelijkheid om het belang van een gebied voor bepaalde soorten of in vergelijking met andere gebieden duidelijk te maken. Actuele broedvogelgegevens zijn ook noodzakelijk om te evalueren of het beheer zijn doel bereikt.

Voor het beheer van Saeftinghe is een Beheerplan voor de periode 2009 tot 2020 opgesteld. Dit plan geldt voor elf jaar maar dient tussentijds geëvalueerd te worden. Momenteel wordt een nieuw beheerplan opgesteld.

Alle in Saeftinghe verzamelende vogelgegevens worden gebruikt voor het optimaliseren van het beheer. De gegevens worden verstrekt aan Sovon Vogelonderzoek Nederland en Rijkswaterstaat. Een overzicht van alle lopende en uitgevoerde onderzoeken is te vinden op de website www.saeftinghe.eu

2 Gebiedsbeschrijving

2.1 Algemeen

Het Verdrongen Land van Saeftinghe, kortweg Saeftinghe, is een brakwaterschor dat gelegen is in het oostelijk deel van de Westerschelde (zie figuur 1).

Figuur 1: ligging van Het Verdrongen Land van Saeftinghe (bron: Google Maps)

Het gebied wordt begrensd door de vaargeul in de Westerschelde aan de noordzijde en de zeedijk aan de zuidzijde. Met laagwater valt circa 3.800 ha droog, circa 2.250 ha ligt boven het gemiddelde niveau van hoogwater en is begroeid met schorvegetatie typerend voor een brakwaterschor. De aangrenzende schorren die in dit rapport tot Saeftinghe worden gerekend zijn: Schor Kruispolder (33 ha begroeid) en het Sieperdaschor (100 ha begroeid).

Tweemaal per vijftientig uur stroomt nutriëntrijk zee- en rivierwater het Verdrongen Land van Saeftinghe binnen. Het schor wordt doorsneden door drie grote geulen waardoor het water in en uit het gebied stroomt, van west naar oost zijn dit: Speelmansgat, Ijskelder en Hondegat (toponiemenkaart zie bijlage 1). Deze geulen lopen van noordwest naar zuidoost. Op deze geulen komen de talloze krekens en kleine geulen uit die doordringen tot het gehele schor.

Het gemiddelde getijverschil bij Saeftinghe is groot, het bedraagt hier op de Westerschelde gemiddeld circa vijf meter. Tweemaal per maand is er springtij en tweemaal per maand doodtij. Bij springtij komt het water hoger dan normaal, bij doodtij minder hoog. Een springtij in combinatie met wind uit westelijke of noordelijke richting kan ervoor zorgen dat het water wordt opgestuwd en het schor overspoelt. Voor de broedvogels is deze mate van overspoeling en frequentie een sterk bepalende factor voor het broedsucces.

Iedere keer als het schor overstroomt, wordt er sediment afgezet. Het schor hoogt door dit proces op. Direct langs de geulen wordt het zwaardere, zandige materiaal afgezet op de zogenaamde oeverwallen. Deze vormen de hoogste punten van het schor. De lichtere kleideeltjes bezinken pas later in de daar achterliggende kommen.

Erosie vindt in dit gebied netto vooral plaats in de vorm van kliferosie, afslag van steile schoroevers; maar ook van de schorren zonder kliffen grenzend aan de stranden aan de noordzijde (Konijnenschor/ Marlemontse plaat en Blauwe Plaat). Afslag van het schor vindt voornamelijk plaats op de schordelen langs de Westerschelde en vrijwel overal langs de hoofdgeulen. Tegelijkertijd vullen de kleinere geulen zich meer op en komt ook de hoofdbedding van de grote geulen hoger te liggen.

2.2 Status

Saeftinghe maakt onderdeel uit van het Nationaal Natuurnetwerk (NNN) en geniet op nationaal niveau bescherming via de Natuurbeschermingswet. Het gebied is internationaal aangewezen als Vogel- en Habitatrichtlijngebied en maakt onderdeel uit van het Natura2000 gebied Westerschelde & Saeftinghe.

2.3 Vegetatie

De meest voorkomende flora en de situering in Saeftinghe zijn samengevat in tabel 1.

Tabel 1: De meest voorkomende planten in Saeftinghe

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Voorkomen in Saeftinghe
Zeekweek	<i>Elymus athericus</i>	Dominant op de hoge oeverwallen
Rood zwenkgras	<i>Festuca rubra-litoralis</i>	Op lagere oeverwallen, vooral in het begraasde deel
Spiesmelde	<i>Spartina anglica</i>	Op lagere oeverwallen
Heen	<i>Scirpus maritimus</i>	In de kommen
Zeeaster	<i>Aster tripolium</i>	In de kommen, op jonge schorren en plaatselijk in de geulen
Schorrenzoutgras	<i>Triglochin maritima</i>	Met name in de lagere en begraasde delen
Zeeweegebree	<i>Plantago maritima</i>	
Echt lepelblad	<i>Cochlearia officinalis</i>	
Riet	<i>Phragmites australis</i>	Slecht ontwaterde, minder zoute delen
Engels slijkgras	<i>Spartina anglica</i>	Op jonge schorren en in begraasde delen (kommen)

De zoutgradiënt neemt af van west naar oost, dit is ook in de vegetatie terug te vinden. In het oosten hebben zich mede daardoor de grootste rietvelden kunnen ontwikkelen. In deze rietvelden bevinden zich vaak grote oppervlakten met veek (een aangespoeld pakket van plantenresten). Het veek werkt verstikkend zodat hier pas in de loop van het voorjaar jong riet doorheen komt. In het begin van het broedseizoen is de rietvegetatie hier ijl. Ook oeverwallen en kommen, kunnen bij springtij bedekt raken met een laag veek. Die worden na enkele jaren weer overwoekerd met spiesmelde.

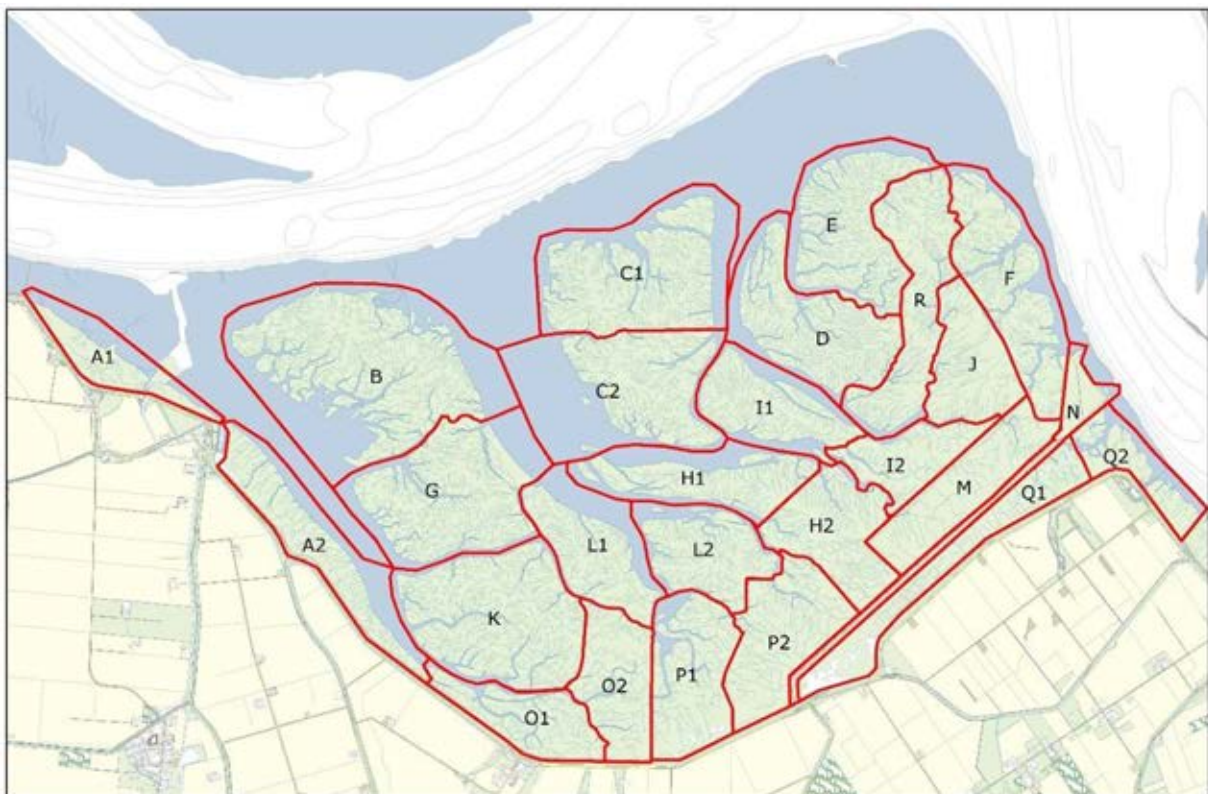
2.4 Beheer

Saeftinghe wordt vooral gevormd door natuurlijke processen. Menselijk ingrijpen wordt tot een minimum beperkt. Van oudsher werd een groot deel van het schor begraasd met schapen. Inzet van schaapskuddes werd echter economisch steeds minder aantrekkelijk waardoor er werd overgeschakeld op begrazing met runderen. De runderen begrazen het schor onder aan de zeedijk en

Gasdam tussen Emmadorp en de oostgrens van het schor (zie bijlage 2). Bij hoogwater zoeken de runderen de hogere delen van het schor op. Bij laagwater trekken ze het schor weer in. Dit patroon wordt mede gestuurd door het aanbieden van drinkwater op vluchtheuvels onder aan de dijk. De begrazingsintensiteit is in de omgeving van de drinkbakken en dammen het hoogst. De noordzijde van het beweidingsgebied wordt begrensd door een schrikdraad, ook tussen de diverse begrazingseenheden staat schrikdraad op de scheiding. Dit raster wordt jaarlijks voor het seizoen in orde gemaakt en na het seizoen aan de grond gelegd.

2.5 Deelgebieden

Om de inventarisatie in de praktijk goed te laten verlopen, is het uitgestrekte gebied opgedeeld in 26 deelgebieden (zie figuur 2). Een beschrijving van de deelgebieden is te vinden in bijlage 3.

Figuur 2: Deelgebieden in Saeftinghe tijdens de inventarisatie in 2018

3 Methode

3.1 Algemeen

Broedvogels in Saeftinghe inventariseren is een zeer intensieve klus; naast vogelkennis zijn ook kennis van het gebied, terreingesteldheid, het getij en een goede conditie van belang. Stichting Het Zeeuwse Landschap en de vogelwerkgroep van de Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut voeren deze inventarisatie gezamenlijk uit.

Saeftinghe is voor dit project opgedeeld in 26 deelgebieden (zie figuur 2). Ongeveer de helft van deze deelgebieden is grotendeels geïnventariseerd door de leden van de vogelwerkgroep, de overige deelgebieden zijn geïnventariseerd door medewerkers van HZL. De grote geulen, dammen en veerasters zijn vanwege de herkenbaarheid in het veld als gebiedsgrenzen gekozen.

Indien de waarnemer de waarnemingen op papieren veldkaarten intekende, is er als hulpmiddel voor de oriëntatie gebruik gemaakt van GPS. Dit zorgt ervoor dat de positie in het veld nauwkeurig bepaald kan worden door het geven van coördinaten die correspondeerden met de veldkaart. In tegenstelling tot voorgaande gebiedsdekkende inventarisaties is er nu vooral gewerkt met de Avimap-app op tablet of smartphone. Hierbij is de locatie van de waarnemer, plus de looproute, real-time te volgen.

Bij deze broedvogelinventarisatie is de gestandaardiseerde karteringsmethode van Sovon gehanteerd, zoals beschreven in 'Handleiding Broedvogel Monitoring Project' (Van Dijk et.al, 2011). Voor een gedetailleerde methodebeschrijving wordt verwezen naar deze handleiding. Omdat een inventarisatie in Saeftinghe niet vergelijkbaar is met een inventarisatie in binnendijkse gebieden is als aanvulling een instructie opgesteld specifiek voor het inventariseren in Saeftinghe. In elk deelgebied hebben 6 'reguliere' telrondes plaatsgevonden. Aanvullend zijn er ook 2 soort-specifieke tellingen uitgevoerd (ganzen- en graszanger-tellingen). Vanaf midden maart waren er ganzentellingen, waarbij de gebieden fijnmaziger werden belopen om de trefkans op ganzennesten te verhogen. Eind juli werd de focus gelegd op graszangers, omdat deze in hun eerste levensjaar reeds geslachtsrijp zijn en er dus kans was op het vinden van nieuwe territoria. Waar mogelijk, is er ook een nachtbezoek geweest waarbij de zang of roep van (voornamelijk) waterral en andere rallen werd afgespeeld. In verband met het moeilijk begaanbare terrein is het niet mogelijk nachtbezoeken gebiedsdekkend uit te voeren. De routes die genomen zijn tijdens de nachtbezoeken zijn te vinden in bijlage 4. De "dagbezoeken" zijn meestal in de vroege ochtend onder goede weersomstandigheden uitgevoerd. Bij voorgaande inventarisaties waren er relatief meer dagbezoeken later op de dag.

3.2 Soortspecifieke methoden

Ganzen

Tijdens de eerste telronden in maart, met focus op (grouwe) ganzen, werden de deelgebieden fijnmaziger belopen om de trefkans op nesten te verhogen.

Meeuwen & visdief

Bij het aantreffen van een gemengde kolonie kokmeeuw-visdief, zijn de nesten geteld, bij het bepalen van het aantal territoria zijn enkel nesten in beschouwing genomen. In het geval van zilvermeeuwen zijn ook (langdurig) alarmerende vogels genoteerd, er zijn slechts enkele nesten gevonden, laat in het seizoen.

Bruine kiekendief

Gelijktijdig met de algemene broedvogelinventarisatie is onderzoek verricht naar de bruine kiekendief afzonderlijk. Dit broedvogelonderzoek is door Walter Van Kerkhoven uitgevoerd. De resultaten van deze nestkartering zijn in dit verslag verwerkt. Voor de details wordt doorverwezen naar het afzonderlijke artikel.

Rallen e.a.

Extra inventarisatiemomenten voor soorten als waterral, porseleinhoen, kwartelkoning etc. zijn uitgevoerd onder de vorm van avond- of nachttellingen. Hierbij is gebruik gemaakt van het afspelen van roep en zang om een reactie uit te lokken en dit om de 150 m. tijdens een traject. Dit afspelen is vooral gebeurd voor waterral en voor 75% van de rondes ook voor porseleinhoen.

Graszanger

Omdat deze soort nog tot en met september kan broeden, zijn er na de reguliere tellingen (beëindigd midden juli) bijkomende bezoeken geweest in augustus om eventuele nieuwe territoria te documenteren. Deze graszanger-tellingen vonden plaats in alle deelgebieden, uitgezonderd de uitgebreide rietvelden.

3.3 Avimap

Voor de eerste keer is bij het invoeren en de verwerking van de gebiedsdekkende broedvogeltelling in Saeftinghe gebruik gemaakt van de Avimap software. Deze is ontwikkeld door Sovon in samenwerking met Het Zeeuwse Landschap. Avimap is een digitaal hulpmiddel voor de invoer en verwerking van broedvogelgegevens. In de 'app-vorm' maakt het de invoer in het veld van broedvogelgegevens mogelijk met behulp van een smartphone of tablet. Deze gegevens worden nadien geüpload naar de website, waar de gegevens gecontroleerd kunnen worden en waarop nadien autoclustering kan toegepast worden om territoria te bepalen. Voor de praktische uitvoering van de tellingen zijn in Avimap 26 deelgebieden aangemaakt. Dit is gebeurd omdat het gebied in zijn totaliteit te uitgestrekt is om op 1 dag te inventariseren.

3.4 Invloed van weer & getij

Het weer

Het weer is van invloed op de activiteit van vogels en daardoor op de trefkans tijdens het inventariseren. Harde wind, neerslag en zeer lage of zeer hoge temperaturen zijn belemmerende factoren tijdens het tellen. De territoriale activiteit neemt ook af bij deze omstandigheden. Bij slechte weeromstandigheden werd in de meeste gevallen het bezoek verplaatst. Weersomstandigheden kunnen ook van grote invloed zijn op het broedsucces, daarom wordt hier een korte beschrijving van het weer in het broedseizoen van 2018 gegeven aan de hand van de maandoverzichten van het KNMI (voor de volledige verslagen zie bijlage 5).

Maart 2018: Koud, vrijwel normale hoeveelheid neerslag en uren zonneshijn

Met een gemiddelde temperatuur van 4,7 °C tegen normaal 6,2 °C was maart koud. Vanaf 20 maart liep de temperatuur geleidelijk weer op. In Zeeland was het het natst, met lokaal ca. 90 mm neerslag, bijna 40 mm boven normaal. De hoeveelheid zon lag met gemiddeld over het land 132 uren zon iets boven het langjarig gemiddelde van 125 uur. In Westdorpe waren er slechts 106 uren zon.

April 2018: Zeer zacht, zeer nat met de normale hoeveelheid zon

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 12,2 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,2 °C was april zeer zacht. We verkeerden in een meestal westelijke stroming met regelmatig depressie invloed met als gevolg wisselvallig weer. Met gemiddeld over het land 74 mm neerslag tegen normaal 44 mm was de maand zeer nat. Tijdens de warme periode viel op de meeste plaatsen weinig regen. maar op de tiende en elfde viel in het zuiden plaatselijk 10-20 mm tijdens zomers aandoende onweersbuien. Met gemiddeld over het land ongeveer 181 uur tegen normaal 178 was de zonneschijnduur vrijwel normaal.

Mei 2018: Recordwarm, zeer zonnig en landelijk gemiddeld aan de droge kant

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 16,4 °C was mei de warmste meimaand sinds minimaal 300 jaar. Mei begon koel, maar het werd al snel zomers warm onder invloed van een hogedrukgebied dat naar het Oostzeegebied trok. De laatste dagen van de maand was het broeierig warm: de warmte ging gepaard met een hoge luchtvochtigheid en ook de nachten waren warm, soms werd het niet koeler dan 18 graden. Vanaf 28 mei werd het plaatselijk tropisch warm (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger). In totaal werden in De Bilt 21 warme, 13 zomerse dagen en 1 tropische dag gemeten tegen 10, 3 en 0 normaal. Gemiddeld over het land scheen de zon 290 uur, tegen een langjarige gemiddelde van 213 uren. Er is landelijk gemiddeld 47 mm regen gevallen. Normaal valt er in mei 61 mm. Door het vaak buiige karakter van de neerslag waren de regionale verschillen groot. Daarna was het vaak droog met slechts op een enkele dag een lokale bui. Een groot deel van de maandsom van de neerslag viel tijdens zware onweersbuien in de laatste week. Eerst kreeg vooral het zuiden en soms oosten met lokale onweersbuien te maken die op enkele plaatsen 30-50 mm neerslag achterlieten. In de middag en avond van 29 mei was er in grote delen van Nederland overlast en schade door onweersbuien met zware regen, plaatselijk viel 50-70 mm in enkele uren tijd. Ook kwamen er hagel en windstoten voor.

Juni 2018: Zeer warm, zeer droog en normale hoeveelheid zonneschijn

De derde zeer warme maand op rij. Na een recordwarme mei en zeer zachte april was ook juni met gemiddeld 17,5 °C tegen normaal 15,6 °C veel warmer dan normaal. De maand begon vrij somber met een klein lagedrukgebied dat voor regen en buien zorgde. Halverwege de maand was er kort sprake van een westelijke stroming en trokken enkele zwakke storingen over het land oostwaarts, die vooral voor wat meer bewolking zorgden. Daarna kwam het land opnieuw onder invloed van hogedruk, maar met een noordwestenwind bleven de temperaturen van 21 tot en met 24 juni onder normaal. Vanaf de 25e draaide de wind naar het noordoosten en eindigde de maand met zonnig weer en zomerse temperaturen. Op 30 juni kwam de temperatuur in het zuiden van het land lokaal boven de 30 °C. Door het heldere weer koelde het in de laatste week 's nachts wel flink af. De maand telde in totaal zes zomerse dagen (in De Bilt maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger), maar geen tropische dagen (in De Bilt maximumtemperatuur 30 °C of hoger), tegen normaal respectievelijk vijf en één. Met gemiddeld over het land 29 mm neerslag tegen normaal 68 mm was de maand zeer droog. Op 8 juni trok een storing van zuid naar noord over het land en leverde vooral in het zuiden en midden lokaal 10 tot 20 mm op. Het droogst was het in het zuidwesten van het land, met op KNMI station Vlissingen slechts 1 mm neerslag. In De Bilt viel 12 mm tegen 66 mm normaal.

Met gemiddeld over het land 213 uren zon tegen 201 normaal week de maand niet veel af van het langjarig gemiddelde. Het zonnigst was het in het zuidwesten van het land met 251 uren zon in Vlissingen. In De Bilt scheen de zon 204 uur, tegen 194 uur normaal.

Juli 2018: Recorddroog, recordzonnig en zeer warm

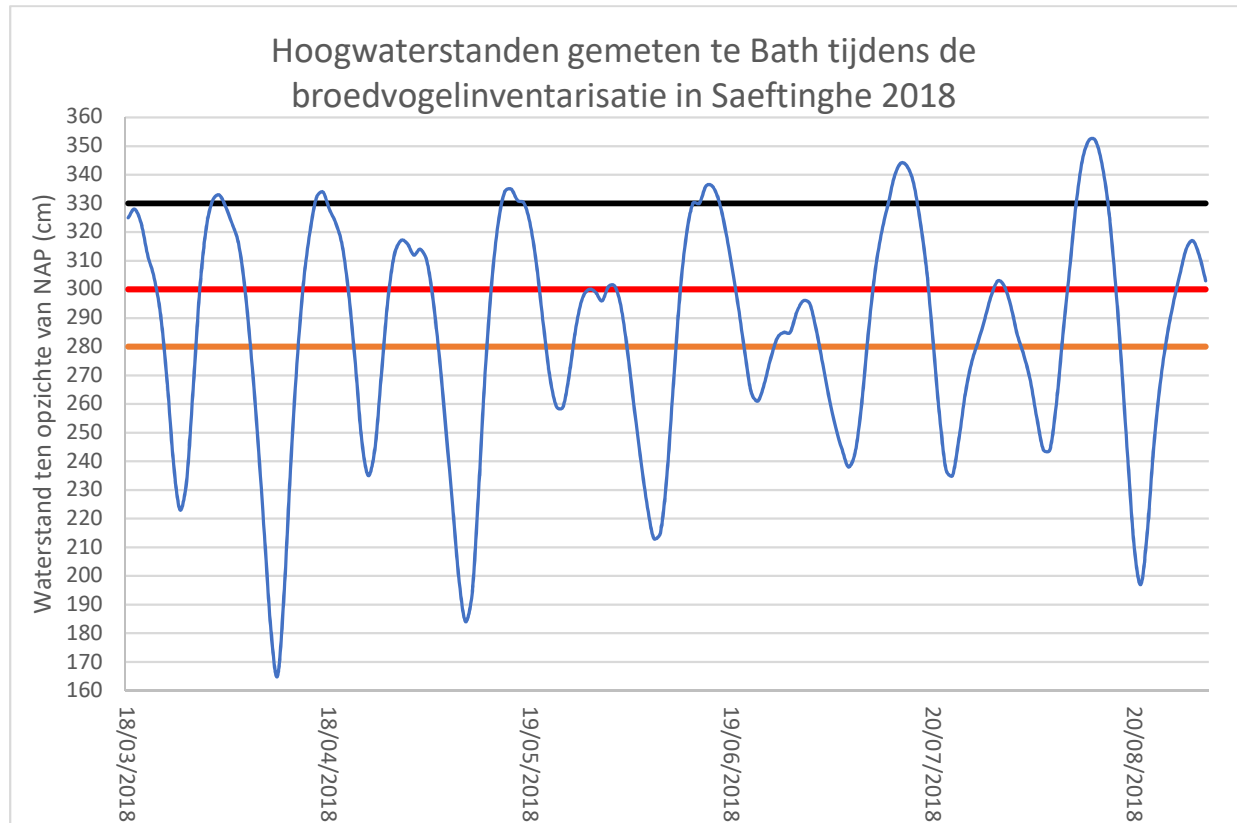
Na een zeer warme en droge juni, zette het aanhoudende zomerweer ook in de maand juli door. Met 20,7 °C tegen 17,9 °C normaal was het opnieuw zeer warm. Toch waren het vooral de aanhoudende droogte en de buitengewone hoeveelheid zon die de maand echt uitzonderlijk maakten. Op 10 en 11 juli trok de noordenwind even aan en werd er tijdelijk beduidend koelere lucht aangevoerd. Op deze dagen werd het op veel plaatsen niet warmer dan 20 °C, in Vlissingen zelfs niet warmer dan 16,8 °C. Van 14 tot 16 juli draaide de wind tijdelijk naar oost en kon warmere lucht ons bereiken, met als gevolg dat het op 16 juli landinwaarts op veel plaatsen tropisch warm werd, plaatselijk gevolgd door een regen- of onweersbui. Gemiddeld viel er over het land slechts 10 millimeter neerslag met in De Bilt zelfs niet meer dan 5,3 millimeter, tegen 81,1 millimeter normaal. Alleen op 28 juli viel er op de meeste plaatsen enkele millimeter neerslag bij het passeren van een koufront, de rest van de maand was het of droog of viel er slechts heel lokaal wat regen of een (onweers)bui. Juli was tenslotte ook een uitzonderlijk zonnige maand met in De Bilt een totaal aantal zonuren van maar liefst 341 uur, tegen 206 uur normaal.

Augustus 2018: Zeer warm, aan de zonnige kant en vrijwel de normale hoeveelheid regen

Augustus was zeer warm met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 18,5 °C tegen 17,5 °C normaal. De eerste week van augustus was het zomers tot tropisch warm, een voortzetting van de extreem warme periode die in juli was begonnen. Van 29 juli t/m 7 augustus hadden we te maken met de tweede landelijke hittegolf van deze zomer. In het zuiden en zuidoosten eindigde op 8 of 9 augustus een hittegolf die op 12 juli was begonnen, de langste regionale hittegolf ooit met ook de grootste warmteproductie. De rest van de maand was het wisselvallig met regelmatig depressie-invoel en lag de temperatuur meest rond normaal met maximumtemperaturen tussen 20 en 25 °C. Er waren 3 tropische dagen (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger), het langjarige gemiddelde bedraagt er één. Aan het einde van de maand bedroeg het neerslagtekort (gemiddelde over 13 stations) ruim 280 mm. Gemiddeld over het land kwam het aantal zonuren uit op 214 uur, 19 uur meer dan het langjarige gemiddelde van 195.

Het getij

Het verloop van het getij tijdens de inventarisatie is te zien in figuur 3. Hierbij is enkel de hoogste hoogwaterstand per dag bij meetpunt Bath weergegeven. De waterstand is weergegeven in cm en ten opzichte van het Normaal Amsterdams Peil (NAP). Deze gegevens zijn afkomstig van Rijkswaterstaat.

Figuur 3: Gemeten getij-maxima per dag vanaf 18 maart tot en met 31 augustus 2018 bij meetpunt Bath.

Bij waterstanden hoger dan 3 m. boven het NAP komen de meeste kommen nat te staan, de lagere kommen al bij 2,8 m. In april en mei zien we dat er pieken waren met een hoogte van meer dan 3 m., zelfs enkele boven 3,3 m. Voor bodem-broedende vogels kan dit geleid hebben tot mislukking van de (eerste) nesten. Bruine kiekendieven en ganzen bouwen (in Saeftinghe) verhoogde nesten, dit heeft als gevolg dat de nesten betere kansen hebben om overstromingen te overleven. De kokmeeuwen en visdieven broedden op veek-pakketten. Deze veek-pakketten kunnen drijven in geval van overstroming van het schor, zodat deze nesten ook een hogere overlevingskans hebben.

4 Resultaten

In tabel 2 wordt het aantal territoria van de 62 waargenomen soorten van de broedvogelinventarisatie van 2018 in Saeftinghe weergegeven.

Tabel 2: Soorten en aantal territoria in Saeftinghe 2018

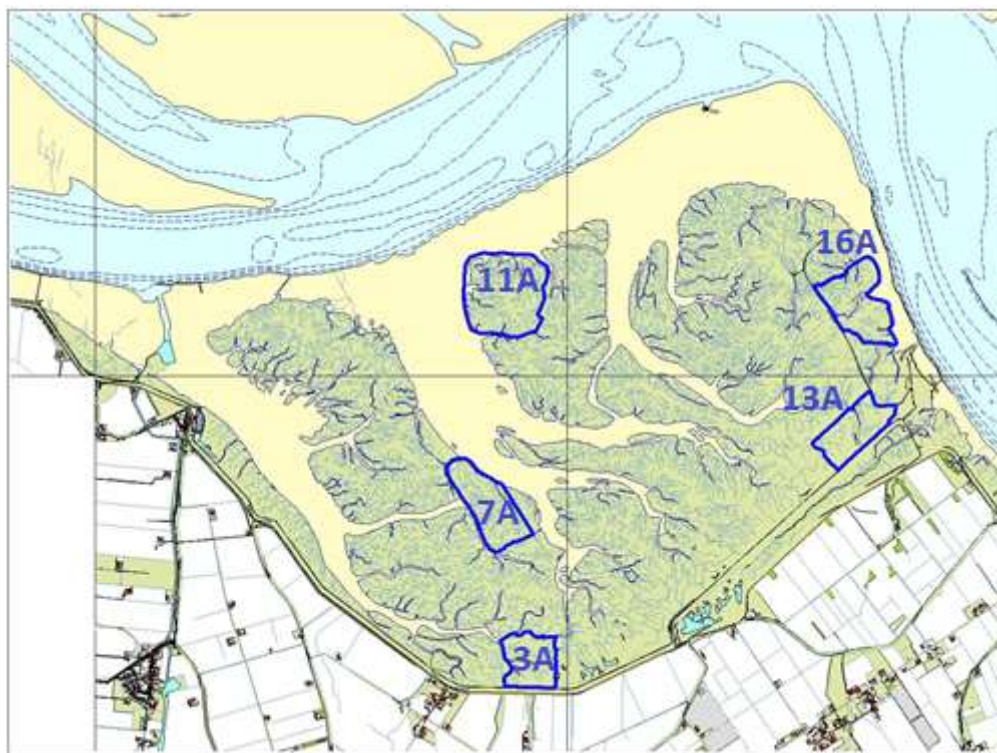
Soort	Territoria	Soort	Territoria
Grauwe Gans	216	Holenduif	13
Grote Canadese Gans	47	Houtduif	18
Brandgans	1	Koekoek	5
Bergeend	169	Kerkuil	1
Nijlgans	2	Veldleeuwerik	133
Wilde Eend	268	Boerenwaluw	4
Soepeend	4	Graspieper	351
Krakeend	49	Gele Kwikstaart	488
Pijlstaart	1	Witte Kwikstaart	10
Slobeend	42	Heggenmus	1
Wintertaling	3	Blauwborst	291
Kuifeend	14	Tapuit	1
Kwartel	6	Roodborsttapuit	11
Fazant	24	Merel	3
Slechtvalk	1	Grasmus	7
Bruine Kiekendief	18	Cetti's Zanger	1
Waterral	432	Rietzanger	364
Porseleinhoen	4	Graszanger	54
Kwartelkoning	1	Sprinkhaanzanger	73
Waterhoen	3	Snor	62
Meerkoet	3	Kleine Karekiet	718
Scholekster	158	Bosrietzanger	12
Kluut	22	Tjiftjaf	1
Kleine Plevier	1	Pimpelmees	2
Kievit	32	Baardman	318
Grutto	11	Kauw	6
Tureluur	698	Zwarte Kraai	10
Kokmeeuw	34	Kneu	15
Zilvermeeuw	167	Putter	4
Kleine Mantelmeeuw	1	Groenling	2
Visdief	55	Rietgors	993

Wat volgt zijn de besprekingen van de resultaten per soort. Deze zijn gegroepeerd volgens taxonomische families, de soorten zelf zijn hierin alfabetisch gerangschikt.

Ter vergelijking worden de trends in Nederland, provincie Zeeland, Vlaanderen en Europa vermeld (indien beschikbaar). De trendgegevens voor Zeeland en Nederland zijn afkomstig uit de BMP-index uit 2016 van Sovon, de gegevens voor Vlaanderen zijn van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO) en de gegevens voor Europa komen van het European Bird Census Council (EBCC). Voor Saeftinghe is de trend bepaald over de periode 2004-2018, met uitzondering van de meeuwen en visdief waar de trend gaat over 1997-2018. Dit heeft te maken met de representativiteit van de aantallen zangvogels, gezien de destijds (1997) luidruchtige meeuwenkolonies een negatieve invloed hadden op het waarnemen van de zang van andere vogels. De toegepaste methode in 1997 verschilt ook wezenlijk van de latere inventarisaties.

Naast de trends zijn in de grijze kaders het aantal territoria alsook het procentuele verschil in territoria ten opzichte van de vorige inventarisaties vermeld. Het geschatte aantal broedparen in Nederland wordt ook vermeld, deze gegevens zijn afkomstig uit de Sovon 'Vogelatlas van Nederland' (2018). Indien de soort opgenomen is in de Rode lijst van Nederland of een Natura-2000 doelsoort is voor de Westerschelde, is dit eveneens aangeduid.

Voor een selectie van soorten zijn ook de indexen weergegeven van de gebiedsdekkende inventarisaties vergeleken met de tussentijdse inventarisaties van het broedvogelmonitoringsproject (BMP). De BMP-gegevens zijn opgesplitst in de 'langstlopende BMP-reeks' en 'BMP inclusief plot 16'. De reden hiervoor is dat plot 16A in 2010 als een nieuw deelgebied toegevoegd is aan het BMP in Saeftinghe. De gegevens van 2004 voor dit plot zijn geëxtraheerd uit de gebiedsdekkende inventarisatie van 2004. Plot 16A is een deelgebied met voornamelijk riet-vegetatie. De situering van de gebieden die geïnventariseerd worden voor het BMP zijn weergegeven in figuur 4.

Figuur 4: Situering van de BMP-plots in Saeftinghe

Een overzichtstabel van alle soorten over de vier integrale jaren wordt weergegeven in bijlage 7. De soortkaarten van deze inventarisatie worden (alfabetisch) weergegeven in bijlage 8.

Sovon en het INBO hanteren onderstaande criteria bij het bepalen van de trends:

Trendindicaties:

sterke toename (++): significante toename van >5% per jaar (minimaal verdubbeling in de stand in 15 jaar tijds)

matige toename (+): significante toename van <5% per jaar

stabiel (0): geen significante aantalsverandering

matige afname (-): significante afname van <5% per jaar

sterke afname (--): significante afname van >5% per jaar (minimaal halvering in de stand in 15 jaar tijds)

onzeker (~): geen betrouwbare trendclassificatie mogelijk (meestal sterke fluctuaties)

Voor Saeftinghe zijn onderstaande criteria gebruikt:

Trendindicaties:

sterke toename (+++): toename van > 50%

matige toename (++): toename tussen 30% en 50%

lichte toename(+): toename tussen 6% en 30%

stabiel (0): aantalsverandering tussen 0% en 5%

lichte afname(-): toename tussen 6% en 30%

matige afname (--): afname tussen 30% en 50%

sterke afname (---): afname van >50%

onzeker (~): sterke fluctuaties en/of gemiddeld aantal territoria over de trendperiode <20

Deze criteria zijn toegepast op het procentuele verschil in territoria tussen de twee jaar-extremen vermeld in de trend. Er is een afkapwaarde van gemiddeld 20 territoria over de trendperiode gekozen omdat bij lage aantallen de procentuele verschillen snel hoog uitvallen en zo een vertekend beeld geven.

4.1 Ganzen

Brandgans

Branta leucopsis

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **1 (+0%)**
 Aantal territoria 2012: **1 (+0%)**
 Aantal territoria 2004: **1**

Broedparen Nederland: 16 000 – 22 000

Net zoals tijdens de vorige 3 inventarisaties, is er slechts 1 territorium vastgesteld. In tegenstelling tot de trend in Zeeland en de rest van Nederland is er geen toename van de soort. Overwinteren doen brandganzen wel in grotere aantallen in Saeftinghe.

Grauwe gans

Anser anser

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Matig afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **216 (-36%)**
 Aantal territoria 2012: **335 (+7%)**
 Aantal territoria 2004: **312**

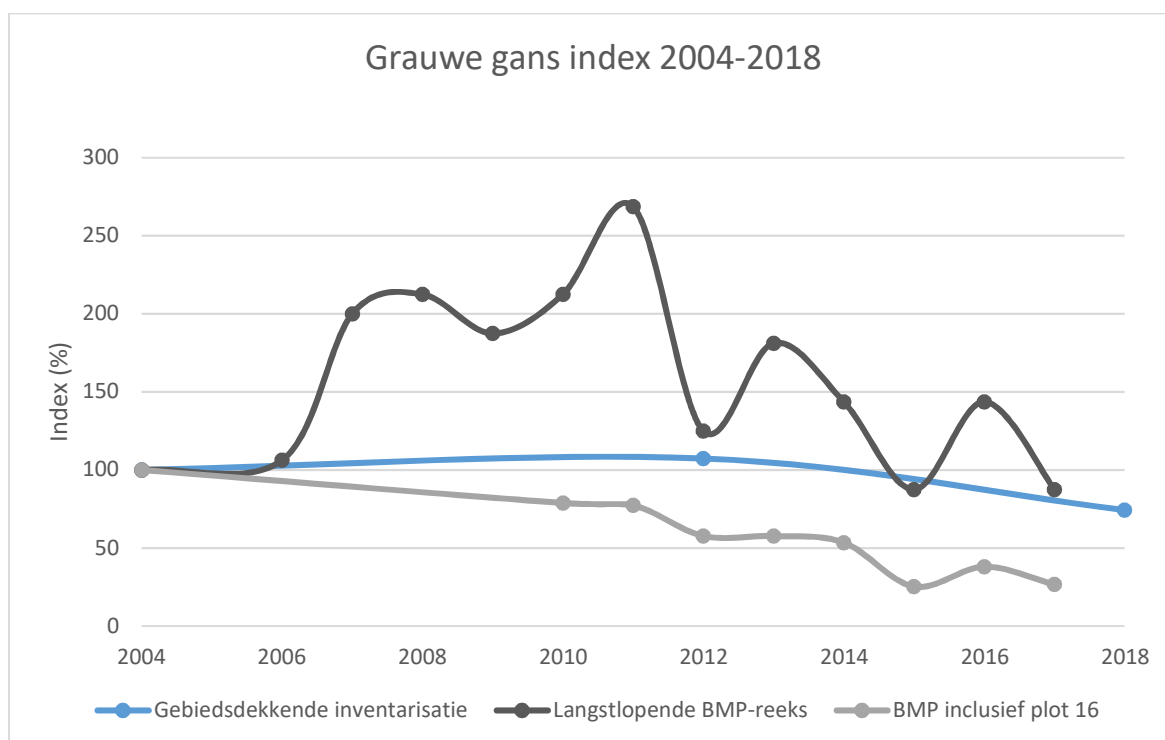
Broedparen Nederland: 67 000 – 111 000

Het aantal grauwe ganzen is achteruit gegaan met meer dan 30% ten opzichte van de inventarisatie in 2012. Tijdens de eerste telrondes in maart is het gebied fijnmaziger onderzocht dan bij de overige tellingen, om de trefkans op ganzen-nesten te verhogen, zoals dit tijdens de vorige inventarisaties ook gedaan is. Echter door de gegevens te verwerken met Avimap, zijn ook territoria gelokaliseerd op basis van waarnemingen met lagere broedcodes. Voorheen werd er slechts beperkt rekening gehouden met broedcodes lager dan 7 (alarming). Het aantal getelde territoria met behulp van Avimap is dus hoger dan het aantal territoria dat verkregen zou zijn door manuele clustering volgens de vroegere methode in Saeftinghe. Zodanig dat de daling in territoria in feite waarschijnlijk meer uitgesproken is dan de trend nu doet voortkomen.

Figuur 5: Jonge grauwe gans, hield zich tijdens laag water op in dichte zeekweek-vegetatie (foto Pepijn Calle)

Onderstaande grafiek (figuur 6) toont het aantalsverloop van grauwe ganzen territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld. Zowel de inventarisatie als het BMP tonen een neerwaartse trend. De BMP grafiek laat zien dat de ganzen in 2004 nog (voor een deel) in de rietvelden zaten, zich hierna verspreiden en ten slotte overal afnamen.

Figuur 6: Index voor grauwe gans in Saeftinghe

Grote Canadese gans

Branta canadensis

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**

Trend Europa tot 1990-2010: /

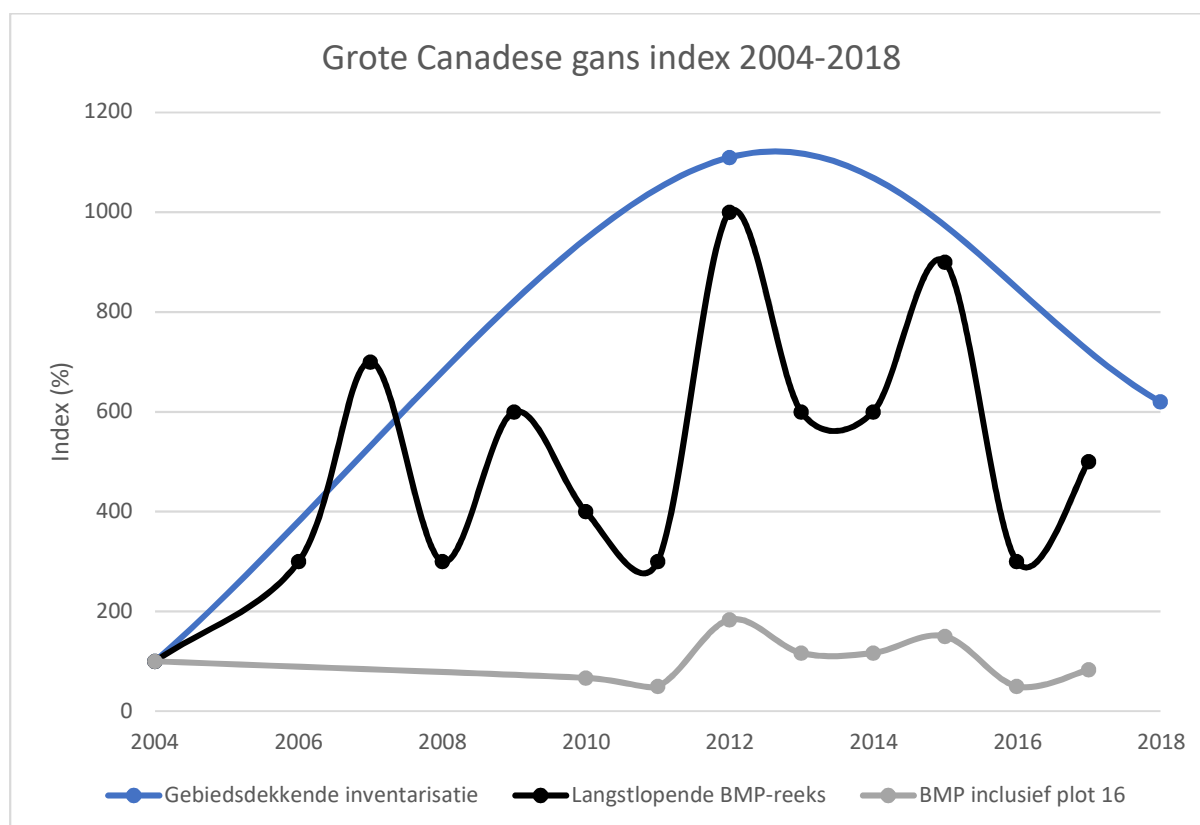
Aantal territoria 2018: **47 (-58%)**

Aantal territoria 2012: **111 (+1010%)**

Aantal territoria 2004: **10**

Broedparen Nederland: 9 000 – 12 000

Naast de afname van het aantal grauwe ganzen, nemen ook de grote Canadese ganzen af (de 'sterke toename' bij de Saeftinghe trend is te verklaren door het lage aantal territoria in 2004). Terwijl een grauwe gans zich zal verschuilen en opvliegen op het laatste moment bij een naderend roofdier, zal een Grote Canadese Gans eerder agressief gedrag vertonen. Dit gedrag bestaat uit sissen, de nek languit over de grond leggen en soms ook het inzetten van een tegenaanval. Mogelijk is de vos door de afname van de makkelijkere prooi (grauwe gans), nu vaker geneigd de grote Canadese ganzen te prederen.

Figuur 7: Index voor grote Canadese gans in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 7) toont het aantalsverloop van grote Canadese ganzen territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld. Na een sterke toename in 2012, neemt de populatie nu af, maar blijft hoger dan in 2004 (toen waren er slechts 10 territoria).

Nijlgans

Alopochen aegyptiacus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **2 (-33%)**
 Aantal territoria 2012: **3 (+0%)**
 Aantal territoria 2004: **3**

Broedparen Nederland: 6 900 – 11 400

Na de eerste vaststelling van territoria in 2004 is er tot nu toe geen toename van de soort in Saeftinghe. Er zijn ook enkel territoria vastgesteld, geen nesten of jongen.

4.2 Eenden

Bergeend

Tadorna tadorna

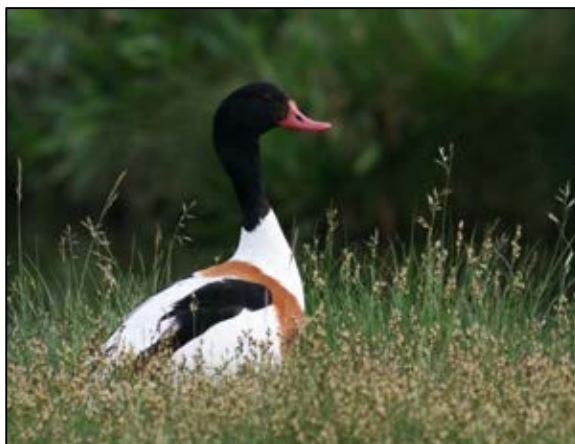
Trend Saeftinghe 2004-2018: **Lichte afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

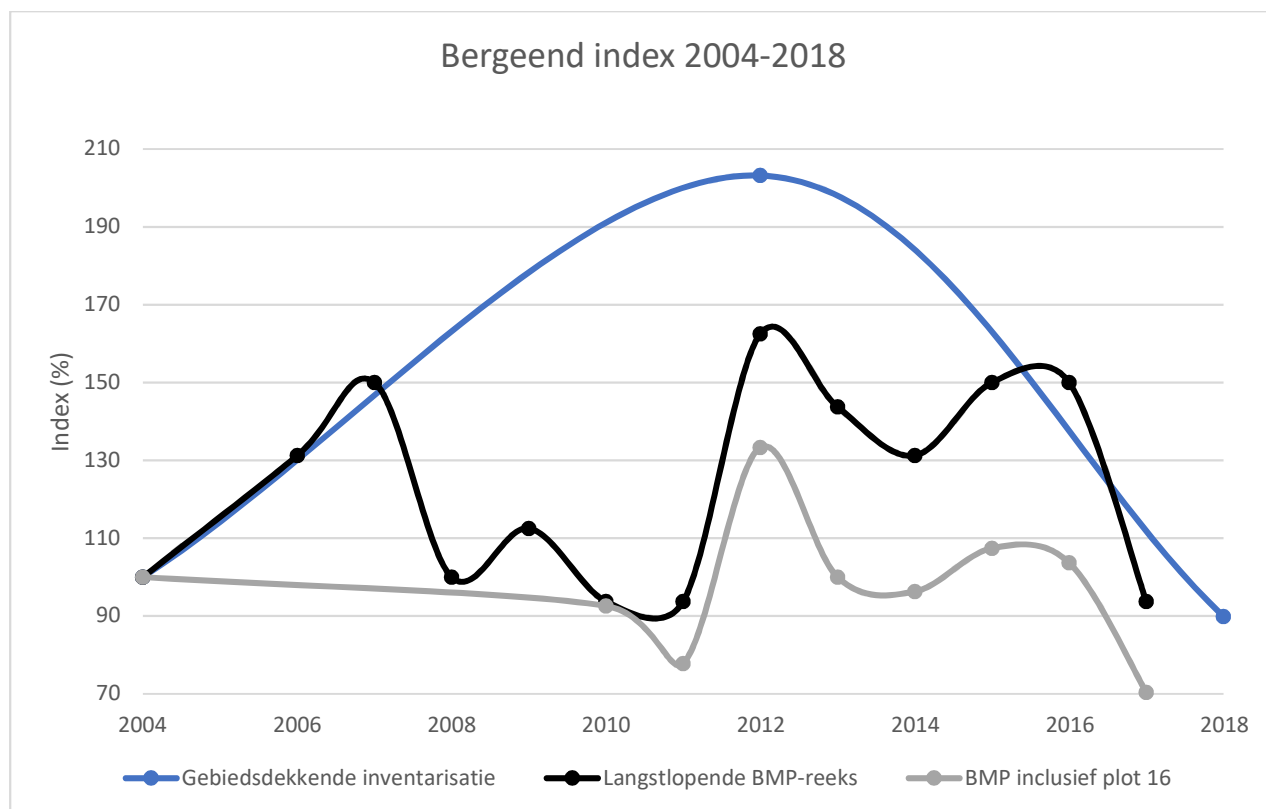
Aantal territoria 2018: **169 (-56%)**
 Aantal territoria 2012: **382 (+103%)**
 Aantal territoria 2004: **188**

Broedparen Nederland: 5 700 – 9 400

Bergeenden komen in Saeftinghe vooral voor ter hoogte van de Gasdam en het Plateau, waar er veel konijnenholen zijn. Hier hebben vossen echter vrij spel. In het schor zelf kunnen ze broeden onder veek-pakketten, maar dit wordt in veel mindere mate gedaan (kwetsbaar voor verspoeling). Ook het broeden tussen zeekweek op hoge oeverwallen gebeurde tot voor kort regelmatig, maar dit is nauwelijks meer waargenomen. Zodra de jongen geboren zijn trekken ze naar de grote geulen en buitenrand van het schor. Zo'n 2% van de Nederlandse populatie bergeenden bevindt zich in Saeftinghe.

Figuur 8: Bergeend (foto Chiel Jacobusse)

Bovenstaande grafiek (figuur 9) toont de evolutie van het aantal bergeend territoria in Saeftinghe. Net als bij de grauwe gans en grote Canadese gans, was er een toename in 2012, gevolgd door een afname in 2018.

Krakeend

Anas strepera

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Lichte toename**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **49 (+2%)**

Aantal territoria 2012: **48 (+7%)**

Aantal territoria 2004: 41

Broedparen Nederland: 21 000 – 26 000

Krakeenden broeden in Saeftinghe voornamelijk op de overgang van oeverwallen en kommen. Er zijn geen jongen waargenomen, het is onduidelijk of dit te wijten is aan een laag broedsucces of omdat de jongen (door de vegetatie) onopgemerkt blijven.

Kuifeend

Aythya fuligula

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Onzeker**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **14 (+0%)**
 Aantal territoria 2012: **14 (+100%)**
 Aantal territoria 2004: **7**

Broedparen Nederland: 20 000 – 24 000

Kuifeenden broeden veelal bij (zoete tot brakke) diepe wateren met een goed ontwikkelde oevervegetatie. Dit habitat is slechts in beperkte mate te vinden in Saeftinghe. De territoria van kuifeend bevinden zich in Saeftinghe voornamelijk dicht bij de zeedijk, onder andere bij de plassen in het begraasde gebied en de spuikom aan de haven van Paal.

Pijlstaart

Anas acuta

 Rode Lijst-soort NL: *Bedreigd*

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: /
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **1 (-80%)**
 Aantal territoria 2012: **5**

Broedparen Nederland: 5 – 15

De pijlstaart is een van de zeldzaamste broedvogels van ons land, met 5-15 broedparen in Nederland in 2008-2011. Hij is nooit algemeen geweest, want Nederland ligt aan de zuidrand van het overigens zeer grote verspreidingsgebied. Er werd slechts 1 territorium vastgesteld, tegen 5 territoria in 2012. De pijlstaart lijkt een onregelmatige broedvogel in Saeftinghe. In 2017 is er nog een zeker broedgeval vastgesteld met 6 jongen (Maat, B. de, 2017).

Figuur 10: Pijlstaarten (foto Chiel Jacobusse)

Slobeend

Anas clypeata

Rode Lijst-soort NL: Kwetsbaar

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Stabiel**

Trend Zeeland 2007-2016: **Onzeker**

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **42 (+121%)**

Aantal territoria 2012: **19 (-56%)**

Aantal territoria 2004: **43**

Broedparen Nederland: 6 200 – 7 500

Na een afname met ongeveer de helft in 2012 ten opzichte van 2004, is het aantal territoria in 2018 weer gestegen tot het niveau in 2004. De territoria bevinden zich vooral in het begraasde gebied, waar ook enkele plassen liggen. In 2012 waren er minder plassen aanwezig, hetgeen een mogelijke invloed had op het aantal broedparen.

Wilde Eend

Anas platyrhynchos

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**

Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**

Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

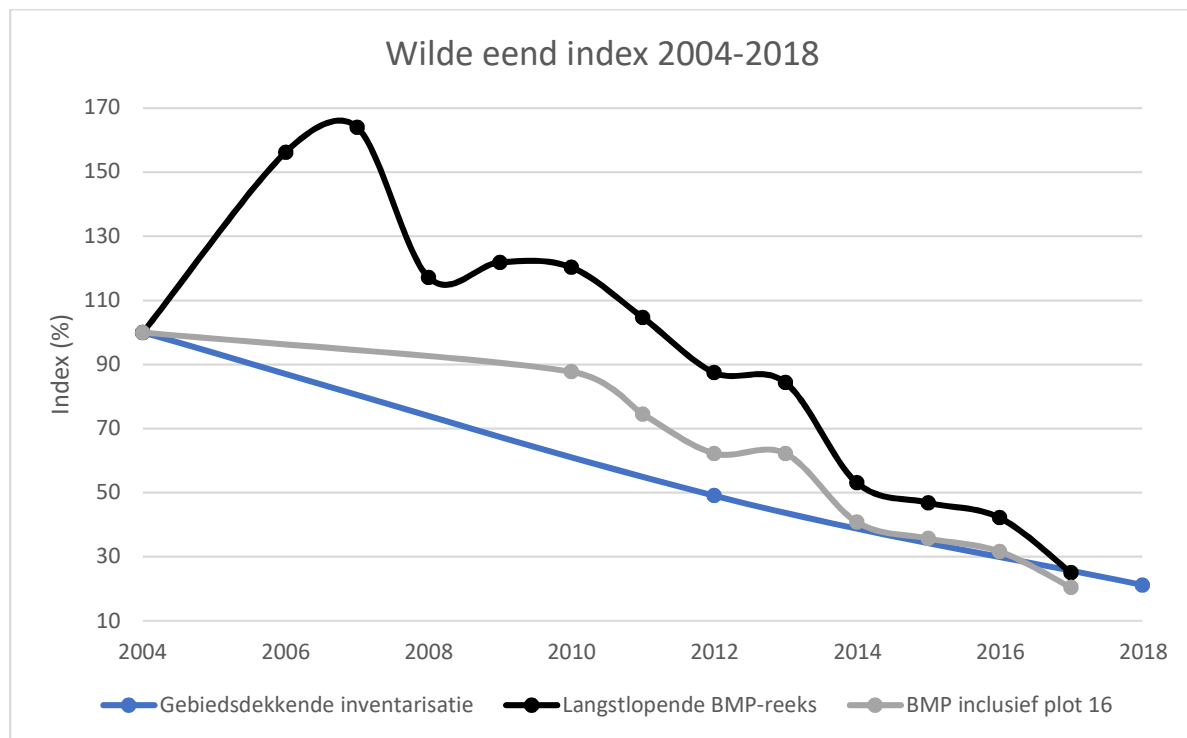
Aantal territoria 2018: **268 (-57%)**

Aantal territoria 2012: **626 (-51%)**

Aantal territoria 2004: **1275**

Broedparen Nederland: 200 000 – 300 000

De wilde eend blijft verspreid over heel het gebied voorkomen, de dichtheden zijn echter veel lager dan voorheen. De populatie is nu meer dan gehalveerd ten opzichte van 2012. Deze negatieve trend is zichtbaar in zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als in de jaarlijks geïnventariseerde BMP-plots, zoals te zien op onderstaande grafiek (figuur11). Vermoedelijk heeft de soort hier een slecht broedsucces door verspoeling van nesten en predatie.

Figuur 11: Index voor wilde eend in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 11) toont het aantalsverloop van territoria van wilde eend doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Figuur 12: Wilde eend (foto Chiel Jacobusse)

N.B.

Soepeend

Anas platyrhynchos domesticus

Vanaf 2012 zijn ook waarnemingen van soepeenden meegenomen in de inventarisatie. Soepeenden zijn eenden met kenmerken van tamme eenden. Dit jaar toont geen stijging van het aantal territoria, met 4 in 2018 en 5 in 2012.

Wintertaling

Anas crecca

Rode Lijst-soort NL: Kwetsbaar

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**

Trend Zeeland 2007-2016: /

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **3 (+0%)**

Aantal territoria 2012: **3 (+200%)**

Aantal territoria 2004: **1**

Broedparen Nederland: 1 600 – 1 900

De wintertaling is gebonden aan zoete tot licht brakke wateren met een goed ontwikkelde oevervegetatie. Net zoals in 2012 werden in Saeftinghe 3 territoria vastgesteld, wederom voornamelijk in het beweidde zuidoostelijke deel waar enkele zoetere plassen staan. Tijdens de broedtijd leeft dit eendje zeer verborgen en bovendien kunnen tot laat in mei doortrekkende paartjes worden waargenomen. Het is onduidelijk of het hier broedgevallen of late doortrekkers betreft.

Figuur 13: Wintertaling (foto Chiel Jacobusse)

4.3 Patrijzen & fazanten

Fazant

Phasianus colchicus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Stabiel**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1990-2010: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **24 (+0%)**
 Aantal territoria 2012: **24 (-4%)**
 Aantal territoria 2004: **25**

Broedparen Nederland: 21 000 – 26 000

De territoria van fazant zijn nagenoeg allemaal aan de dijk gesitueerd. De aantallen blijven stabiel rond 25 territoria, met 24 territoria in 2018.

Kwartel

Coturnix coturnix

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **6 (+200%)**
 Aantal territoria 2012: **2 (+100%)**
 Aantal territoria 2004: **1**

Broedparen Nederland: 2 000 – 4 000

Het aantal kwartels kan landelijk jaarlijks sterk fluctueren. Het voorkomen is afhankelijk van weersomstandigheden tijdens de trek en de omstandigheden in verschillende broedgebieden. In Saeftinghe wordt de soort nagenoeg jaarlijks in klein aantal waargenomen. Dit jaar zijn er 6 territoria vastgesteld ten opzichte van 2 territoria in 2012. Naast de jaarlijkse fluctuaties kan ook de methodiek tot een hoger aantal hebben geleid (in 2018 meer avondbezoeken en vroege ochtendrondes).

4.4 Roofvogels

Bruine Kiekendief

Circus aeruginosus

 Natura 2000-soort

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Lichte afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **18 (-44%)**
 Aantal territoria 2012: **32 (+19%)**
 Aantal territoria 2004: **27**

Broedparen Nederland: 900 – 1 200

De bruine kiekendief was, zoals in de vorige jaren, voornamelijk te vinden in rietvelden, zowel in het oosten van Saeftinghe als in kleinere rietveldjes elders in het gebied. Daarnaast zijn er nog 2 nesten gevonden in heen-vegetatie. Hierbij zijn 2 jongen geringd en voorzien van een gekleurde wing-tag. Bij 11 nesten werden in totaal minimum 20 uitgevlogen jongen geteld (Van Kerkhoven, W., 2018). Dit lijkt op het eerste zicht heel weinig. Bij het afzonderlijke onderzoek naar de bruine kiekendief is gekozen om geen nesten te bezoeken, gezien het hoger risico van predatie door vossen. Hierdoor is het correct inschatten van het aantal uitgevlogen jongen echter bemoeilijkt zodat er een onderschatting is opgetreden. Gezien de bruine kiekendief een Natura 2000 doelsoort is, zijn meer nauwkeurige data over het voortplantingssucces gewenst om te kunnen oordelen of de populatie zichzelf in stand kan houden. De populatie in Saeftinghe omvat ongeveer 2% van de totale Nederlandse populatie.

Figuur 14: Bruine kiekendief (foto Chiel Jacobusse)

Slechtvalk

Falco peregrinus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **1 (+0%)**
 Aantal territoria 2012: **1**

Broedparen Nederland: 130 – 170

Net zoals in 2012 was er dit jaar een territorium op de radartoren in de Westerschelde. Het broedsucces is niet bekend.

4.5 Rallen, koeten & waterhoentjes

Kwartelkoning

Crex crex

Rode Lijst-soort NL: *Bedreigd*

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Sterke afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **1 (-50%)**
 Aantal territoria 2012: **2**

Broedparen Nederland: 110 – 155

De kwartelkoning wordt niet jaarlijks vastgesteld in Saeftinghe. De soort broedt in wat ruigere grazige vegetatie. De kwartelkoning werd slechts eenmaal roepend waargenomen in de late avond van 2 juni 2018.

Meerkoet

Fulica atra

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**

Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**

Trend Europa tot 1980-2015: /

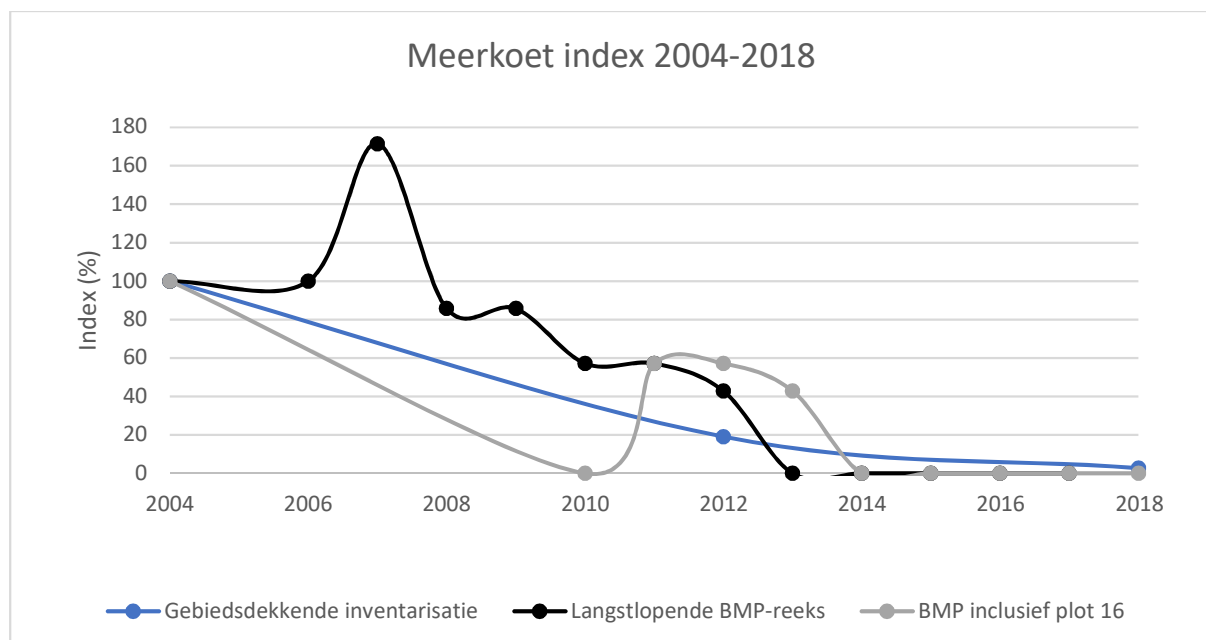
Aantal territoria 2018: **3 (-86%)**

Aantal territoria 2012: **21 (-81%)**

Aantal territoria 2004: **110**

Broedparen Nederland: 110 000 –140 000

De laatste jaren is er een sterke afname van meerkoeten, zie figuur 15. De meerkoet broedde voorheen voornamelijk in het begraasde gebied. Ze bouwden daar opgehoogde nesten in kommen en plasjes met stagnerend water. In de loop van het seizoen vallen deze plasjes gedeeltelijk of geheel droog. De meerkoet is dan ook een gemakkelijke prooi voor de vos, wat de sterke afname kan verklaren. Een bijkomende oorzaak kan de afname van leefgebied zijn; er zijn minder plasjes aanwezig, deze ontstonden in het verleden door massale vraat van grauwe ganzen op de heen-knolletjes. Tijdens de inventarisatie van 2012 broedden er nog 21 meerkoeten in het begraasde gebied. Dit jaar is de meerkoet met slechts 3 territoria bijna verdwenen als broedvogel in Saeftinghe. Twee territoria bevinden zich dicht op elkaar in het Sieperdaschor in een voormalige sloot met stagnerend water omringd door riet.

Figuur 15: Index voor meerkoet in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 15) toont het aantalsverloop van meerkoet territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Porseleinhoen

Porzana porzana

 Rode Lijst-soort NL: Kwetsbaar

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**

Trend Zeeland 2007-2016: /

Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1990-2015: /

Aantal territoria 2018: **4 (-33%)**

Aantal territoria 2012: **6 (+200%)**

Aantal territoria 2004: **2**

Broedparen Nederland: 190 – 310

Het porseleinhoen roept voornamelijk tijdens de schemering en de nacht. Mede hierdoor is de soort moeilijk te inventariseren. Hun habitat in Saeftinghe bevindt zich in riet- en heen-vegetatie met in de directe omgeving stagnerend ondiep water. Dit jaar werden 4 territoria vastgesteld.

Figuur 16: Porseleinhoen (foto Chiel Jacobusse)

Waterhoen

Gallinula chloropus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke afname**
 Trend Europa tot 1990-2010: 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **3 (-50%)**
 Aantal territoria 2012: **6 (-90%)**
 Aantal territoria 2004: **59**

Broedparen Nederland: 25 000 – 35 000

Het waterhoen is nu zo goed als verdwenen als broedvogel in Saeftinghe. Met slechts 3 territoria ten opzichte van 6 in 2012 en 56 in 2004. In de rest van Europa is de soort eveneens aan het afnemen. Ook deze soort is waarschijnlijk deels afgenomen door de komst van de vos in Saeftinghe en de afname van stagnerend water (plasjes, cf meerkoet)

Waterral

Rallus aquaticus

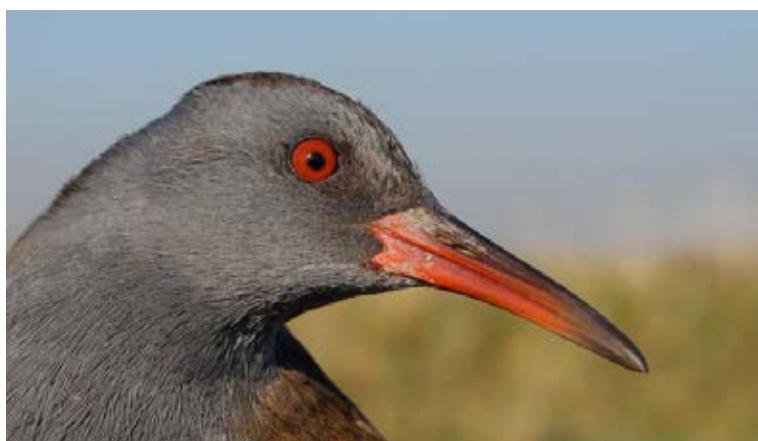
Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **432 (+87%)**
 Aantal territoria 2012: **231 (+116%)**
 Aantal territoria 2004: **107**

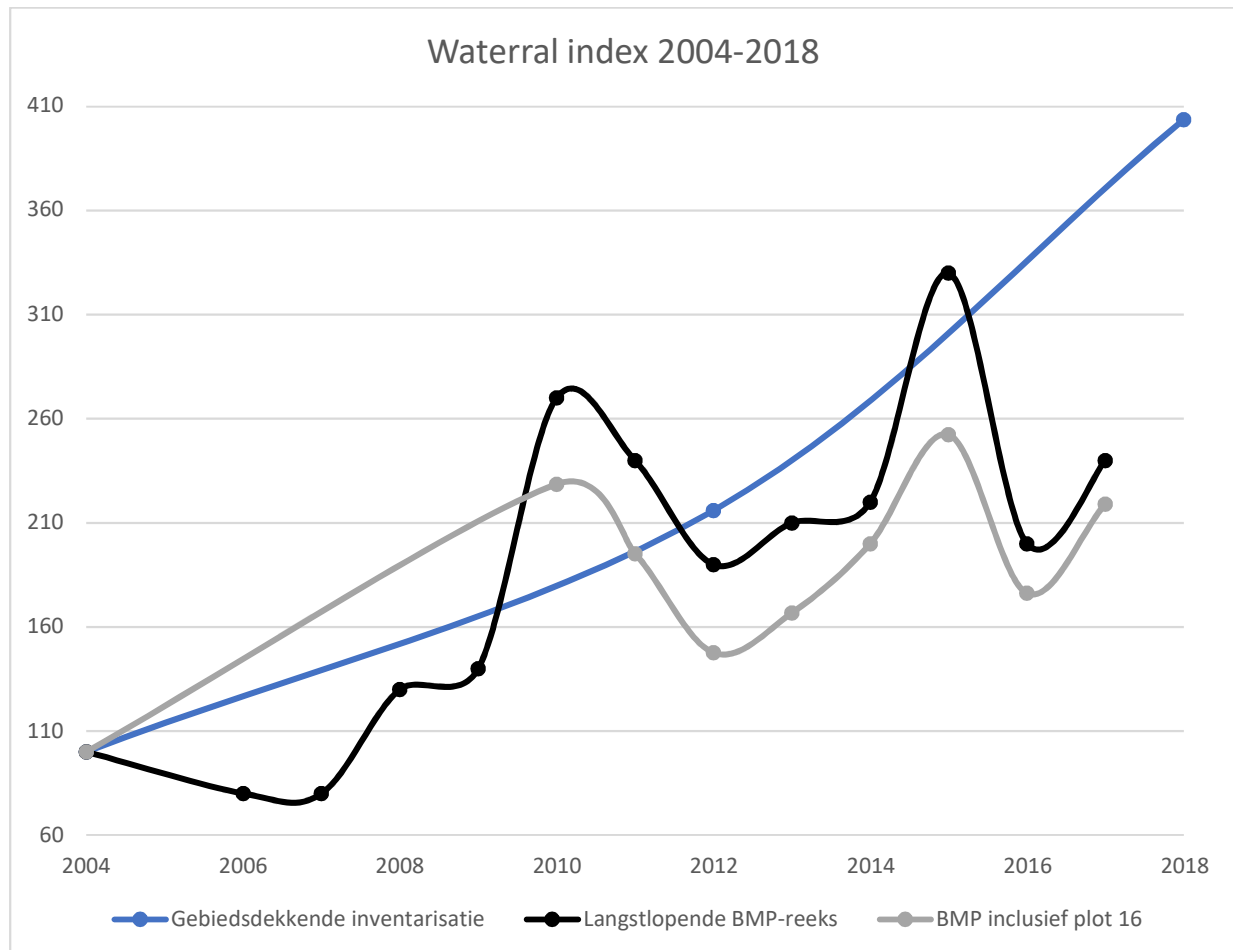
Broedparen Nederland: 2 800 – 4 700

De baltsroep van waterrallen wordt vooral 's nachts en in de vroege ochtend gehoord. Daarom zijn er ook bijkomende nachtelijke inventarisatierondes uitgevoerd in een deel van het gebied (zie bijlage 4). Dit gebeurt met behulp van draagbare geluidspelers, waarmee het geluid van de waterral wordt afgespeeld. Veel vogels reageren hierop. Voor een optimaal resultaat dienen de weersomstandigheden ook gunstig te zijn (windstil). De soort komt verspreid over Saeftinghe voor in de kommen. Ze is echter nagenoeg afwezig in het 'intensief' begraasd gebied en in de buitenranden van de schorren waar er meer zandige delen en geulen met hoge oeverwallen zijn. De soort heeft baat bij de uitbreiding van riet- en heenvelden. Saeftinghe is van groot belang voor de waterral.

Figuur 17: Waterral (foto Walter Van Kerkhoven)

Naar schatting broedt circa 12% van de Nederlandse populatie in Saeftinghe (Sovon Vogelatlas, 2018). In Saeftinghe is er sprake van een sterke toename. De landelijke trend toont ook een matige toename. De waterral heeft vanwege de verborgen levenswijze minder last van vossenpredatie dan bijvoorbeeld meerkoet en waterhoen. De reproductie is mogelijk echter minimaal gezien de nesten vooral onder veek verborgen liggen en dus veel gevoelig zijn aan overspoeling. Regelmatig worden er verspoelde eieren gevonden (med. M. Buise).

Figuur 18: Index voor waterral in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 18) toont de geïndexeerde aantal ontwikkeling voor waterrallen in Saeftinghe. Zowel uit de gebiedsdekkende inventarisatie als het BMP valt een toename af te lezen.

4.6 Steltlopers

Grutto

Limosa limosa

 Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**

Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1984-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **11 (+57%)**

Aantal territoria 2012: **7 (-22%)**

Aantal territoria 2004: 9

Broedparen Nederland: 31 000 – 38 000

Nederland is een bolwerk voor de grutto in West Europa; de populatie in Europa wordt geschat op 102 000-149 000 broedparen (Birdlife International, 2017), de Nederlandse populatie maakt hier bijna 30% van uit. In Saeftinghe is de soort echter nooit algemeen geweest. De territoria bevinden zich in het begraasde gebied. Het is vrij bijzonder dat ze buitendijks in schorren broeden, binnen Zeeland zijn ons hier geen andere voorbeelden van bekend.

Figuur 1: Grutto's (foto Chiel Jacobusse)

Kievit

Vanellus vanellus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke afname**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **32 (-33%)**
 Aantal territoria 2012: **48 (-26%)**
 Aantal territoria 2004: **65**

Broedparen Nederland: 110 000 – 160 000

Kieviten blijven afnemen, dit is zowel te merken in de gebiedsdekkende inventarisaties als de BMP-plots. Ze komen in Saeftinghe uitsluitend voor in de begraasde delen.

Kleine Plevier

Charadrius dubius

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2010: /

Aantal territoria 2018: **1 (+0%)**
 Aantal territoria 2012: **1 (-80%)**
 Aantal territoria 2004: **5**

Broedparen Nederland: 1 200 – 1 500

Er werd 1 territorium van kleine plevier genoteerd, in het begraasde gebied, dicht bij de Gasdam. Kleine plevieren verkiezen terreinen met weinig vegetatie en aangrenzend zoet tot licht brak water. Dit type habitat is schaars te vinden in Saeftinghe.

Kluut

Recurvirostra avosetta

Natura 2000-soort

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **22 (+57%)**
 Aantal territoria 2012: **14 (-84%)**
 Aantal territoria 2004: **87**

Broedparen Nederland: 4 750 – 5 300

De kluut is een echte pioniersoort. Wanneer zich ergens nieuwe broedmogelijkheden voordoen dan maken ze daar snel gebruik van. Het aantal dat in Saeftinghe broedt is daarom sterk wisselend en afhankelijk van het aanbod van geschikte plaatsen in Saeftinghe zelf, alsook in andere broedgebieden in de omgeving. De kluut broedt in kolonies op kale grond. In de directe omgeving moet ondiep stilstaand water met een zachte slikbodem aanwezig zijn. Voor Saeftinghe geldt dat plassen in het beweide gebied ontstaan na springtijden en tijdens natte voorjaren minder snel uitdrogen; april 2018 werd gekenmerkt door een gemiddelde grote hoeveelheid neerslag. Ten opzichte van 14 territoria in 2012, werden in 2018 22 territoria vastgesteld. Waarschijnlijk wordt echter vrijwel alles jaarlijks gepredeerd. In droge jaren zijn ze extra kwetsbaar voor de vos, die in het begraasde deel van Saeftinghe veelvuldig voorkomt. Er zijn in de directe omgeving op Vlaams grondgebied ook diverse nieuwe natte natuurgebieden ontwikkeld waar een klutenpopulatie aanwezig is. Het is mogelijk dat een deel van de kluten uit Saeftinghe hier tussen 2004 en 2012 naar is vertrokken.

Scholekster

Haematopus ostralegus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **158 (-59%)**
 Aantal territoria 2012: **386 (-4%)**
 Aantal territoria 2004: **401**

Broedparen Nederland: 35 000 – 43 000

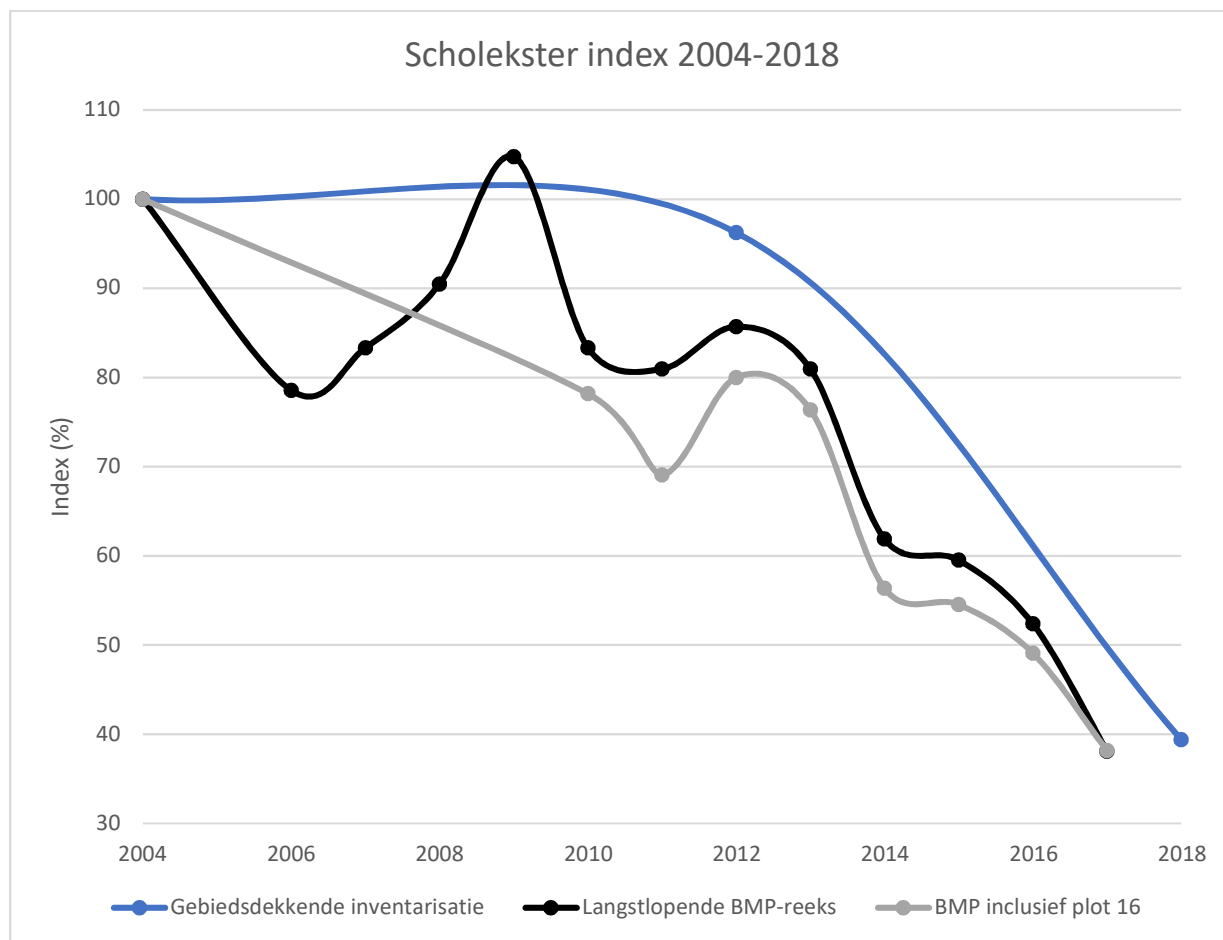
De scholeksterpopulatie neemt sterk af in Saeftinghe. De scholekster neemt ook af in andere biotopen (akkerbouw en weiland) waar de soort voorheen veelvuldig voorkwam. De territoriumkaart geeft een goed beeld van de biotopen waar de scholekster in Saeftinghe broedt. Bij voorkeur broeden ze in het begraasde deel van Saeftinghe en op de oeverwallen langs de grotere geulen. Broedvogels van de oeverwallen kiezen vaak een kale hoge oeverwal, op zand of veek en foerageren in de geulen. De achteruitgang van de scholekster in Saeftinghe heeft naar alle waarschijnlijkheid te maken met het jarenlange slechte broedsucces (vossenpredatie, verspoeling nesten en predatie door andere soorten). Territoria worden in eerste instantie bezet door vogels die daar ook in voorgaande jaren gebroed hebben. Het gebeurt regelmatig dat na het mislukken van een broedsel het territorium wordt ingenomen door een ander broedpaar. Sinds 2010 is gestart met een kleurringonderzoek in Zeeland.

Ook in Saeftinghe zijn op de Gasdam en de directe omgeving een twintigtal vogels voorzien van kleurringen. Deze vogels zijn individueel herkenbaar. Uit het onderzoek komt onder meer naar voren dat jarenlang dezelfde paartjes hier een broedpoging ondernemen terwijl de nesten steeds niet succesvol zijn.

Figuur 19: Parende Scholeksters (foto Chiel Jacobusse)

Aflezingen van de geringde vogels buiten het broedseizoen zijn spaarzaam. Vermoedelijk blijven de vogels in de directe omgeving van Saeftinghe. Op de hier aanwezige hoogwatervluchtplaatsen zijn ze moeilijk af te lezen. Er zijn relatief weinig aflezingen gedaan van in Saeftinghe gekleurringde vogels: in het westelijk deel van de Westerschelde (Borsele) en in het oostelijk deel van de Oosterschelde (Oesterdam). De paartjes die in Saeftinghe op het Gasplateau broeden, zijn al jaren niet succesvol en broeden desondanks toch bijna elk jaar op dezelfde plek.

Figuur 20: Index voor scholekster in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 21) toont het aantalsverloop van territoria van scholeksters doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld. In beide soorten inventarisaties is een sterke daling af te zien.

Tureluur *Tringa totanus*

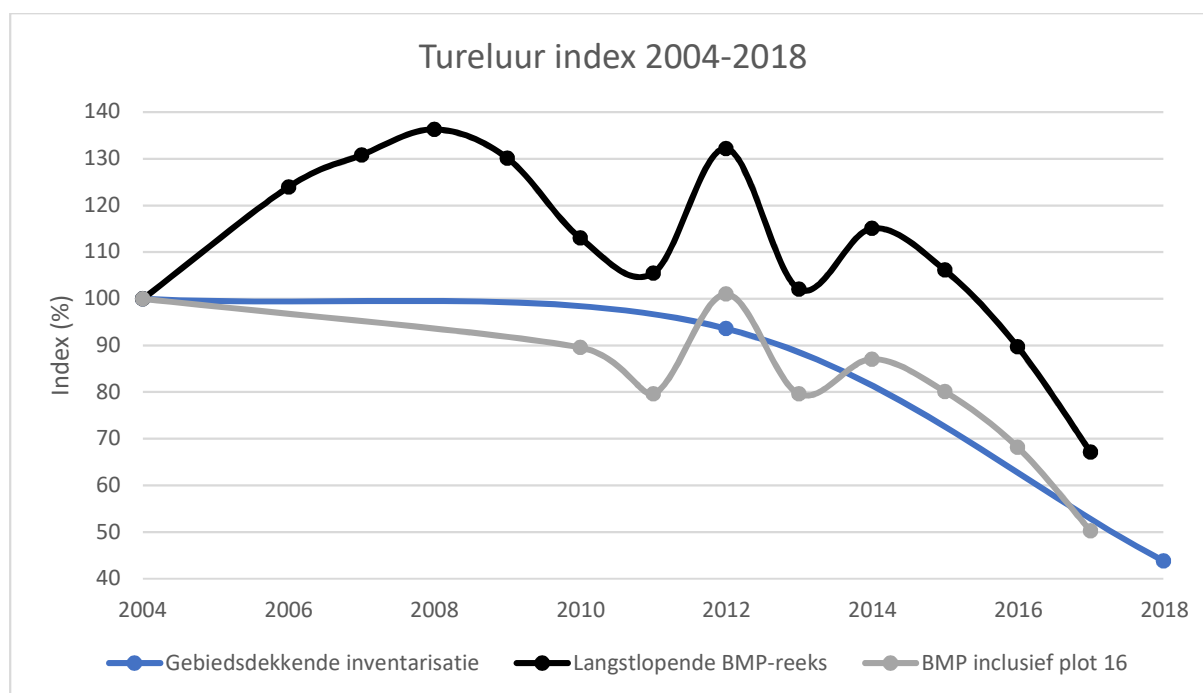
 Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
Trend Vlaanderen 2007-2016: /
Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **698 (-53%)**
Aantal territoria 2012: **1492 (-6%)**
Aantal territoria 2004: **1594**

Broedparen Nederland: 17 000 – 20 000

Saeftinghe is het belangrijkste broedgebied voor de tureluur in Nederland. Een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie (ca. 3 %) broedt in Saeftinghe. De soort is ten opzichte van de vorige inventarisatie sterk afgenomen. Uit de resultaten van de jaarlijks geïnventariseerde plots lijken de aantallen jaarlijks iets te kunnen fluctueren (zie figuur 22). Doch in geval van de BMP-inventarisaties kan er ook sprake zijn van een waarnemerseffect en het verschil in clustering-methode.

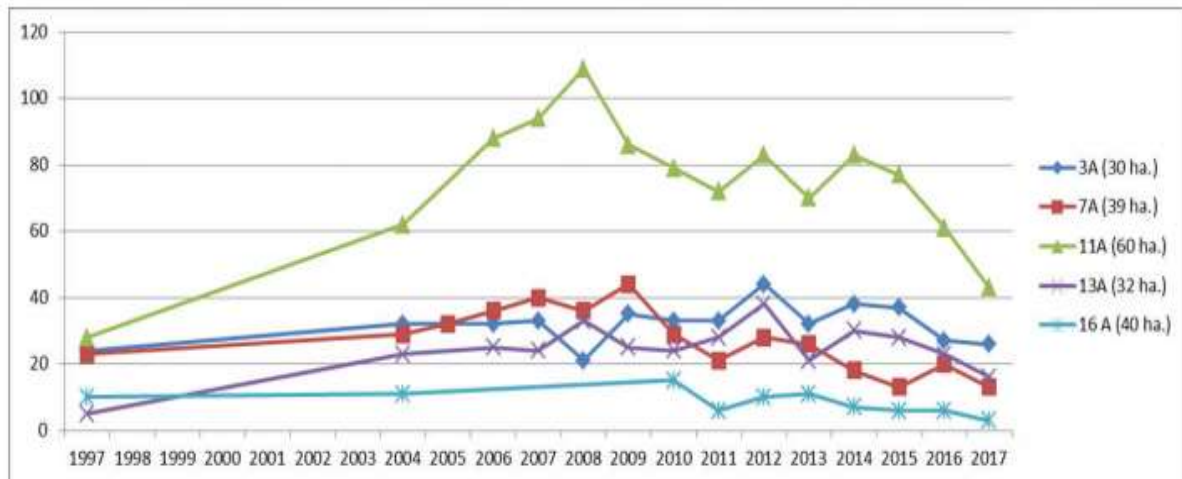

Figuur 21: Index voor tureluur in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 22) toont het aantal territoria van tureluurs doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

De landelijke populatie kent ook een matige afname. De tureluur staat nog steeds op de Rode lijst. Tureluurs broeden in Saeftinghe in veel hogere dichtheden ten opzichte van tureluurs in de agrarische weidegebieden. Hierdoor is de fusie-afstand in Avimap voor tureluur in Saeftinghe uitzonderlijk ingesteld op 300m in plaats van 1000m., dit was nodig om een realistische clustering te verkrijgen.

Op de hoge oeverwallen zijn ze redelijk beschermd tegen hoge vloed, toch komt het regelmatig voor dat de nesten in het broedseizoen wegspoelen. Op de centrale delen van de schorplaten zijn minder geultjes (foerageergebied). Hier is de dichtheid een stuk lager. In het begraasde deel is dankzij de beweiding met runderen zeer geschikt broed- en foerageergebied ontstaan. Dit leverde in de periode 1997-2004 een flinke populatiegroei op, die echter weer wat afgenomen is (zie figuur 23).

Tureluur

Figuur 22: Aantalsverloop van tureluur in de verschillende BMP deelgebieden (ligging: zie figuur 4)

De sterke afname heeft meerdere oorzaken zoals een langdurig slecht broedsucces (verspoeling en predatie vos) en afname van geschikt broedgebied (door sterke uitbreiding riet). Mogelijk speelt ook de voedselbeschikbaarheid een rol.

Figuur 23: Tureluur (foto Chiel Jacobusse)

4.7 Meeuwen

Kleine Mantelmeeuw

Larus fuscus

Trend Saeftinghe 1997-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **1 (-98%)**
 Aantal territoria 2012: **62 (-77%)**
 Aantal territoria 2004: **266 (+412%)**
 Aantal territoria 1997: **52**

Broedparen Nederland: 100 000 – 110 000

De kleine mantelmeeuw sluit vaak aan bij de broedkolonies van de zilvermeeuw, in 2018 zijn alle meeuwensoorten zeer sterk afgenomen (t.o.v. 2012) en was er geen enkele kolonie. De soort is evenals de zilvermeeuw zeer kwetsbaar voor de vos. Veranderende terreinomstandigheden en veranderend voedselaanbod spelen zo ver wij weten (de laatste 6 jaar) geen rol

Kokmeeuw

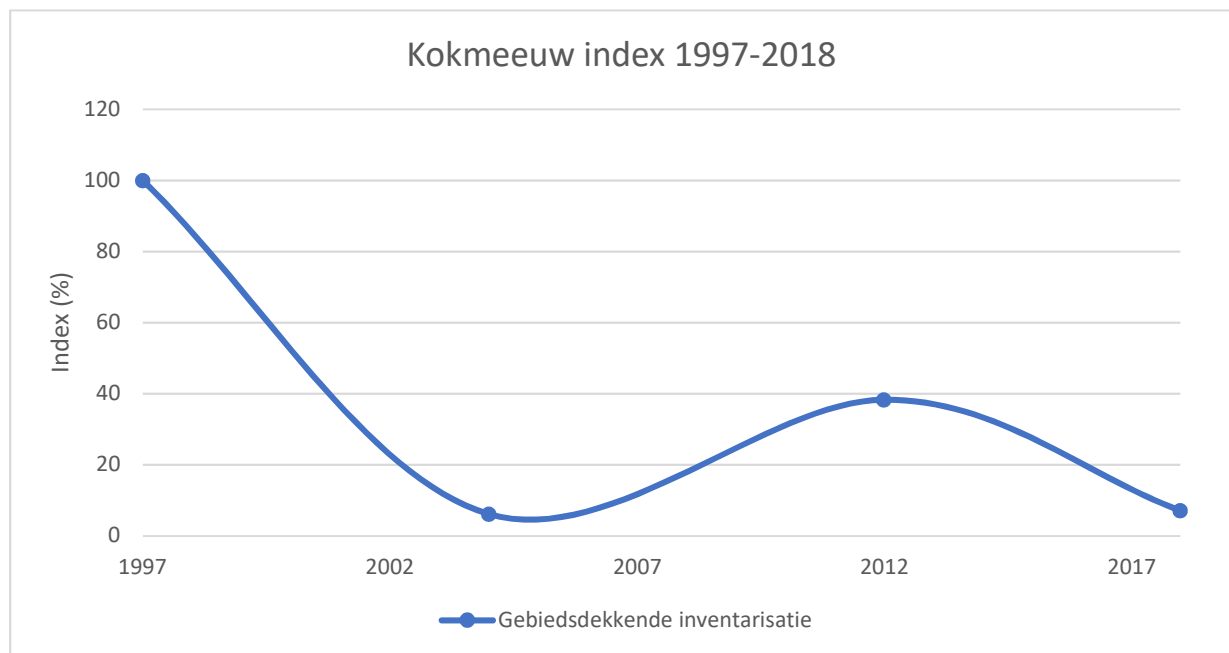
Chroicocephalus ridibundus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1990-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **34 (-88%)**
 Aantal territoria 2012: **279 (+520%)**
 Aantal territoria 2004: **137 (-94%)**
 Aantal territoria 1997: **728**

Broedparen Nederland: 104 000 – 131 000

Het aantal broedende kokmeeuwen is, net als de andere meeuwensoorten, sterk afgenomen (zie ook de index in figuur 25). De predatie door vossen en verspoeling van nesten dragen hieraan bij. In Zeeland is er eveneens een matige afname. Deze koloniebroeder van onder meer veek-velden kan enorm fluctueren; zo werd er in 2012 nog een korte heropleving vastgesteld met 279 territoria ten opzichte van 137 in 2004. In 2018 is er een terugval tot 34 territoria. In vergelijking met 1979 (728 territoria) is de afname zeer drastisch. Het broedresultaat in 2018 was nihil; bij de ene gemengde kolonie van kokmeeuw en visdief werden verscheidene dode jongen en kapotte eierschalen aangetroffen, er zijn ook geen juveniele vogels gezien. Rond het begin van de jaren '80 broedden de kokmeeuwen in Saeftinghe vooral in velden met Engels slijkgras en heen waarin water stagneerde, met name in de eerste 20 jaar na aanleg van de Gasdam. Momenteel is hier nog steeds ogenschijnlijk geschikt broedgebied maar door de hoge vossendichtheden (in dit deel) worden hier geen/nauwelijks broedpogingen ondernomen. Tegenwoordig wordt het meest gebroed op veek-velden en hoge zandige oeverwallen die dicht langs de Schelde zijn gelegen (eigenlijk weer zoals in de jaren vijftig). Het gros van de kokmeeuwen is vermoedelijk uitgeweken naar natuurgebieden net over de grens in Vlaanderen.

Figuur 24: Index voor kokmeeuw in Saeftinghe

Zilvermeeuw

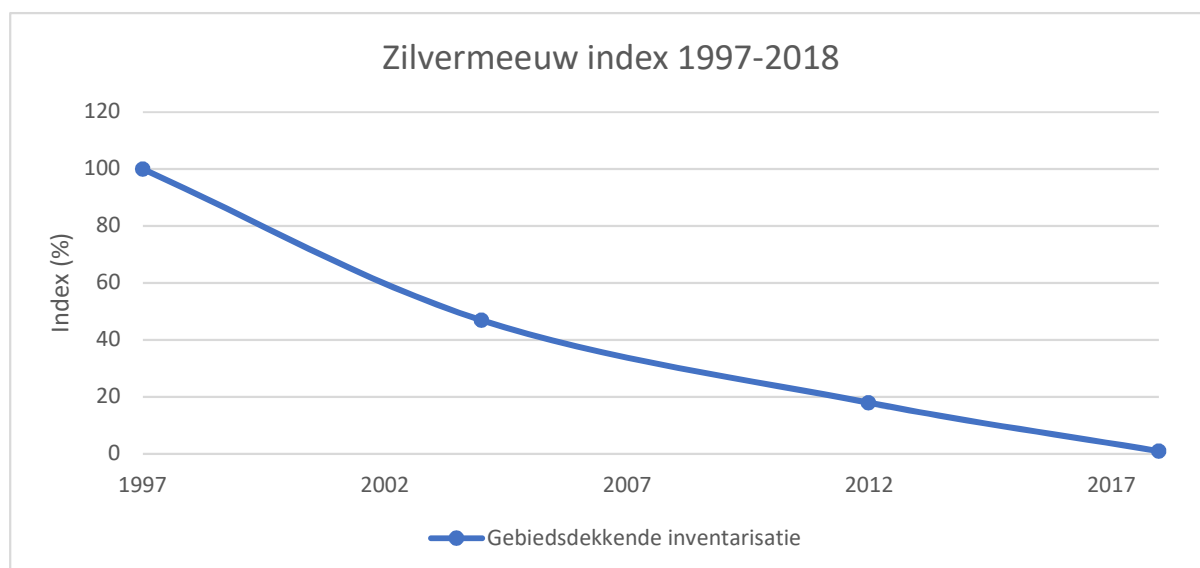
Larus argentatus

Trend Saeftinghe 1997-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **167 (-95%)**
 Aantal territoria 2012: **3113 (-62%)**
 Aantal territoria 2004: **8113 (-53%)**
 Aantal territoria 1997: **17 292**

Broedparen Nederland: 42 000 – 46 000

De zilvermeeuw was ooit de talrijkste broedvogel van Saeftinghe. Saeftinghe had een van de grootste kolonies van Zeeland. De sterke afname zet zich voort met 168 territoria in 2018 ten opzichte van 3113 territoria in 2012. Uit de voorgaande inventarisaties bleek ook dat de vos voor een verschuiving zorgde: op de plek waar de vossenactiviteit op zijn hoogst is, broedden geen meeuwen meer. De laatste jaren zijn vossen echter ook op de buitenrand van Saeftinghe actief, waardoor de meeuwen ook hier niet meer veilig kunnen broeden. De territoriale paartjes die er zitten lijken maar voor een deel tot broeden te komen, er zijn dit jaar geen succesvolle paartjes gevonden. Het lijkt er op dat nesten al in de vroege ei-fase worden gepredeerd. In de periode 1997-2004 was de afname te relateren aan de afname van het voedselaanbod (sluiting van een stort en vuilnisbelten in de omgeving van Antwerpen). In de periode van 2004-2018 is er geen zulke plotse afname van het voedselaanbod bekend, wel is sinds 2004 de eerste vossenactiviteit geregistreerd. De landelijke trend voor zilvermeeuw toont een matige afname.

Figuur 25: Index voor zilvermeeuw in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 26) toont het aantalsverloop van zilvermeeuw-territoria van doorheen de jaren voor de gebiedsdekkende inventarisaties. Het aantal territoria in 1997 is hierbij op 100% ingesteld.

4.8 Visdief

Visdief

Sterna hirundo

Trend Saeftinghe 1997-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Broedparen Nederland: 14 000 – 18 000

Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Natura 2000-soort

Aantal territoria 2018: **55 (-90%)**
 Aantal territoria 2012: **536 (+3473%)**
 Aantal territoria 2004: **15 (-96%)**
 Aantal territoria 1997: **413**

Figuur 26: Visdief (foto Chiel Jacobusse)

Visdieven broeden vrijwel jaarlijks aan de noordelijke randen van de schorren in Saeftinghe. Hier kiezen ze hoge oeverwallen, lage strandduintjes, en veek-pakketten als broedplaats. Er was één gemengde kolonie kokmeeuw-visdief op een veek-pakket in het noordelijke deel van het Konijnenschor. Er wordt vooral gefoerageerd in de monding van de grotere geulen en op de Westerschelde. Het broedresultaat van de laatste jaren is vrijwel nihil. De oorzaak hiervoor is verspoeling van nesten en vossenpredatie. Dit jaar werden de kuikens dood en stervend bij de nesten in Saeftinghe gevonden. Dit beeld werd in 2018 ook elders in de Delta gezien (med. F. Arts).

4.9 Duiven

Holenduif

Columba oenas

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Europa tot 1980-2015: 1980-2011: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **13 (-55%)**
 Aantal territoria 2012: **29 (-31%)**
 Aantal territoria 2004: **42**

Broedparen Nederland: 45 000 – 55 000

De holenduif broedt voornamelijk in konijnenholen. Voorheen een soort die zeer veel broedde op de Gasdam en Zanddam. Na de achteruitgang van het aantal konijnen op deze plaatsen is ook het aantal Holenduiven sterk achteruit gegaan. Momenteel zijn ze nog te vinden op en rond het Plateau, waar nog wel konijnen zitten, en tussen de basaltblokken of in de steenuilen-nestkast die daar aanwezig is. De holenduif kwam voorheen her en der verspreid in het schor voor, broedend tussen platgeslagen zeekweek. Dit ging echter slechts om enkele paren.

Houtduif

Columba palumbus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **18 (-22%)**
 Aantal territoria 2012: **23 (-55%)**
 Aantal territoria 2004: **51**

Broedparen Nederland: 250 000 – 500 000

Een schor is niet het karakteristieke broedbiotoop voor de houtduif, toch wordt er jaarlijks in Saeftinghe gebroed. De nesten in het schor liggen meestal goed verstopt tussen de zeekweek op de oeverwallen. De broedvogels worden voornamelijk getraceerd door het wegvliegen van de vogels van tussen de vegetatie en een enkele nestvondst. Er wordt ook gebroed in de enkele aanwezige vlierstruiken.

4.10 Koekoek

Koekoek

Cuculus canorus

Rode Lijst-soort NL: Kwetsbaar

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **5 (-17%)**
 Aantal territoria 2012: **6**

Broedparen Nederland: 5 700 – 7 000

De koekoek heeft sinds de jaren tachtig territoria in Saeftinghe. Het gaat altijd om vogels die gedeeltelijk binnendijs en gedeeltelijk in het schor een territorium hebben. Vermoedelijk worden de eieren vooral gelegd in nesten van rietzanger en kleine karekiet.

4.11 Kerkuil

Kerkuil

Tyto alba

Trend Saeftinghe 2004-2018: /
 Trend Zeeland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **1**

Broedparen Nederland: 1 250 – 2 900

Voor het eerst is in Saeftinghe (tijdens de integrale telling) een territorium van kerkuil vastgesteld. Het territorium bevond zich in de oude schaaftal 'De Noord'. Deze kast is echter al vele jaren bewoond.

4.12 Zangvogels

Baardman

Panurus biarmicus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**

Trend Zeeland 2007-2016: /

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **318 (+59%)**

Aantal territoria 2012: **200 (+47%)**

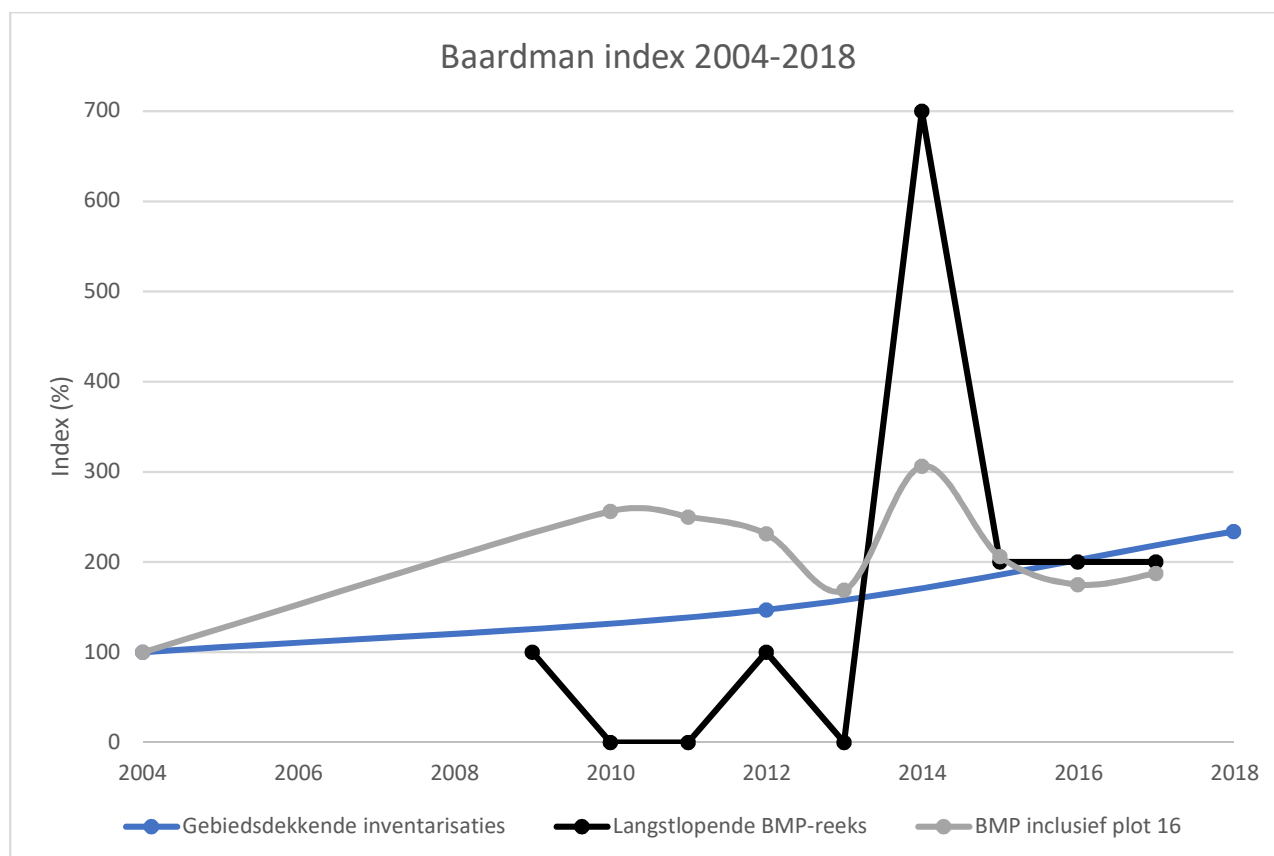
Aantal territoria 2004: **136**

Broedparen Nederland: 1 400 – 2 100

De baardman is een soort die door de drooglegging van de Flevopolders in de vorige eeuw en de uitgestrekte rietmoerassen die hierdoor ontstonden, landelijk zeer sterk in aantal kon toenemen. Vanuit de rietmoerassen in de Flevopolders werden ook grote delen van Nederland herbevolkt. In Saeftinghe was de baardman lange tijd een schaarse soort. In de jaren '90 van de vorige eeuw schommelde het aantal territoria jaarlijks rond de 10. Tussen 1997 en 2004 nam de soort zeer sterk toe. Uit ringonderzoek is gebleken dat de toename vooral te danken is aan een instroom vanuit de Flevopolders. In 2004 werden 136 territoria vastgesteld. Landelijk gezien is de populatie stabiel. In Saeftinghe is echter nog steeds sprake van een sterke toename van het aantal territoria. In 2012 werden 200 territoria vastgesteld, in 2018 waren het er 318. Hiermee behoort de populatie tot de grotere van de Benelux en bedraagt de populatie ongeveer 18% van de totale Nederlandse populatie. De baardman heeft in Saeftinghe duidelijk geprofiteerd van de verdere toename van het areaal (overjarig) (land)riet.

Figuur 27: Baardman (foto Laurent Van den Bergh)

Figuur 28: Index voor baardman in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 29) toont het aantalsverloop van territoria van baardmannen doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Blauwborst

Luscinia svecica

 Natura 2000-soort

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Matige afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Europa tot 1996-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **291 (-1%)**
 Aantal territoria 2012: **293 (-35%)**
 Aantal territoria 2004: **454**

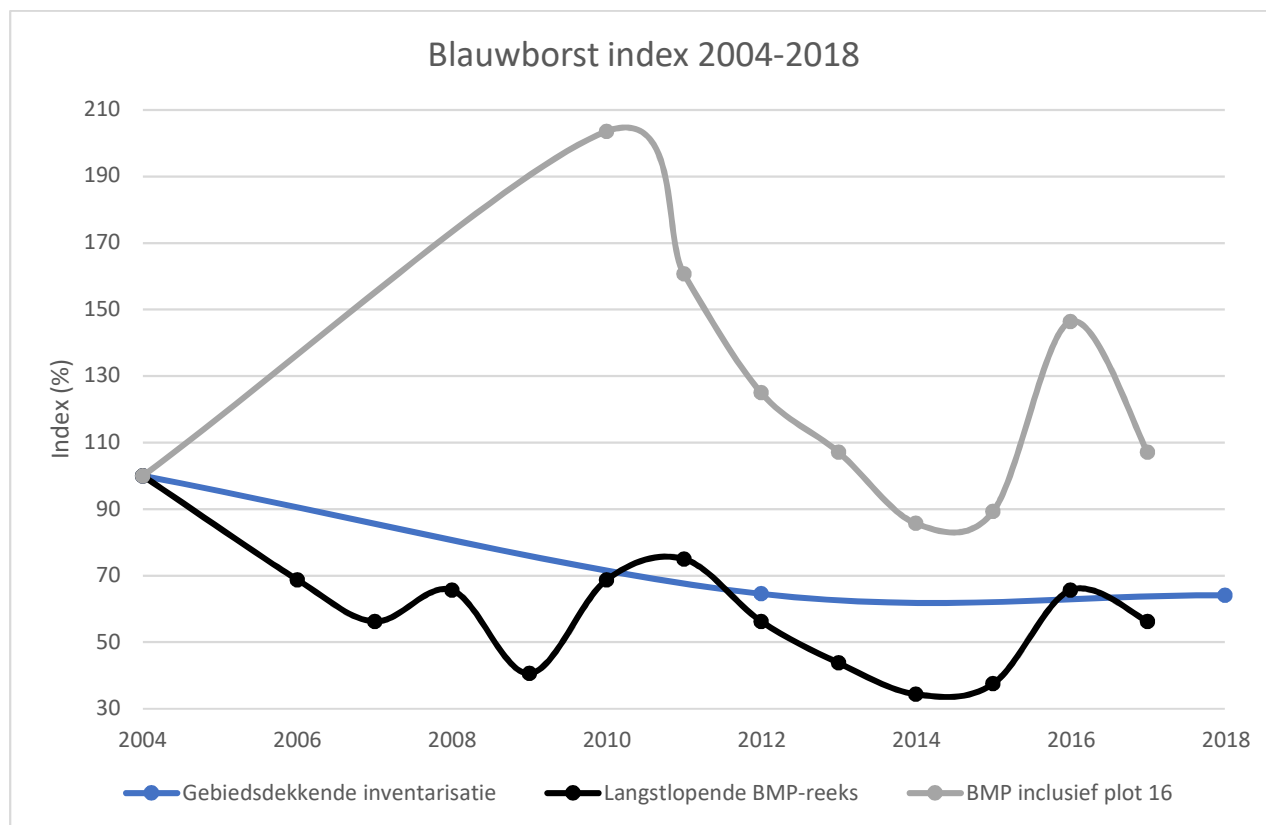
Broedparen Nederland: 11 000 – 14 000

Zeeuws-Vlaanderen staat bekend als één van de bolwerken van de blauwborst in Nederland. Binnen Zeeuws-Vlaanderen worden de hoogste aantallen gevonden in Saeftinghe; ongeveer 2% van de totale populatie in Nederland bevindt zich in Saeftinghe. Het aantal blauwborsten nam in Saeftinghe fors af tussen 2004 en 2012. In 2004 werden 454 territoria vastgesteld en in 2012, 293. In 2018 lijkt de populatie te stabiliseren met 291 territoria. Bij de inventarisatie in 2012 werd de mogelijkheid voorgesteld dat de afname deels te relateren was aan een inventarisatie effect. Zo waren de weersomstandigheden tijdens de piek van de zangperiode van de blauwborst in 2012 erg slecht,

Figuur 29: Blauwborst (foto: Walter Van Kerkhoven)

waardoor de soort minder goed vast te stellen was. Sommige deelgebieden die met gunstige weersomstandigheden gedurende de zangpiek werden geïnventariseerd, vertoonden aantallen vergelijkbaar met het aantal territoria in 2004. De afname werd en wordt echter ook duidelijk weergegeven in de trend van de BMP van Saeftinghe. Blauwborsten foerageren vaak op een natte bodem, de ophoging van het gebied kan hierdoor wel een effect hebben op de populatie. Voorheen was er door het foerageergedrag van de grauwe ganzen ook meer open natte bodem. De afname van ganzen heeft waarschijnlijk dus ook geleid tot een afname van foerageergebied voor blauwborsten.

Figuur 30: Index voor blauwborst in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 31) toont het aantalsverloop van blauwborst-territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Boerenwaluw *Hirundo rustica*

 Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **4 (-64%)**
 Aantal territoria 2012: **11 (+267%)**
 Aantal territoria 2004: **3**

Broedparen Nederland: 210 000 – 280 000

Boerenwaluwen broeden in Saeftinghe in de kijkhut of aan het zomerverblijf. Dit jaar is er nestbouw vastgesteld in de kijkhut, waarbij er slechts één nest daadwerkelijk is afgewerkt en een broedsel met minstens twee jongen is volbracht.

Bosrietzanger

Accrocephalus palustris

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**

Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

Aantal territoria 2018: **12 (+300%)**

Aantal territoria 2012: **3 (+50%)**

Aantal territoria 2004: **2**

Broedparen Nederland: 60 000 – 100 000

De bosrietzanger is een broedvogel van natte rietruigtes met veel kruiden en enkele bosjes. In Saeftinghe neemt het aantal bosrietzangers wat toe, het aantal is echter nog zeer laag. In 2012 werden 3 territoria vastgesteld, in 2018 zijn er dat 12. De mate van toename van de bosrietzanger in de afgelopen 14 jaar geeft in iedere geval aan dat de successie van de rietvelden in Saeftinghe traag verloopt. Periodieke overspoeling van de rietvelden met relatief zout water vertraagt de successie, die in een zoet milieu veel sneller zou verlopen. Pas als het schor dusdanig opgehoogd is, dat overspoeling door het Scheldewater nog slechts sporadisch voorkomt, zullen in de toekomst (wilgen)bosjes en hogere kruidachtigen uit het zoete milieu zich kunnen ontwikkelen. Dit gebeurt nu alleen nog maar plaatselijk op overgangen naar dijken en dammen. Dit is ook waar de soort zich tot nu toe vestigt.

Cetti's Zanger

Cettia cetti

Trend Saeftinghe 2004-2018: /

Trend Zeeland 2007-2016: /

Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1989-2015: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **1**

Broedparen Nederland: 550 – 1 100

Het eerste territorium van Cetti's zanger in Saeftinghe (binnen een inventarisatieperiode) is een feit. De soort kent zowel in Nederland, Vlaanderen, als Europa een toename. Net zoals de bosrietzanger, komt de Cetti's zanger voor in ruigere biotopen (liefst met boompjes). Een sterke toename op korte termijn is in Saeftinghe daarom niet meteen te verwachten.

Gele Kwikstaart

Motacilla flava

 Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Matige afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matig afname**
 Trend Europa tot 1990-2010: **Matige afname**

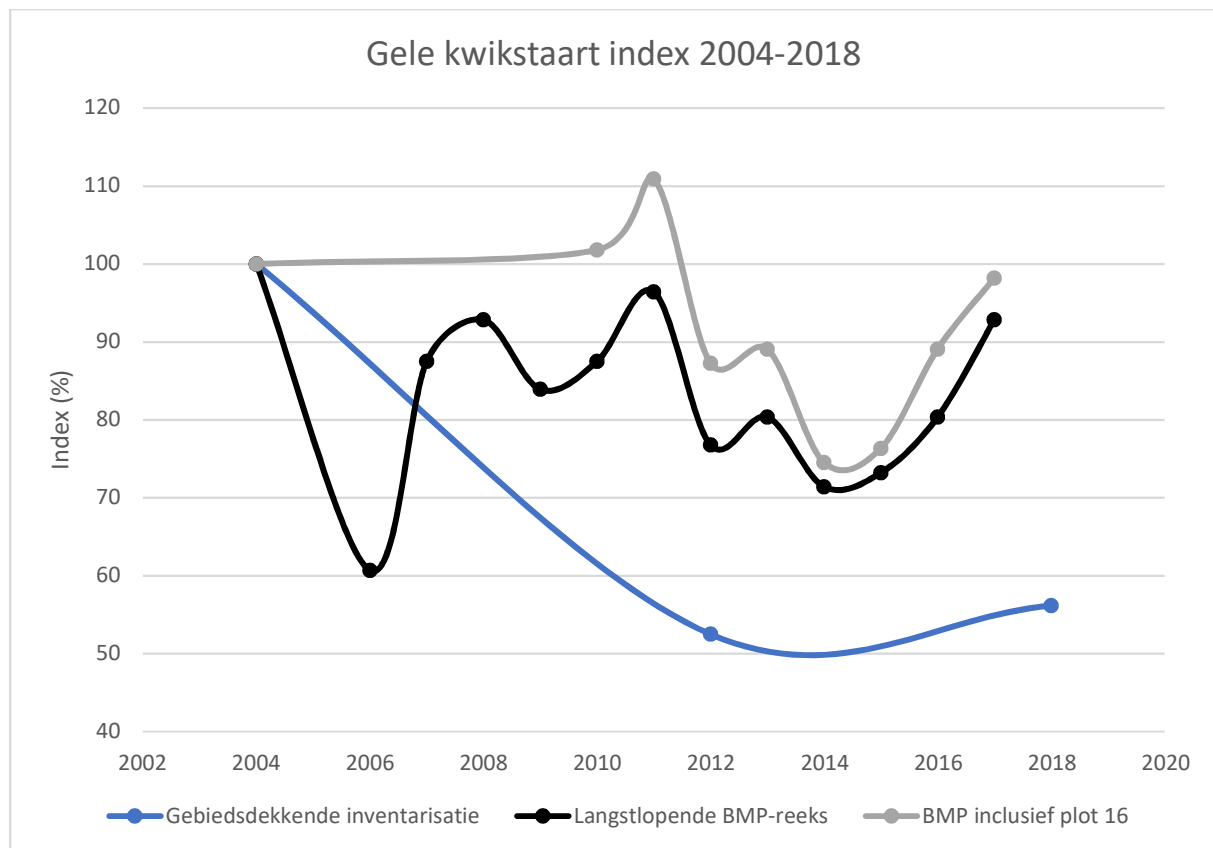
Aantal territoria 2018: **488 (+4%)**
 Aantal territoria 2012: **460 (-47%)**
 Aantal territoria 2004: **876**

Broedparen Nederland: 40 000 – 70 000

Gele kwikstaarten broeden op de hoge oeverwallen met zeekweek. Dit biotoop is in vergelijking tot de voorgaande inventarisatie niet afgenomen. Ze maken als foerageergebied ook gebruik van de kommen met heen-velden tussen de oeverwallen. Toch is de populatie gele kwikstaarten drastisch minder dan in 2004 (876 territoria). De afname in 2012 tot 460 territoria zet zich niet voort, maar lijkt te stabiliseren of licht te stijgen met 488 territoria in 2018.

Figuur 31: Gele kwikstaart (foto Chiel Jacobusse)

Figuur 32: Index voor gele kwikstaart in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 33) toont het aantalsverloop van territoria van gele kwikstaarten doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Grasmus

Sylvia communis

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Broedparen Nederland: 120 000 – 200 000

Aantal territoria 2018: **7 (-13%)**
 Aantal territoria 2012: **8 (+50%)**
 Aantal territoria 2004: **5**

De grasmus is alleen gevonden in de ruigere delen van het schor direct onderaan de zeedijk of andere dammen. De begroeiing aldaar bestaat onder andere uit brandnetels en distels.

Graspieper

Anthus pratensis

Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Matige afname**

Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke afname**

Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **351 (+4%)**

Aantal territoria 2012: **338 (-40%)**

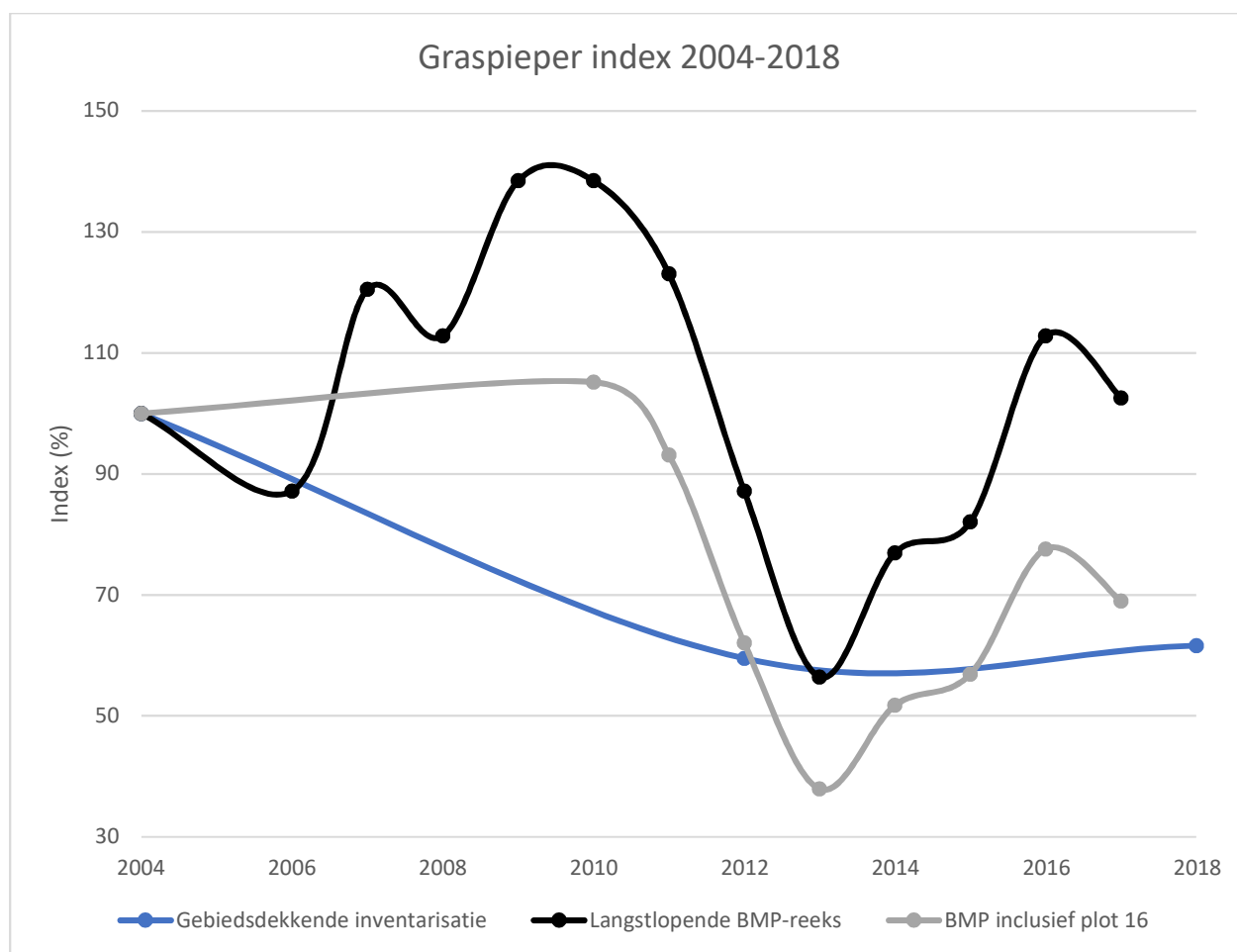
Aantal territoria 2004: **568**

Broedparen Nederland: 55 000 – 80 000

De graspieper is een broedvogel van open terreinen. Zijn voorkeur gaat uit naar een korte grasvegetatie met uitstekende pollen. In Saeftinghe is de graspieper een soort die veel voorkomt op de zandige oeverwallen, het beweide schor en de dammen. Landelijk is de trend gestabiliseerd. In Saeftinghe was er een grote achteruitgang tussen het aantal vastgestelde graspieperterritoria in de integrale inventarisaties van 2004 en 2012; van 568 territoria in 2004 naar 338 territoria in 2012. Dit is waarschijnlijk deels te wijten aan de interpretatiecriteria; de voorjaars trek is in 2012 kritischer beoordeeld dan in 2004. In 2018 zien we een lichte toename ten opzichte van 2012. Volgens 'A Climatic Atlas of European Breeding Birds' van Birdlife International zullen met name soorten als blauwborst, graspieper en Kievit, slachtoffer worden van de veranderingen in het klimaat.

Figuur 33: Graspieper (foto Walter Van Kerkhoven)

Figuur 34: Index voor graspieper in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 35) toont het aantalsverloop van graspieper-territoria door de jaren heen voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Graszanger

Cisticola juncidis

Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**

Trend Zeeland 2007-2016: /

Trend Nederland 2007-2016: **Sterke afname**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **54 (+286%)**

Aantal territoria 2012: **14 (-26%)**

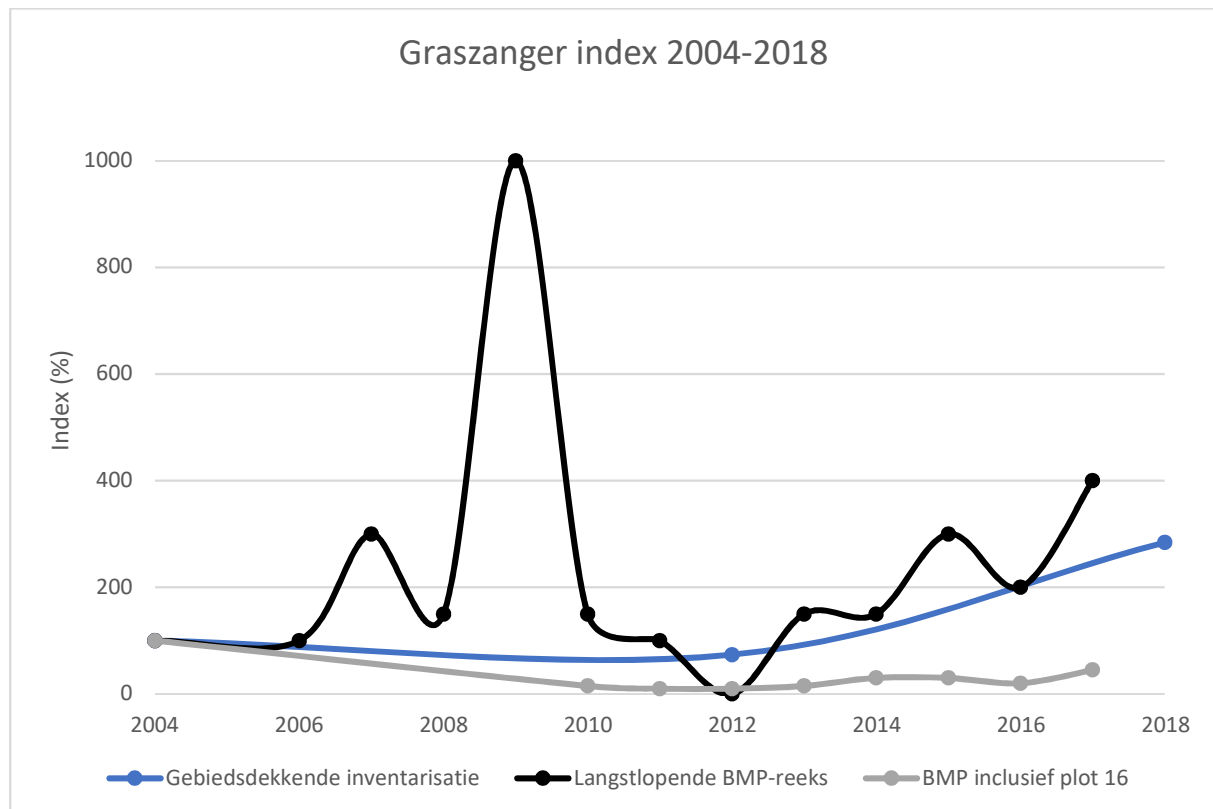
Aantal territoria 2004: **19**

Broedparen Nederland: 6 – 28

De graszanger is een vogelsoort die in het geboorteland een territorium kan hebben. Nederland is tot nu toe de meest noordelijke locatie in diens verspreidingsgebied. Saeftinghe is het bolwerk voor Nederland. De toename komt grotendeels door de instroom van zuidelijke populaties en een hogere overleving van overwinterende vogels door zachtere winters. Opmerkelijk was dat de eerste territoria nu reeds eind maart werden vastgesteld en de meeste in mei en juni, terwijl voorheen pas van eind juli tot in september het gros van de territoria werd genoteerd. Edoch dit jaar is er waarschijnlijk ook een invloed van een waarnemerseffect. Een overschatting is niet uit te sluiten gezien het feit dat graszangers tijdens hun zangvlucht grote afstanden kunnen afleggen. De territoriumdensiteit kan echter sterk verschillen (Yamagishi S., & Ueda K., 1986), waardoor nu eens een overschatting, dan weer een onderschatting mogelijk is.

Figuur 35: Graszanger (foto Chiel Jacobusse)

Figuur 36: Index voor graszanger in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 37) toont het aantalsverloop van territoria van graszangers doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld. 2009 was een topjaar voor graszangers, met 20 vastgestelde territoria alleen al in de BMP-gebieden (Buijsse, M., 2009).

Groenling

Carduelis chloris

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

Broedparen Nederland: 65 000 – 100 000

Aantal territoria 2018: **2**
 Aantal territoria 2012: **0 (-100%)**
 Aantal territoria 2004: **2**

Twee territoria van groenling werden vastgesteld, zij het net aan de rand van Saeftinghe, ter hoogte van Baalhoek.

Heggenmus

Prunella modularis

Trend Saeftinghe 2004-2018: /
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **1**

Broedparen Nederland: 175 000 – 225 000

De heggenmus is een nieuw vastgestelde 'randbroeder' tijdens de gebiedsdekkende inventarisatie. Het territorium bevond zich ter hoogte van een wat ruiger, hoger gelegen deel dicht bij de zeedijk.

Kauw

Corvus monedula

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

Aantal territoria 2018: **6 (-14%)**
 Aantal territoria 2012: **7 (+14%)**
 Aantal territoria 2004: **6**

Broedparen Nederland: 100 000 – 150 000

De kauw is, evenals tijdens de vorige inventarisaties als broedvogel gevonden verspreid in de randen van de Gasdam en het Plateau. De vogels broeden hier in konijnenholten en tussen de basaltstenen.

Kleine Karekiet

Acrocephalus scirpaceus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**

Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

Aantal territoria 2018: **718 (+19%)**

Aantal territoria 2012: **602 (+43%)**

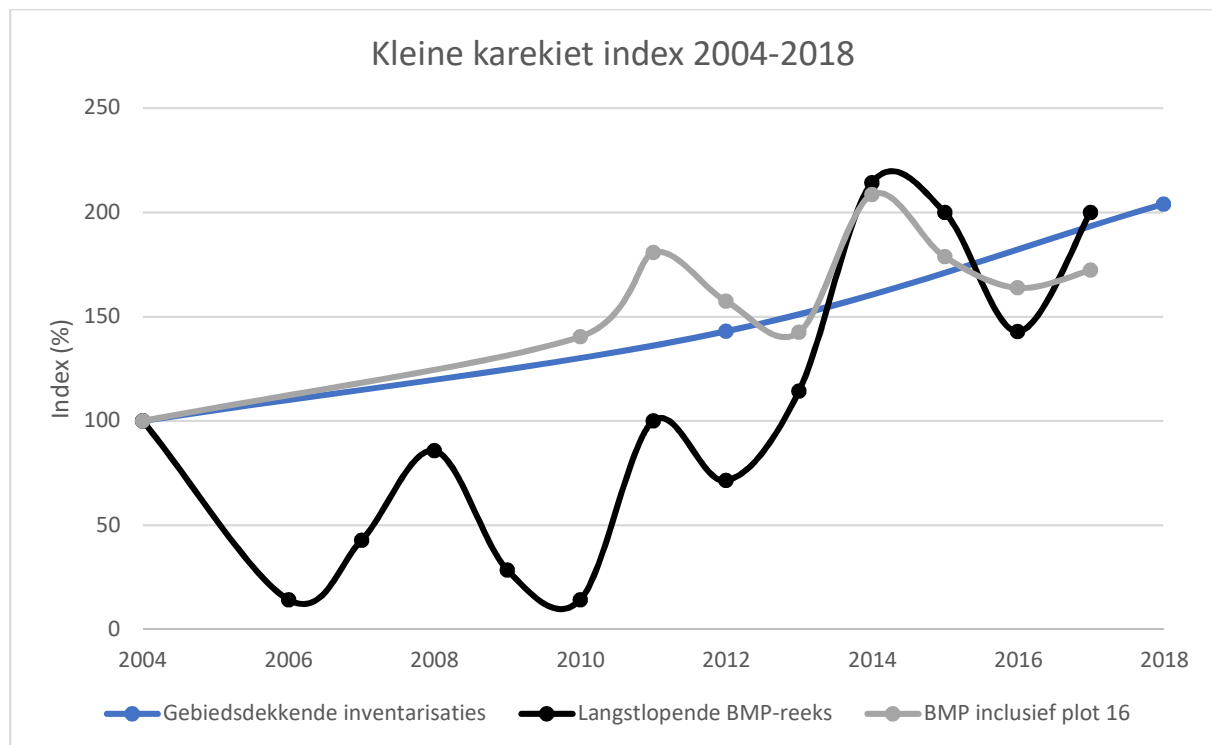
Aantal territoria 2004: **420**

Broedparen Nederland: 140 000 – 240 000

De kleine karekiet is een algemene broedvogel van rietvelden. De soort is weinig kritisch en broedt zowel in oude als jonge rietvelden. Maar heeft wel riet als vereiste, de soort komt in de kleinste rietvelden niet voor of er moeten een aantal rietplukken bij elkaar liggen. De kleine karekiet kan ook in jong riet met weinig ondergroei goed gedijen. De soort neemt landelijk toe. De reden hiervoor is volgens Sovon het voedselrijker worden van het oppervlaktewater in Nederland (door overzomerende ganzen) en uitbreiding van het landelijk areaal aan riet. In Saeftinghe was de kleine karekiet één van de eerste riet-gebonden broedvogels. Pas met het ouder worden en uitbreiden van de rietvelden verschenen de overige meer kritische soorten als snor en baardman. In 2004 werden 421 territoria vastgesteld, 602 territoria in 2012 en nu 718 territoria in 2018. De soort neemt in Saeftinghe sterk toe. De oorzaak hiervoor kan te vinden zijn in de toename van het areaal riet. Kleine karekieten kunnen evenals baardmannen voorkomen in een grote monotone oppervlakte riet. Dit in tegenstelling tot soorten als rietgors, rietzanger en blauwborst die meer baat hebben bij een afwisseling van riet(randen) en andere vegetatie.

Figuur 37: Kleine karekiet (foto Ronny De Malsche)

Figuur 38: Index voor kleine karekiet in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 39) toont het aantalsverloop van territoria van kleine karekieten doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Kneu

Carduelis cannabina

Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke afname**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Broedparen Nederland: 30 000 – 50 000

Aantal territoria 2018: **15 (-32%)**
 Aantal territoria 2012: **19 (-61%)**
 Aantal territoria 2004: **57**

De territoria van kneu in Saeftinghe bevinden zich vaak nabij de zeedijk, of in ieder geval vooral op de hogere delen zoals vluchtheuvels, dammen en dijktafval. Dit laatste is in sommige gevallen de grens met binnendijks, de nesten zouden dus deels binnendijks kunnen liggen, maar de vogels maken zeker gebruik van het schor. Er worden nog steeds sporadisch territoria in het schor vastgesteld, in andere jaren zijn er regelmatig territoria dieper in het schor vastgesteld, waarbij de vogels broedden tussen de gewone zoutmelde zoals onder andere in 1997 (Buijs, M. & Van Kerkhoven, W., 1998). De gewone zoutmelde is momenteel vrijwel verdwenen in Saeftinghe, wat de afname deels kan verklaren.

Pimpelmees

Cyanistes caeruleus

Trend Saeftinghe 2004-2018: /

Aantal territoria 2018: **2**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige toename**

Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Broedparen Nederland: 250 000 – 400 000

Nog een nieuwe randbroeder dit jaar is de pimpelmees. De territoria bevinden zich nabij de vogelkijkhut en het ruigere schor aan Baalhoek.

Putter

Carduelis carduelis

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**

Aantal territoria 2018: **4 (+0%)**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Aantal territoria 2012: **4 (+100%)**

Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**

Aantal territoria 2004: **2**

Trend Vlaanderen 2007-2016: /

Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

Broedparen Nederland: 35 000 – 43 000

Evenals voorgaande jaren waren er enkele territoria van putters aan de randen van het gebied, deze zijn evenals bij een aantal andere randbroeders, dijk-overschrijdend.

Rietgors

Emberiza schoeniclus

Trend Saeftinghe 1997-2018: **Lichte toename**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige afname**
 Trend Europa tot 1980-2015: /

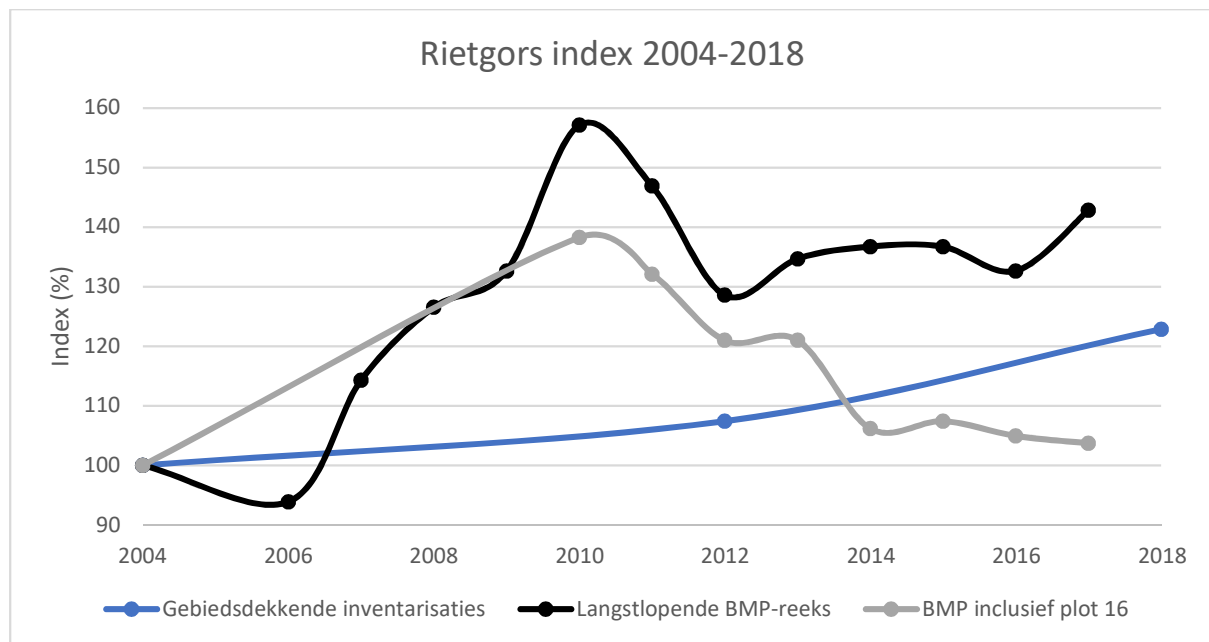
Aantal territoria 2018: **993 (+14%)**
 Aantal territoria 2012: **869 (+7%)**
 Aantal territoria 2004: **809**

Broedparen Nederland: 60 000 – 110 000

De rietgors is momenteel de talrijkste vogel van Saeftinghe en komt hier verspreid voor in heen- en rietvegetaties. Alleen in het 'intensief' begraasde gedeelte is de dichtheid beduidend lager. Ook de geulen met zandige oeverwallen waar zeekweek groeit zijn ongeschikt. Deze worden op de meeste plaatsen wel afgewisseld met heen-kommen, maar op de verspreidingskaart (zie bijlage 7) is zichtbaar waar het schor zandig is en er minder kommen aanwezig zijn. De soort neemt in Saeftinghe nog steeds toe, de toename lijkt zich vooral voor te doen in het begraasde gebied. En dan vooral aan de noordranden van de beweidingseenheden, waar een langzaam oprukkende verruiging van de vegetatie optreedt ten gevolge van een lagere begrazingsdruk.

Figuur 39: Rietgors (foto Chiel Jacobusse)

Figuur 40: Index voor rietgors in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 41) toont het aantalsverloop van rietgors-territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Rietzanger

Accrocephalus schoenobaenus

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Lichte toename**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Stabiel**

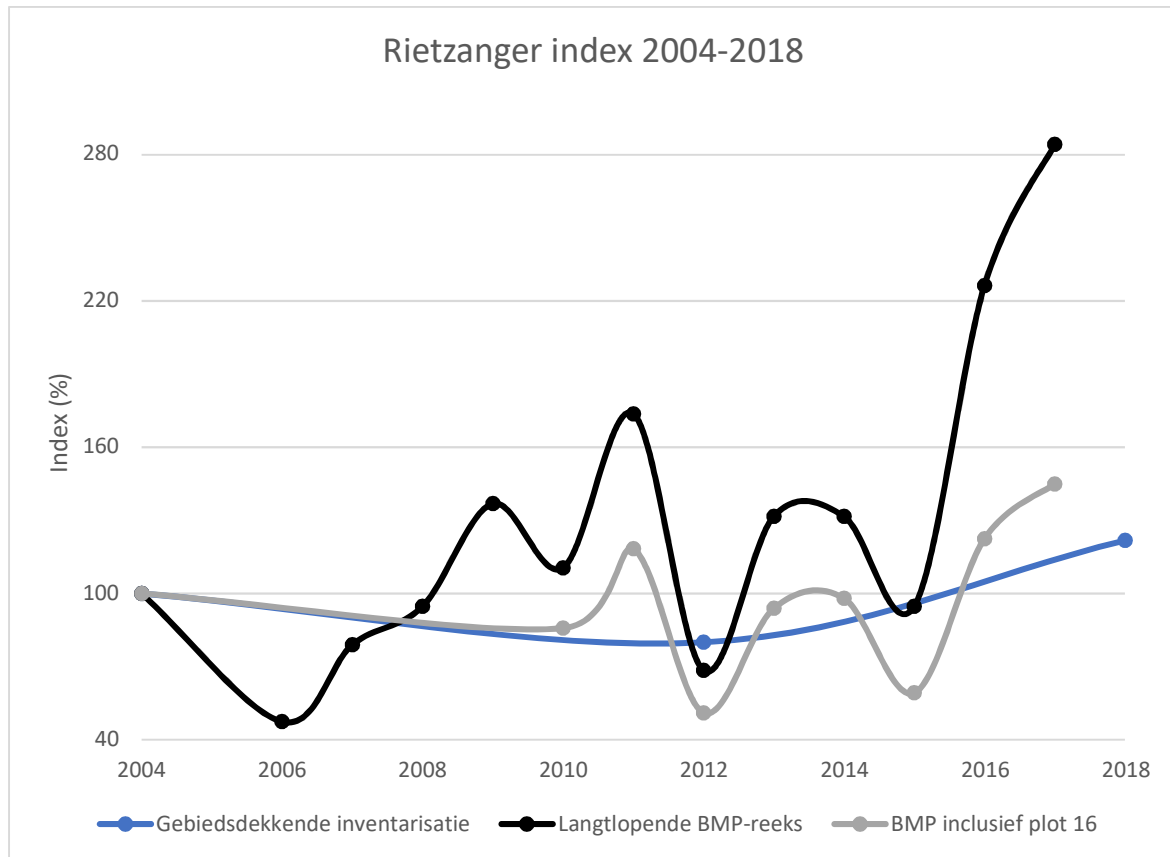
Aantal territoria 2018: **364 (+52%)**
 Aantal territoria 2012: **239 (-20%)**
 Aantal territoria 2004: **299**

Broedparen Nederland: 26 000 – 32 000

De rietzanger staat bekend als een broedvogel van jonge en overjarige rietvelden met bij voorkeur een hoog opschietende kruidlaag. In Saeftinghe is de rietzanger geen exclusief riet-gebonden soort, ze broeden ook in velden met heen. Het areaal aan geschikt broedbiotoop is in Saeftinghe in de afgelopen jaren toegenomen. Ook landelijk is er een matige toename.

Figuur 41: Rietzanger (foto Chiel Jacobusse)

Figuur 42: Index voor rietzanger in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 43) toont het aantalsverloop van rietzanger-territoria doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Roodborsttapuit *Saxicola rubicola*

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Sterke toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Broedparen Nederland: 15 000 – 18 000

Aantal territoria 2018: **11 (+10%)**
 Aantal territoria 2012: **10 (+100%)**
 Aantal territoria 2004: 5

De roodborsttapuit broedt in Saeftinghe enkel in de nabijheid van de zeedijk. Het aantal territoria lijkt stabiel te blijven.

Snor

Locustella luscinioides

Rode Lijst-soort NL: Kwetsbaar

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Onzeker**
 Trend Nederland 2007-2016: Matige **toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: /

Aantal territoria 2018: **62 (+158%)**
 Aantal territoria 2012: **24 (+118%)**
 Aantal territoria 2004: **11**

Broedparen Nederland: 1 900 – 2 400

De snor is nog een rietvogel die is toegenomen in vergelijking tot de inventarisatie in 2012, met meer dan een verdubbeling in aantal territoria, van 24 naar 62. Dit brengt de populatie in Saeftinghe op bijna 3% van de totale populatie in Nederland. Deze toename kan deels te wijten zijn aan een waarnemerseffect, gezien dit jaar de tellingen frequent in de zeer vroege ochtendschemering aangevat zijn. Naast de aanwezigheid in de uitgestrekte rietvelden in het oosten van het gebied, waren er verspreid over het gebied ook territoria in meer bescheiden rietvelden.

Sprinkhaanzanger

Locustella naevia

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Onzeker**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **73 (+128%)**
 Aantal territoria 2012: **32 (+1500%)**
 Aantal territoria 2004: **2**

Broedparen Nederland: 5 100 – 6 200

De sprinkhaanzanger komt in Saeftinghe in diverse biotopen voor; zowel riet-gebonden als niet riet-gebonden, zoals de overgang tussen zeekweek en heen. De voorkeur gaat uit naar rietbiotopen die aan het verlanden zijn (droge rietvelden, eventueel met ruigte kruiden en bosjes). In 2004 zijn twee territoria vastgesteld in de oostelijke grote rietvelden. De soort heeft zich daarna flink uitgebreid; In 2012 werden er 32 territoria vastgesteld, in 2018 is dit meer dan verdubbeld met een totaal van 73 territoria. De populatie kan verder uitdijen met de uitbreiding van het riet.

Figuur 43: Sprinkhaanzanger (foto Laurent Van den Bergh)

Tapuit

Oenanthe oenanthe

Rode Lijst-soort NL: *Bedreigd*

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: /
 Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: /
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **1 (-100%)**
 Aantal territoria 2012: **2 (+100%)**
 Aantal territoria 2004: **1**

Broedparen Nederland: 210 – 310

Tijdens de trektijd worden regelmatig tapuiten in Saeftinghe gezien. In het voorjaar zijn ze vaak nog lange tijd aanwezig, waardoor de waarnemingen net binnen de datumgrenzen kunnen vallen. Zo was er 1 territorium aan de Gasdam, waar veel konijnenholen zijn. Er was echter geen hard bewijs van een broedpoging, vrijwel zeker betreft het een doortrekker.

Tijftjaf

Phylloscopus collybita

Trend Saeftinghe 2004-2018: /
 Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Nederland 2007-2016: **Mattige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **1**

Broedparen Nederland: 350 000 – 550 000

De tijftjaf is in Saeftinghe ook een randbroeder, één territorium is vastgesteld aan het schor te Baalhoek.

Veldleeuwerik

Alauda arvensis

Rode Lijst-soort NL: Gevoelig

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Sterke toename**

Trend Zeeland 2007-2016: **Matige toename**

Trend Nederland 2007-2016: **Stabiel**

Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige afname**

Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **133 (+505%)**

Aantal territoria 2012: **22 (-31%)**

Aantal territoria 2004: **32**

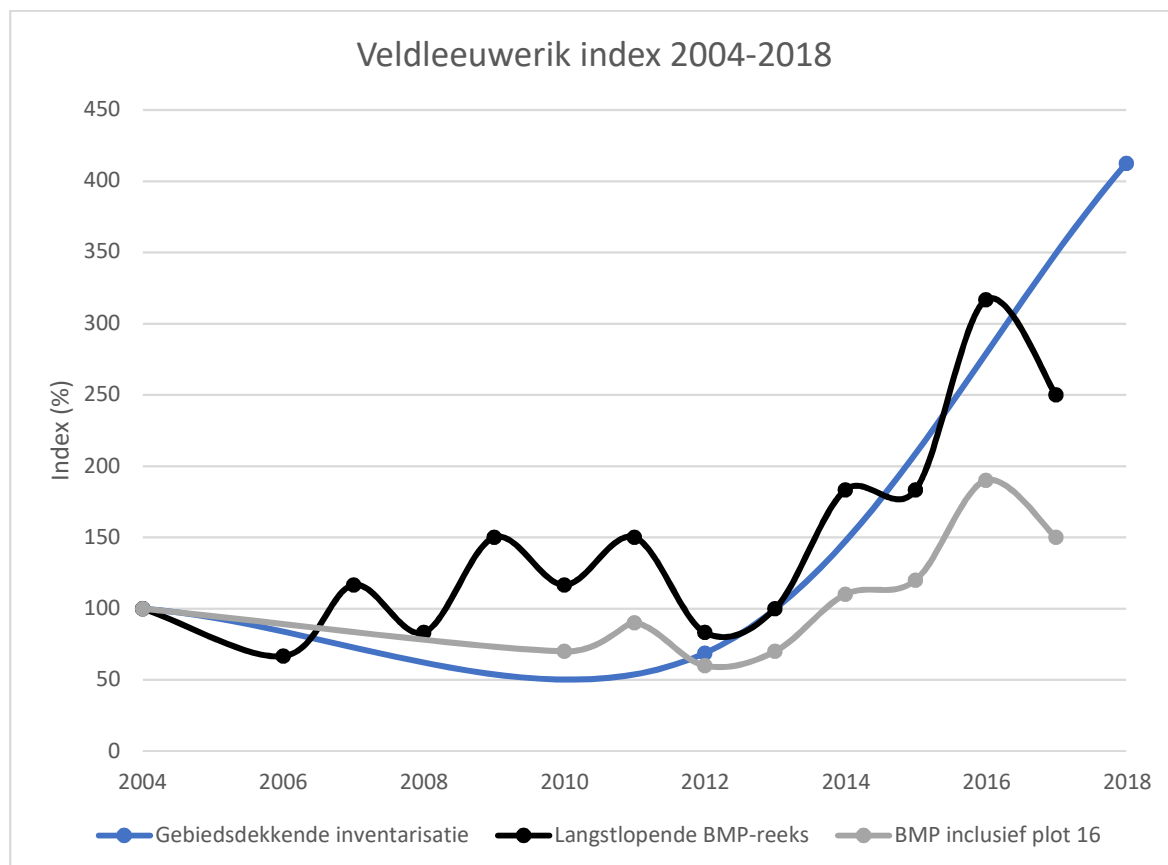
Broedparen Nederland: 35 000 – 45 000

De veldleeuwerik broedt voornamelijk in het begraasd gebied in de omgeving van de Gasdam. Deze inventarisatie was er een zeer sterke toename van het aantal territoria. De landelijke trend is stabiel (weliswaar na een periode van zeer sterke afname), specifiek in Zeeland is er een matige toename. De trend uit de BMP gegevens van Saeftinghe toont eveneens een toename. Duidelijke oorzaken voor deze spectaculaire stijging zijn nog niet bekend; wat een invloed kan gehad hebben is onder andere de ophoging van het schor en het feit dat de begrazing lokaal extensiever is geworden met meer ruigte en dus broedgelegenheden tot gevolg.

Ronny De Malsche

Figuur 44: Veldleeuwerik (foto Ronny De Malsche)

Figuur 45: Index voor veldleeuwerik in Saeftinghe

Bovenstaande grafiek (figuur 46) toont het aantalsverloop van territoria van veldleeuweriken doorheen de jaren voor zowel de gebiedsdekkende inventarisaties als het BMP. Het aantal territoria in 2004 is hierbij op 100% ingesteld.

Witte Kwikstaart

Motacilla alba

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
 Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Nederland 2007-2016: **Matige toename**
 Trend Vlaanderen 2007-2016: **Stabiel**
 Trend Europa tot 1980-2015: **Matige afname**

Aantal territoria 2018: **10 (-17%)**
 Aantal territoria 2012: **12 (-14%)**
 Aantal territoria 2004: **14**

Broedparen Nederland: 70 000 – 110 000

De witte kwikstaart is geen typische schorbewoner. De meeste paren broeden in de omgeving van de zeedijk of de Gasdam. Hier foerageren ze in de omgeving van het vee. Vaak kiezen ze hun broedplaats op of in door mensen aangebrachte elementen zoals de veekralen en bruggen. Ook broeden ze tussen basaltstenen.

Zwarte Kraai

Corvus corone

Trend Saeftinghe 2004-2018: **Onzeker**
Trend Zeeland 2007-2016: **Stabiel**
Trend Nederland 2007-2016: **Matige afname**
Trend Vlaanderen 2007-2016: **Matige toename**
Trend Europa tot 1980-2015: **Matige toename**

Aantal territoria 2018: **10 (-29%)**
Aantal territoria 2018: **14 (+600%)**
Aantal territoria 2004: **2**

Broedparen Nederland: 60 000 – 100 000

De zwarte kraaien broeden verspreid in lage dichtheden over het schor in de enkele boom of struik die er groeit en maken soms een nest op de grond. De overige zwarte kraaien die gedurende het broedseizoen worden waargenomen broedden in de aangrenzende polders.

Figuur 46: Zwarte kraai (foto Laurent Van den Bergh)

5 Conclusies en discussie

5.1 Soortenontwikkelingen

Onderstaande tabel geeft het aantal territoria per soort weer tijdens de inventarisaties in 2012 en 2018. Daarnaast zijn zowel het absolute verschil in aantal territoria, als het procentuele verschil tussen beide inventarisatie-jaren weergegeven. Verdwenen en nieuwe soorten ten opzichte van 2012 zijn aangeduid in respectievelijk oranje en groen.

Tabel 3: Aantallen en verschillen in territoria (respectievelijk het absolute verschil en het procentuele verschil) tussen de inventarisaties in 2012 en 2018

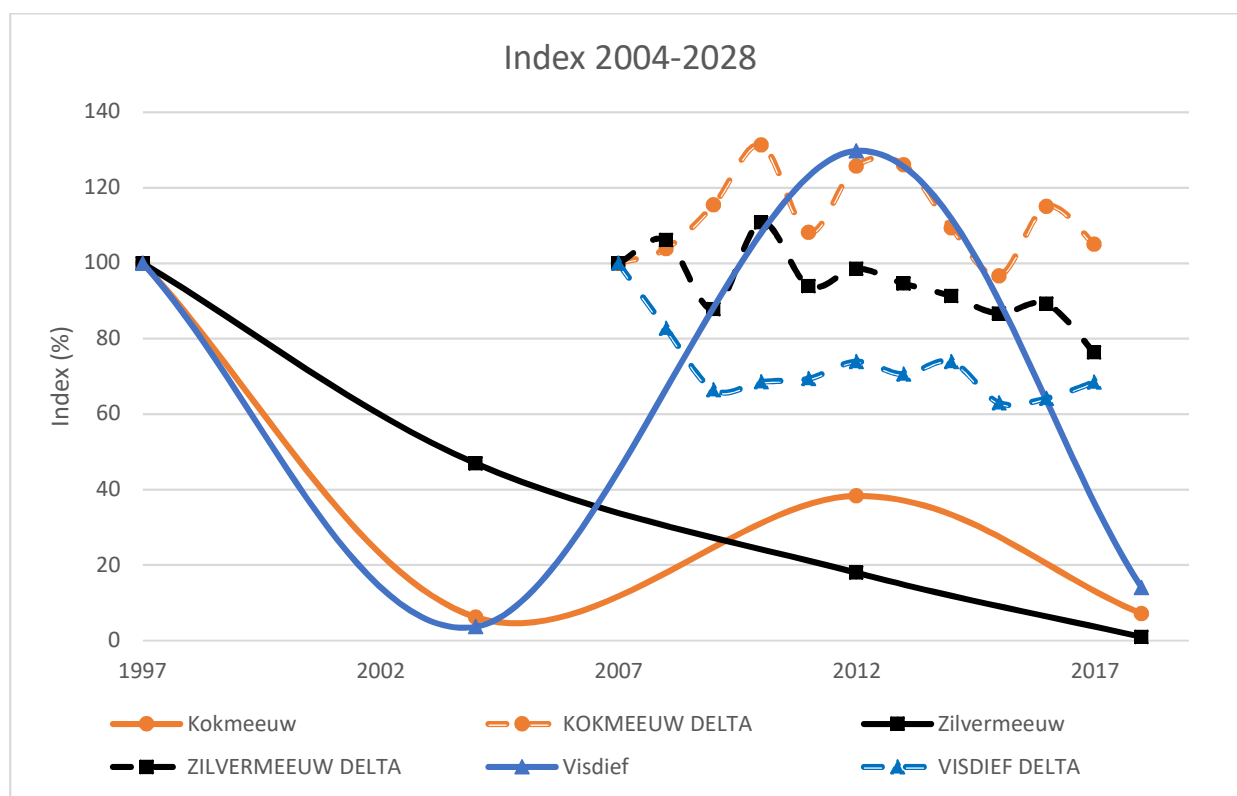
Soort		Aantal territoria		2012-2018	
		2012	2018	Δ	Δ%
Grauwe gans	<i>Anser anser</i>	335	216	-119	-36
Grote Canadese gans	<i>Branta canadensis</i>	111	47	-64	-58
Brandgans	<i>Branta leucopsis</i>	1	1	0	0
Bergeend	<i>Tadorna tadorna</i>	382	169	-213	-56
Nijlgans	<i>Alopochen aegyptiacus</i>	3	2	-1	-33
Wilde eend	<i>Anas platyrhynchos</i>	626	268	-358	-57
Soepeend	<i>Anas platyrhynchos domesticus</i>	5	4	-1	-20
Krakeend	<i>Anas strepera</i>	48	49	1	2
Pijlstaart	<i>Anas acuta</i>	5	1	-4	-80
Slobeend	<i>Anas clypeata</i>	19	42	23	121
Wintertaling	<i>Anas crecca</i>	3	3	0	0
Zomertaling	<i>Anas querquedula</i>	2	0	-2	-100
Kuifeend	<i>Aythya fuligula</i>	14	14	0	0
Patrijs	<i>Perdix perdix</i>	3	0	-3	-100
Kwartel	<i>Coturnix coturnix</i>	2	6	4	200
Fazant	<i>Phasianus colchicus</i>	24	24	0	0
Slechtvalk	<i>Falco peregrinus</i>	1	1	0	0
Bruine kiekendief	<i>Circus aeruginosus</i>	32	18	-14	-44
Waterral	<i>Rallus aquaticus</i>	231	432	201	87
Porseleinhoen	<i>Porzana porzana</i>	6	4	-2	-33
Kwartelkoning	<i>Crex crex</i>	2	1	-1	-50
Waterhoen	<i>Gallinula chloropus</i>	6	3	-3	-50
Meerkoet	<i>Fulica atra</i>	21	3	-18	-86
Scholekster	<i>Haematopus ostralegus</i>	386	158	-228	-59
Kluut	<i>Recurvirostra avosetta</i>	14	22	8	57
Kleine plevier	<i>Charadrius dubius</i>	1	1	0	0
Bontbekplevier	<i>Charadrius hiaticula</i>	1	0	-1	-100
Strandplevier	<i>Charadrius alexandrinus</i>	7	0	-7	-100
Kievit	<i>Vanellus vanellus</i>	48	32	-16	-33
Grutto	<i>Limosa limosa</i>	7	11	4	57

Tureluur	<i>Tringa totanus</i>	1492	698	-794	-53
Kokmeeuw	<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	279	34	-245	-88
Stormmeeuw	<i>Larus canus</i>	1	0	-1	-100
Zwartkopmeeuw	<i>Ichthyaetus melanocephalus</i>	4	0	-4	-100
Zilvermeeuw	<i>Larus argentatus</i>	3113	167	-2946	-95
Geelpootmeeuw	<i>Larus cachinnans</i>	1	0	-1	-100
Kleine mantelmeeuw	<i>Larus fuscus</i>	62	1	-61	-98
Visdief	<i>Sterna hirundo</i>	536	55	-481	-90
Holenduif	<i>Columba oenas</i>	29	13	-16	-55
Houtduif	<i>Columba palumbus</i>	23	18	-5	-22
Koekoek	<i>Cuculus canorus</i>	6	5	-1	-17
Kerkuil	<i>Tyto alba</i>		1	1	100
Veldleeuwerik	<i>Alauda arvensis</i>	22	133	111	505
Boerenwaluw	<i>Hirundo rustica</i>	11	4	-7	-64
Graspieper	<i>Anthus pratensis</i>	338	351	13	4
Gele kwikstaart	<i>Motacilla flava</i>	460	488	28	6
Engelse kwikstaart	<i>Motacilla flavissima</i>	4	0	-4	-100
Witte kwikstaart	<i>Motacilla alba</i>	12	10	-2	-17
Winterkoning	<i>Troglodytes troglodytes</i>	2	0	-2	-100
Heggenmus	<i>Prunella modularis</i>		1	1	100
Blauwborst	<i>Luscinia svecica</i>	293	291	-2	-1
Zwarte roodstaart	<i>Phoenicurus ochrurus</i>	1	0	-1	-100
Tapuit	<i>Oenanthe oenanthe</i>	2	1	-1	-50
Roodborsttapuit	<i>Saxicola rubicola</i>	10	11	1	10
Merel	<i>Turdus merula</i>	0	3	3	
Grasmus	<i>Sylvia communis</i>	8	7	-1	-13
Cetti's zanger	<i>Cettia cetti</i>		1		
Rietzanger	<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	239	364	125	52
Graszanger	<i>Cisticola juncidis</i>	14	54	40	286
Sprinkhaanzanger	<i>Lucustella naevia</i>	32	73	41	128
Snor	<i>Locustella luscinioides</i>	24	62	38	158
Kleine karekiet	<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	602	718	116	19
Bosrietzanger	<i>Acrocephalus palustris</i>	3	12	9	300
Tjiftjaf	<i>Phylloscopus collybita</i>	0	1	1	100
Pimpelmees	<i>Phylloscopus trochilus</i>		2	2	100
Baardman	<i>Cyanistes caeruleus</i>	200	318	118	59
Ekster	<i>Panurus biarmicus</i>	3	0	-3	-100
Kauw	<i>Pica pica</i>	7	6	-1	-14
Zwarte kraai	<i>Corvus monedula</i>	14	10	-4	-29
Spreeuw	<i>Corvus corone</i>	1	0	-1	-100
Kneu	<i>Sturnus vulgaris</i>	22	15	-7	-32
Putter	<i>Carduelis cannabina</i>	4	4	0	0
Groenling	<i>Carduelis carduelis</i>		2	2	
Rietgors	<i>Carduelis chloris</i>	869	993	124	14

Wat meteen opvalt in tabel 3 is dat er veel afnames te zien zijn in de aantallen territoria; maar liefst 42 van de 62 soorten gaan erop achteruit terwijl er slechts 18 toenemen. Echter, in meer dan de helft van deze gevallen gaat het om soorten waarvan het aantal territoria doorheen de jaren steeds vrij laag was (<30). Voorbeelden hiervan zijn onder andere de ‘randbroeders’ die niet altijd in Saeftinghe zelf broeden, maar waarvan het territorium zich deels tot in het gebied strekt. Onder de randbroeders rekenen we onder andere: ekster, groenling, heggenmus, holenduif, houtduif, huismus, kauw, merel, patrijs, pimpelmees, putter, spreeuw, tjiftjaf, winterkoning, zwarte kraai en zwarte roodstaart. Voor deze soorten is het kerngebied van Saeftinghe niet het ideale biotoop. Daarnaast zijn er ook soorten waarbij het aantal per jaar drastisch kan verschillen omwille van invasies, zoals bij de kwartel.

Verliezers: ganzen, eenden, meeuwen en steltlopers

Er zijn daarentegen soorten waarvoor de daling in aantal territoria veelzeggender is. De meest dramatische achteruitgang is te vinden bij de meeuwen. Dit terwijl Saeftinghe ooit een bastion was voor met name zilver- en kokmeeuwen, met duizenden exemplaren. De meeuwen hebben het gebied nu nagenoeg verlaten. Hoewel de trend zich al langer voordeed, zijn de verschillen met de vorige inventarisatie groot, zoals te zie in figuur 49. In dezelfde lijn als de meeuwen, is de achteruitgang ook te merken bij de visdief. Vanuit de Natura 2000 doelstellingen vormt de afname van visdief een probleem voor het behalen van de regiodoelstellingen. Figuur 48 toont de geïndexeerde aantallen van bovengenoemde soorten in Saeftinghe en het gehele Deltagebied. De data voor het Deltagebied zijn afkomstig van DeltaProjectManagement (Arts F.A., 2018); deze aantallen zijn geïndexeerd op het maximumaantal uit de periode 1993-2006.

Figuur 47: Index voor kokmeeuw, zilvermeeuw en visdief in Saeftinghe en het hele Deltagebied (DPM)

Nadat Saeftinghe in de vorige eeuw (door opslibbing) voldoende opgehoogd was om als broedgebied voor kolonievogels te kunnen functioneren, namen de aantallen van diverse kolonievogels snel toe.

Diverse factoren (afhankelijk van de soort), zoals variaties in de springtij-hoogwaterstand, zorgden in de loop van de tijd ook weer voor teruglopende/fluctuerende aantallen. Sinds de komst van de vos kan men echter van de ondergang van de kolonievogels spreken. Diverse soorten zijn geheel verdwenen en soorten die het nog wel proberen komen in lagere aantallen voor en hebben veelal weinig tot geen broedsucces. Een deel van de “door vossen verdreven” vogels is waarschijnlijk ook uitgeweken naar veiligere gebieden in Vlaanderen. Visdief, kokmeeuw en kluut naar diverse natuurgebieden en zilvermeeuw (deels) naar daken in het Antwerpse havengebied.

Zowel voor grauwe gans als grote Canadese gans is er eveneens een afname vastgesteld. Daar waar er in 2004 nog een explosieve toename te zien was, zet de afname van 2012 zich voort. In 2014 is onderzoek gedaan naar de broedbiologie van de ganzen in Saeftinghe, daaruit bleek dat broedsucces te laag was voor de populatie om zichzelf in stand te houden (Maat, B. de, 2014). Mogelijks is de afname ten opzichte van 2012 nog een onderschatting, gezien het verschil in methode voor het bepalen van het aantal territoria. Vóór het gebruik van Avimap, werd bij de gebiedsdekkende inventarisaties namelijk enkel rekening gehouden met het aantal gevonden nesten en broedcodes hoger dan 7.

Bergeenden en wilde eenden vertonen een halvering van het aantal territoria ten opzichte van 2012. Andere eenden-soorten blijven stabiel of nemen zelfs iets toe. Deze zijn echter in lagere aantallen aanwezig; in geval van predatie is de kans groter dat een wilde eend of bergeend slachtoffer wordt. Voor wilde eend is er in geheel Nederland een matige afname vastgesteld.

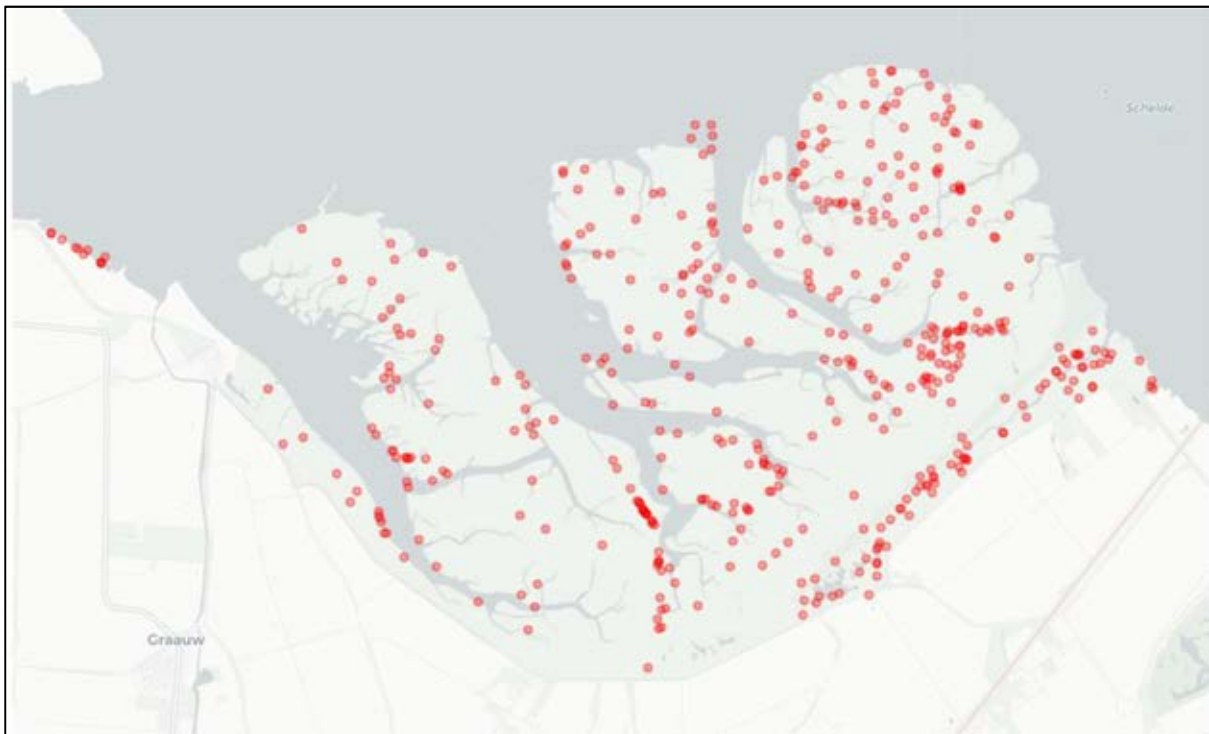
De afname van meerkoet en waterhoen zette zich ook reeds in tijdens de periode 2004-2012 (gedurende vestiging vos), met het BMP was deze afname eveneens te volgen. Dit jaar zijn er voor elks nog 3 territoria vastgesteld. Ook het habitat is voor deze soorten wat minder geworden maar deze factor zal veel minder sterk een rol hebben gespeeld dan vossenpredatie.

Bij de steltlopers zien we over het algemeen ook afnames. Met name de scholekster en tureluur hebben het hard te verduren. De tureluur die zowel in 2004 als in 2012 zo’n 1500 territoria bezette en die een iconische soort is voor Saeftinghe, eindigt nu met net geen 700 territoria. Scholeksters gaan van rond de 400 territoria naar zo’n 150. Ze lijken vrij honkvast, ondanks het falen van het broedsel. Doordat het een relatief langlevende soort is, en het broedsucces laag blijkt te zijn, is de vraag hoe lang deze populatie stand zal kunnen houden.

Wat al deze soorten gemeenschappelijk hebben, is dat het allemaal relatief grote vogels zijn die hun nest op de grond maken. Dit maakt hen gevoeliger voor predatie door vossen.

Vossen

In 2004 zijn vossen begonnen aan de kolonisatie van Saeftinghe, de komst van de vos zorgde voor grote veranderingen in de vogelsamenstelling. Predatiegevoelige soorten namen in aantal af en er was tevens een verschuiving naar de vos-luwe delen in Saeftinghe zichtbaar (Calle, P. & W. Castelijns 2013). Gezien het grote effect dat vossen op de broedvogels hebben is er ook nu weer extra aandacht besteed aan de aanwezigheid van vossen in Saeftinghe. Tijdens de broedvogelinventarisatie-ronden werden zowel sporen als zichtwaarnemingen genoteerd. Hiermee is getracht zicht te krijgen op de predatiedruk in verschillende delen van het gebied. Onderstaande kaart (figuur 49), opgehaald uit Waarneming.nl, geeft het resultaat van al deze waarnemingen (periode maart – september 2018). De kaart is overigens zeker niet compleet; niet alle waarnemers noteerden de sporen even intensief. Maar de kaart laat wel duidelijk zien dat vossen het gehele gebied bestrijken. De stippen geven dus geen zuiver beeld van de dichtheden.

Figuur 48: meldingen van vossensporen tijdens broedseizoen 2018 (bron: waarneming.nl)

Hieruit is af te leiden dat vossen zich over geheel Saeftinghe begeven gedurende het broedseizoen. Er zijn voornamelijk pootafdrukken waargenomen; deze werden veelal aangetroffen in de geulen. Doordat de geulen dagelijks overspoeld worden, ging het nagenoeg altijd om verse sporen. Uit recent muizenonderzoek bleek dat er geen muizen voorkomen in de buitenrand van Saeftinghe (Calle, P., 2017). Vossen foerageren hier dan vermoedelijk ook primair op vogels en eieren en in mindere mate ook op aas (dode vissen) en bruine ratten. Bruine ratten en aas zijn in Saeftinghe slechts in lage dichtheden/hoeveelheden aanwezig.

Standpunt stichting Het Zeeuwse Landschap over vossen in Saeftinghe

Bij de vorige inventarisatie (2012) bleek al dat de vos een groot effect had op diverse broedvogels. Aangezien dit veelal soorten betrof waar het sowieso al slecht mee gaat, is er serieus nagedacht over de optie om Saeftinghe vosvrij te maken. Hierin hebben wij ons door diverse experts laten adviseren. De conclusie was dat, gezien de grootte, slechte toegankelijkheid en de getijdewerking het weer (deels) vosvrij maken van Saeftinghe als een niet haalbare optie werd gezien. Met veel moeite kan de vossendichtheid beperkt verlaagd worden maar dit zal onvoldoende zijn om de kolonievogels te beschermen. Om die reden kiest Het Zeeuwse Landschap ervoor om de vossenpopulatie niet te bestrijden of preventieve middelen te gebruiken (zoals vossenrasters) maar elders veilige broedgelegenheid voor kolonievogels te ontwikkelen.

Winnaars: voornamelijk vogels van riet en rietruigte

Toenames zijn te vinden bij soorten als waterral, rietzanger, sprinkhaanzanger, snor, kleine karekiet en baardman. Deze soorten profiteren van de verdere uitbreiding van het areaal riet. De rietgors is momenteel de meest algemene soort in Saeftinghe en het aantal neemt nog in lichte mate toe. Zij lijken hun maximale dichtheid in het gebied te bereiken. De baardman wint eveneens aan terrein en zal, naarmate het areaal aan riet uitbreidt, waarschijnlijk een blijvende groei kennen. De blauwborst daarentegen is niet toegenomen, maar het aantal lijkt sinds de afname in 2012 te stabiliseren. Blauwborsten profiteren minder van de rietuitbreiding; zij foerageren eerder op kale vochtige grond tussen de vegetatie, die door het riet, afname ganzenvraat en de ophoging van het schor zullen afnemen.

Naast rietvogels zijn er andere soorten waarbij een toename is geregistreerd. Het gaat hier voornamelijk om de veldleeuwerik en de graszanger. Door de wisselende overleving van overwinterende vogels kan de populatie van graszangers sterk fluctueren. Uit de BMP-gegevens is een lichte toenemende trend te zien van 2013-2017, deze periode werd ook gekenmerkt door een aantal zachte winters. Zoals ook vermeld in hoofdstuk 4, is er voor de graszanger echter ook sprake van een waarnemerseffect. Enerzijds hebben er van eind juli tot midden augustus extra tellingen plaatsgevonden specifiek gericht op graszangers. Hierdoor zijn ook de mogelijke territoria van eerstejaars-vogels in rekening gebracht. Anderzijds zijn alle graszanger-waarnemingen genoteerd; met de functie 'extra waarneming' in Avimap, is op die manier getracht een beeld te vormen van de territoriumgrootte en de populatiedichtheid. Een 'extra waarneming' betreft een waarneming waarvan de inventarisator acht dat het om hetzelfde individu gaat dat vervlogen is. Deze waarnemingen worden niet in rekening gebracht bij de autoclustering en leiden dus niet rechtstreeks tot bijkomende territoria. Wat betreft de veldleeuwerik is het onduidelijk wat de oorzaak is van de toename. De ophoging van het schor en de meer extensieve begrazing zijn theorieën die geponeerd worden. Uit een recente studie in Zeeland is een afnemende dichtheid van onder andere deze soort vastgesteld (Vergeer, J.W., 2018). Soorten als graspieper en gele kwikstaart die na 2004 een afname kenden, lijken nu te zijn gestabiliseerd of beperkt toegenomen.

Soorten komen en gaan

Naast verschillen in aantallen vogels, zijn er ook verschillen in de soorten die waargenomen zijn. Tabel 4 toont zowel de soorten die ten opzichte van de inventarisatie in 2012 geen territorium meer hadden in Saeftinghe, als soorten die zijn teruggekeerd sinds oudere inventarisatie, of voor het eerst zijn waargenomen.

Tabel 4: Verloren en gewonnen soorten met een territorium ten opzichte van 2012

Verdwenen soorten t.o.v. 2012	Nieuwe soorten t.o.v. 2012
Bontbekplevier	Cetti's zanger
Ekster	Groenling
Engelse Kwikstaart	Heggenmus
Geelpootmeeuw	Kerkuil
Huismus	Merel
Patrijs	Pimpelmees
Spreeuw	Tjiftjaf
Stormmeeuw	
Strandplevier	
Zomertaling	
Zwartkopmeeuw	

Het zijn voornamelijk kustbroedvogels die afwezig waren, naast enkele randbroeders en moeilijker waarneembare soorten als de Engelse kwikstaart. Bij de nieuwkomers vinden we de kerkuil die een territorium had aan de oude schapenstal, de Cetti's zanger, die zowel in Vlaanderen als Nederland aan een opmars bezig is en weer enkele soorten die eerder aan de rand van Saeftinghe broeden.

Verwachtingen

De waarde van Saeftinghe voor kustbroedvogels en kolonievogels is, sinds de komst van de vos, sterk verminderd. Daarnaast vormt ook de overspoeling van nesten van deze groep een probleem. De toekomst zal uitwijzen of de achteruitgang van deze soorten zich zal stabiliseren of verder door zal zetten. In de Westerschelde is er sprake van een ca 18,6-jarige cyclus in waterstanden; een periode met de hoogste hoogwaterstanden loopt nu ten einde en zal gevolgd worden door een periode van 9,3 jaar de laagste hoogwaterstanden (Calle, P., 2018). Dit kan een effect hebben op het broedsucces de komende jaren. Doordat diverse soorten langlevend zijn (bv scholekster) en vooral eieren worden gepredeerd of verspoeld, kan de achteruitgang in territoria pas op lange termijn zichtbaar worden. Met andere woorden het dieptepunt voor veel soorten is waarschijnlijk nog niet bereikt. Indien het BMP wordt voortgezet kunnen we dit proces enigszins volgen.

Voor de meeste rietvogels ziet de toekomst er goed uit; het ziet ernaar uit dat het areaal riet de komende periode verder zal toenemen. Ondertussen heeft Saeftinghe zich voor rietvogels tot een gebied van nationale betekenis ontwikkeld.

Een andere interessante ontwikkeling is de ontpoldering van de Hedwige- en Prosperpolder. Hier zal gezien de lage ligging voorlopig geen broedgebied ontstaan, maar wel aantrekkelijk foerageergebied voor een deel van de broedvogels. Bovendien worden hier twee eilandjes beplant in de hoop soorten als kleine zilverreiger, lepelaar, of zelfs zeearend tot broeden te verleiden.

Een belangrijke toekomstige ontwikkeling (als gevolg van de ontpoldering) is ook de, weliswaar beperkte, openstelling van de Gasdam voor recreatie. Dit zal ongetwijfeld gevolgen hebben voor de broedvogelstand. Een slimme inrichting en voldoende toezicht zullen cruciaal zijn om negatieve invloeden te beperken.

5.2 Methode

Veldwerk

Ten opzichte van de voorgaande gebiedsdekkende inventarisaties, zijn er verschillen in de manier waarop de tellingen dit jaar verlopen zijn. Dit kan een invloed hebben op de mate waarin de bekomen resultaten vergelijkbaar zijn.

Zo zijn er dit jaar meer tellingen uitgevoerd onder ideale omstandigheden: in de vroege ochtendschemering en bij gunstige weersomstandigheden. Hierdoor is vaker de optimale zangpiek geregistreerd; onder andere voor soorten als waterral, snor, sprinkhaanzanger en blauwborst. Ook de extra ganzen- en graszanger-ronde zorgde voor extra waarnemingen. Voor al deze soorten geldt dan ook een vrijwel zeker waarnemerseffect. Bij de soortbeschrijvingen zijn hierom mogelijke verwachte waarnemerseffecten steeds toegelicht. Ondanks de verschillen in methodiek is de trend voor de relevante soorten in de periode 2004-2018 wel duidelijk te zien.

Autoclustering met Avimap

Om de tellingen in de praktijk eenvoudig te doen verlopen is Saeftinghe opgedeeld in 26 deelgebieden. Het samenleggen van de autocluster-resultaten van deze aparte deelgebieden is echter niet geheel representatief voor het omvattende gebied. Dit komt omdat territoria zich over de deelgebiedsgrenzen heen kunnen strekken en er hierdoor dubbeltellingen kunnen optreden.

Een eerste methode die toegepast werd om representatieve resultaten te verkrijgen, was het kopiëren van alle bezoeken naar een nieuw gebied dat heel Saeftinghe omgrent (superplot). De autocluster-resultaten die hieruit voortkwamen verschilden echter dermate van de optelsom van de deelgebieden dat een verdere controle noodzakelijk was. Hieruit bleek dat er veel strengere criteria werden toegepast omdat er geput werd uit 272 afzonderlijke (geldige) bezoeken en bijgevolg veel minder territoria gevormd werden.

Om dit probleem tegen te gaan, zijn bezoeken gegroepeerd op die wijze dat er 8 telrondes voor het gehele gebied ontstonden. Hierbij zijn data gekozen op basis van de datumgrenzen van bepaalde soorten (zie tabel 5). Omdat één gehele telronde in feite vaak pas in 2 tot 3 weken is afgerond, zit er een zekere foutenmarge in het aantal territoria door waarnemingen die hierdoor nog net binnen of net buiten de datumgrenzen van een soort vallen.

Tabel 5: Datumbereik en groeperingsdatum van de verschillende telrondes

Telronde	Datumbereik	Groeperingsdatum	Datumgrenzen
Ganzen	18/03-03/04	1/apr	Start wilde eend
1	30/03-19/04	15/apr	Start waterral, gele kwikstaart, rietgors
2	11/04-03/05	30/apr	Start scholekster
3	27/04-23/05	10/mei	Einde wilde eend, Start kleine karekiet (05/05)
4	11/05-22/06	1/jun	
5	26/05-01/07	15/jun	Einde tureluur, veldleeuwerik
6	11/06-13/07	30/jun	Einde rietgors, graspieper
Graszanger	30/07-16/08	8/aug	

Nadien werd een bijkomende manuele controle uitgevoerd. Voor de tureluur is een versoepeling van de criteria toegepast. De reden hiervoor is de volgende: de criteria die in Avimap toegepast worden zijn gebaseerd op landelijke gemiddelden, zo is de fusie-afstand van tureluur vastgelegd op 1000m. In Saeftinghe echter zijn de dichtheden veel hoger dan in bijvoorbeeld een weidelandschap. Met een fusie-afstand van 1000 m. worden veel minder territoria verkregen ten opzichte van de methode toegepast bij de voorgaande inventarisaties. Sovon heeft hiervoor bij uitzondering voor dit gebied de fusie-afstand voor tureluur op 300 m. ingesteld. Voor andere soorten waren er initieel afwijkende uitkomsten ten gevolge van het aantal geldige bezoeken; door de extra telrondes voor ganzen en graszangers in te lassen, kwam het totaal aantal bezoeken op 8, waardoor de criteria 2 geldige waarnemingen vergen, ten opzichte van 1 geldige waarneming bij 1-6 bezoeken en dat terwijl de twee extra bezoeken geen waarnemingen van deze soorten werden gedaan.

Door deze wijzigingen kwam de autoclustering goed overeen met de voorheen handmatige clustering. Dit is bekeken door de clusterkaarten van de verschillende inventarisatiejaren met elkaar te vergelijken. Hierdoor zijn er geen grote methodische verschillen in die de uitkomsten beïnvloeden en is de vergelijking realistisch.

6 Aanbevelingen

Gezien de sterke afname van kustbroedvogels zoals zilvermeeuw, kokmeeuw, visdief en scholekster, is het aanbevolen om op korte termijn nieuw broedgebied te creëren in de vorm van eilanden in het Deltagebied (7-eilandenplan). Eilanden hebben als voordeel dat hier makkelijker vossen geweerd kunnen worden. Uiteraard liggen hier ook kansen binnen het Grenspark Groot Saeftinghe. Zo wordt er momenteel al een plan uitgewerkt om op de Platen van Walsoorden een broedeiland te realiseren. In de Vlaamse deelgebieden vindt er al succesvol eilandbeheer plaats waar kokmeeuw, kluut en zwartkopmeeuw broedgelegenheid hebben gevonden.

De gekozen methodiek is goed herhaalbaar bij een toekomstige integrale inventarisatie van Saeftinghe. De telgebieden waren niet te groot. Een verbeterpunt is wel om er twee medewerkers op te zetten, die er bijna fulltime kunnen inventariseren. Het project is kwetsbaar wanneer er slechts één medewerker aangesteld is en deze bijvoorbeeld geblesseerd raakt.

Bij een volgende integrale inventarisatie zal er voor het project nauwer worden samengewerkt met Sovon, zodat de autoclustering soepeler zal verlopen. Hierbij moeten dan uiteraard dezelfde uitzonderingen als in 2018 worden toegepast.

De voortzetting van het BMP is aan te bevelen. De trends die hieruit voortkomen sluiten vrij goed aan met die uit de gebiedsdekkende inventarisaties. Er wordt ook een meer volledig beeld geschetst over de periode tussen de volledige inventarisaties. Voor 2019 is er echter nog geen coördinator, geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij de Vogelwerkgroep van de Steltkluut of bij HZL.

Meer duidelijkheid over het broedsucces van de bruine kiekendief is wenselijk. De huidige methodiek is daarvoor niet geschikt. Aangezien het een Natura 2000 doelsoort is, is het van belang om te weten of de populatie zichzelf in stand kan houden, of dat er juist sprake is van een sinkgebied.

Het is van belang om de begrazingsgebieden niet verder te verkleinen en de ruigte binnen deze gebieden weer terug te dringen. Dit kan bijvoorbeeld door hogere graasdichtheden toe te passen of het vee te sturen met water en/of likstenen. De begrazingsgebieden zijn van groot belang voor diverse vogelsoorten die elders in Saeftinghe niet of in veel lagere dichtheden voorkomen.

Een mitigatiemaatregel die in het Rijksinpassingsplan is opgenomen en recent is uitgeprobeerd (ploegen van het Gasplateau) heeft niet tot uitbreiden, of zelfs behouden van de strandplevierpopulatie, geleid. Het is zeer de vraag of de soort zich hier in de toekomst nog zal vestigen. Vanuit Natura 2000 zou op korte termijn opnieuw gekeken moeten worden hoe en waar de N2000doelstelling voor deze soort gerealiseerd kan worden. Mogelijk zijn andere gebieden hiervoor kansrijker.

Bij de herinrichting van het gebied zal een deel of het gehele Gasdam/Gasplateau worden opengesteld. De negatieve effecten die dit heeft op de broedvogels moeten niet worden onderschat en kunnen zelfs op Natura 2000 niveau significant negatief uitpakken voor sommige soorten. HZL is dan ook voorstander om de recreatie op het begin van de Gasdam te concentreren en de rest van het gebied alleen onder voorwaarden en begeleiding van een hiervoor opgeleide gids open te stellen.

Aan de buitenrand van Saeftinghe vindt momenteel aanzienlijke erosie van broedgebied voor Natura 2000 doelsoorten plaats (bruine kiekendief en blauwborst). Hier zijn op korte termijn maatregelen nodig om dit proces te stoppen.

Onderzoek naar de oorzaken van de achteruitgang van de tureluur is wenselijk.

Bibliografie

Arts, F.A., Hoekstein M.S.J., Lilipaly S.J., van Straalen K.D., Sluijter M., Wol P. A., Kustbroedvogels in het Deltagebied in 2017, DeltaProjectManagement, 2018

BirdLife International 2017. *Limosa limosa* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e. T22693150A111611637. <http://dx.doi.org/10.2305/IUCN.UK.2017-1.RLTS.T22693150A111611637.en>. Downloaded on 27 November 2018.

Buise, M. (2009), BMP in Saeftinghe 2009. Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut i.s.m. Stichting Het Zeeuwse Landschap

Buise, M. (2018), BMP in Saeftinghe in 2017

Calle, P. & Castelijns, W. (2013), De opkomst van de vos in Saeftinghe. De Steltkluut (4) pag.8-10

Calle, P (2017), Muizen van het Verdrongen Land, Zoogdier 28-1, pag 21-22.

Calle, P, B. de Maat en M. Buise (2018), Bosontwikkeling in Saeftinghe? De Steltkluut Lente 2018, pag. 4-7.

Castelijns W., Wieland A., Buise M., Speksnijder E. & P. Calle (2014), Broedvogelonderzoek In Het Verdrongen Land van Saeftinghe 2012.

Castelijns, W. & Wieland, A.P. (2005). Broedvogelonderzoek 2004 in het Verdrongen Land van Saeftinghe.

Devos, Koenraad; Vermeersch, Glenn; Anselin, Anny. In: Vogelnieuws: ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vol. 27, 2016 (ABV trendgegevens Vlaanderen)

Huntley B., Green R.E., Collingham Y.C. & Willis S.G., 2007. A climatic atlas of European breeding birds. Durham University, The RSPB and Lynx Edicions, Barcelona.

Lensink, R., Reitsma, J.M. & A.J.M. Meijer (2008). Beheerplan Het Verdrongen Land van Saeftinghe 2009-2020. Rapport Bureau Waardenburg 08-038.1, in opdracht van Het Zeeuws Landschap.Culemborg.

Maat, B. de, Het broedsucces van de grauwe gans en de grote Canadese gans in Het Verdrongen Land van Saeftinghe (2014)

Maat, B. de, P. Calle, W. Castelijns en C. Jacobusse (2015), Het broedsucces van de Grauwe- en Grote Canadese gans in Het Verdrongen Land van Saeftinghe. De Levende Natuur (116-5), pag. 215-221.

Maat, B. de (2017), Pijlstaart in Saeftinghe, De Steltkluut Herfst 2017, pag. 15.

Netwerk Ecologische Monitoring, Sovon. Provincies & CBS, www.Sovon.nl (trendgegevens Nederland 2016)

Sovon, Vogelatlas 2018

Van Kerkhoven, W., Voorkomen van bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*) in het verdrongen land van Saeftinghe, 2018

Vergeer J.W., van Dijk A.J., Boele A., van Bruggen J. & Hustings F. 2016. Handleiding Sovon-broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen

Vergeer J.W., Beknopt verslag Beleidsmonitoring, ANLb Zeeland, 2018

Yamagishi, S., & Ueda, K. (1986). Simultaneous Territory Mapping of Male Fan-Tailed Warblers (*Cisticola juncidis*). *Journal of Field Ornithology*, 57(3), 193-199.

<http://ebcc.birdlife.cz/trends-of-common-birds-in-europe-2017-update/> (trendgegevens Europa)

<https://www.knmi.nl/nederland-nu/klimatologie/gegevens/mow> (het weer in Nederland, maandoorzichten)

<https://www.Sovon.nl/nl/soort> (soortenbesprekingen)

<https://www.waarneming.nl> (kaart met vossenwaarnemingen in Saeftinghe)

<https://www.waterinfo.rws.nl> (meetgegevens Rijkswaterstaat, getij te Bath)

Bijlagen

Bijlage 1 – Toponiemenkaart

Bijlage 2 – Begrazing in Saeftinghe

Bijlage 3 – Beschrijving van de deelgebieden

Bijlage 4 – Nachtbezoeken

Bijlage 5 – Beschrijving van de weersomstandigheden

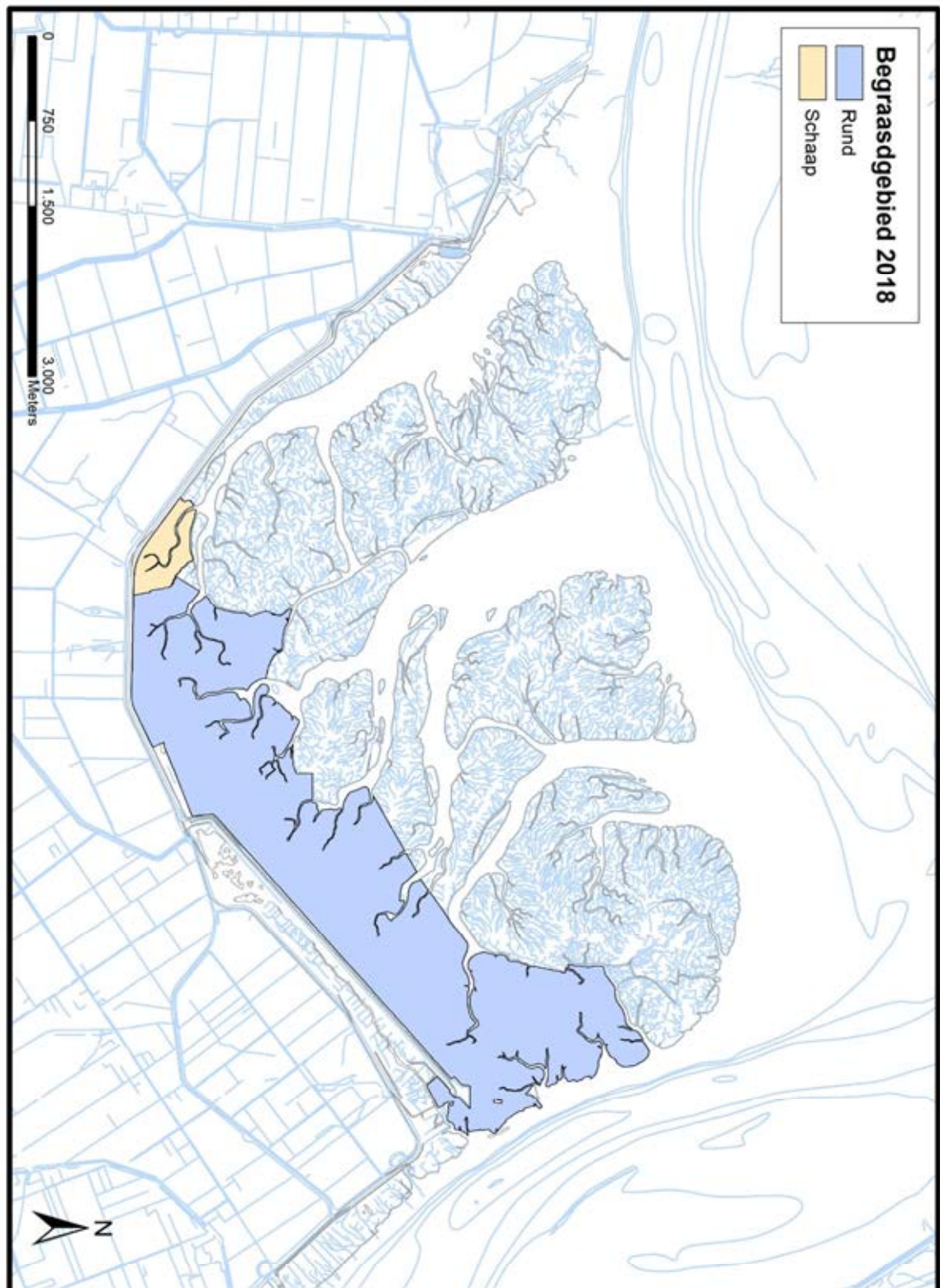
Bijlage 6 – Samenvattende tabel 1997-2018

Bijlage 7 – Verspreidingskaarten per soort (alfabetisch)

Bijlage 1 – Toponiemen

Bijlage 2 – Begrazing in Saeftinghe

Bijlage 3 – Beschrijving van de deelgebieden

Deelgebied A1

Gelegen tussen Baalhoek en Paal. Het schor wordt niet begraasd. Tegen de Schelde bestaat de vegetatie grotendeels uit heen. Dichter tegen de dijk en op de oeverwallen is het schor wat hoger gelegen, hier wordt de vegetatie gedomineerd door zeekweek. Dit deelgebied wordt doorsneden door een uitwateringskanaal waar, via het gemaal Paal, zoet polderwater het Speelmansgat in wordt geloosd. Door het periodiek baggeren van deze geul ligt rondom deze geul een hoge vrij zoete rug. Centraal in het gebied staat een bosje bestaande uit diverse wilgensoorten en zwarte elzen en er zijn enkele droge kleine rietveldjes. In het westelijk deel ligt langs de dijk een lager gelegen rietveld. Langs dit deelgebied kan men aan de buitenzijde van de zeedijk al dan niet met hond wandelen en fietsen.

Deelgebied A2

Gelegen tussen de jachthaven van Paal, Emmadorp, de zeedijk en het Speelmansgat. In het westelijk deel ligt een spuikom en de jachthaven van Paal. De vegetatie bestaat vooral uit heen met plaatselijk zeeaster en zeekweek langs de talloze geulen die haaks op de dijk staan. Verder zijn er diverse rietvelden o.a. langs de spuikom en de dijk. Hoe verder naar het oosten hoe smaller het schor.

Deelgebied B

Ook gekend als het Konijnenschor. Het is gelegen tussen de mondingen van het Speelmansgat en IJskelder, en ten noorden van de (voormalige) Spauwer. De Spauwer was veertig jaar geleden een ondiepe maar brede modderige geul, tussen het Konijnenschor en de Grauwse Plaat. In de loop der jaren is deze voor een groot deel dichtgegroeid. Het zuiden en westen van het Konijnenschor is daardoor nog relatief jong (laag gelegen) schor dat regelmatig overstroomt. Er is dan ook een hoge differentiatie tussen oud en nieuw schor waarneembaar. Het zuidelijke en westelijke deel bestaat voornamelijk uit zeeaster, met langs de randen pioniervegetatie met zeekraal en Engels slijkgras. In het noorden en oosten bestaan de randen van het deelgebied voornamelijk uit zeekweek, met riet en heen in de kommen.

Deelgebieden C1 & C2

Deze deelgebieden vormen samen de Marlemontsche Plaat. Het is een oud schor, zandig en droog en wordt nauwelijks doorsneden door grote geulen. De zandige kern is te verklaren doordat dit gebied net als de Grauwse Plaat ontstaan is als een opwas. Dit heeft voornamelijk te maken met de ligging, dicht bij de Westerschelde. Aan de zuidzijde bestaat de vegetatie vooral uit heen. Aan de noordoostzijde groeit veel zeeaster, zuidelijk hiervan overheerst zeekweek. Verspreid over het gebied liggen diverse rietveldjes en een paar grotere rietvelden. Aan de noordzijde zijn hier en daar gewone zoutmelde (erg lokaal) en zeekraal vegetaties. Op de oeverwallen in het gebied staat zeekweek, sommige zijn kaal of bedekt met veek. Veel geulen aan de oost- en zuidzijde zijn aan het dichtgroeien.

Deelgebieden D, E & R

Deelgebied D, gelegen tussen het Hondegat en Klein Hondegat., is een hoog gebied met zeer veel geulen en hoge, met zeekweek begroeide oeverwallen. De overige vegetatie (in de tamelijk kleine lijnvormige kommen) bestaat vooral uit heen en aan de zuid- en oostzijde zijn ook heel wat rietvelden. Aan de noordzijde van dit gebied (in de spits toe lopende punt) groeit nog tamelijk veel zeeaster tussen de heen. Het meest noordelijke gebied, deelgebied E, wordt aan de zuid- en westzijde begrensd door het Klein Hondegat. Ten noorden van het gebied ligt met laagwater een vrij grote strandvlakte van de Westerschelde. In het gebied treft men vooral heen en aan de randen zeeaster. Op de oeverwallen vindt men zeekweek. De noordelijke en westelijke rand langs het Hondegat zijn sterk versneden door geulen. De noordelijke geulen zijn ondiep en erg zandig, de oostelijke, westelijke en zuidelijke zijn erg

modderig en dieper. Ten oosten van deelgebieden D & E bevinden zich uitgestrekte dichte rietvelden. Deze rietvelden omvatten deelgebied R. Aan de oostzijde wordt het enerzijds begrensd door “Dam naar de Noord” en de Noord zelf, anderzijds wordt het ook door een geul gescheiden van deelgebied J. Er bevindt zich een enkele vlier te midden van de dichte rietvelden in het noorden. In de meer zuidelijke delen van dit deelgebied vindt men minder riet en meer zeekweek en heenvegetatie.

Deelgebied F

Deelgebied F wordt ingeklemd tussen de Westerschelde en de “Dam naar de Noord”. Dit deel van Saeftinghe werd vroeger gebruikt als hooi- en weiland voor schapen, toen bestond het voornamelijk uit veldjes gewoon kweldergras (begrasde delen) tussen de andere begroeiing en uit schorrezoutgras (hooiweiden). Nadat dit gebruik stop is gezet ontstonden er rietvelden in mozaïek met heen en zeeaster. De laatste jaren breidt het areaal riet zich uit. In dit deelgebied staat de stal van De Noord op een stelle. Dat is één van de twee voormalige schaapskooien die in dit deel van Saeftinghe hebben gestaan. De stal staat verhoogd in het landschap, op deze verhoging groeien wat struiken (overwegend vlier). De Zuidstal is afgebroken, de stelle waarop hij stond is er nog, maar is lager en er groeien nog geen struiken op. De invloed van zoetwater is in dit deelgebied aanmerkelijk groter dan aan de andere kant van de Dam naar de Noord.

Deelgebied G

Ook bekend als de “Graauwse Plaat”, is al lang geen (zand)plaat meer, maar een stuk oud schor (evenals de Marlemontse plaat). Dit schor ligt ingeklemd tussen vier grote geulen: de Schelpkreek, de (voormalige) Spauwer, de IJskelder en het Speelmansgat. Deze hebben ervoor gezorgd dat de randen van het gebied vrij hoog zijn (oeverwallen). De buitenste oeverwal wordt door vele kleine geultjes doorsneden. Daarnaast wordt het deelgebied vanuit het noorden doorsneden door een vrij grote geul, die in oostelijke richting afbuigt. Ook deze geul heeft oeverwallen, begroeid met zeekweek. Tussen de oeverwallen liggen de kommen. De vegetatie bestaat hier voornamelijk uit heen; in het westelijke deel groeit ook veel schorrezoutgras met hier en daar kweldergras. In het gebied liggen enkele rietveldjes en heel wat kleine rietplukken.

Deelgebieden H1 & H2

Dit gebied begint in het begrasde gedeelte onderaan de Gasdam en strekt zich tussen de Eerste en de Tweede Platte Plaat uit. Hoe verder naar het noordwesten, hoe extensiever de begrazing tot aan het raster. Het noordwestelijk deel van dit deelgebied valt buiten het begrasde gebied. Langs de Gasdam bestaat de vegetatie nog vooral uit schorrezoutgras, rood zwenkgras, fioringras en heen. Noordelijker vooral heen met op de oeverwallen gewoon kweldergras en langs de randen zeeaster en zeekraal, tot aan het raster. Ten westen van het raster heen en zeekweek, met hier en daar rietpluk of rietveldje.

Deelgebieden I1 & I2

Tussen de Tweede Platte Plaat en het Hondegat ligt dit deelgebied. Dit deelgebied wordt op beide lange zijden doorsneden door vele kleine geulen, met zandige oeverwallen. De zuidzijde van dit gebied grenst aan de Zanddam, hier bestaat de vegetatie uit gewoon kweldergras. Dit gebied wordt begrasd door koeien. Meer noordelijk van het raster bestaat de vegetatie vooral uit heen met op de oeverwallen zeekweek. In het gebied liggen ook enkele kleine rietvelden. Het zuidelijke deel wordt begrasd en daar een gevarieerde vegetatie waar rood zwenkgras domineert op de oeverwallen.

Deelgebied J

Begrensd door de uitlopers van het Hondegat en de Dam naar de Noord. Het gebied wordt hoofdzakelijk gevoed met brak water, aangevoerd via het Hondengat vanuit het zuiden en met minder

zout water via de geul vanuit het noordoosten. Er ligt een groot aaneengesloten rietveld langs de Dam. Grenzend aan het riet groeit veel heen en op de oeverwallen in het noorden en westen groeit zeekweek. Het meest zuidelijke deel wordt vrij intensief begraasd en daar vinden we weiland met holle bollige kwedergrasvelden.

Deelgebied K

Dit gebied wordt ook wel het excursiegebied genoemd. Het bevindt zich ten zuiden van de Schelpkreek en tussen het Speelmansgat en de Rotte Geul, aan de westzijde wordt het begrensd door de Rijksdam. In dit gebied bevinden zich grote heenvelden met plaatselijk zeeaster en spiesmelde. Het schor wordt aan de randen van het gebied doorsneden door kleine en middelgrote geulen met op de oeverwallen zeekweek. In het midden van het gebied bevindt zich een, met palen gemarkeerde vluchtroute. Deze route volgt de waterscheiding. Op deze slecht ontwaterde strook bevinden zich rietveldjes tussen de heen. Naast deze route zijn er diverse excursiepaden met een vertrapte bodem aanwezig, waarop veel zeekraal en langs de randen zeeweegbree groeit. In het westelijk deel is ook een vluchtheuvel (genaamd De Heuvel) met daarop de enige boom (een aangeplante wilg). Daar onder heeft zich weer een vlierstruik gevestigd. Ten westen van de heuvel in de kommen groeit ook frequent schorrezoutgras.

Deelgebied L1

Begrensd door een uitloper van de IJskelder en de Rotte Geul ligt een smal stuk schor. Evenwijdig aan de uitloper van de IJskelder loopt de Rijksdam, deze eindigt in dit deelgebied ter hoogte van de Eerste Platte Plaat. Het schor bestaat op de waterscheiding voornamelijk uit heen, op de oeverwallen van de kleine geultjes groeit zeekweek. Het schor wordt deels begraasd door runderen, maar doordat het redelijk ver van de dijk (met drinkwatervoorziening) ligt, is de begrazing hier zeer extensief.

Deelgebied L2

Grenzend aan de zuidzijde van de Eerste Platte Plaat ligt dit gebied. Aan de randen van het gebied liggen vele kleine geultjes met op de oeverwallen zeekweek. In het midden van het gebied liggen diverse kleine rietvelden. Het gebied wordt aan de zuidzijde extensief begraasd door runderen.

Deelgebied M

Deelgebied M is een smal, langgerekt gebied tussen de Gasdam en de Zanddam. Het hele gebied wordt, voor Saeftinghe begrippen, intensief begraasd. De Zanddam kan vergeleken worden met een grote oeverwal, maar dan nog droger en lossere zand met schelpengruis, er staat veel fioringras. Er staat één dode boomstaak op. Dit is een restant van de diverse vlierstruiken die tot ver in de jaren tachtig op de dam groeiden. De dam wordt nu op enkele plaatsen doorbroken door een geul. Tussen de Gasdam en de Zanddam is de vegetatie meestal laag en bestaat uit kweldergras, fioringras, schorrezoutgras, rood zwenkgras en heen. Er zijn ook enkele plasjes met stagnerend water. Aan de voet van de Gasdam ligt een veekpakket van enkele tientallen meters breed. Onder andere hiervoor is de dam aan de voet beschermd met betontegels. In het noordoosten en westen zijn rietvelden aanwezig.

Deelgebied N

Deelgebied N bestaat uit de Gasdam en het Gasplateau. Het gehele gebied bestaat uit opgebracht zand en er bevinden zich zeer veel konijnenholen. Op het Gasplateau staat een Vogelringstation en het fundament van een voormalige stal. Aan de Scheldezijde is de Gasdam beschermd tegen afkalving met basaltblokken, hiervoor ligt een smal strand. Op de rand groeit hier en daar een vlier en staan veel brandnetels.

Deelgebieden O1 & O2

Deze deelgebieden situeren zich aan de zeedijk ter hoogte van Emmadorp. In het westelijk deel bevindt zich het zogenaamde ruige laarzenpad, dat vrij toegankelijk is en dat ook bij excursies veelvuldig wordt gebruikt. Er lopen dan ook enkele paden door het gebied. Hier vindt extensief begrazing met schapen plaats vanaf de dijk. Van de vluchtheuvel ter hoogte van de voormalige Emmahaven tot aan de Rijksdam. In dit gebied komen de meeste bezoekers. Hier ligt namelijk een plankierpad wat vrij toegankelijk is en alle excursies starten en eindigen hier. Een deel van dit gebied wordt begraasd door koeien, voornamelijk langs de Rijksdam. Rond het plankierpad grazen schapen.

De vegetatie bestaat hoofdzakelijk uit heen en zeeaster in de kommen, en zeekweek op de oeverwallen. In het westelijk deel van het deelgebied, op de plaats van de voormalige schapenbegrazing, bestaat de vegetatie nog uit een vrij stevige korte grasmat. De vegetatie wordt hier gedomineerd door gewoon kweldergras. Dit is een relicteffect van de schapenbegrazing.

Deelgebieden P1 & P2

Deze deelgebieden liggen langs de zeedijk, ten oosten van de Rijksdam tot aan de eerste heuvel langs de Gasdam. Doordat dit gebied wat verder weg ligt van de grotere geulen is de ontwatering erg matig. Na een hoge springvloed of na regen blijft in de kommen onderaan de dijk langdurig water staan. Deze zijn veelal onbegroeid. Aan de voet van de dijk ligt soms een veekpakket, het grootste oppervlak ligt in de hoek tussen de Gasdam en de zeedijk. In het westelijk deel liggen wat stroken met gewoon kweldergras. In de rest van het gebied bestaat de vegetatie voornamelijk uit heen. Er zijn ook enkele rietvelden. Tot in de jaren tachtig werd dit gebied extensief beweide door een kudde schapen. Door kleine ingrepen (opwerpen van kleine dammetjes en graven van kleine geultjes) probeerde de herder zoveel mogelijk kweldergrasvelden te kweken. Deze zijn door de koeien sterk vertrapt tot holle bollige reliëf.

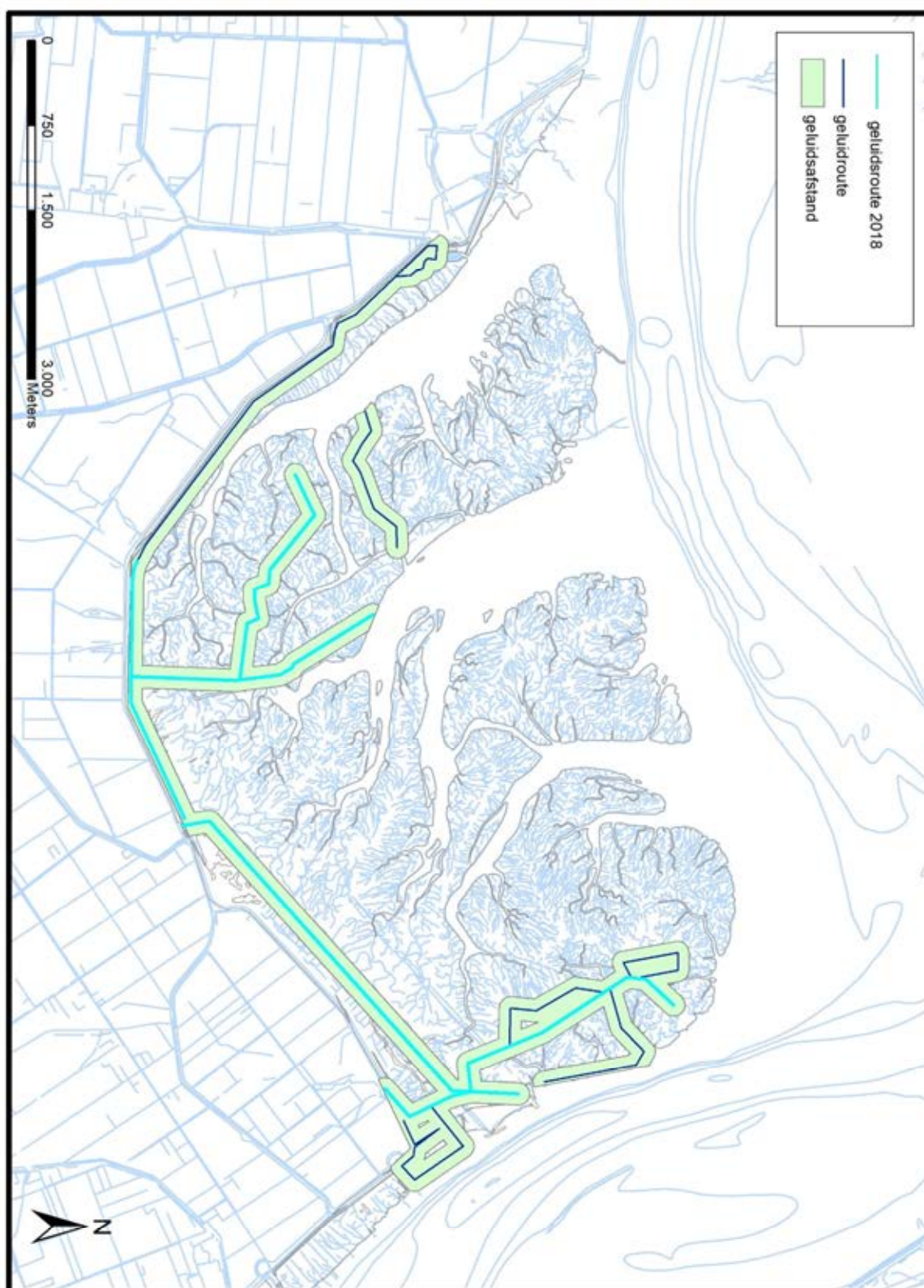
Deelgebied Q1

Het Sieperdaschor is een door de Schelde teruggewonnen stuk polder. Het heeft een, met basaltblokken verdedigde, nauwe open verbinding met de Schelde. Deze (uiteindelijk door de mens gegraven) verbinding is vervolgens de hoofdgeul door dit gebied die zich tot ver achterin strekt. Het gebied ligt ingeklemd tussen de zeedijk en Gasdam. De hoofdgeul vertakt zich door middel van haakse geulen. Deze haakse geulen zijn de voormalige poldersloten. Het gebied is de laatste jaren sterk dichtgegroeid met vooral riet en sporadisch heen. Alleen achterin (westzijde), voor het Gasstation en de vogelkijkhut, is nog een open slikrijk gedeelte waar na hoge vloed lang water blijft staan. Na verloop van tijd zakt het water wat weg en ontstaan er slikrandjes met fioringras en gewoon kweldergras. Verder oostwaarts komt er steeds meer heen, zeeaster en voornamelijk riet.

Deelgebied Q2

Ook bekend als de kop van het Sieperda. Dit deelgebied is het meest (zuid-)oostelijke stuk van Saeftinghe en omvat alles ten oosten van het pad tussen de zeedijk en het Plateau. Het reikt in zuidelijke richting tot aan België. De vegetatie bestaat voornamelijk uit riet, met veekpakketten, soms ook kleinere plukken met heen en wat zeeaster. De voormalige zomerkade ligt er nog, hierop staat nog een enkele vlier en vooral grassen. In het meest noordoostelijk deel wordt nog een stukje begraasd met runderen, hier veel holle bollige kweldergrasvelden en er zijn ook enkele lage duintjes. Tussen de zeedijk en Schelde ligt een voormalig haventje van Hedwigepolder, die plaats dient nu als uitwatering voor de Hedwigepolder.

Bijlage 4 - Nachtbezoeken

Bijlage 5 – Beschrijving van de weersomstandigheden

Maart 2018: Koud, vrijwel normale hoeveelheid neerslag en uren zonneshij

Met een gemiddelde temperatuur van 4,7 °C tegen normaal 6,2 °C was maart koud. De maand begon met een voortzetting van het koude weer van februari. Van 10 tot en met 12 maart werd zachte lucht aangevoerd. Daarna werd het wederom koud. In totaal telde maart elf vorstdagen tegen acht normaal. Vanaf 20 maart liep de temperatuur geleidelijk weer op. Gemiddeld over het land viel 60 mm neerslag, iets onder de normale hoeveelheid van 68 mm. Het natst was het in Zeeland met lokaal ca. 90 mm neerslag, bijna 40 mm boven normaal. De hoeveelheid zon lag met gemiddeld over het land 132 uren zon iets boven het langjarig gemiddelde van 125 uur. In het zuiden van het land was het iets somberder dan normaal, met 106 uren zon in Westdorpe en Wilhelminadorp.

April 2018: Zeer zacht, zeer nat met de normale hoeveelheid zon

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 12,2 °C tegen een langjarig gemiddelde van 9,2 °C was april zeer zacht. De maand komt daarmee op een gedeelte derde plaats van warmste aprilmaanden sinds 1901. De maand begon met temperaturen rond normaal. Eerste paasdag, 1 april, was met een graad of 7 koel, zelfs wat kouder dan de afgelopen eerste kerstdag. Tijdens de passage van hogedrukgebieden kwamen enkele koude nachten voor met vooral in het oosten en zuiden lichte vorst. Na de eerste week kwamen we onder invloed van hogedrukgebieden boven Oost- en Noord-Europa. Er volgde een langdurige periode met zacht tot zeer zacht weer. In De Bilt waren er negen warme dagen tegen normaal drie. Na de tiende kwamen de maxima tijdelijk wat lager te liggen, maar het bleef zacht. Een tweede zeer warme periode onder invloed van hogedrukgebieden, eerst boven Duitsland en Polen en later boven het Noordzeegebied, viel van 17 tot en met 22 april. De temperatuur liep landinwaarts op veel plaatsen op tot ruim boven de zomerse waarde van 25 °C. De eerste zomerse dag viel in Bilt op 19 april. In De Bilt kwam het tot drie zomerse dagen, normaal komen geen zomerse dagen voor in De Bilt. In het zuiden waren het er plaatselijk vier. Het laatste deel van de maand lag de temperatuur rond of iets onder normaal. We verkeerden in een meestal westelijke stroming met regelmatig depressieïnvloed met als gevolg wisselvallig weer. Met gemiddeld over het land 74 mm neerslag tegen normaal 44 mm was de maand zeer nat. De eerste dagen viel van tijd tot regen. Tijdens de warme periode viel op de meeste plaatsen weinig regen, maar op de tiende en elfde viel in het zuiden plaatselijk 10-20 mm tijdens zomers aandoende onweersbuien. De warmte eindigde op de 22 april in het oosten met flinke onweersbuien waarbij plaatselijk meer dan 20 mm viel, ook richtten windstoten tijdens deze buien lokaal schade aan. De rest van de maand verliep wisselvallig met regelmatig regen. In de avond van 29 april en nacht van de 30 april viel tijdens zware onweersbuien op veel plaatsen meer dan 20 mm, hier en daar werd meer dan 40 mm neerslag gemeten. Met gemiddeld over het land ongeveer 181 uur tegen normaal 178 was de zonneshijnduur vrijwel normaal. De eerste helft van de maand verliep somber, met uitzondering van de zonnige zesde en zevende. Van 16 t/m 23 april was het vaak (zeer) zonnig. De zeer warme periode viel in dit tijdvak. De rest van de maand was het met uitzondering van de zonnige 26ste vaak weer aan de sombere kant. De landelijke verschillen waren klein. Het meeste scheen de zon Hupsel, 193 uur, het minst in Eindhoven met 167 uur. In De Bilt scheen de zon 175 uur tegen 174 uur normaal.

Mei 2018: Recordwarm, zeer zonnig en landelijk gemiddeld aan de droge kant

Met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 16,4 °C was mei de warmste meimaand sinds minimaal 300 jaar. In mei 1889 was het gemiddelde 16,0 °C, de warmste meimaand sinds 1901 tot nu toe was mei 2008 met 15,7 °C. Het langjarig gemiddelde (1981-2010) bedraagt 13,1 °C. Mei begon koel, maar het werd al snel zomers warm onder invloed van een hogedrukgebied dat naar het Oostzeegebied trok. Na de tiende werd het even wat minder warm, maar een volgend hogedrukgebied bracht opnieuw enkele warme dagen. Na de 16e werd de stroming noordelijk. Met maximumtemperaturen rond 15 °C was het enkele dagen vrij koel. Vervolgens trokken opeenvolgende hogedrukgebieden naar Scandinavië en werd de stroming noordoostelijk. Boven Midden-Europa lagen

lagedrukgebieden zodat het vooral in het zuiden geen stabiel zomerweer was. Tot en met het einde van de maand was het warm tot zeer warm. De laatste dagen van de maand was het broeierig warm: de warmte ging gepaard met een hoge luchtvochtigheid en ook de nachten waren warm, soms werd het niet koeler dan 18 graden. Vanaf 28 mei werd het plaatselijk tropisch warm (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger). Op 29 mei werd in De Bilt de eerste tropische dag van de zomer gemeten.

In totaal werden in De Bilt 21 warme, 13 zomerse dagen en 1 tropische dag gemeten tegen 10, 3 en 0 normaal. Het aantal zomerse dagen was het hoogste sinds 1901, in 1992 en 2000 waren er 12 zomerse dagen. In het huidige klimaat komt een vergelijkbaar extreem warme meimaand eens in de 60 jaar voor. Met uitzondering van het Iberisch Schiereiland was op vrijwel het hele vasteland van Europa deze meimaand extreem warm, vooral in het zuiden van Scandinavië waar vrijwel de hele maand hogedrukgebieden lagen, daar lag de gemiddelde temperatuur ongeveer 5 graden boven normaal.

Gemiddeld over het land scheen de zon 290 uur, tegen een langjarige gemiddelde van 213 uren. Vooral de eerste week was het zeer zonnig. Daarna was er een afwisseling van zonnige dagen en dagen met wat meer bewolking. Echt sombere dagen in grote delen van het land waren 13, 18 en 19 mei. Het zonnigst was mei in het noordelijk kustgebied met op Terschelling 326 uur zon. Het noordelijk kustgebied behoorde deze maand bij de zonnigste meimaanden, op Terschelling scheen de zon sinds het begin van de waarnemingen in 1951 nog nooit zo lang als deze maand. Het minst scheen de zon in Zeeland met 260 uur in Westdorpe. Dit is bijzonder omdat het daar in mei, net als aan de rest van de kust, in het algemeen zonniger is dan in het binnenland.

Er is landelijk gemiddeld 47 mm regen gevallen. Normaal valt er in mei 61 mm. Door het vaak buiige karakter van de neerslag waren de regionale verschillen groot. Op de natste plaatsen viel circa 100 mm, op Terschelling viel maar 15 mm. De eerste dag van de maand viel in grote delen van Nederland 5-10 mm regen. Daarna was het vaak droog met slechts op een enkele dag een lokale bui, maar op 13 mei viel in het noordoosten tijdens onweersbuien plaatselijk 50-70 mm met wateroverlast tot gevolg. Een groot deel van de maandsom van de neerslag viel tijdens zware onweersbuien in de laatste week. Deze buien werden veroorzaakt door een lagedrukgebied boven Midden-Europa met vochtige en onstabiele lucht. Eerst kreeg vooral het zuiden en soms oosten met lokale onweersbuien te maken die op enkele plaatsen 30-50 mm neerslag achterlieten. In de middag en avond van 29 mei was er in grote delen van Nederland overlast en schade door onweersbuien met zware regen, plaatselijk viel 50-70 mm in enkele uren tijd. Ook kwamen er hagel en windstoten voor. Op 31 mei waren er in het westen en noorden opnieuw zware onweersbuien. Het KNMI gaf vanwege de onweersbuien 3 maal code oranje uit: op 27 mei voor Limburg, op 29 mei voor vrijwel het hele land en op 31 mei voor de noordelijke helft.

Juni 2018: Zeer warm, zeer droog en normale hoeveelheid zonneschijn

Derde zeer warme maand op rij Na een recordwarme mei en zeer zachte april was ook juni met gemiddeld 17,5 °C tegen normaal 15,6 °C veel warmer dan normaal. De maand eindigt op een zesde plek in de top 10 van warmste junimaanden. Het record staat op juni 2017 met gemiddeld 18,0 °C. Het weer werd het overgrote deel van de maand bepaald door hogedrukgebieden in onze omgeving. Slechts kleine verstoringen wisten het land te bereiken. De maand begon vrij somber met een klein lagedrukgebied dat voor regen en buien zorgde. Vanaf de derde draaide de wind echter meer naar het oosten en werd het zonniger en warmer. Op 7 juni werden in het oosten van het land lokaal tropische temperaturen bereikt, met de hoogste temperatuur deze maand in Hupsel: 30,3 °C. Halverwege de maand was er kort sprake van een westelijke stroming en trokken enkele zwakke storingen over het land oostwaarts, die vooral voor wat meer bewolking zorgden. Daarna kwam het land opnieuw onder invloed van hogedruk, maar met een noordwestenwind bleven de temperaturen van 21 tot en met 24 juni onder normaal. Vanaf de 25e draaide de wind naar het noordoosten en eindigde de maand met zonnig weer en zomerse temperaturen. Op 30 juni kwam de temperatuur in

het zuiden van het land lokaal boven de 30 °C. Door het heldere weer koelde het in de laatste week 's nachts wel flink af. De laagste temperatuur deze maand werd bereikt op 23 juni in Westdorpe: 4,8 °C. Op 26 juni kwam het in Gilze-Rijen op 10 cm boven de grond nog tot vorst: -0,6 °C. De maand telde in totaal zes zomerse dagen (in De Bilt maximumtemperatuur 25,0 °C of hoger), maar geen tropische dagen (in De Bilt maximumtemperatuur 30 °C of hoger), tegen normaal respectievelijk vijf en één.

Met gemiddeld over het land 29 mm neerslag tegen normaal 68 mm was de maand zeer droog. De maand eindigt daarmee in de top 10 van droogste junimaanden sinds 1906. Het droogst was het in 1962 met slechts 21 mm neerslag. In 2010 was het voor het laatst droger dan dit jaar met gemiddeld 28 mm. Op 1 juni viel er tijdens buien lokaal rond 50 mm. Voor Groningen, Drenthe en Overijssel gold enige tijd code oranje voor overvloedige neerslag tijdens onweersbuien. Op 8 juni trok een storing van zuid naar noord over het land en leverde vooral in het zuiden en midden lokaal 10 tot 20 mm op. Op 21 en 22 juni vielen er vooral in de noordoostelijke helft enkele buien. Daar was het deze maand ook het natst, met op KNMI station Nieuw Beerta 56 mm. Het droogst was het in het zuidwesten van het land, met op KNMI station Vlissingen slechts 1 mm neerslag. In De Bilt viel 12 mm tegen 66 mm normaal. Omdat ook mei vrij droog was behoort het jaar 2018 tot nu toe bij de 5% droogste jaren. De verschillen zijn lokaal echter groot.

Met gemiddeld over het land 213 uren zon tegen 201 normaal week de maand niet veel af van het langjarig gemiddelde. Vooral halverwege de maand liet de zon zich minder zien. De laatste week was echter zeer zonnig. Het noorden van het land had regelmatig last van bewolking die van zee het land op kwam drijven en daar werd het dan ook het somberst, met rond de 190 uren zon. Het zonnigst was het in het zuidwesten van het land met 251 uren zon in Vlissingen. In De Bilt scheen de zon 204 uur, tegen 194 uur normaal.

Juli 2018: Recorddroog, recordzonnig en zeer warm

Na een zeer warme en droge juni, zette het aanhoudende zomerweer ook in de maand juli door. Met 20,7 °C tegen 17,9 °C normaal was het opnieuw zeer warm, goed voor een derde plaats na juli 2006 en juli 1994 met 22,3 °C en 21,4 °C respectievelijk. Toch waren het vooral de aanhoudende droogte en de buitengewone hoeveelheid zon die de maand echt uitzonderlijk maakten. Onder invloed van hogedrukgebieden boven de Noordzee en Groot-Brittannië domineerden ook deze maand weer de noordelijke stromingen. Door de in het algemeen vrij zwakke wind en flinke zonnige perioden, warmde de lucht echter gemakkelijk op en werd het vooral verder landinwaarts regelmatig zomers warm (25 °C of meer), in het zuidoosten lokaal tropisch warm (30 °C of meer). 's Nachts koelde het nog wel steeds flink af, met als laagste minimum 5,7 °C in Nieuw Beerta vroeg in de ochtend op 4 juli. Op 10 en 11 juli trok de noordenwind even aan en werd er tijdelijk beduidend koelere lucht aangevoerd. Op deze dagen werd het op veel plaatsen niet warmer dan 20 °C, in Vlissingen zelfs niet warmer dan 16,8 °C. Van 14 tot 16 juli draaide de wind tijdelijk naar oost en kon warmere lucht ons bereiken, met als gevolg dat het op 16 juli landinwaarts op veel plaatsen tropisch warm werd, plaatselijk gevolgd door een regen- of onweersbui. Gedurende de laatste decade, vanaf 21 juli, werd het geleidelijk steeds warmer en met het opnieuw tijdelijk naar oost draaien van de wind bereikte de heetste lucht ons op 26 en 27 juli. Vanaf de 23e lagen de maximumtemperaturen vrijwel overal boven de 25 °C, op 24 en 25 juli werd het landinwaarts al op uitgebreide schaal meer dan 30 °C en op de 26e en 27e was dit zelfs in het hele land het geval. Uitzonderlijker is dat het op deze dagen landinwaarts op veel plaatsen ook recordwarm werd met temperaturen boven de 35 °C, waaronder 35,7 °C op 26 juli in De Bilt, een evenaring van het record voor de hoogste maximumtemperatuur aldaar. In Arcen was dat op 25 juli ook al het geval en daar bereikte de maximumtemperatuur op 27 juli 38,1 °C en op 26 juli zelfs 38,2 °C, slechts 0,4 °C onder het all-time record van 38,6 °C gemeten in Warnsveld op 23 augustus 1944. Ook de nachten waren uitzonderlijk warm in deze periode, waarbij de minimumtemperaturen op 27 juli in het grootste deel van het land (ruim) boven de 20 graden uitkwamen; in Deelen bleef de temperatuur zelfs steken op 24,4 °C. Deze dagen was er dan ook een code geel voor het hitteplan van kracht en op 26 en 27 juli tevens een code oranje voor de extreem hoge temperaturen. Op 27 juli werd

ook op veel plaatsen de hoogste daggemiddelde temperatuur ooit gemeten, waarbij Gilze-Rijen, Deelen en Eindhoven zelfs voor het eerst een daggemiddelde temperatuur van meer dan 30 graden registreerden, met respectievelijk 30,3 °C, 30,3 °C en 30,6 °C. Op 28 juli verdreef een koufront met wat (onweers)buien de ergste hitte en kwam er in De Bilt wel een einde aan een hittegolf van 13 dagen. De afkoeling was echter van korte duur; op 30 juli werd het landinwaarts alweer op uitgebreide schaal tropisch warm. Uiteindelijk telde de maand juli in De Bilt 31 warme dagen, 21 zomerse dagen en 5 tropische dagen. Normaal voor juli zijn 22 warme, 9 zomerse en 2 tropische dagen. In Arcen kwam het tot 12 tropische dagen, in De Kooy aan de kust was dat 1 dag. Ook in de maand juli hield de droogte in het hele land aan en nam het neerslagtekort verder toe, in de laatste week zelfs tot rond het record jaar 1976. Gemiddeld viel er over het land slechts 10 millimeter neerslag met in De Bilt zelfs niet meer dan 5,3 millimeter, tegen 81,1 millimeter normaal; een nieuw record voor de maand juli. Het vorige record stond op naam van juli 1921, toen er in De Bilt 11,4 millimeter werd afgetapt. Alleen op 28 juli viel er op de meeste plaatsen enkele millimeter neerslag bij het passeren van een koufront, de rest van de maand was het of droog of viel er slechts heel lokaal wat regen of een (onweers)bui. Hupsel had met 23 dagen de minste droge dagen, De Bilt en nog een aantal stations hadden slechts 2 dagen met neerslag. Toch kwamen er gedurende de warmste periode van 25 tot 27 juli enkele stevige onweersbuien tot ontwikkeling die plaatselijk voor veel neerslag zorgden in korte tijd. Zo viel er op 25 juli in Twente, in het westen van Noord-Brabant en in het zuiden van Limburg zeer lokaal meer dan 20-30 millimeter; de landelijke stations in Woensdrecht en Hupsel registreerden respectievelijk 25,5 en 26,5 millimeter. In deze gebieden was er plaatselijk zelf even sprake van wateroverlast. Ook op 26 en 27 juli viel er plaatselijk meer dan 10 millimeter. De regio Twente was met plaatselijk meer dan 50 millimeter duidelijk het natst terwijl het in sommige delen van Gelderland en Noord-Holland gedurende de hele maand zo goed als droog is gebleven. Juli was tenslotte ook een uitzonderlijk zonnige maand met in De Bilt een totaal aantal zonuren van maar liefst 341 uur, tegen 206 uur normaal. Hiermee komt de maand gemakkelijk op de eerste plaats in de lijst met 2— KNMI Maandoverzicht van het weer in Nederland, juli 2018 zonnigste julimaanden; het vorige record van 307 uur stamt uit 1904. Het zonnigst was het in het westen en midden van het land; rond de 340-345 uur terwijl het zuiden, oosten en noorden van het land gemiddeld tot 310-320 uur zijn gekomen. Het noorden bleef vaak gevoelig voor wolkenvelden van zee en verder landinwaarts ontstonden vaak stapelwolken of zelfs enkele buien. De eerste drie dagen van de maand scoorden overal het maximale aantal zonuren, de somberste dag was 9 juli met gemiddeld slechts 3 uur zon.

Augustus 2018: Zeer warm, aan de zonnige kant en vrijwel de normale hoeveelheid regen

Augustus was zeer warm met in De Bilt een gemiddelde temperatuur van 18,5 °C tegen 17,5 °C normaal. De eerste week van augustus was het zomers tot tropisch warm, een voortzetting van de extreem warme periode die in juli was begonnen. De hoogste temperatuur van de maand, 36,6 °C werd op 7 augustus in Arcen gemeten. Van 29 juli t/m 7 augustus hadden we te maken met de tweede landelijke hittegolf van deze zomer. Voor een landelijke hittegolf moet er in De Bilt een aaneengesloten reeks van minimaal vijf zomerse dagen (maximumtemperatuur 25 °C of hoger) zijn waarvan er minimaal drie tropisch zijn (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger). In het zuiden en zuidoosten eindigde op 8 of 9 augustus een hittegolf die op 12 juli was begonnen, de langste regionale hittegolf ooit met ook de grootste warmteproductie. De rest van de maand was het wisselvallig met regelmatig depressie-invloed en lag de temperatuur meest rond normaal met maximumtemperaturen tussen 20 en 25 °C. De laatste week waren er ook duidelijk koele dagen. Op 23 augustus bleef de temperatuur in De Bilt voor het eerst sinds 60 dagen onder 20 °C en op 25 augustus werd het nergens 20 graden. Dit was de langste reeks van warme dagen in De Bilt ooit. De landelijk laagste temperatuur, 4,9 °C werd op 31 augustus in Twente gemeten. In totaal werden in De Bilt 24 warme dagen (maximumtemperatuur 20,0 °C of hoger) en 10 zomerse dagen geregistreerd tegen 23, respectievelijk zeven normaal. Er waren 3 tropische dagen (maximumtemperatuur 30,0 °C of hoger), het langjarige gemiddelde bedraagt er één. De meeste neerslag viel in de kustprovincies. Op sommige plaatsen in Noord-Holland en Friesland werd ruim 140 mm afgetapt. Vooral in het midden en oosten hield de

droogte aan. Daar viel duidelijk minder neerslag dan het langjarige gemiddelde. Langs de oostgrens viel lokaal niet meer dan circa 45 mm. Aan het einde van de maand bedroeg het neerslagtekort (gemiddelde over 13 stations) ruim 280 mm. De eerste week verliep droog. Daarna hadden we regelmatig te maken met depressie-invloed boven het Noordzeegebied en viel er regelmatig regen. Als gevolg van het zeer warme zeewater waren er in de kustgebieden van tijd tot tijd zware buien, bijvoorbeeld op 9,10 en 24 augustus, plaatselijk met wateroverlast als gevolg. Op 4 dagen viel op tenminste één KNMI-neerslagstation 50 mm regen of meer. Gemiddeld over het land kwam het aantal zonuren uit op 214 uur, 19 uur meer dan het langjarige gemiddelde van 195. Het zuiden was het zonnigst, in Beek (bij Maastricht) was de zon 242 uren te zien. Aan de kust scheen de zon het minst: In Wijk aan Zee en Westdorpe 198 uur. De eerste week verliep zeer zonnig. Daarna was er een afwisseling van kortdurende perioden met flink wat zon en dagen waarop de zon in grote delen van het land weinig scheen.

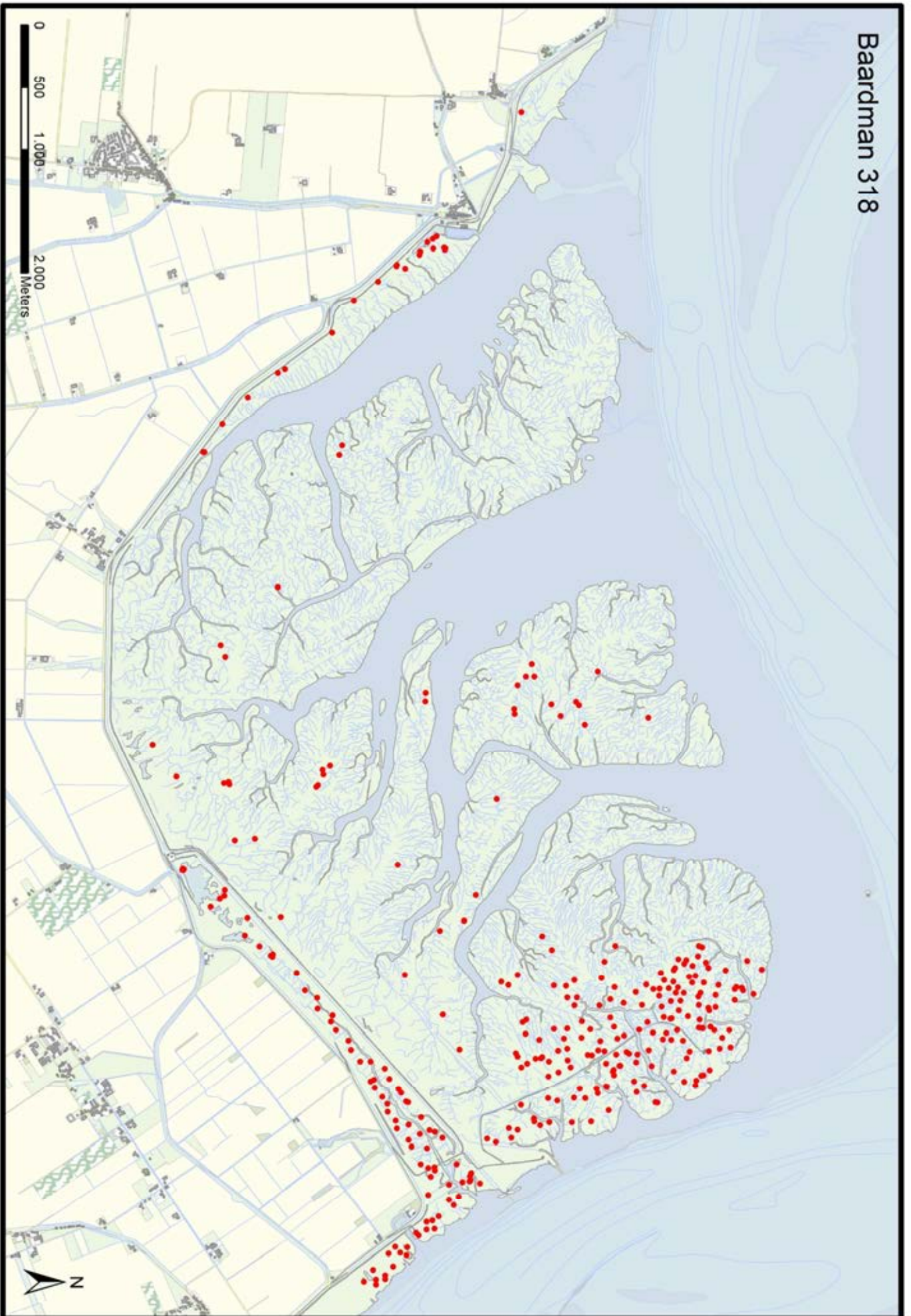
Bijlage 6 – Samenvattende tabel 1997-2018

Soort		Aantal territoria en tussentijds verschil						
		1997	Δ% 97-04	2004	Δ% 04-12	2012	Δ% 12-18	2018
<i>Anser anser</i>	Grauwe gans	72	333	312	7	335	-36	216
<i>Branta canadensis</i>	Grote Canadese gans	0		10	1010	111	-58	47
<i>Branta leucopsis</i>	Brandgans	0		1	0	1	0	1
<i>Tadorna tadorna</i>	Bergeend	165	14	188	103	382	-56	169
<i>Alopochen aegyptiacus</i>	Nijlgans	0		3	0	3	-33	2
<i>Anas platyrhynchos</i>	Wilde eend	631	102	1275	-51	626	-57	268
<i>Anas platyrhynchos domesticus</i>	Soepeend	0		0		5	-20	4
<i>Anas strepera</i>	Krakeend	26	58	41	17	48	2	49
<i>Anas acuta</i>	Pijlstaart	0		0		5	-80	1
<i>Anas clypeata</i>	Slobeend	27	59	43	-56	19	121	42
<i>Anas crecca</i>	Wintertaling	0		1	200	3	0	3
<i>Anas querquedula</i>	Zomertaling	0		2	0	2	-100	0
<i>Aythya fuligula</i>	Kuifeend	11	-36	7	100	14	0	14
<i>Perdix perdix</i>	Patrijs	5	-20	4	-25	3	-100	0
<i>Coturnix coturnix</i>	Kwartel	3	-67	1	100	2	200	6
<i>Phasianus colchicus</i>	Fazant	21	19	25	-4	24	0	24
<i>Falco peregrinus</i>	Slechtvalk	0		0		1	0	1
<i>Circus aeruginosus</i>	Bruine kiekendief	21	29	27	19	32	-44	18
<i>Rallus aquaticus</i>	Waterral	63	70	107	116	231	87	432
<i>Porzana porzana</i>	Porseleinhoen	0		2	200	6	-33	4
<i>Crex crex</i>	Kwartelkoning	0		0		2	-50	1
<i>Gallinula chloropus</i>	Waterhoen	17	247	59	-90	6	-50	3
<i>Fulica atra</i>	Meerkoet	23	378	110	-81	21	-86	3

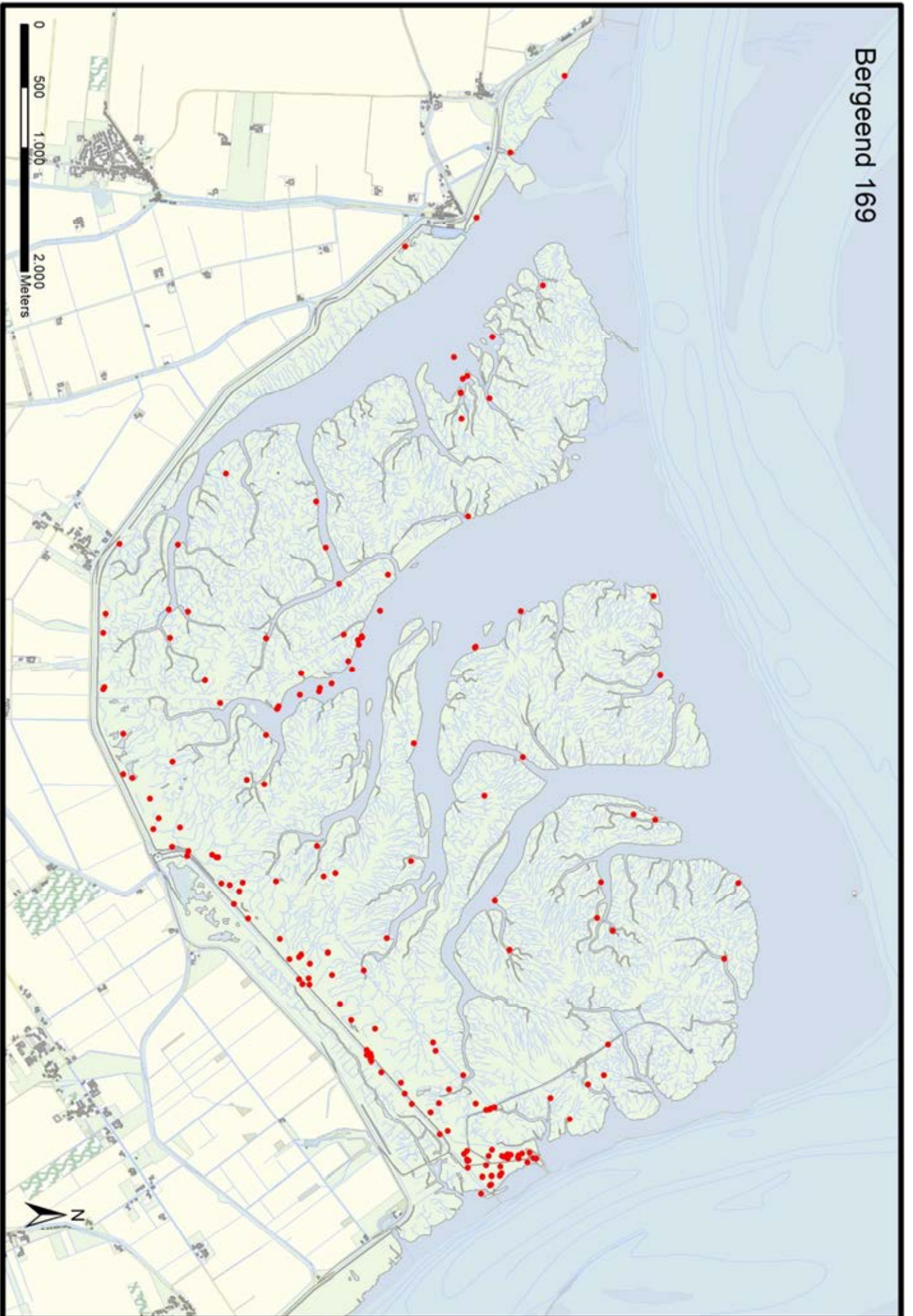
Soort		1997	Δ% 97-04	2004	Δ% 04-12	2012	Δ% 12-18	2018
<i>Haematopus ostralegus</i>	Scholekster	417	-4	401	-4	386	-59	158
<i>Recurvirostra avosetta</i>	Kluut	121	-28	87	-84	14	57	22
<i>Charadrius dubius</i>	Kleine plevier	5	0	5	-80	1	0	1
<i>Charadrius hiaticula</i>	Bontbekplevier	0		0		1	-100	0
<i>Charadrius alexandrinus</i>	Strandplevier	2	150	5	40	7	-100	0
<i>Vanellus vanellus</i>	Kievit	88	-26	65	-26	48	-33	32
<i>Limosa limosa</i>	Grutto	8	13	9	-22	7	57	11
<i>Tringa totanus</i>	Tureluur	976	63	1594	-6	1492	-53	698
<i>Chroicocephalus ridibundus</i>	Kokmeeuw	728	-81	137	104	279	-88	34
<i>Larus canus</i>	Stormmeeuw	0		1	0	1	-100	0
<i>Ichthyaetus melanocephalus</i>	Zwartkopmeeuw	6	50	9	-56	4	-100	0
<i>Larus argentatus</i>	Zilvermeeuw	17292	-53	8113	-62	3113	-95	167
<i>Larus cachinnans</i>	Geelpootmeeuw	0		0		1	-100	0
<i>Larus fuscus</i>	Kleine mantelmeeuw	52	412	266	-77	62	-98	1
<i>Sterna hirundo</i>	Visdief	413	-96	15	3473	536	-90	55
<i>Columba oenas</i>	Holenduif	71	-41	42	-31	29	-55	13
<i>Columba palumbus</i>	Houtduif	41	24	51	-55	23	-22	18
<i>Cuculus canorus</i>	Koekoek	2	-100	0		6	-17	5
<i>Tyto alba</i>	Kerkuil	0		0		0		1
<i>Alauda arvensis</i>	Veldleeuwerik	49	-35	32	-31	22	505	133
<i>Hirundo rustica</i>	Boerenwaluw	10	-70	3	267	11	-64	4
<i>Anthus pratensis</i>	Graspieper	229	148	568	-40	338	4	351
<i>Motacilla flava</i>	Gele kwikstaart	344	155	876	-47	460	6	488
<i>Motacilla flavissima</i>	Engelse kwikstaart	0		3	33	4	-100	0
<i>Motacilla alba</i>	Witte kwikstaart	12	17	14	-14	12	-17	10
<i>Troglodytes troglodytes</i>	Winterkoning	1	1300	14	-86	2	-100	0
<i>Prunella modularis</i>	Heggenmus	0		0		0		1
<i>Luscinia svecica</i>	Blauwborst	313	45	454	-35	293	-1	291

Soort		1997	Δ% 97-04	2004	Δ% 04-12	2012	Δ% 12-18	2018
<i>Phoenicurus ochruros</i>	Zwarte roodstaart	1	100	2	-50	1	-100	0
<i>Oenanthe oenanthe</i>	Tapuit	0		1	100	2	-50	1
<i>Saxicola rubicola</i>	Roodborsttapuit	0		5	100	10	10	11
<i>Turdus merula</i>	Merel	2		1		0		3
<i>Sylvia communis</i>	Grasmus	3	67	5	60	8	-13	7
<i>Cettia cetti</i>	Cetti's zanger	0		0		0		1
<i>Accrocephalus schoenobaenus</i>	Rietzanger	65	360	299	-20	239	52	364
<i>Cisticola juncidis</i>	Graszanger	0		19	-26	14	286	54
<i>Lucustella naevia</i>	Sprinkhaanzanger	0		2	1500	32	128	73
<i>Locustella luscinioides</i>	Snor	0		11	118	24	158	62
<i>Acrocephalus scirpaceus</i>	Kleine karekiet	294	43	421	43	602	19	718
<i>Acrocephalus palustris</i>	Bosrietzanger	1	100	2	50	3	300	12
<i>Phylloscopus collybita</i>	Tjiftjaf	0		0		0		1
<i>Phylloscopus trochilus</i>	Fitis	2		1	-100	0		0
<i>Cyanistes caeruleus</i>	Pimpelmees	0		0		0		2
<i>Panurus biarmicus</i>	Baardman	8	1600	136	47	200	59	318
<i>Pica pica</i>	Ekster	1	-100	0		3	-100	0
<i>Corvus monedula</i>	Kauw	4	50	6	17	7	-14	6
<i>Corvus corone</i>	Zwarte kraai	0		2	600	14	-29	10
<i>Sturnus vulgaris</i>	Spreeuw	2	-100	0		1	-100	0
<i>Passer domesticus</i>	Huisemus	9		6	-100	0		0
<i>Carduelis cannabina</i>	Kneu	36	58	57	-61	22	-32	15
<i>Carduelis carduelis</i>	Putter	0		2	100	4	0	4
<i>Carduelis chloris</i>	Groenling	0		2	-100	0		2
<i>Emberiza schoeniclus</i>	Rietgors	326	148	809	7	869	14	993
<i>Miliaria calandra</i>	Gauwe gors	5	-80	1	-100	0		0

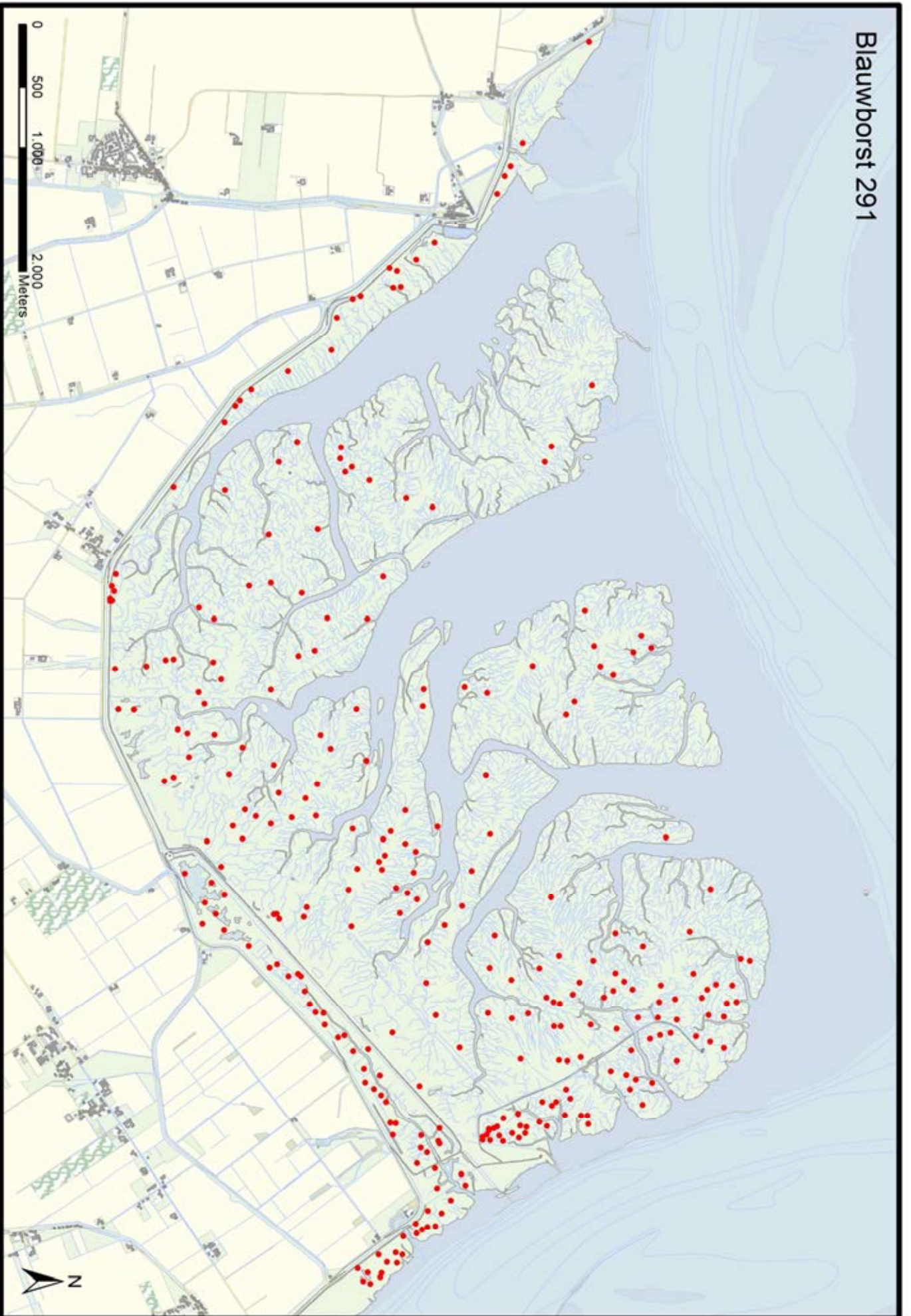
Bijlage 7 – Verspreidingskaarten per soort (alfabetisch)

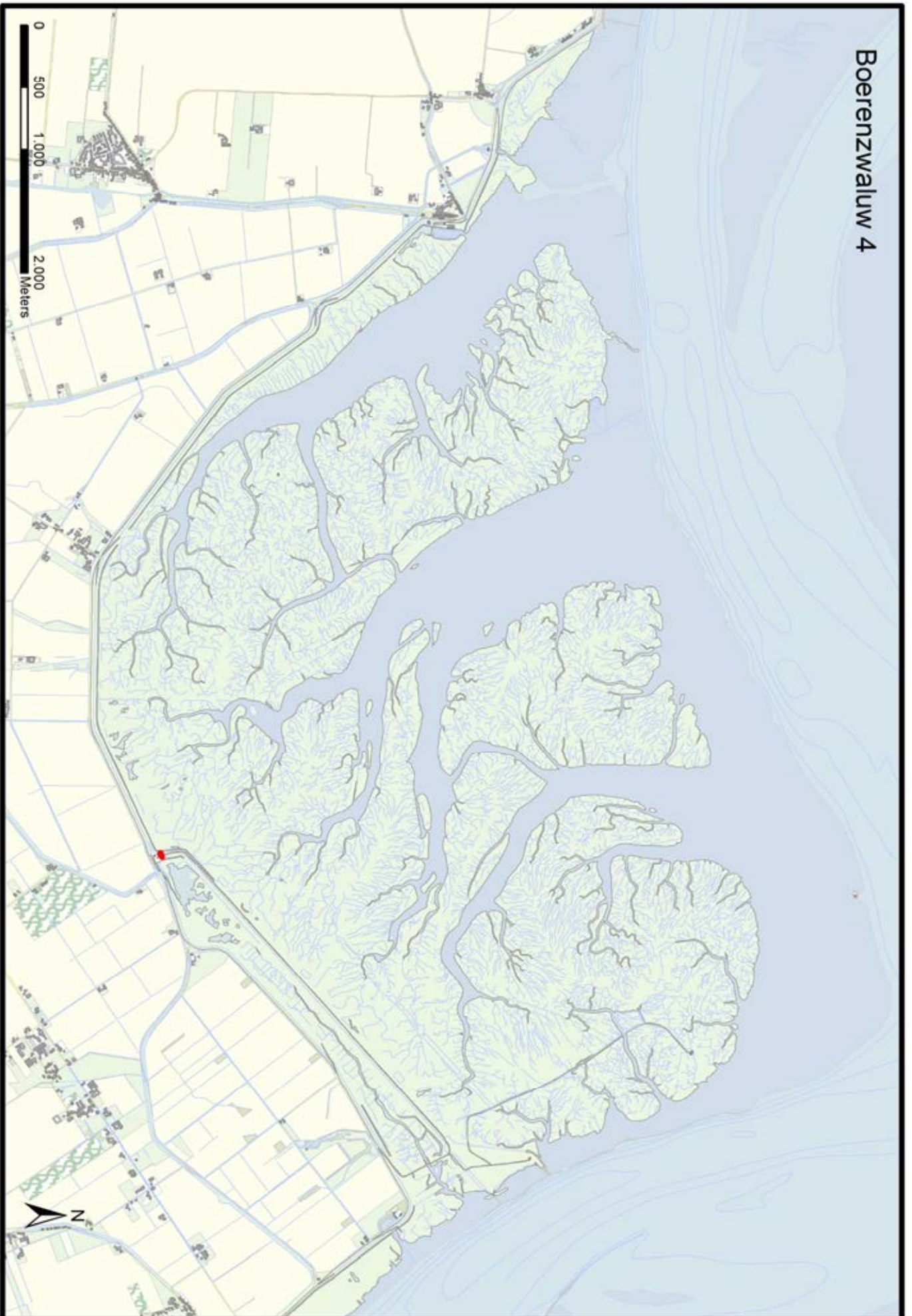
Bergeend 169

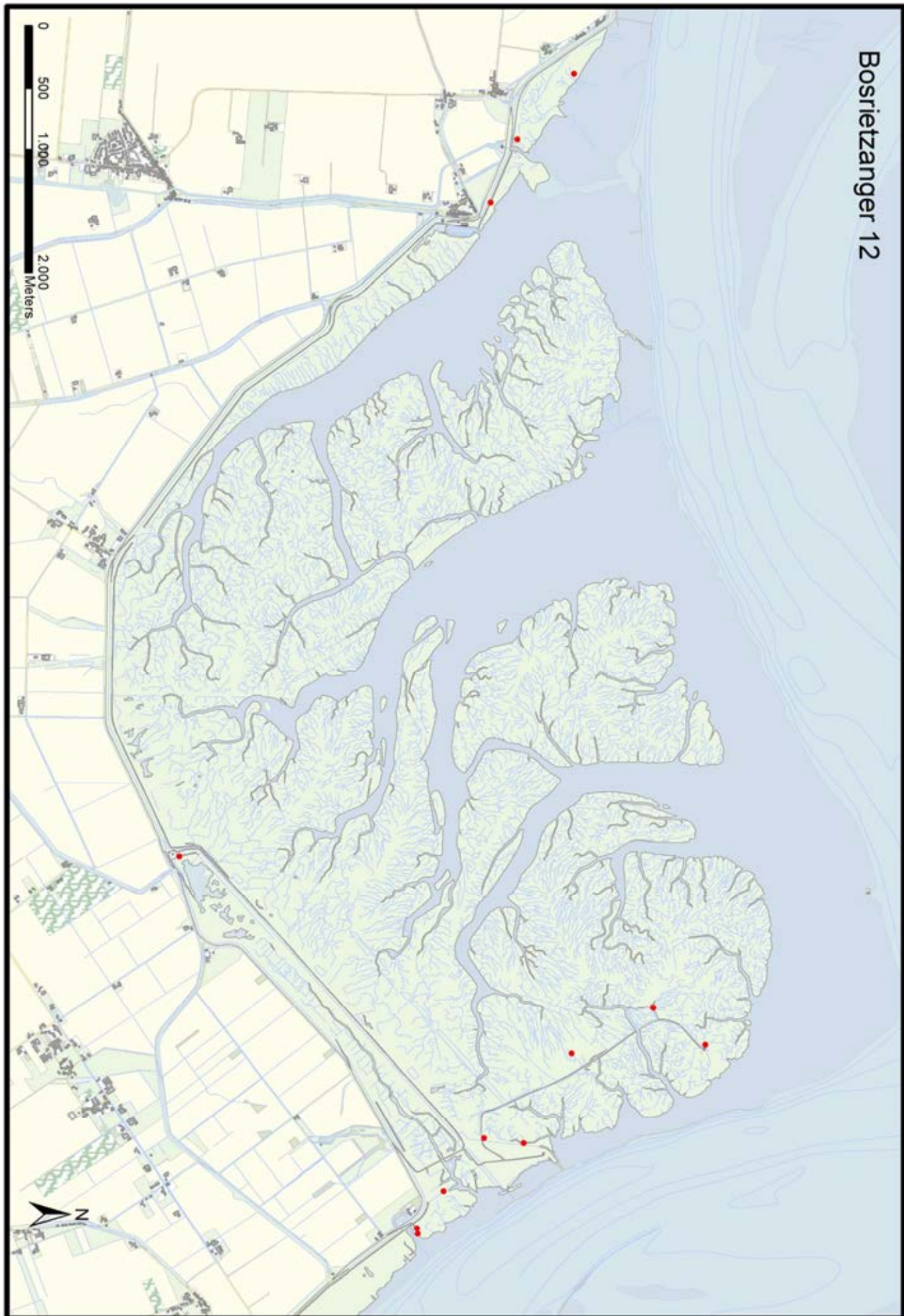
Blauwborst 291

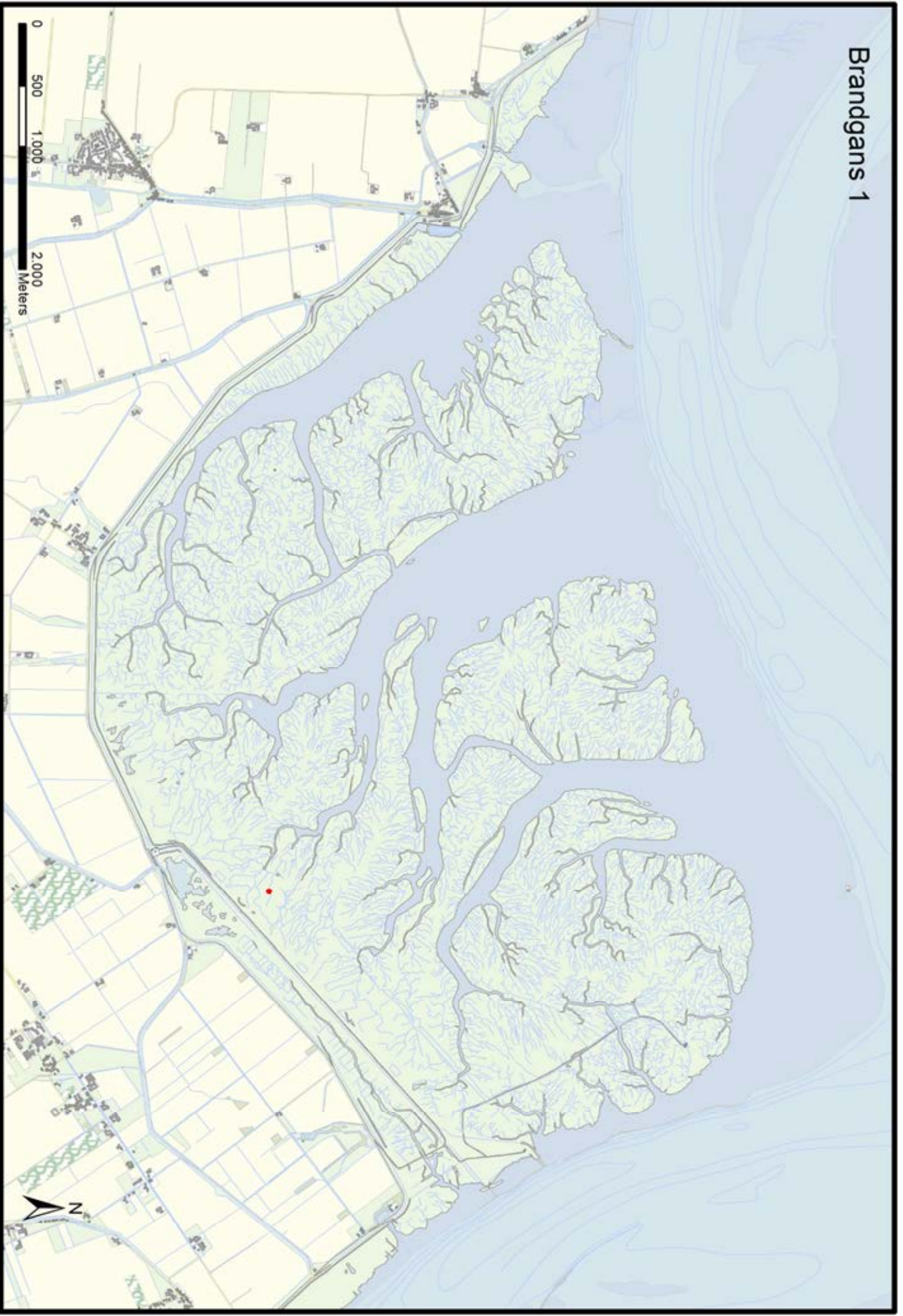
Boerenzwaluw 4

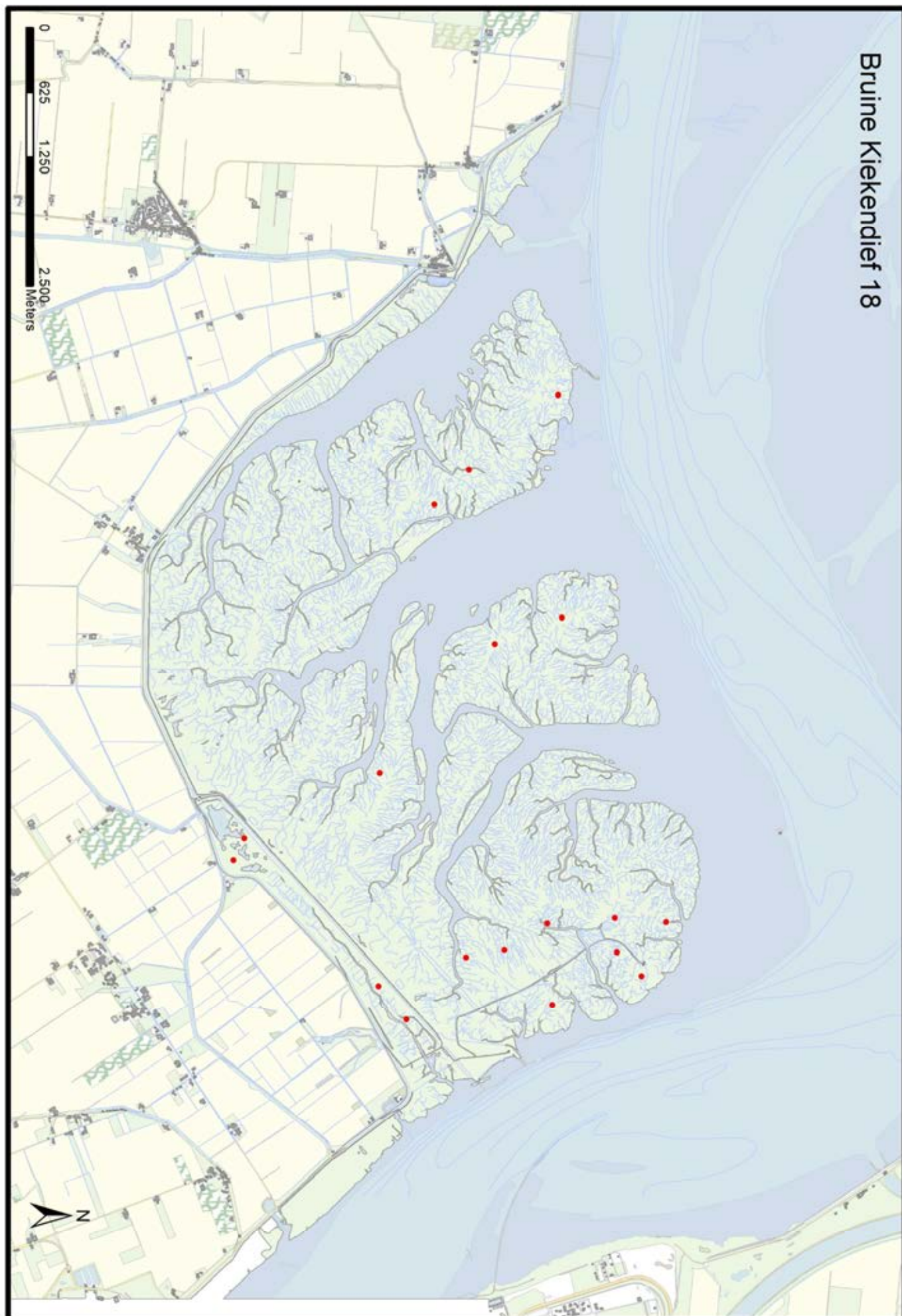
Bosrietzanger 12

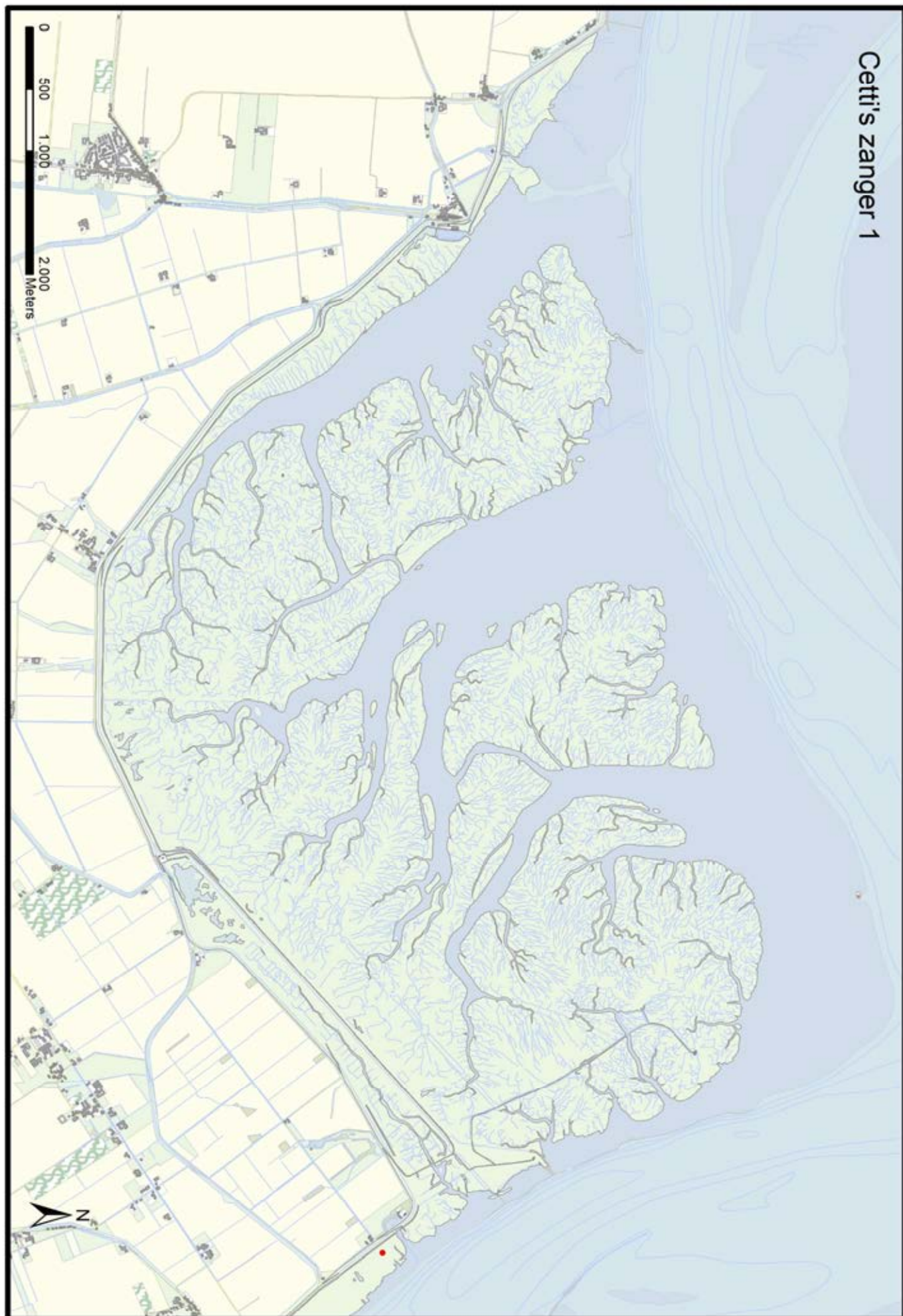
Brandgans 1

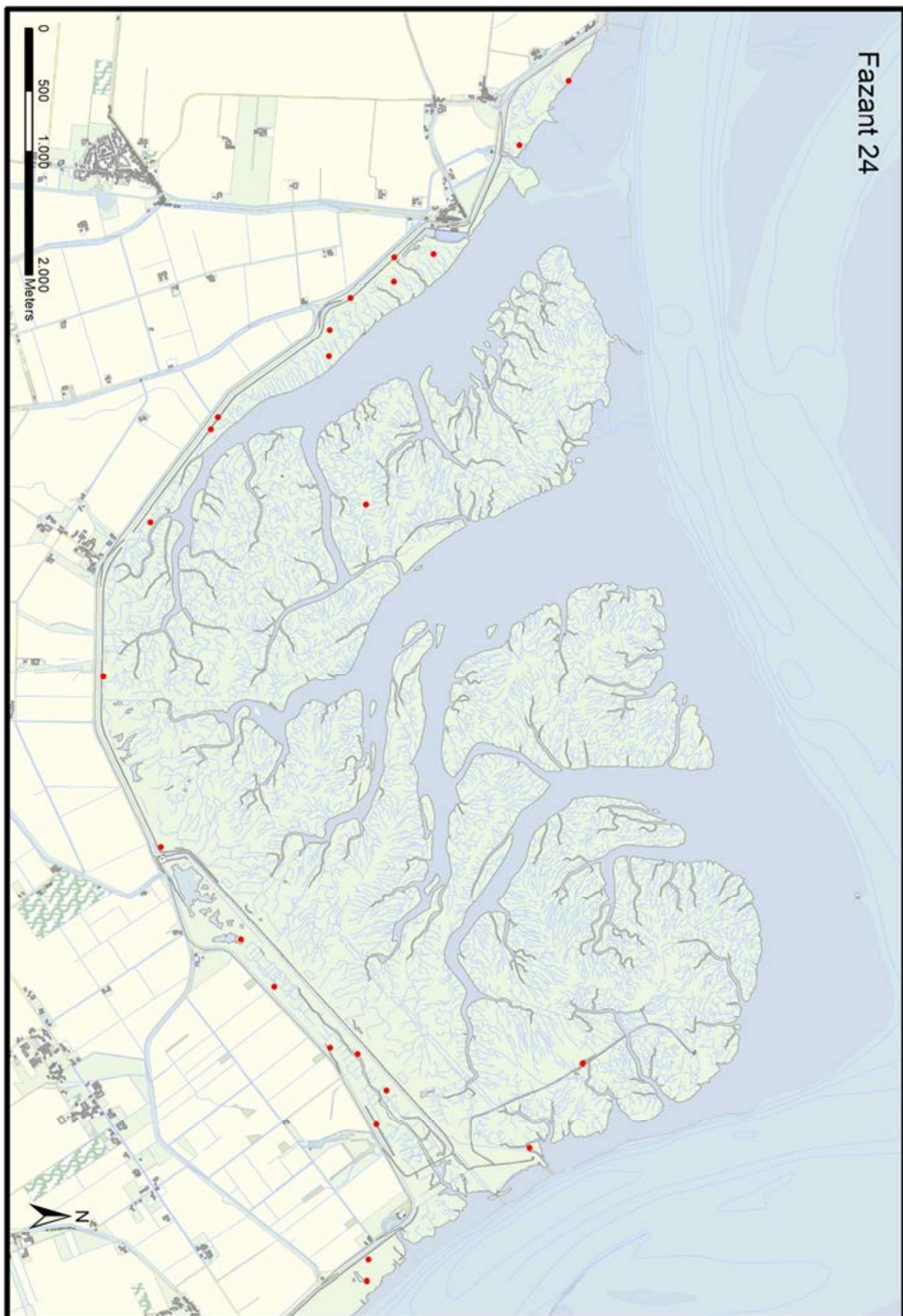
Bruine Kiekendief 18

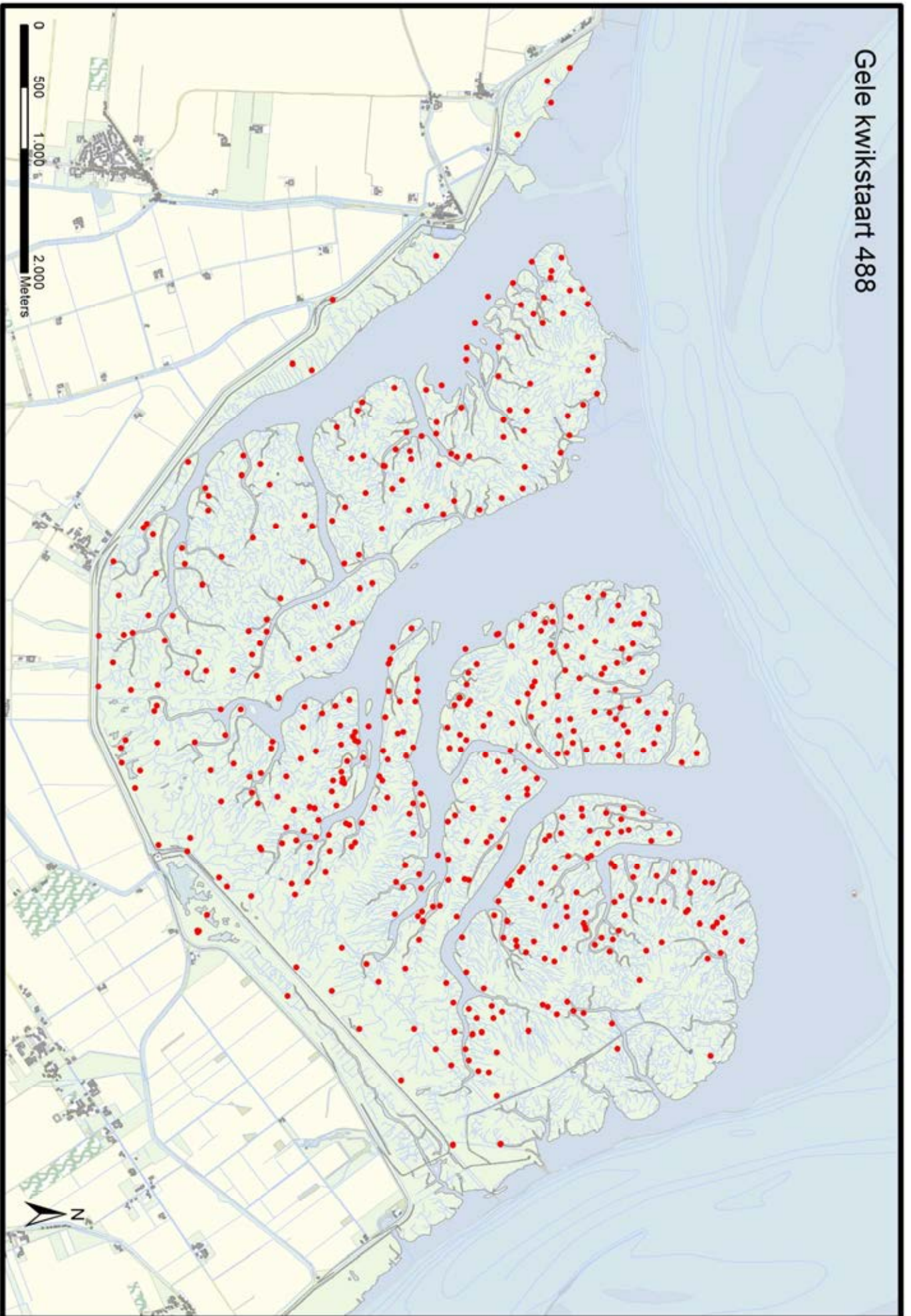
Cetti's zanger 1

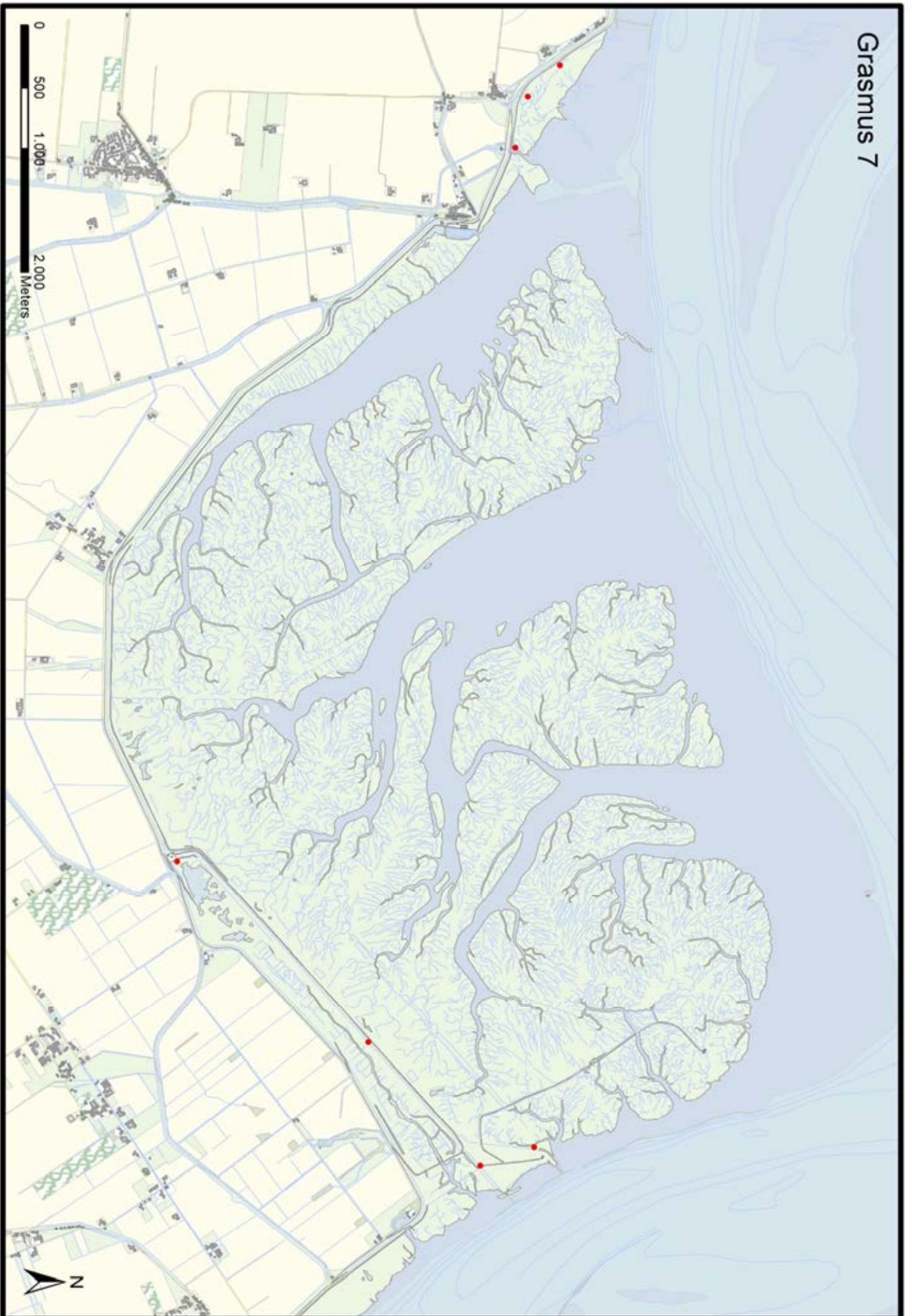
Fazant 24

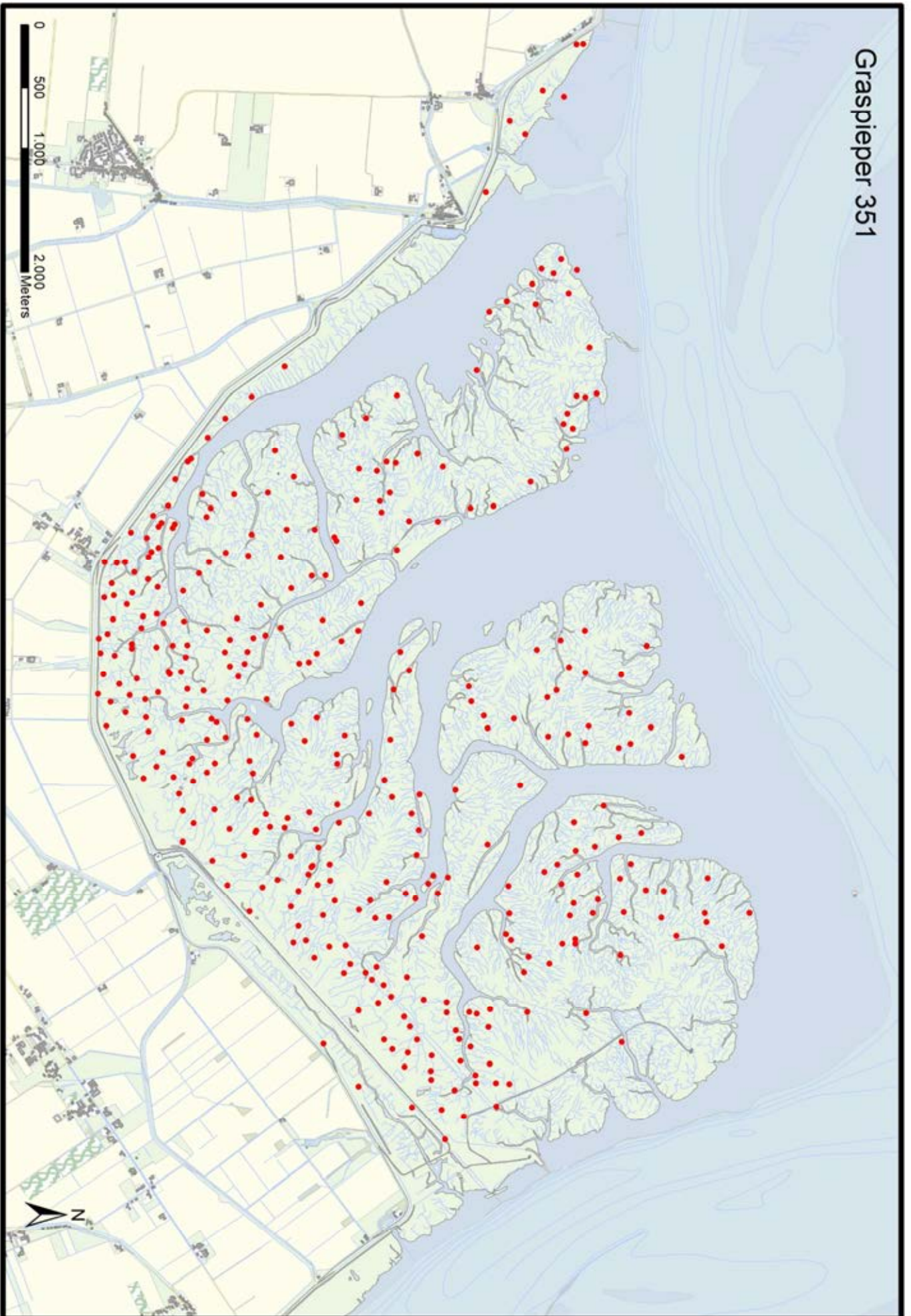
Gele kwikstaart 488

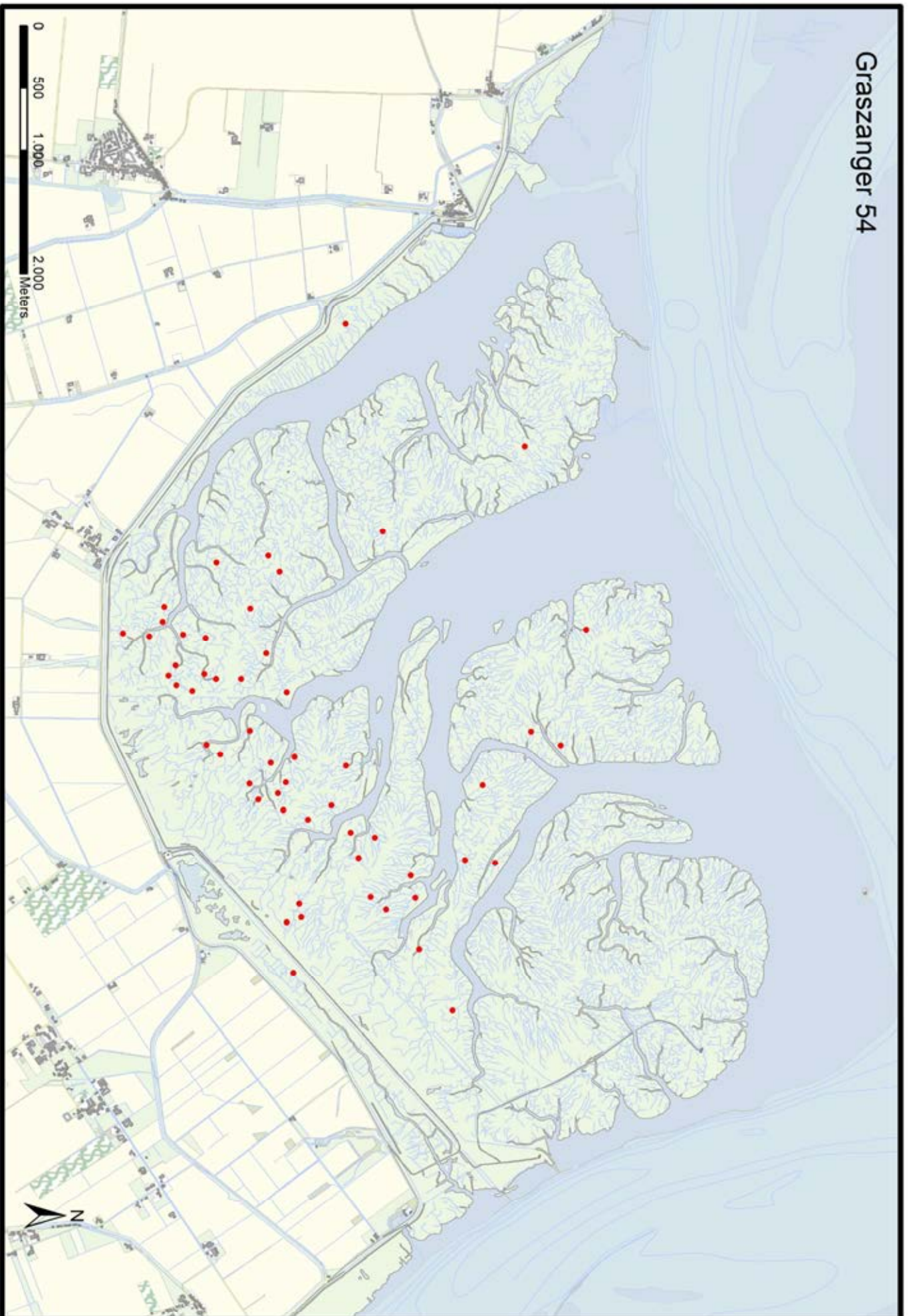
Grasmus 7

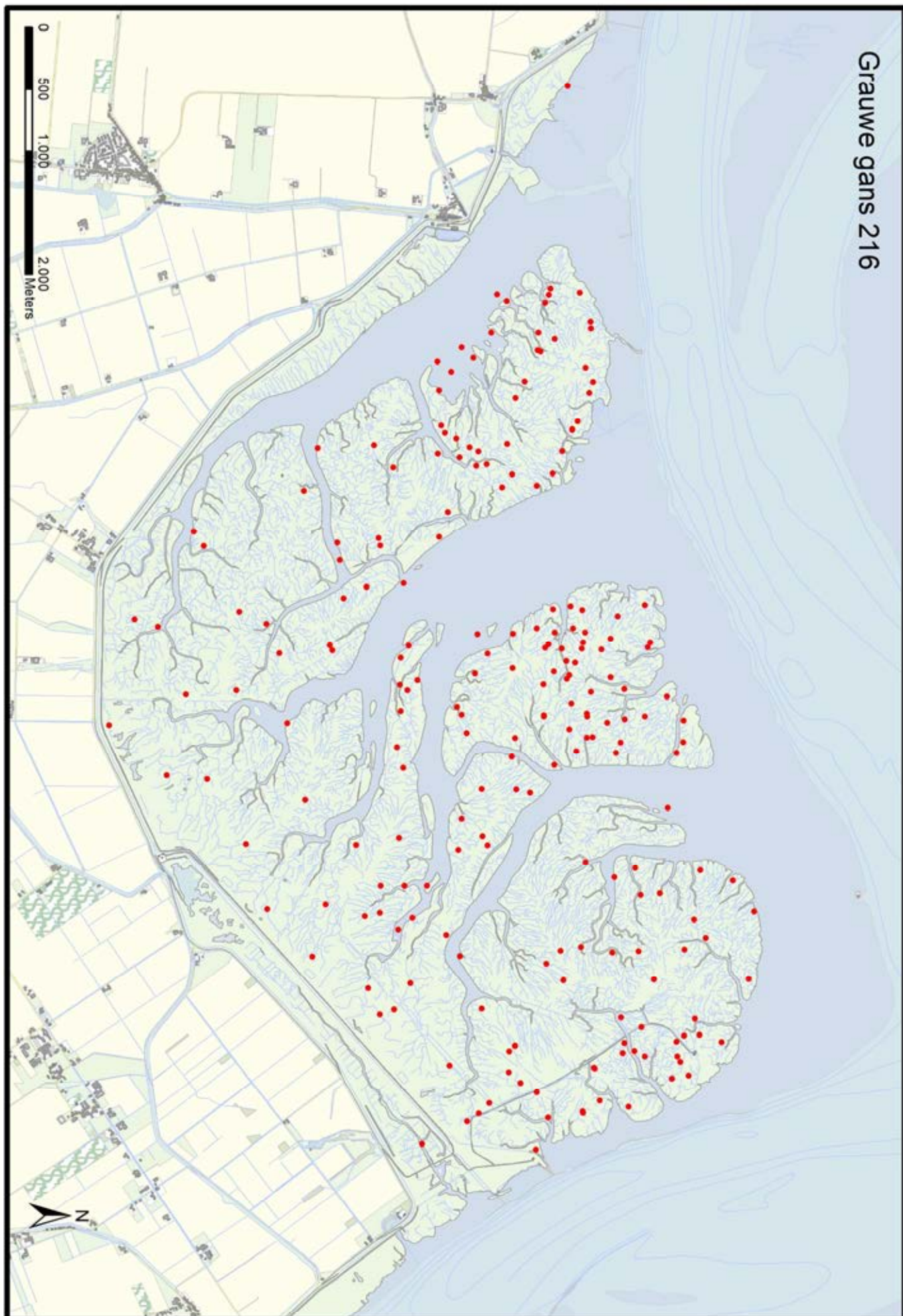
Graspieper 351

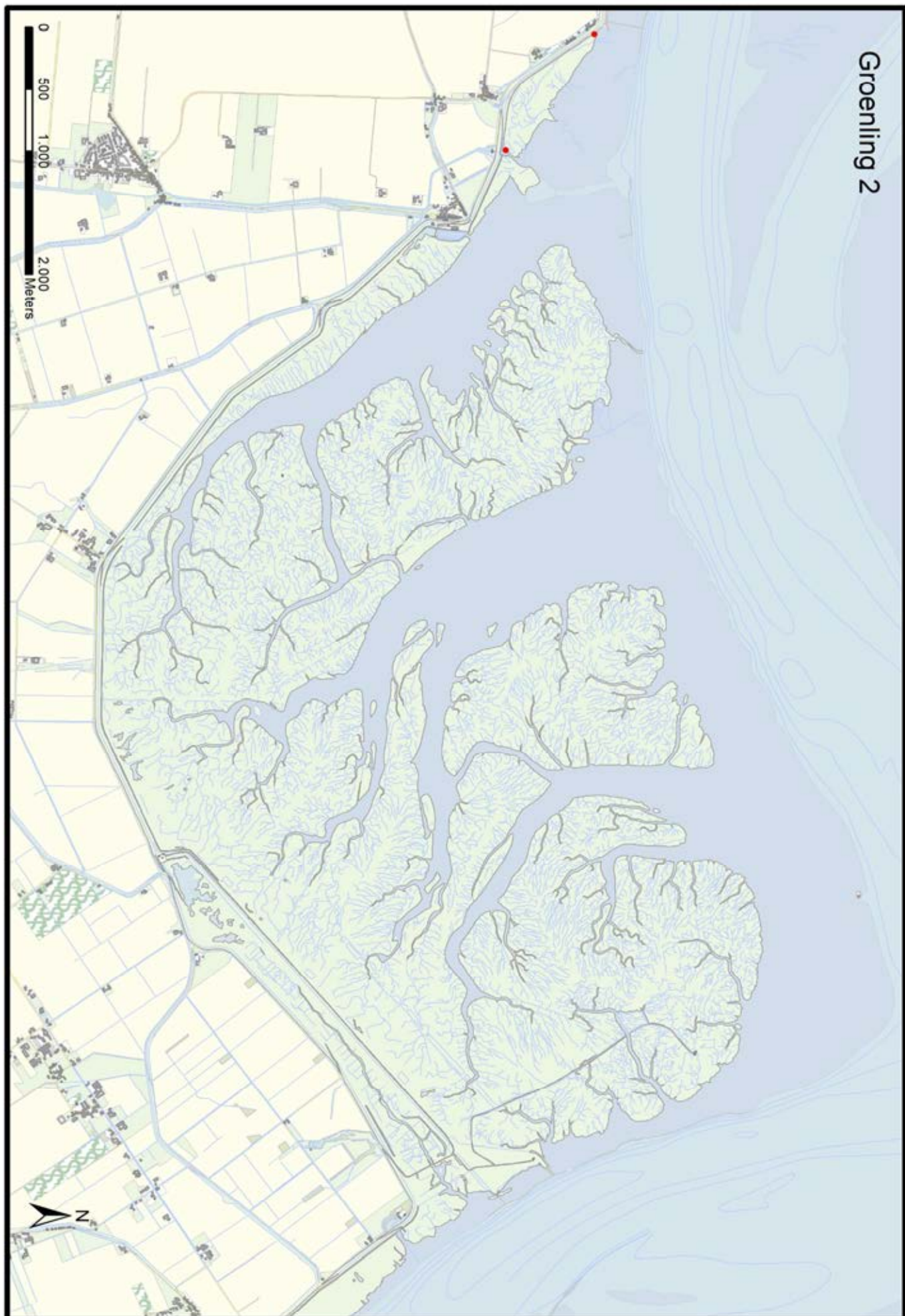
Graszanger 54

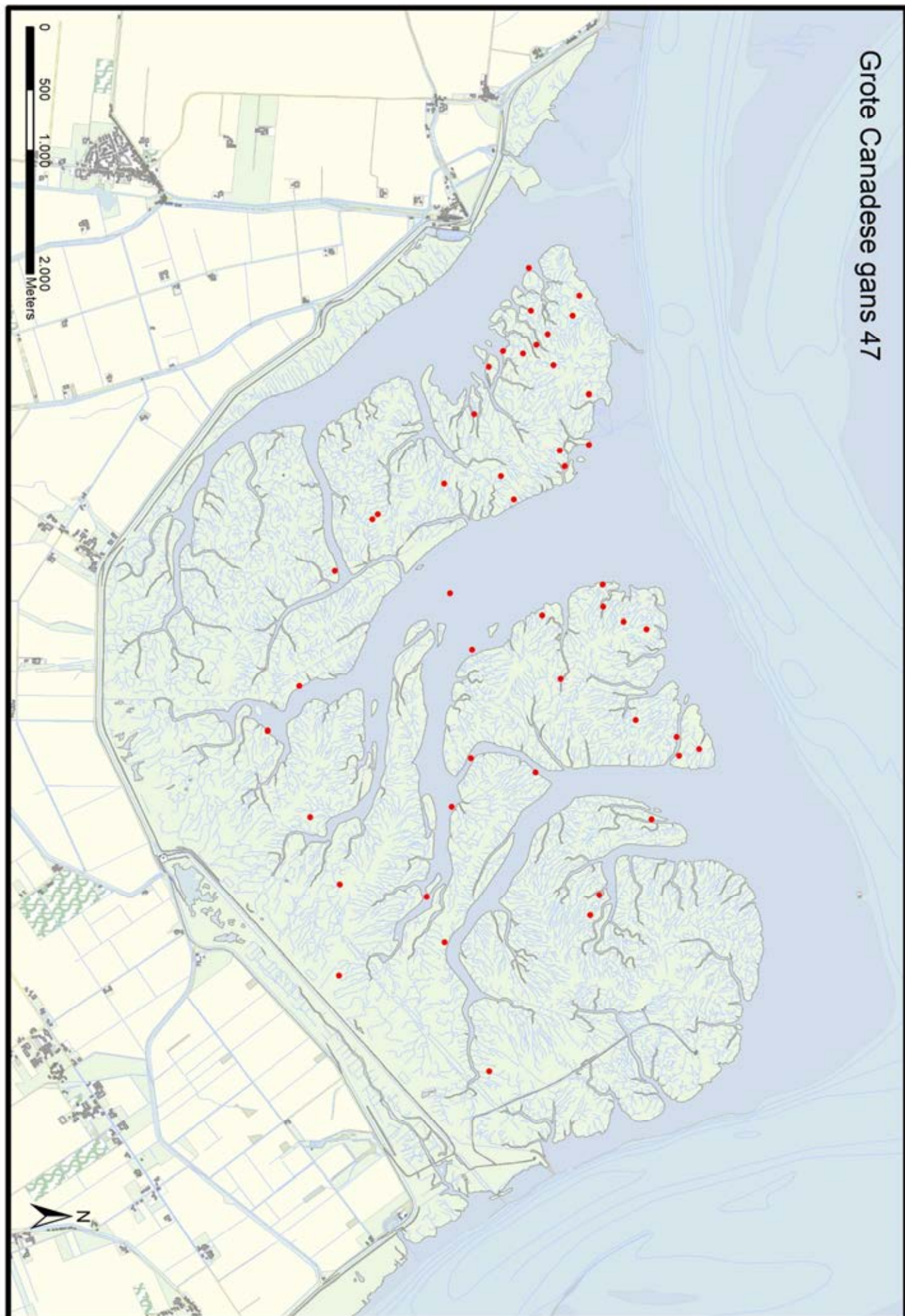
Grauwe gans 216

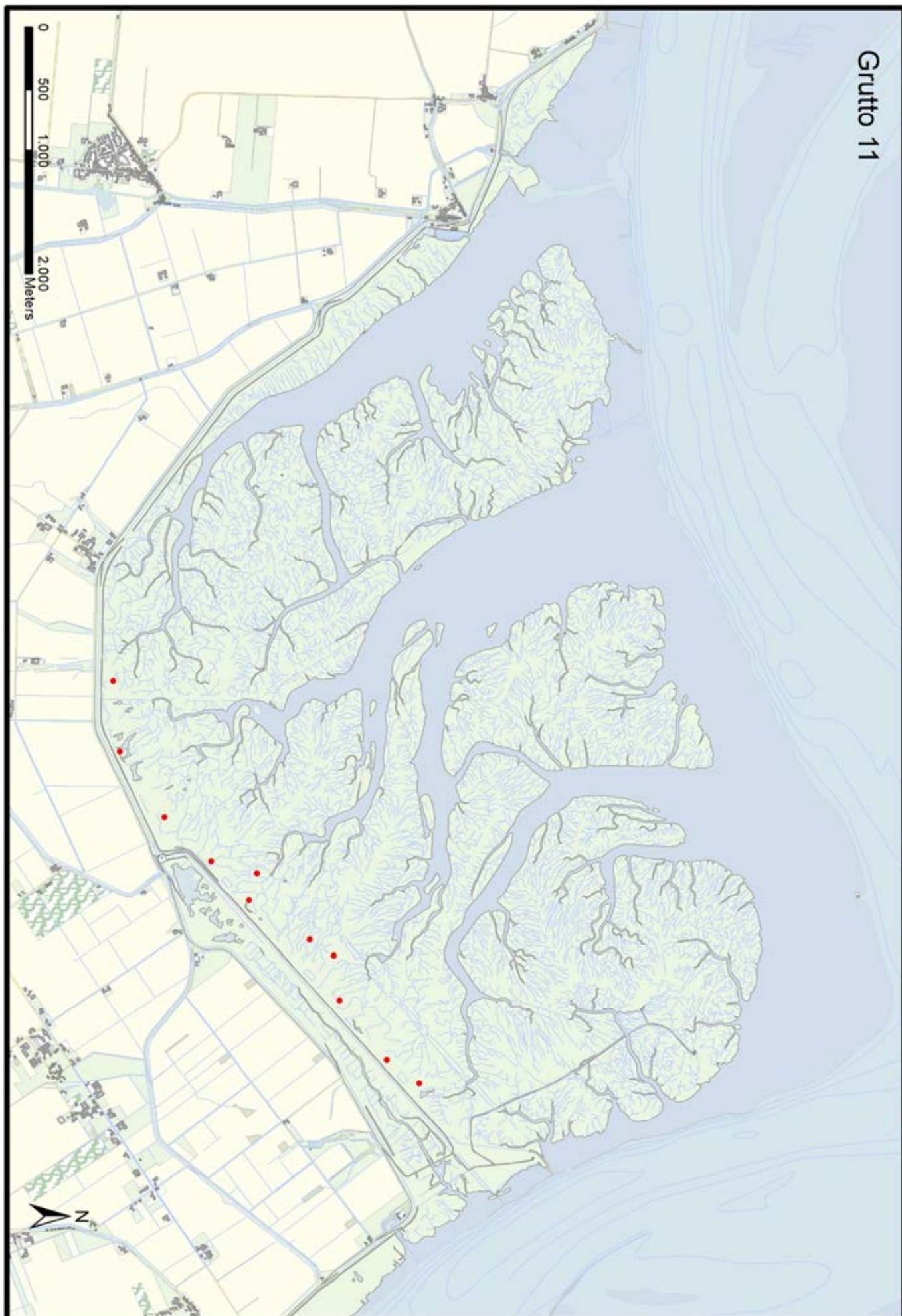

Groening 2

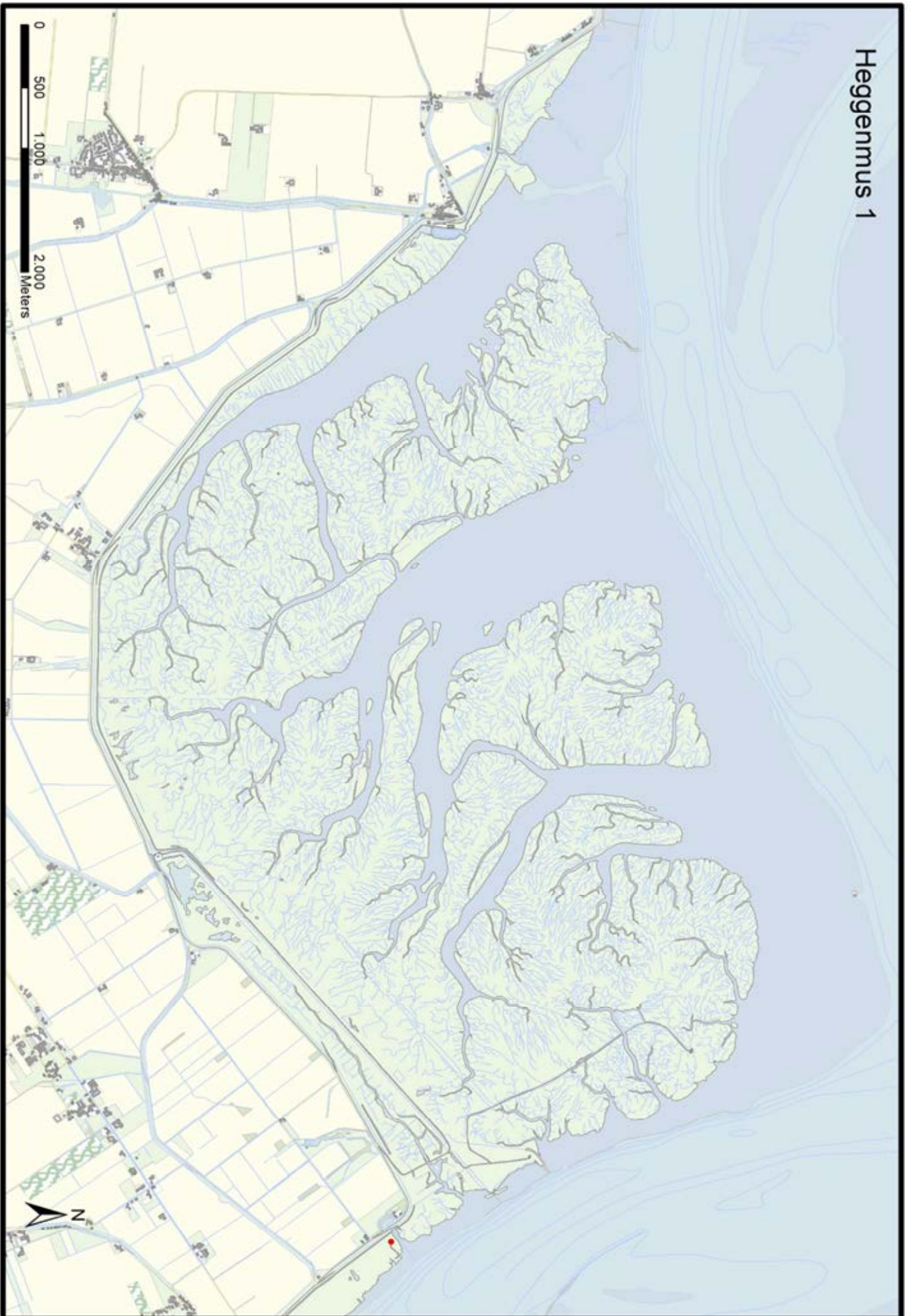

Grote Canadese gans 47

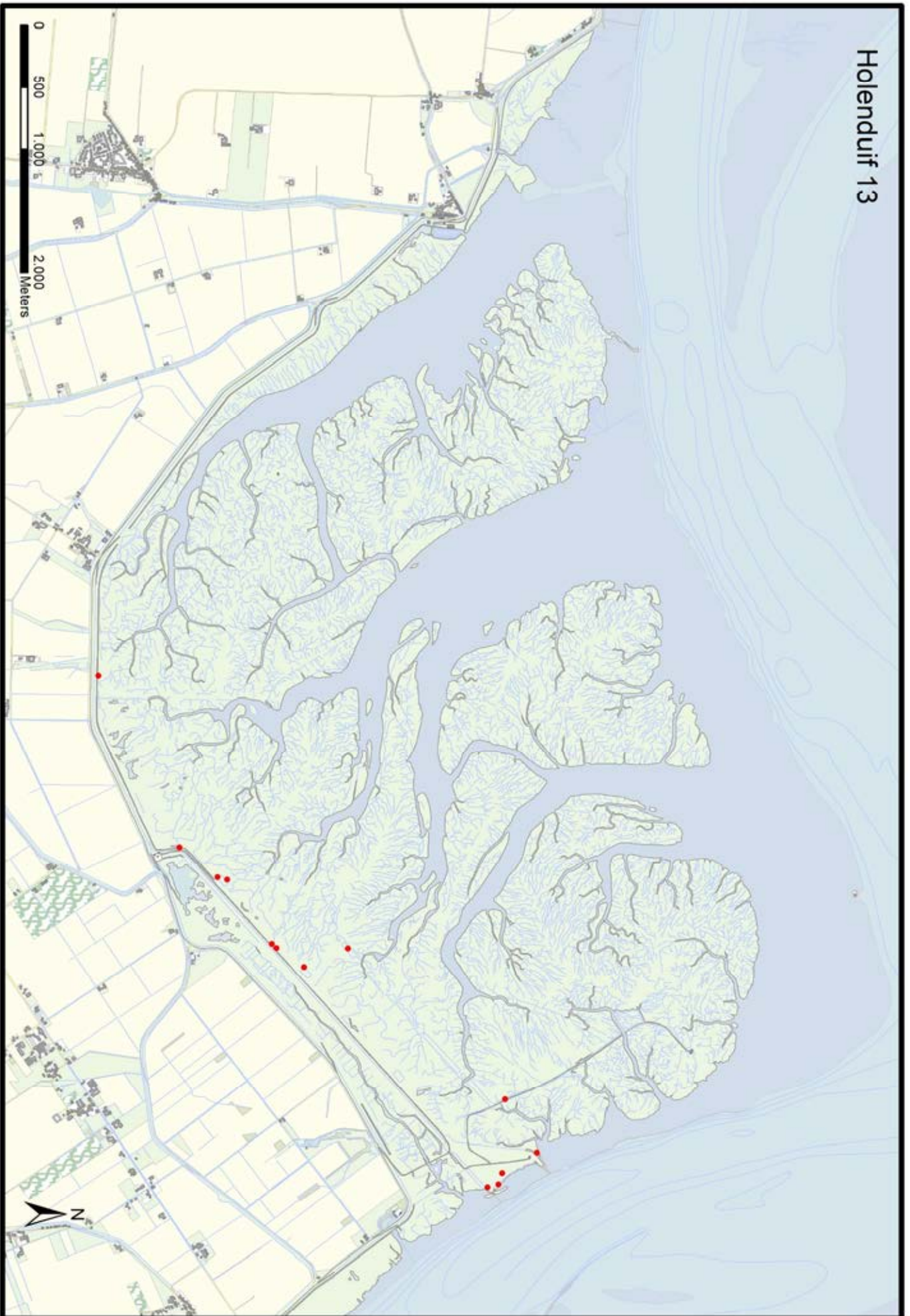

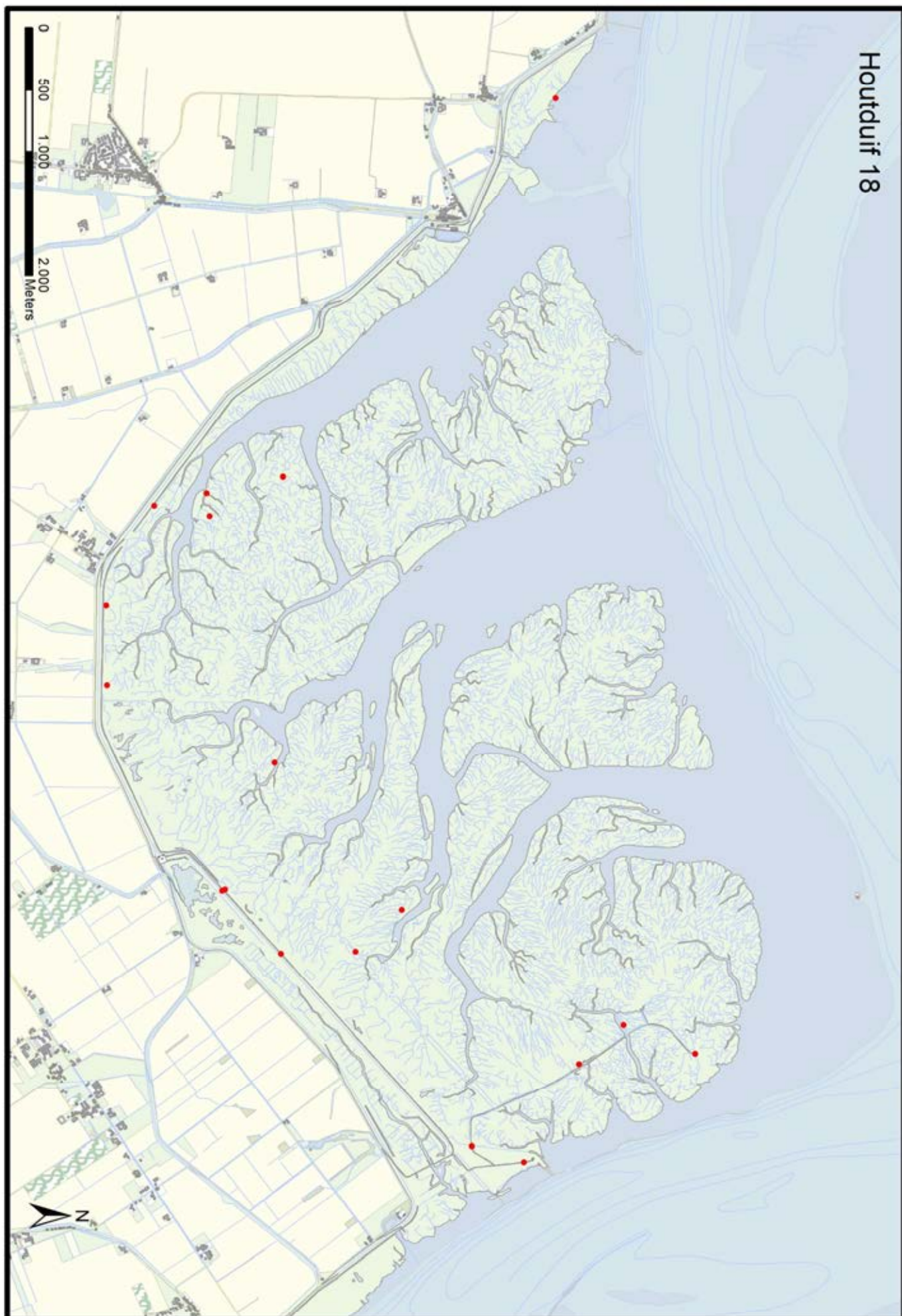
Heggenmus 1

Holendui 13

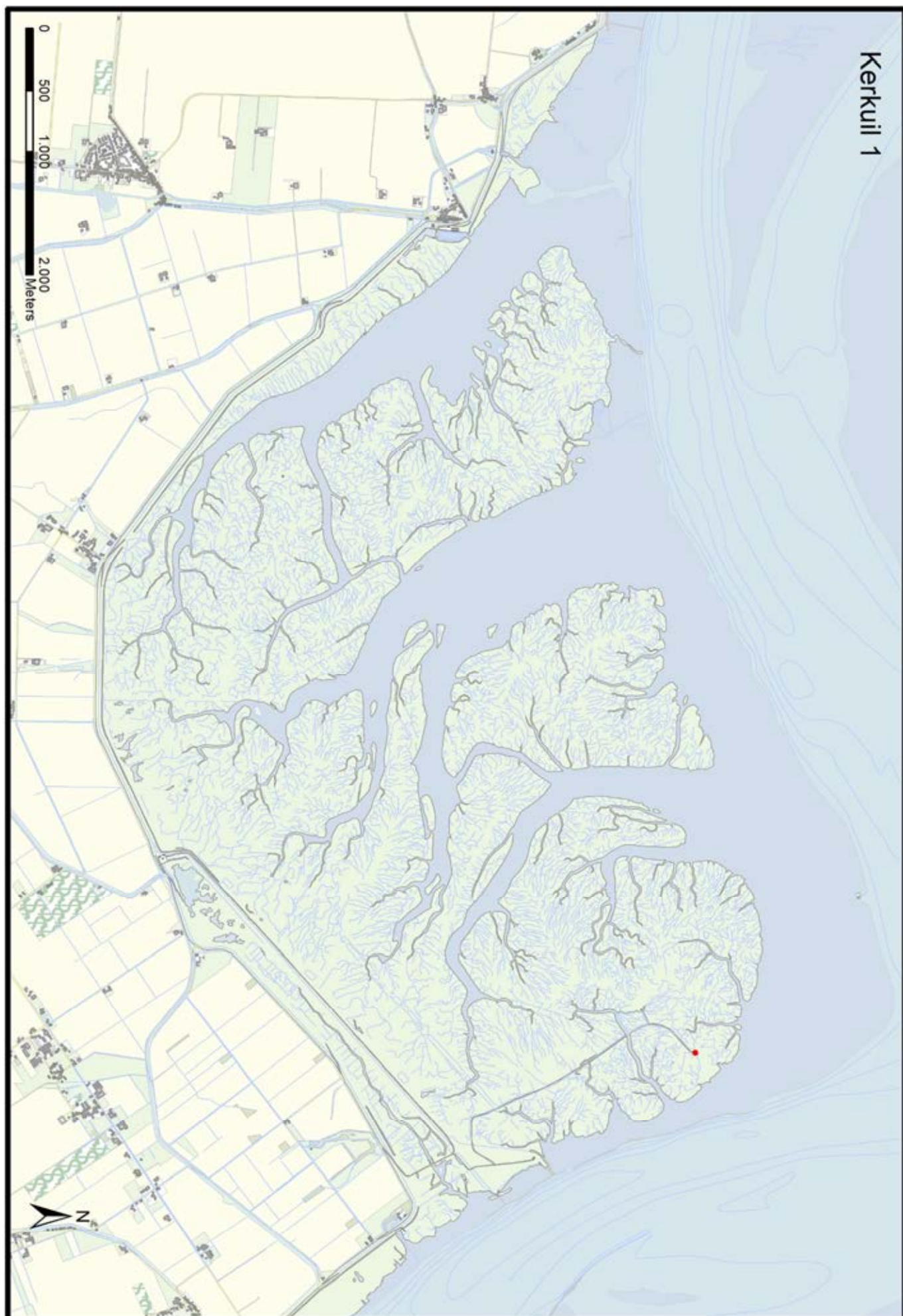

Houtduif 18

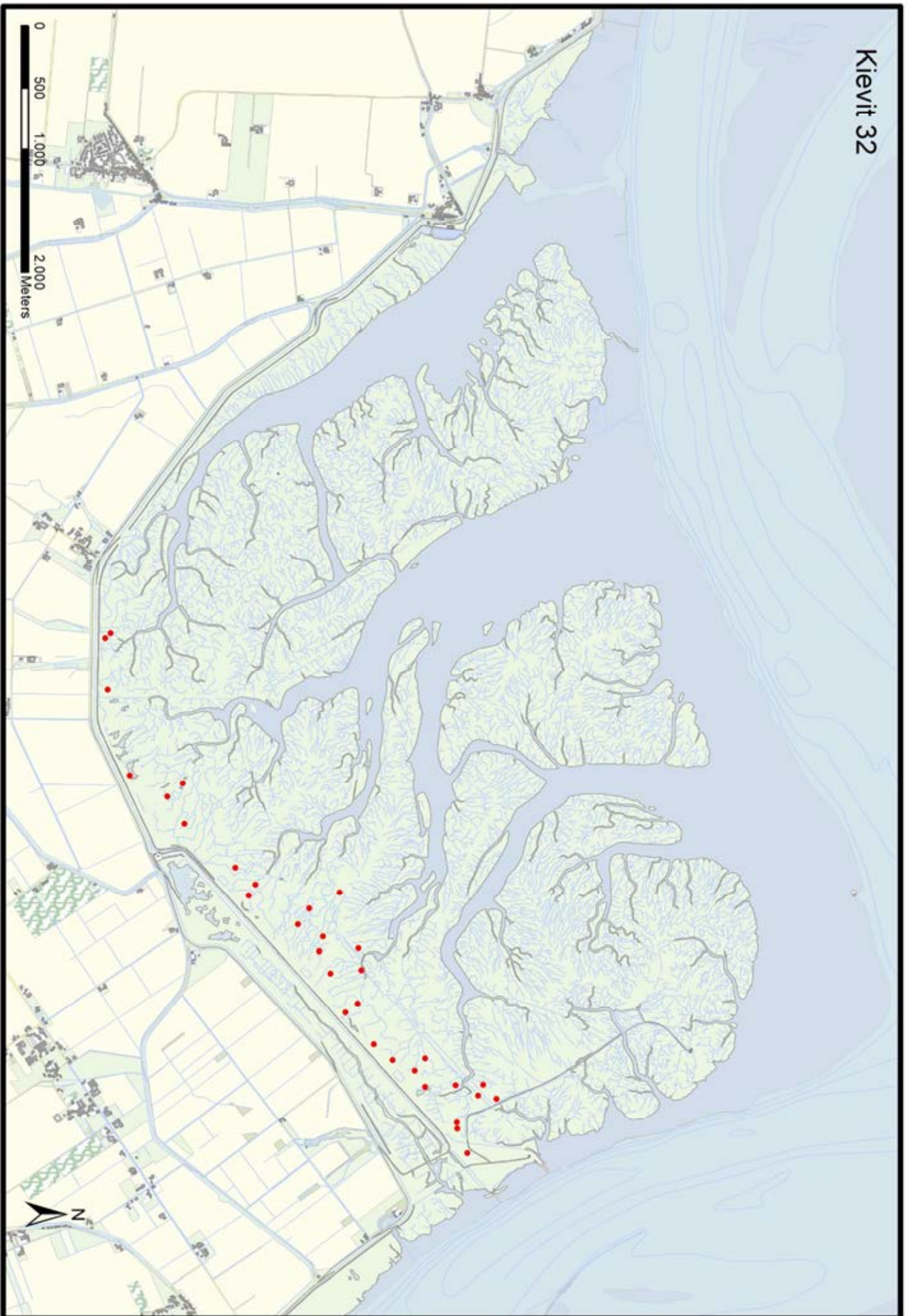

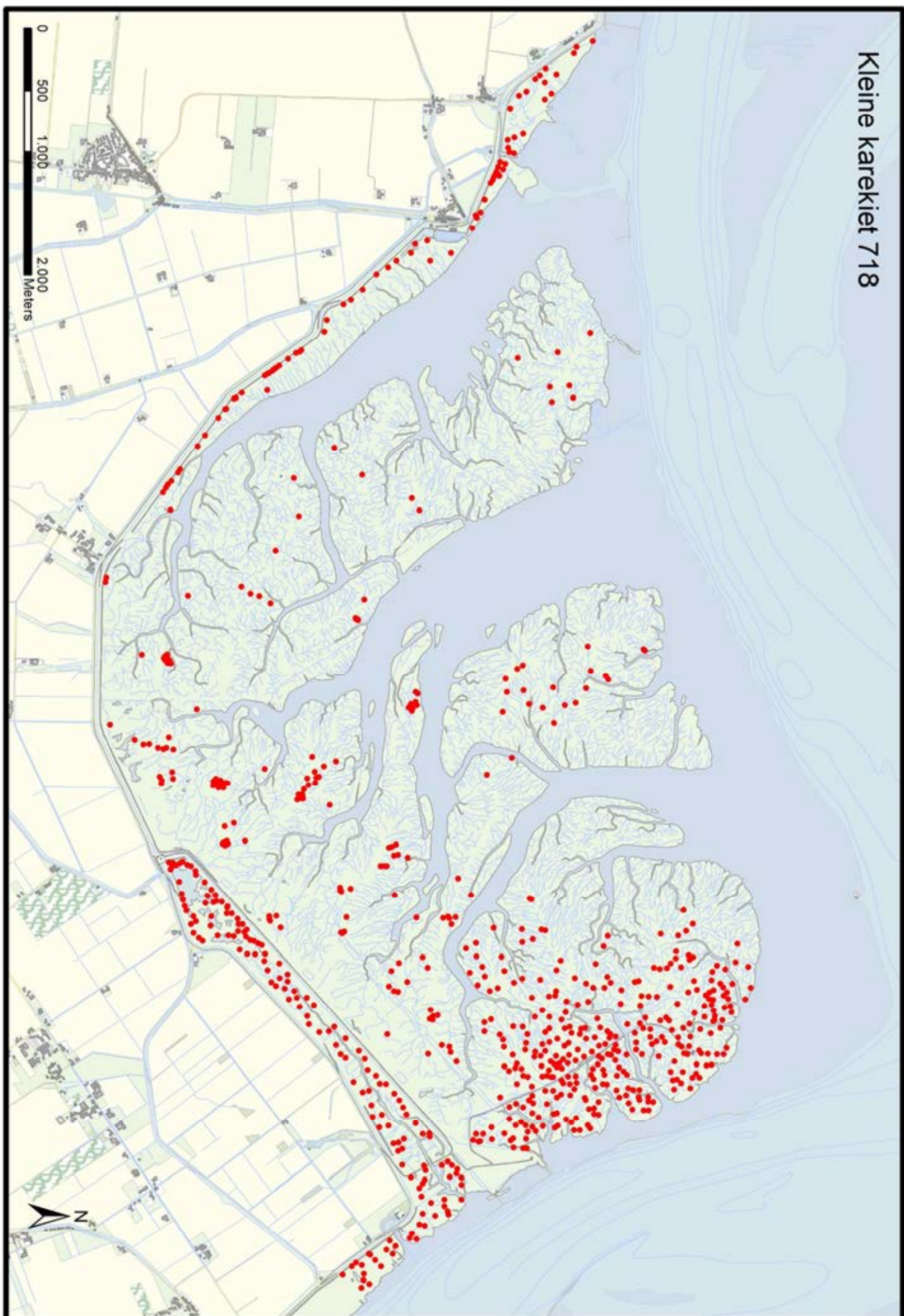
Kerkuil 1

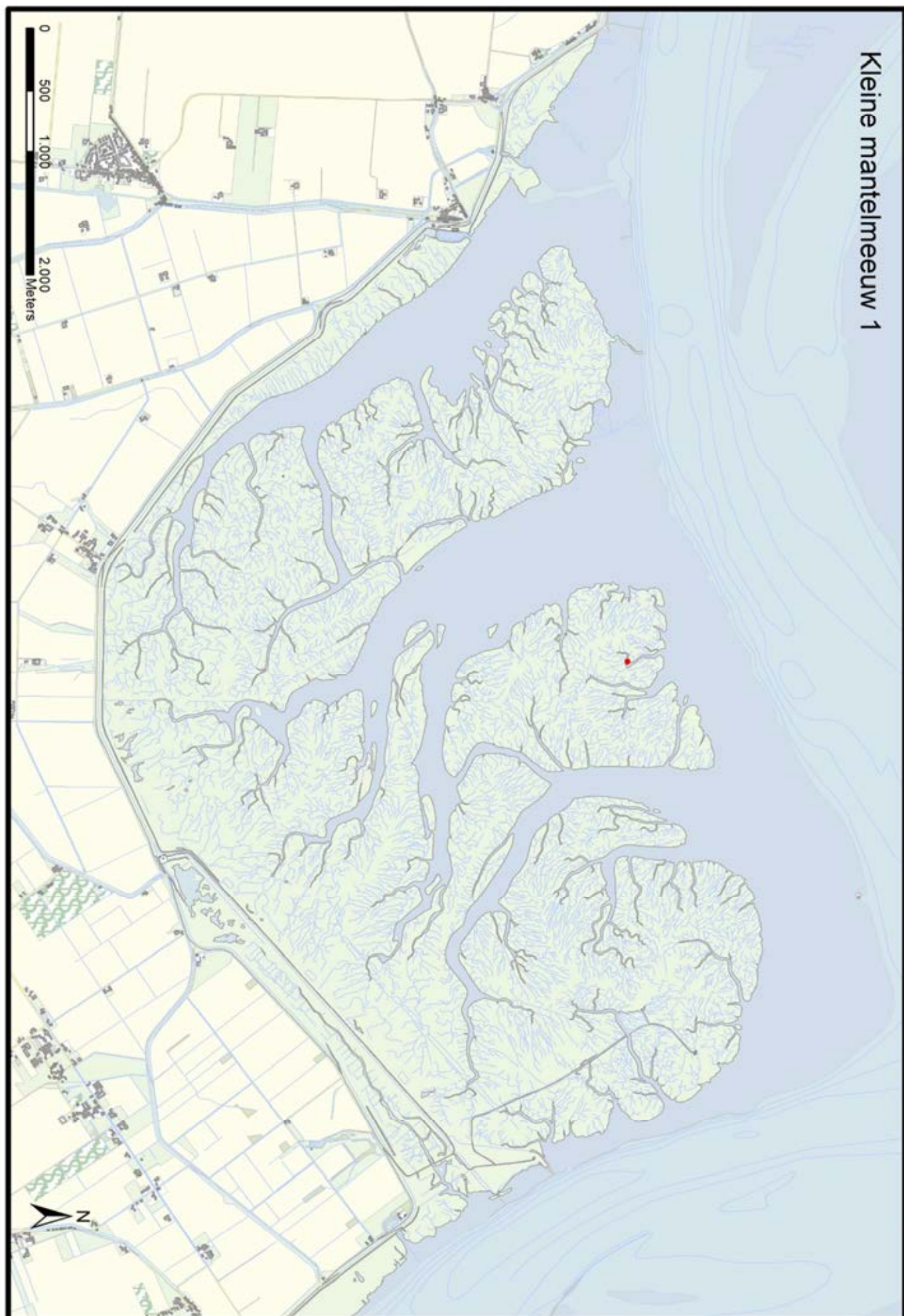
Kievit 32

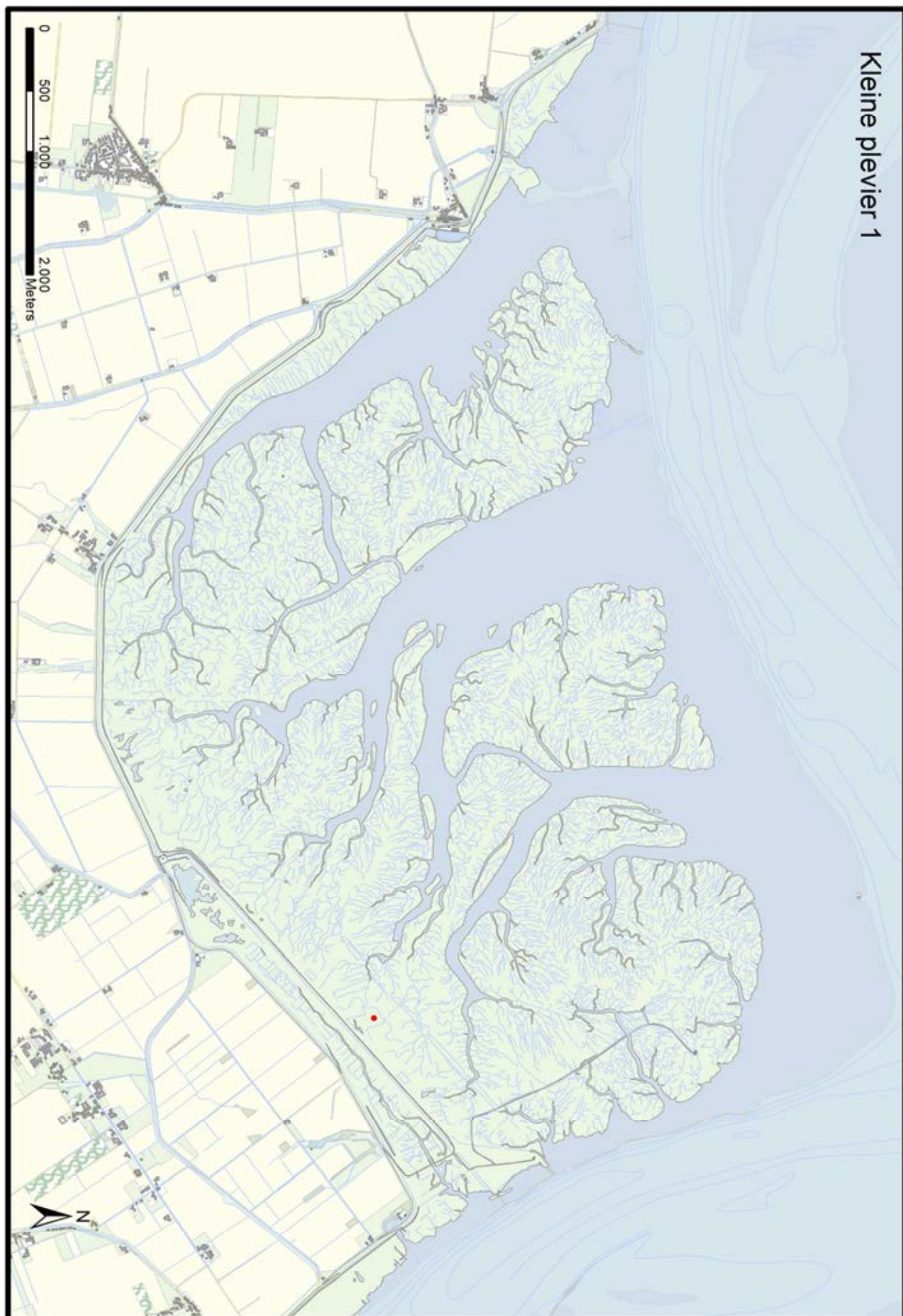
Kleine karekiet 718

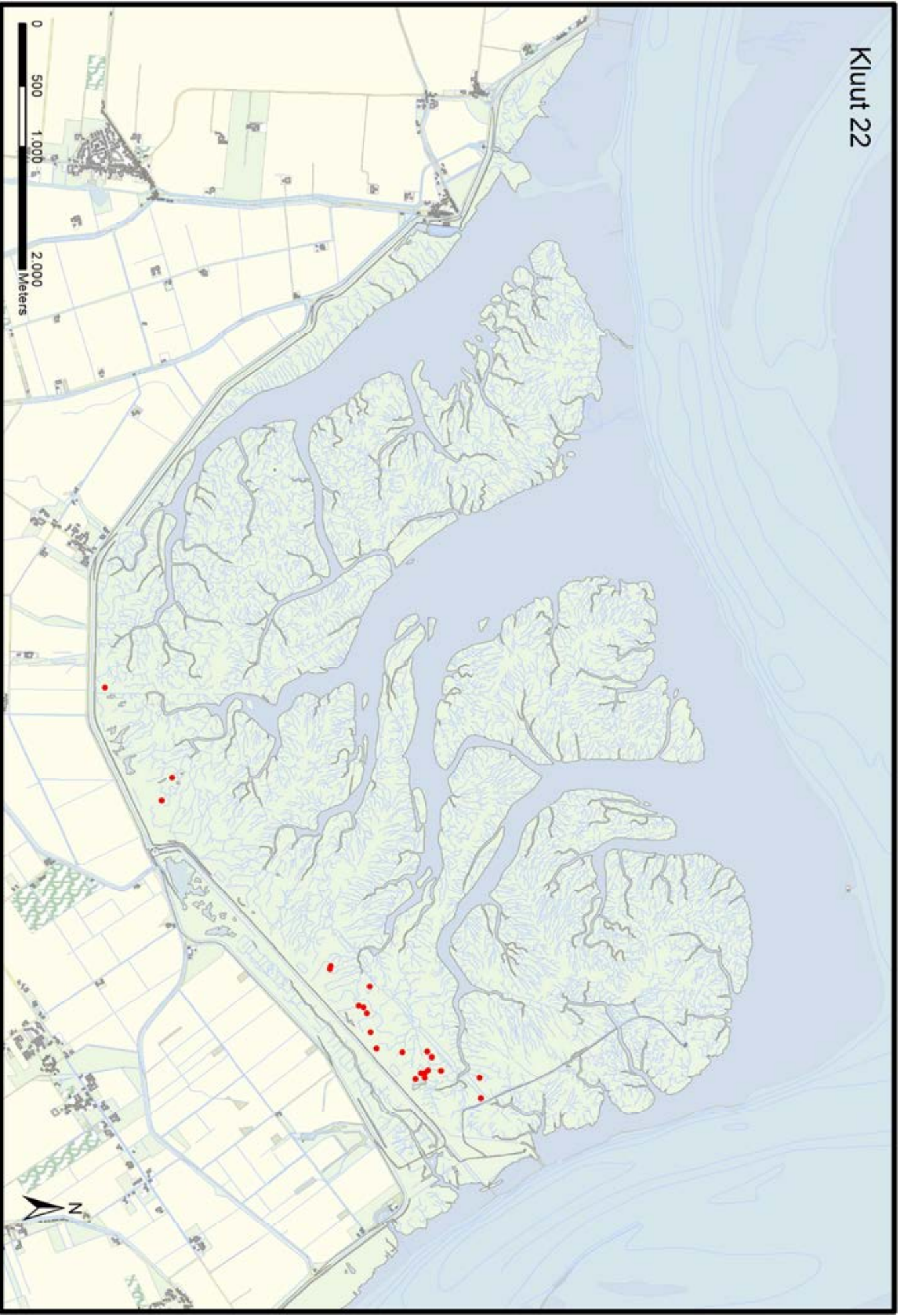
Kleine mantelmeeuw 1

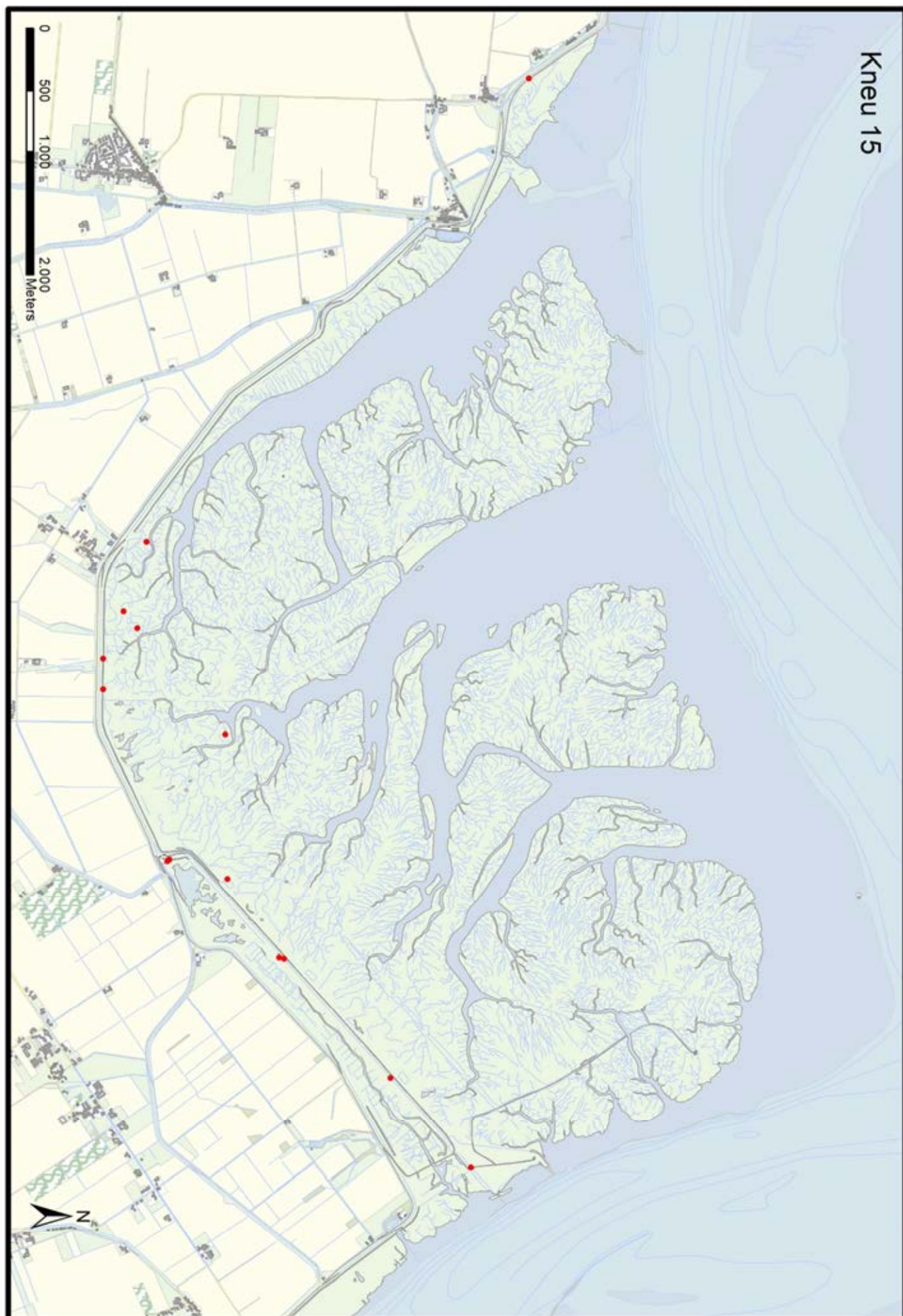
Kleine plevier 1

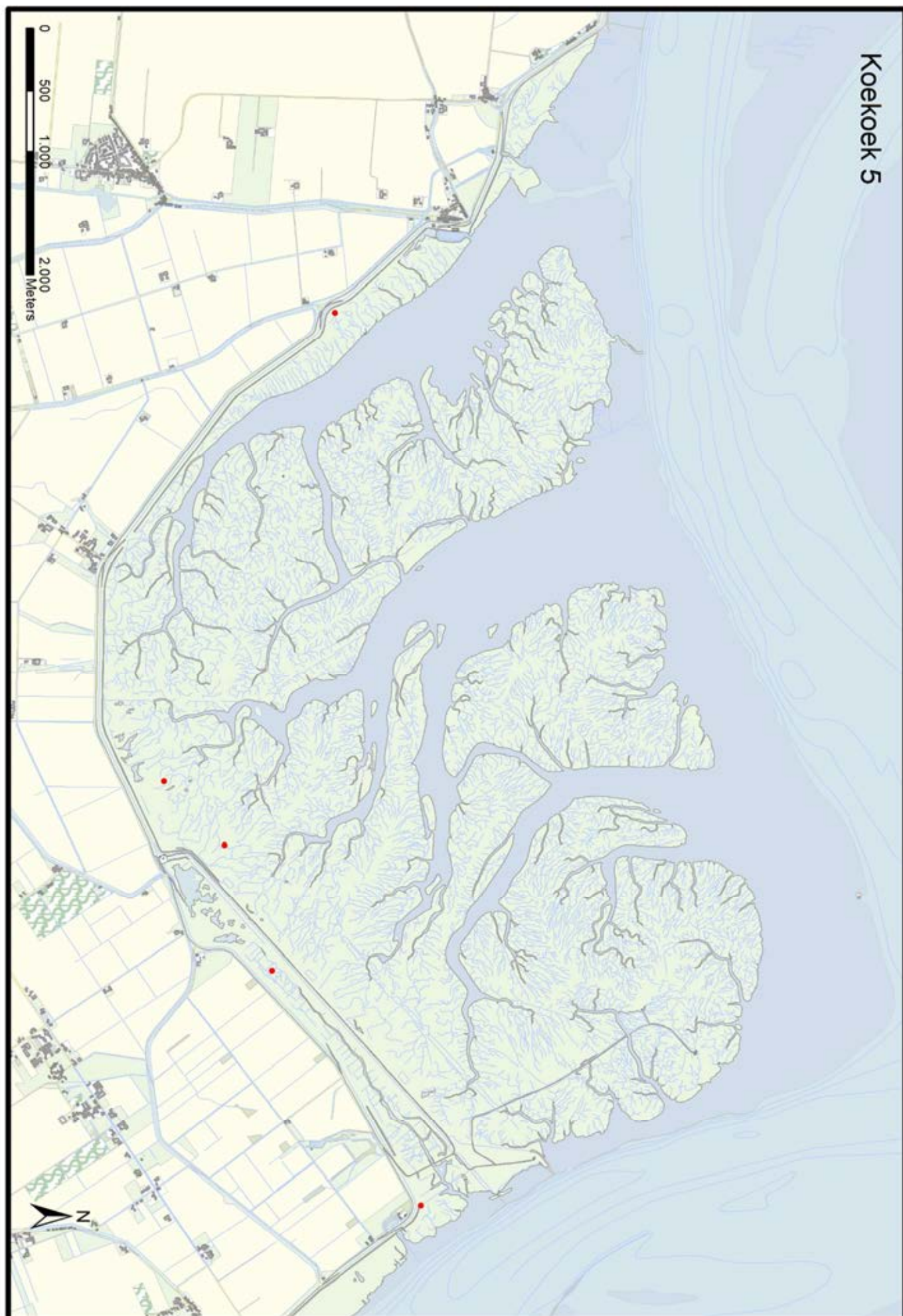
Kluut 22

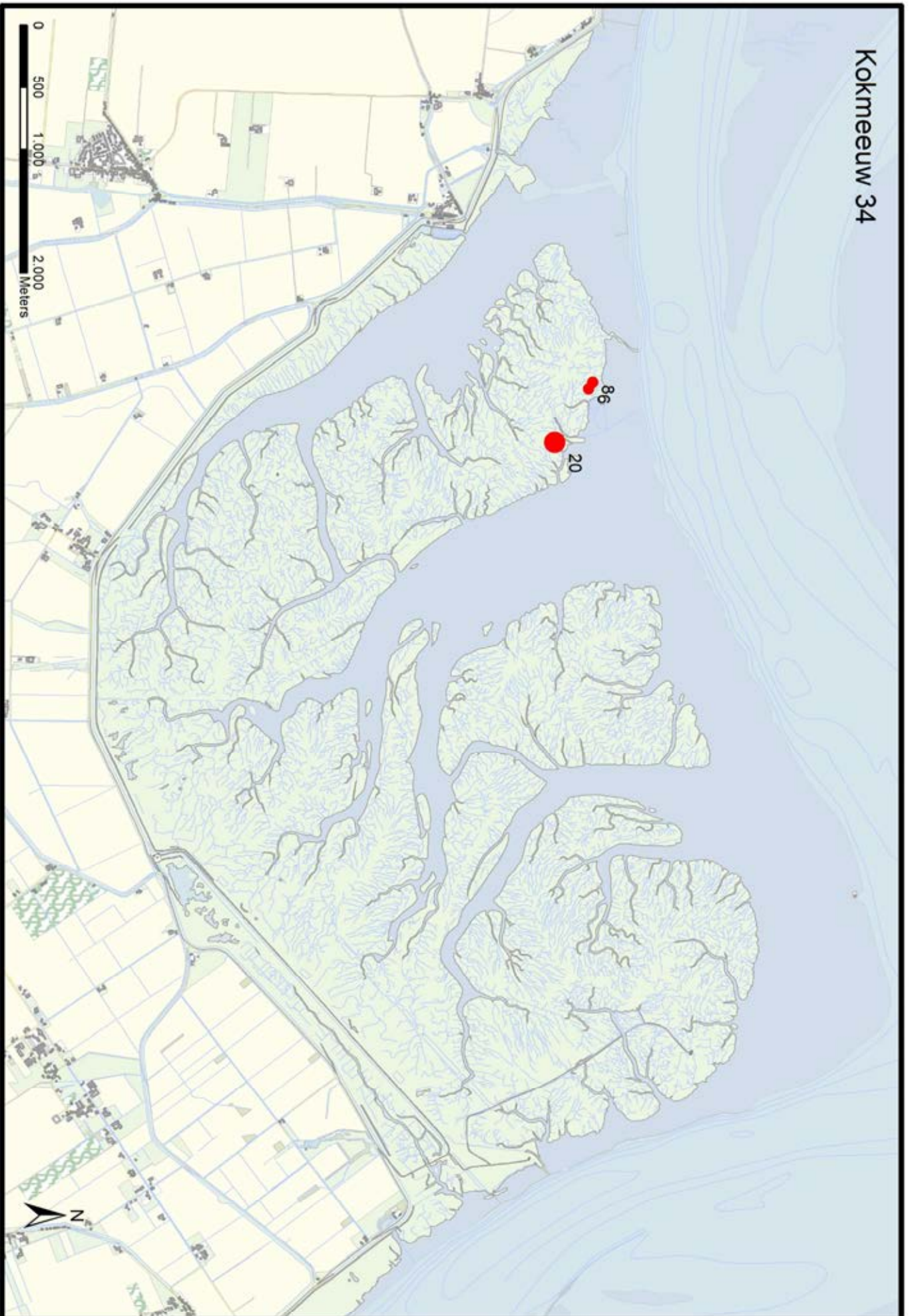
Kneū 15

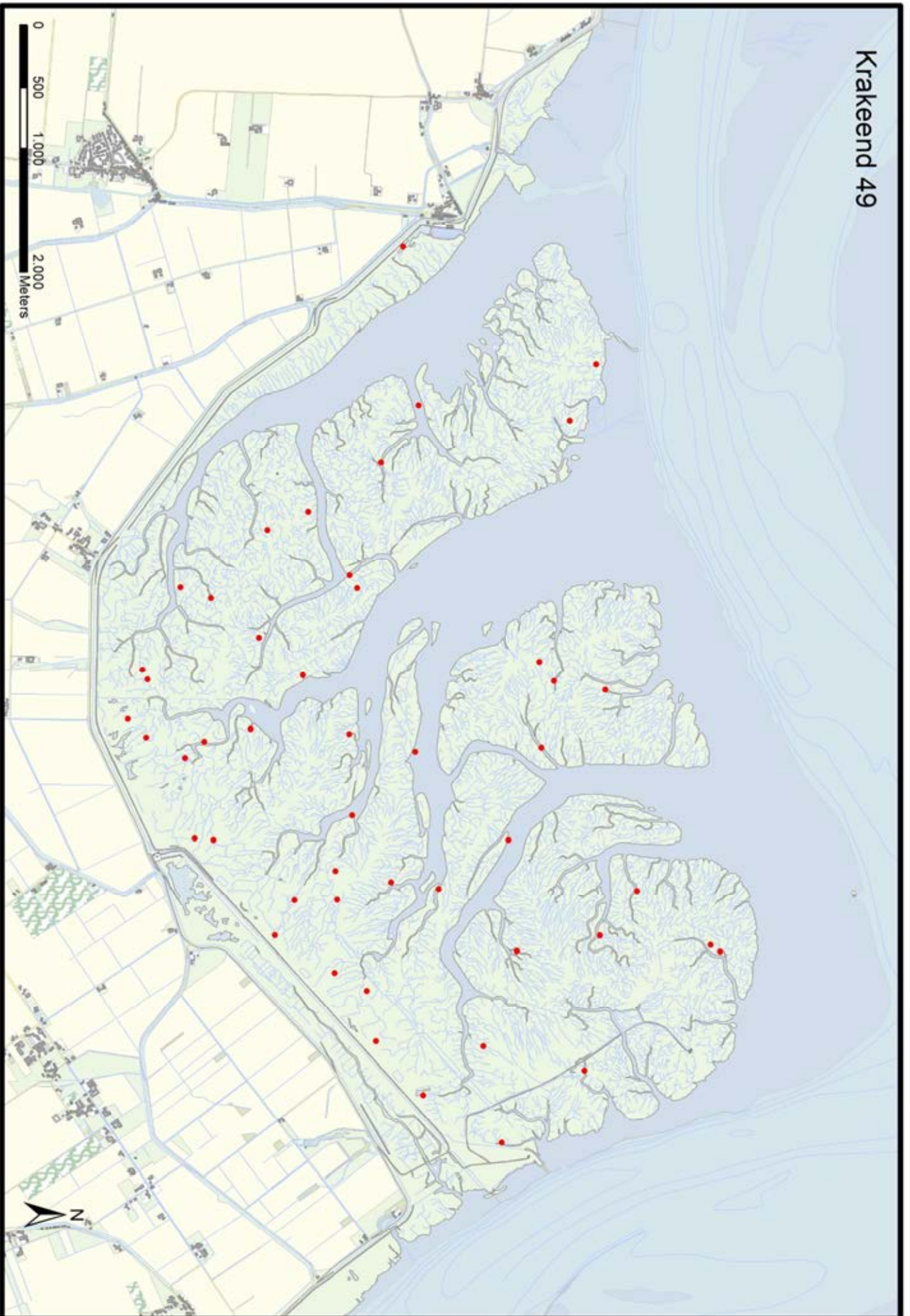
Koekoek 5

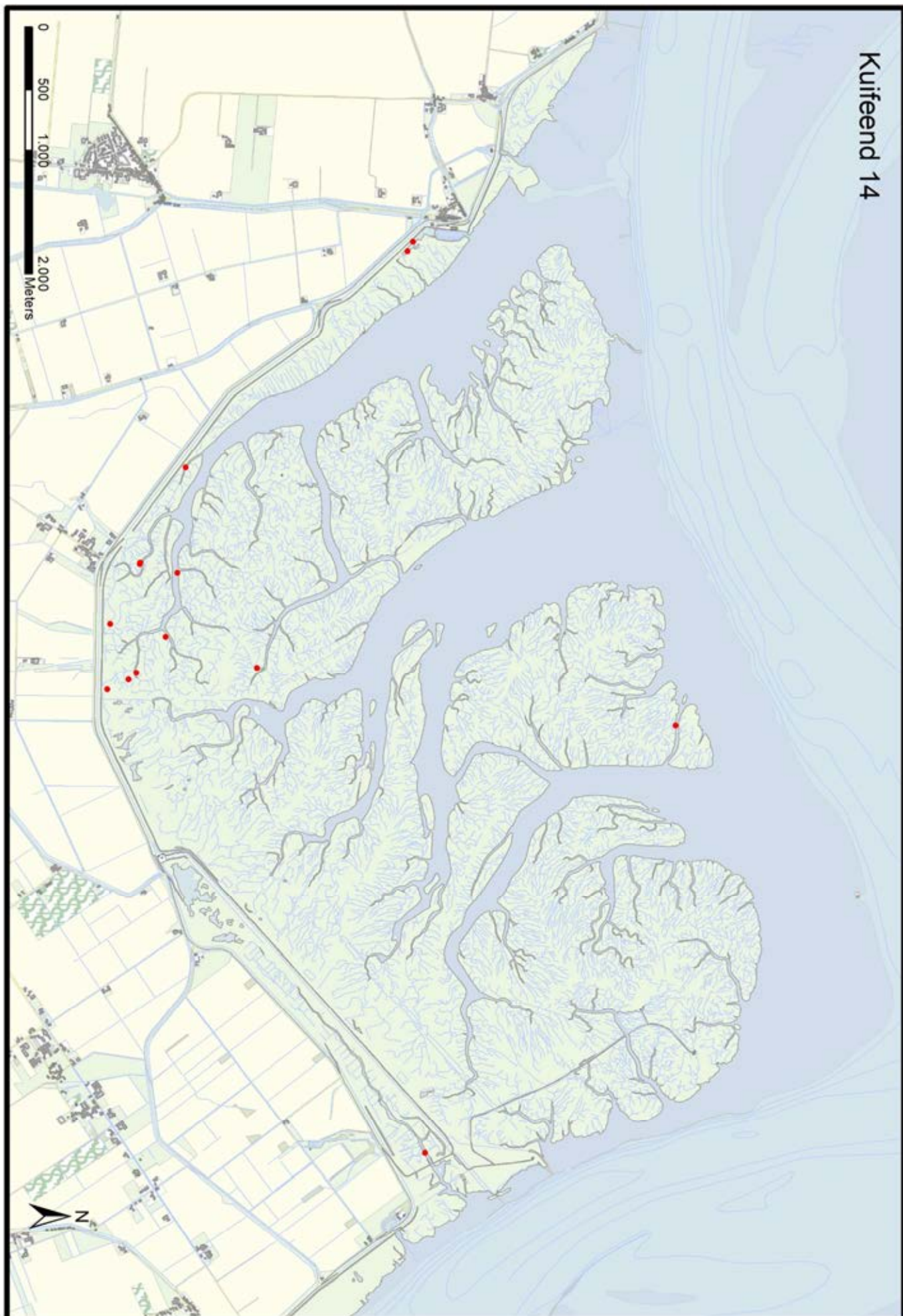
Kokmeeuw 34

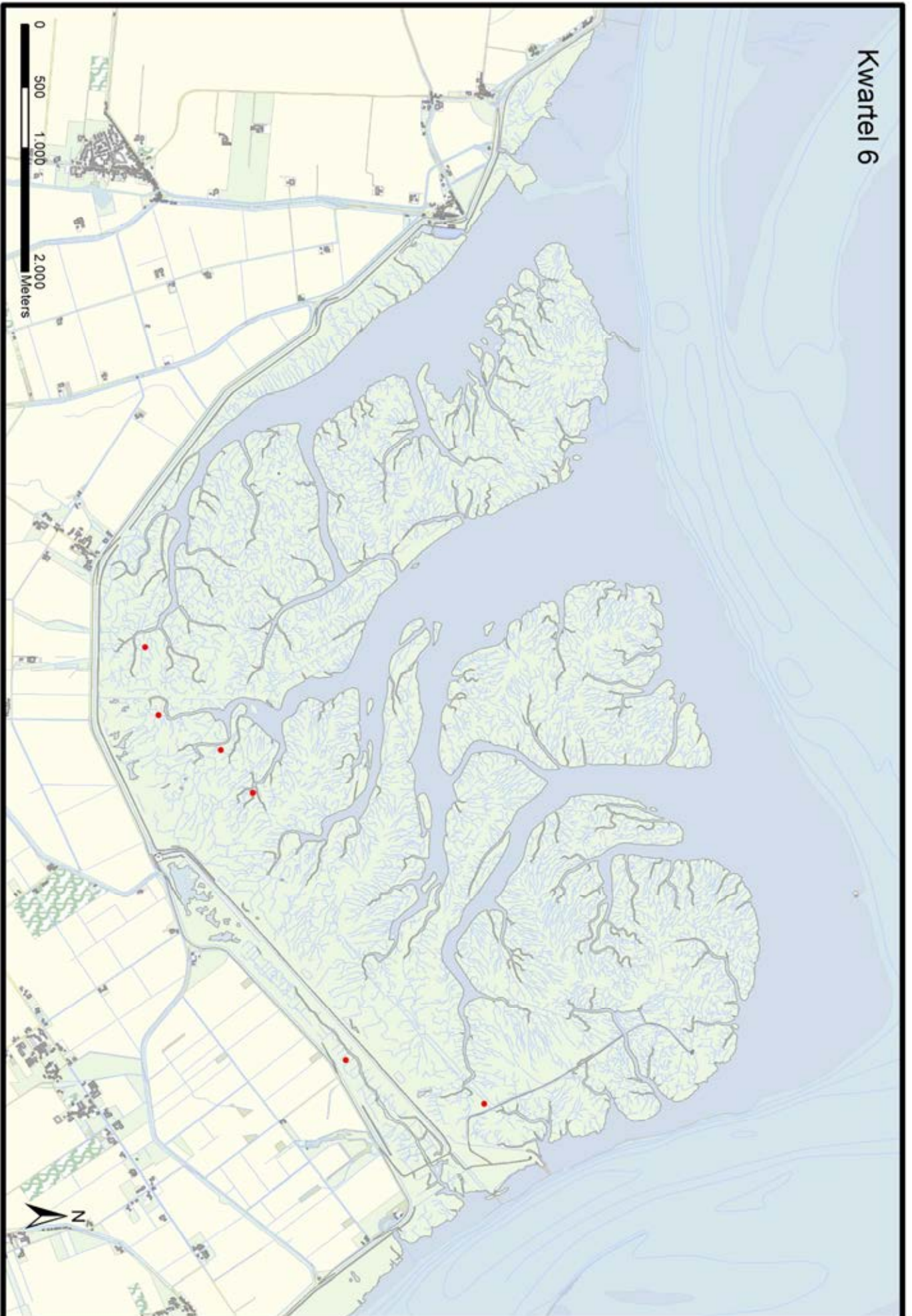
Krakeend 49

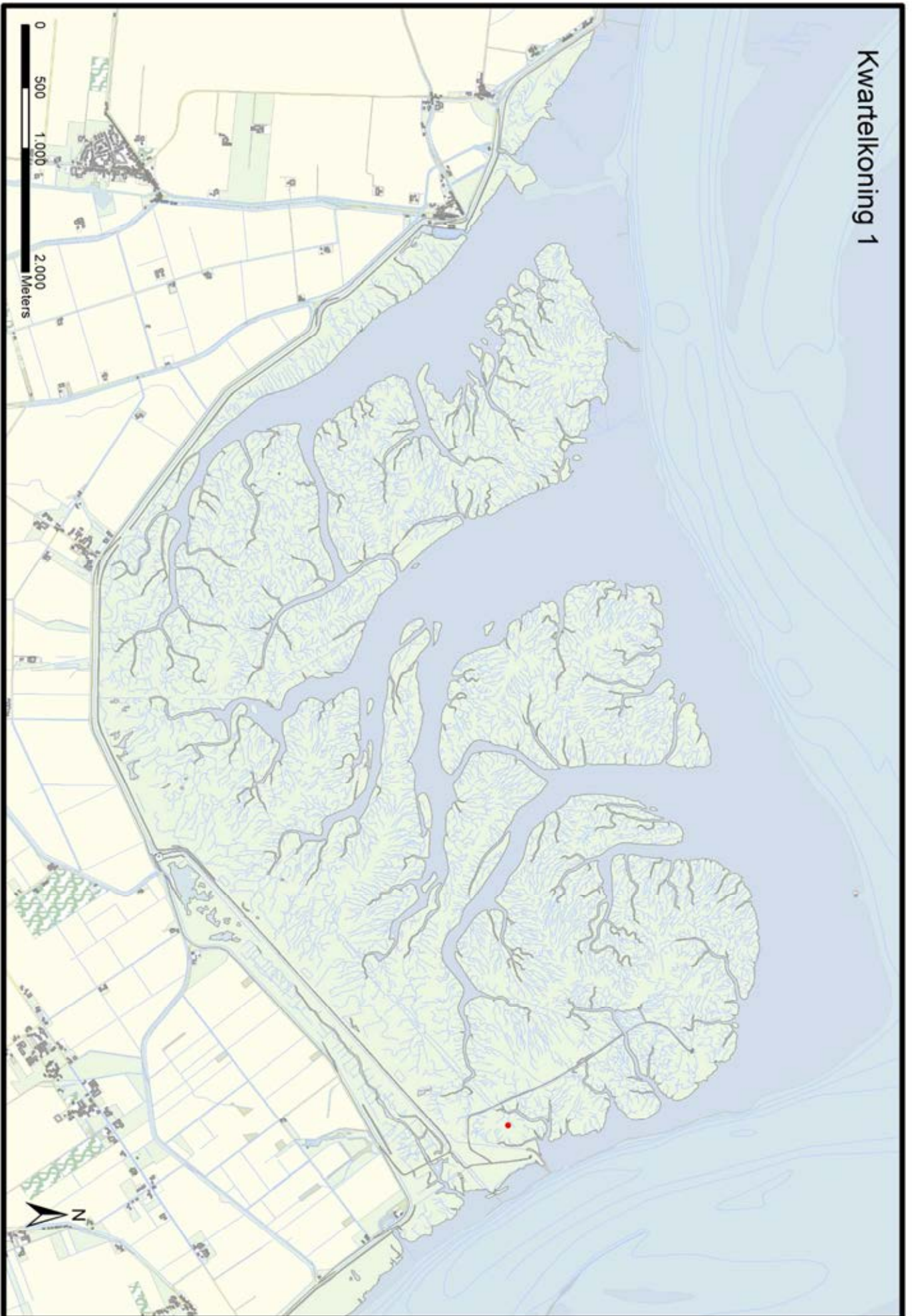
Kuifeend 14

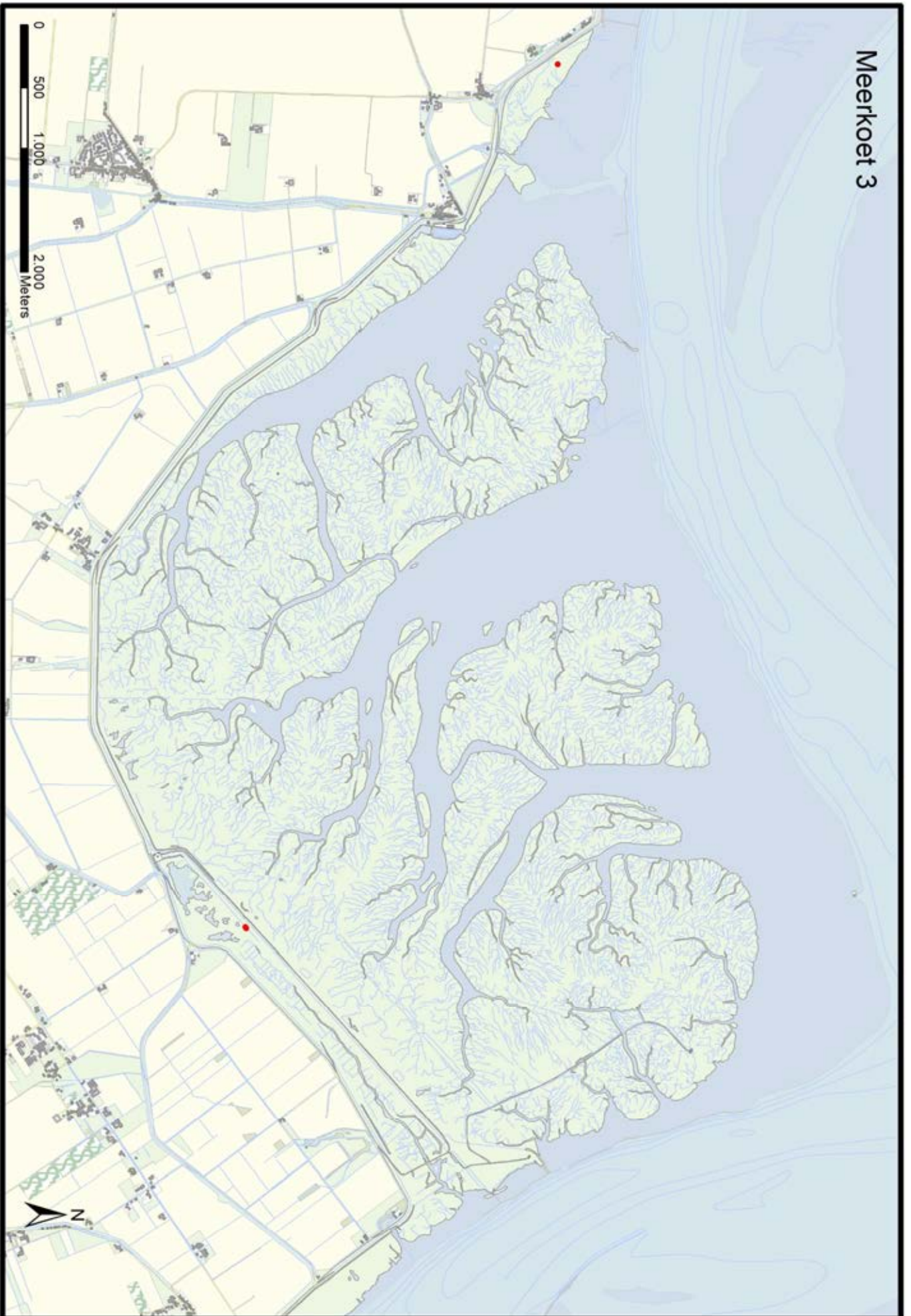
Kwartel 6

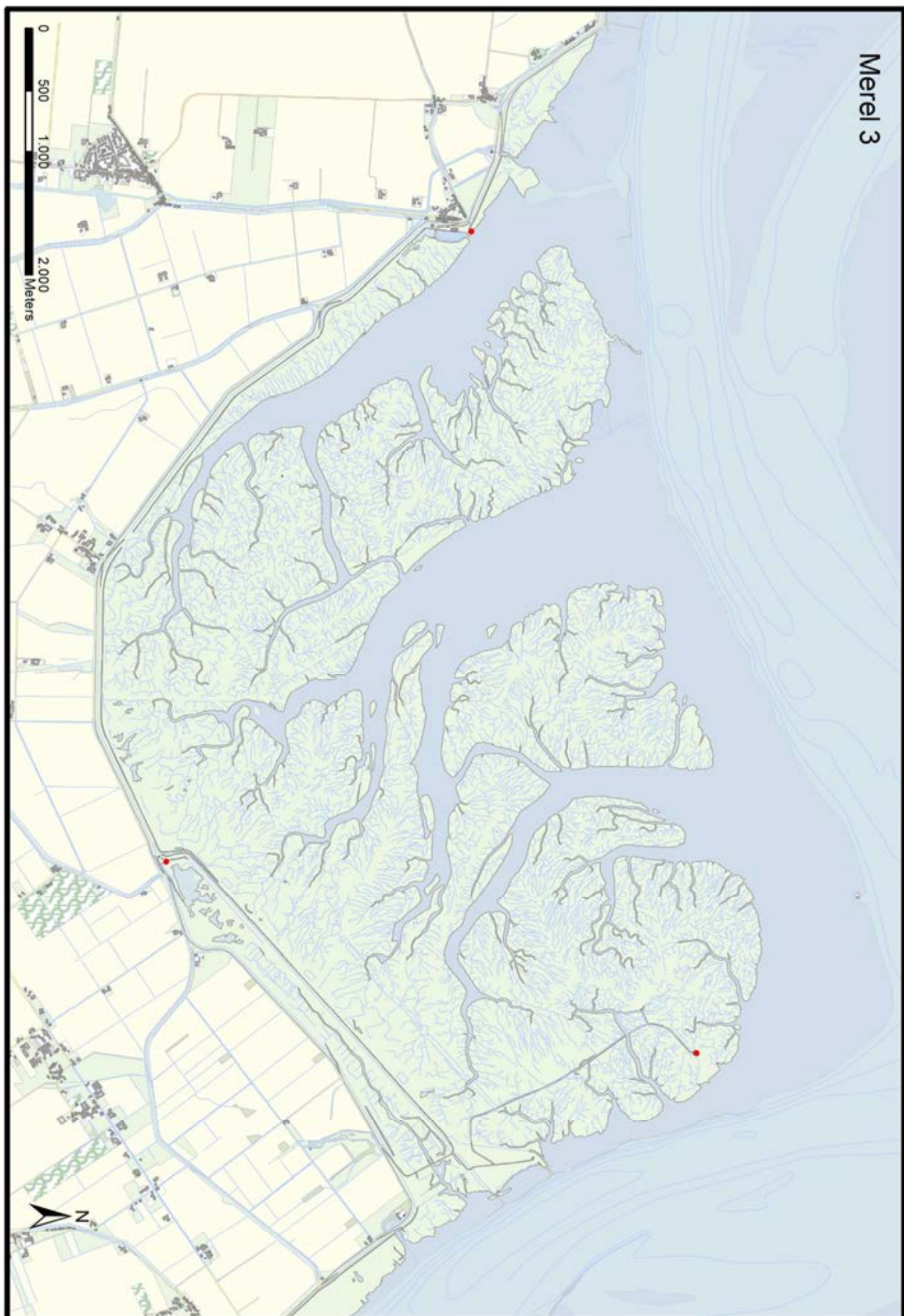
Kwartelkoning 1

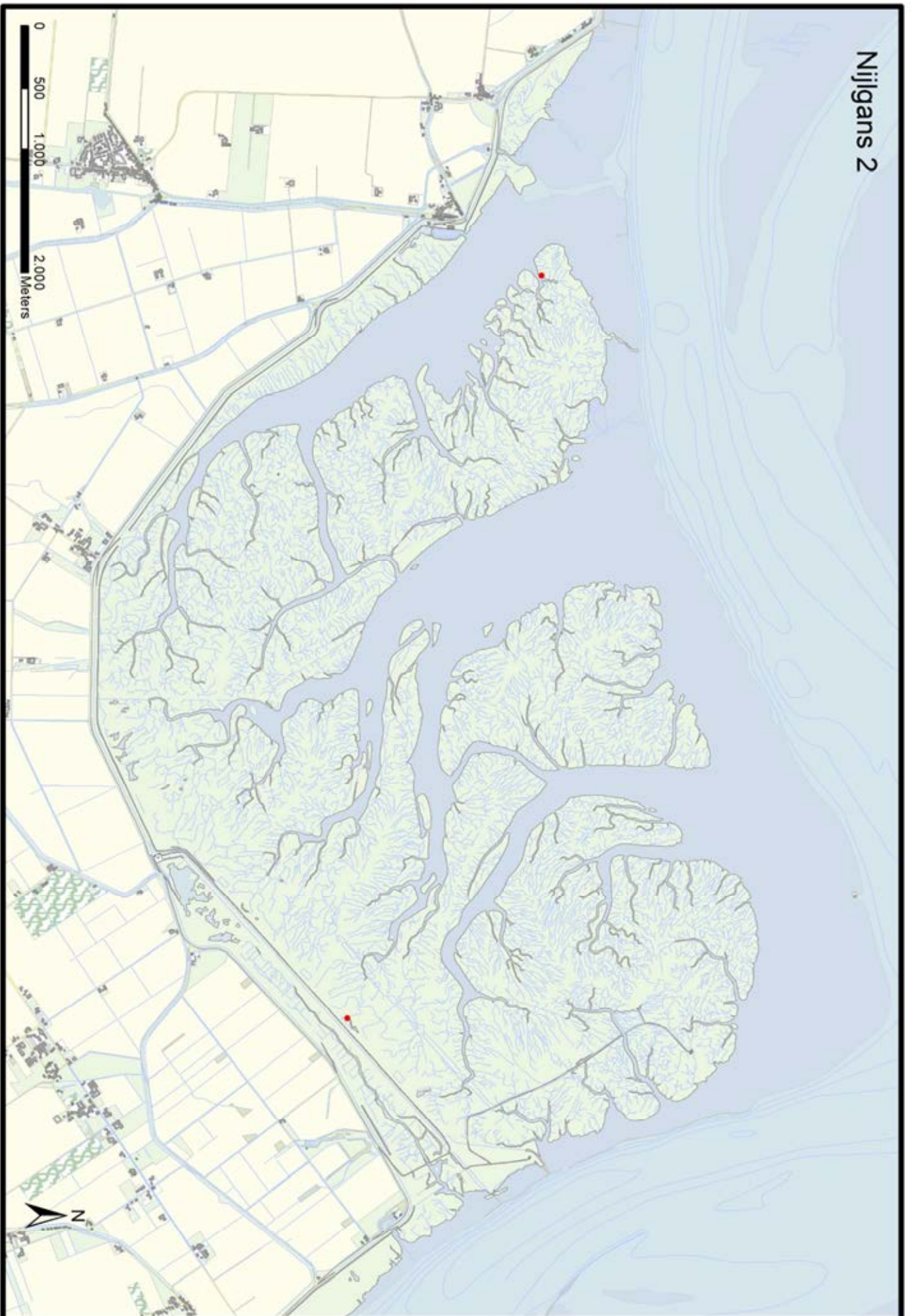
Meerkoet 3

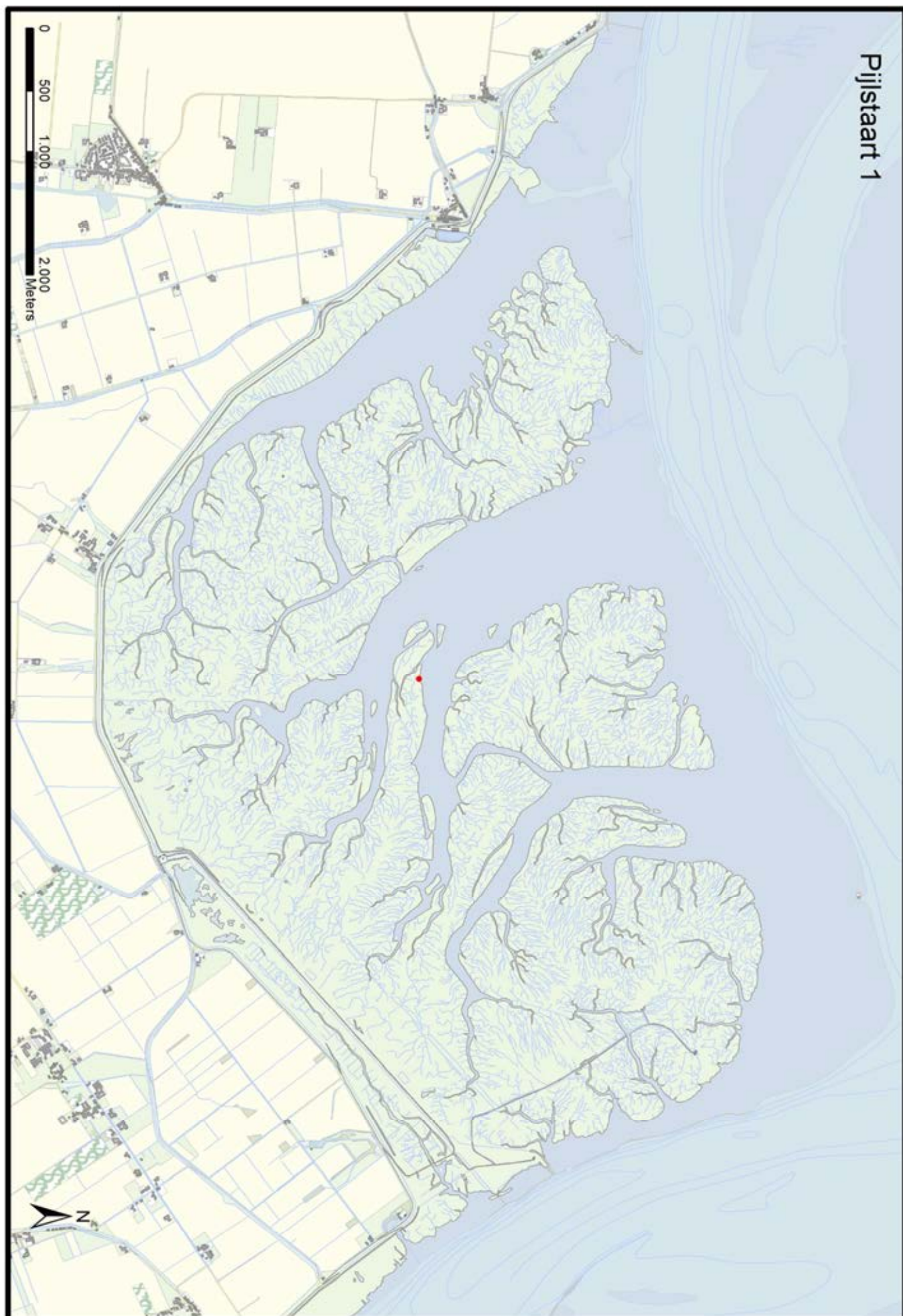
Merel 3

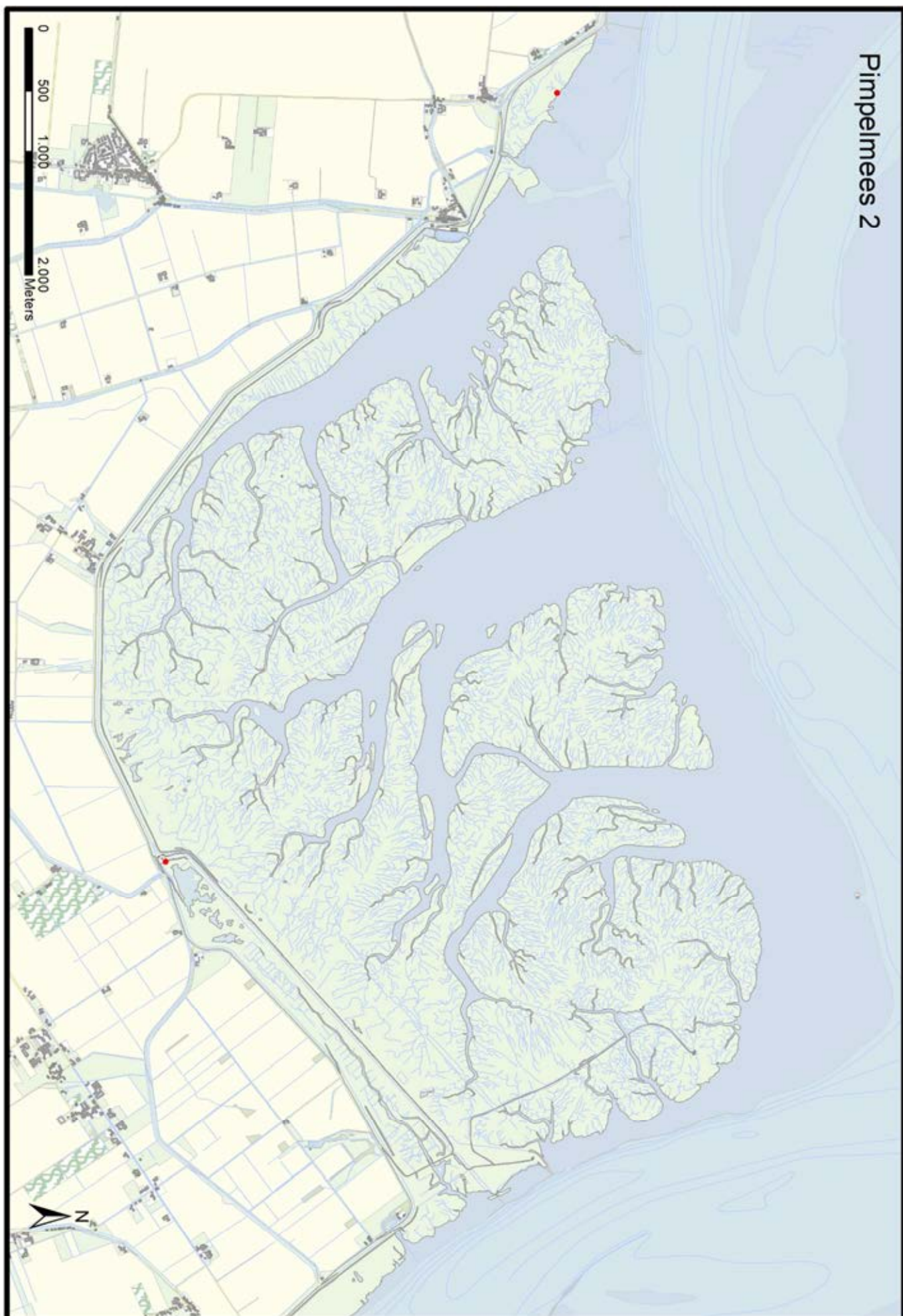
Nijlgans 2

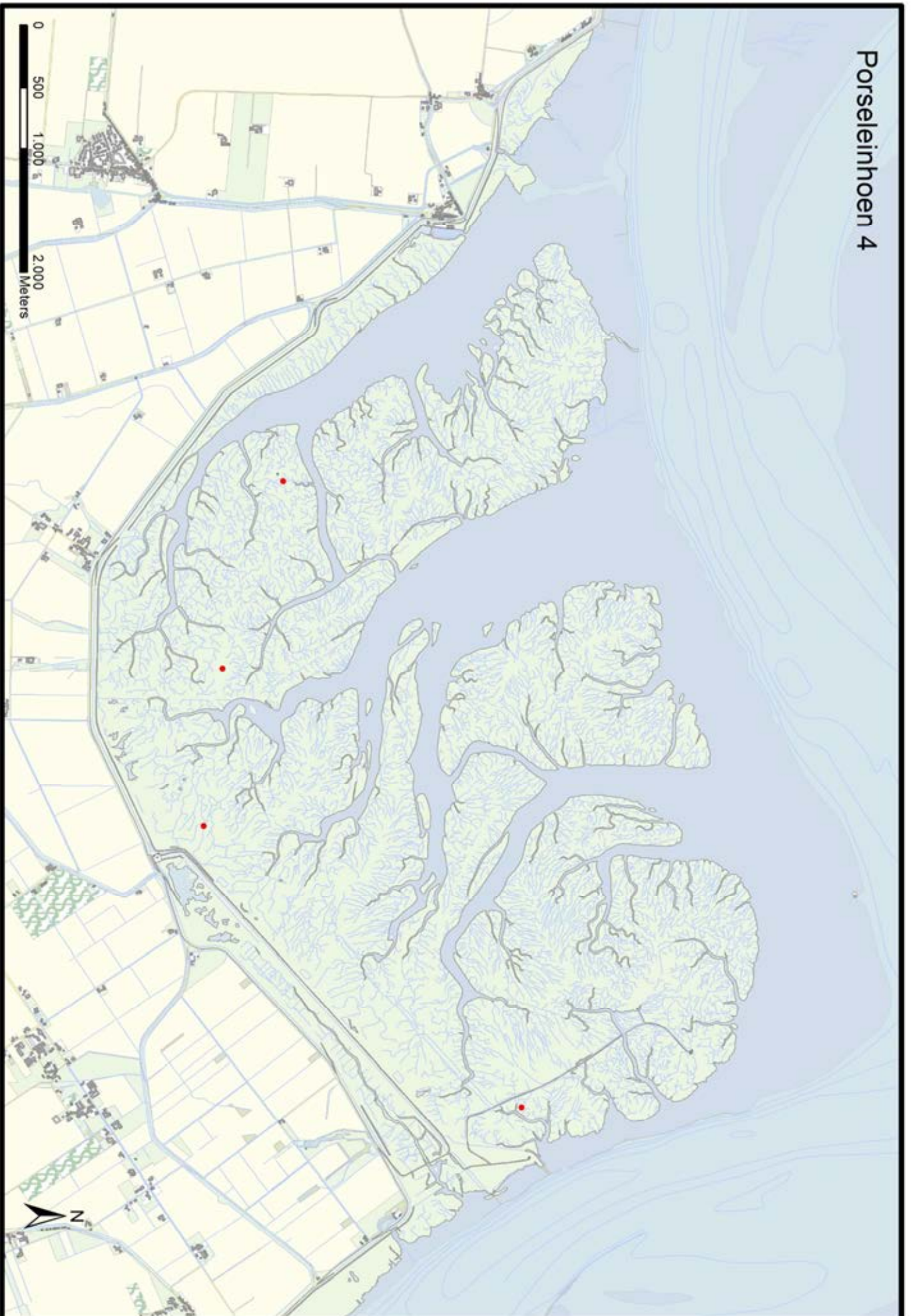
Pijlstaart 1

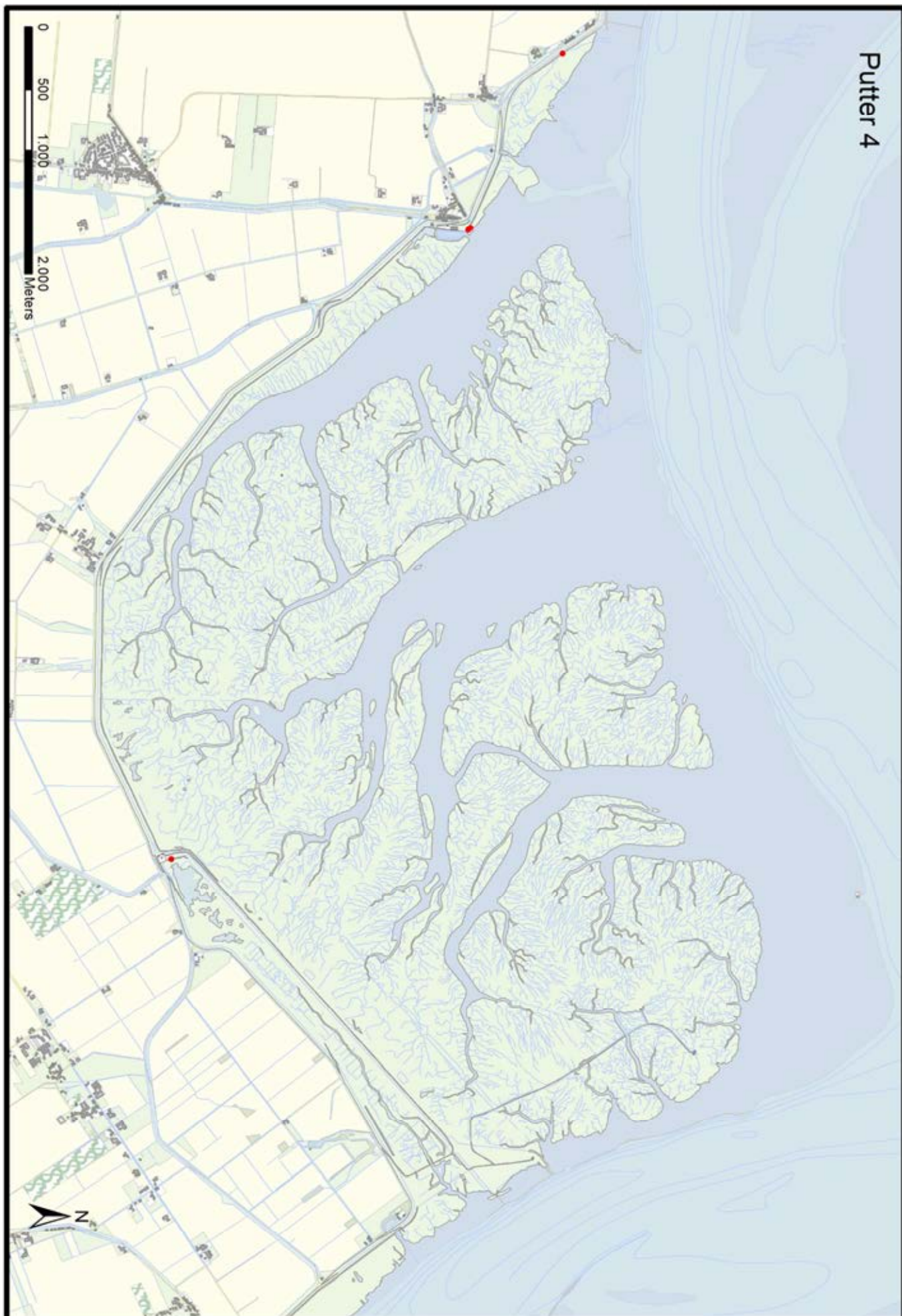
Pimpelmees 2

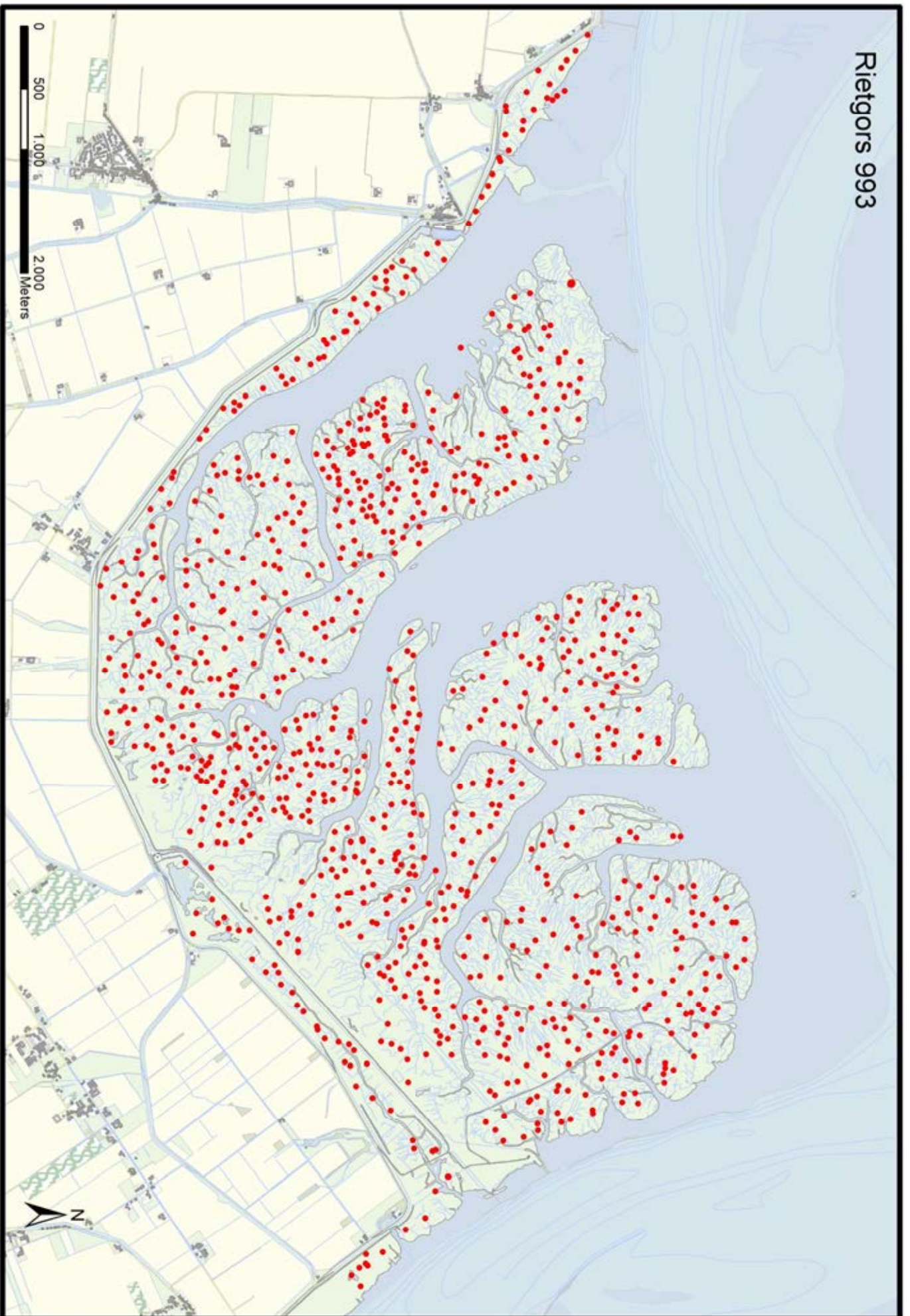
Porseleinhoen 4

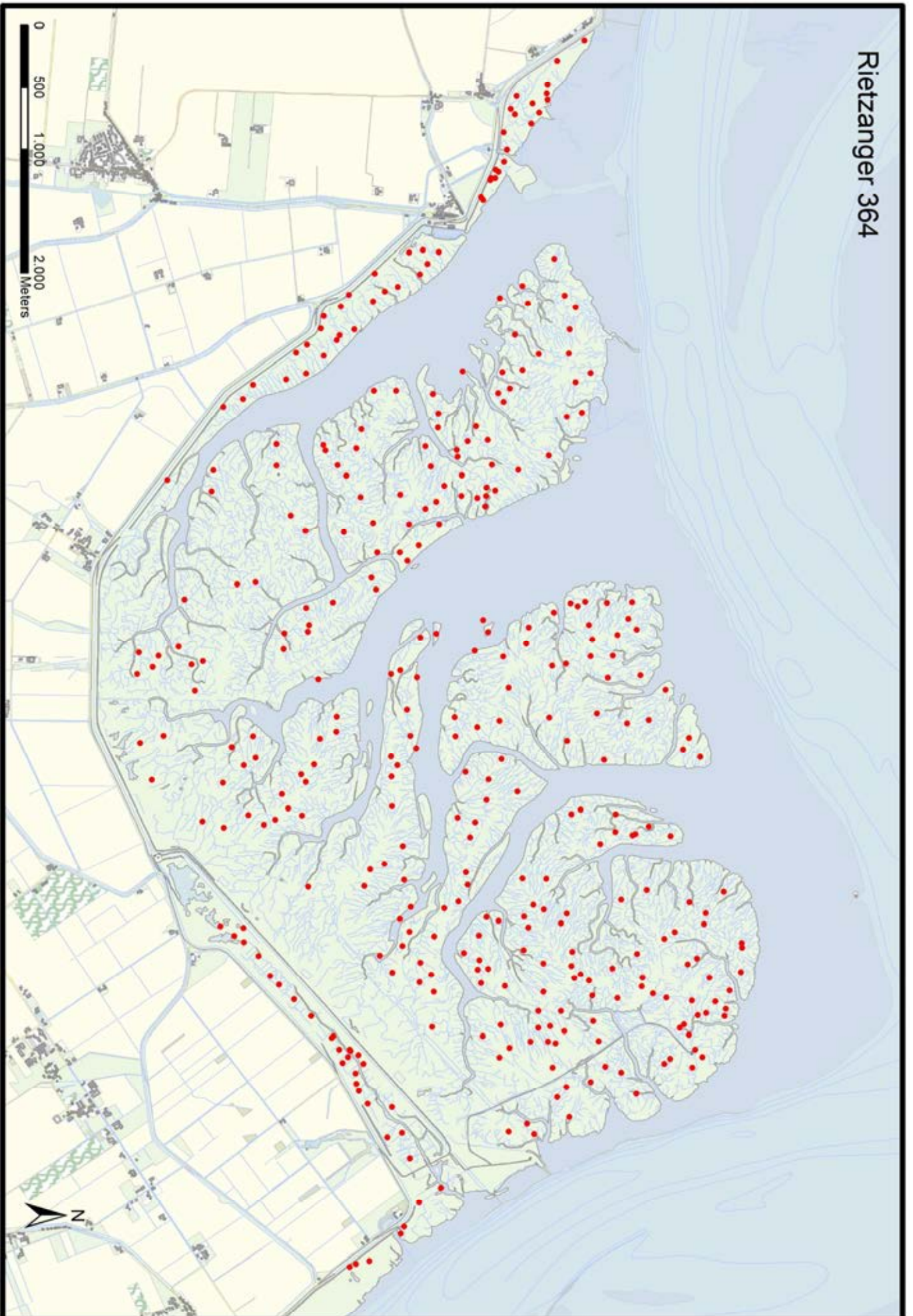

Putter 4

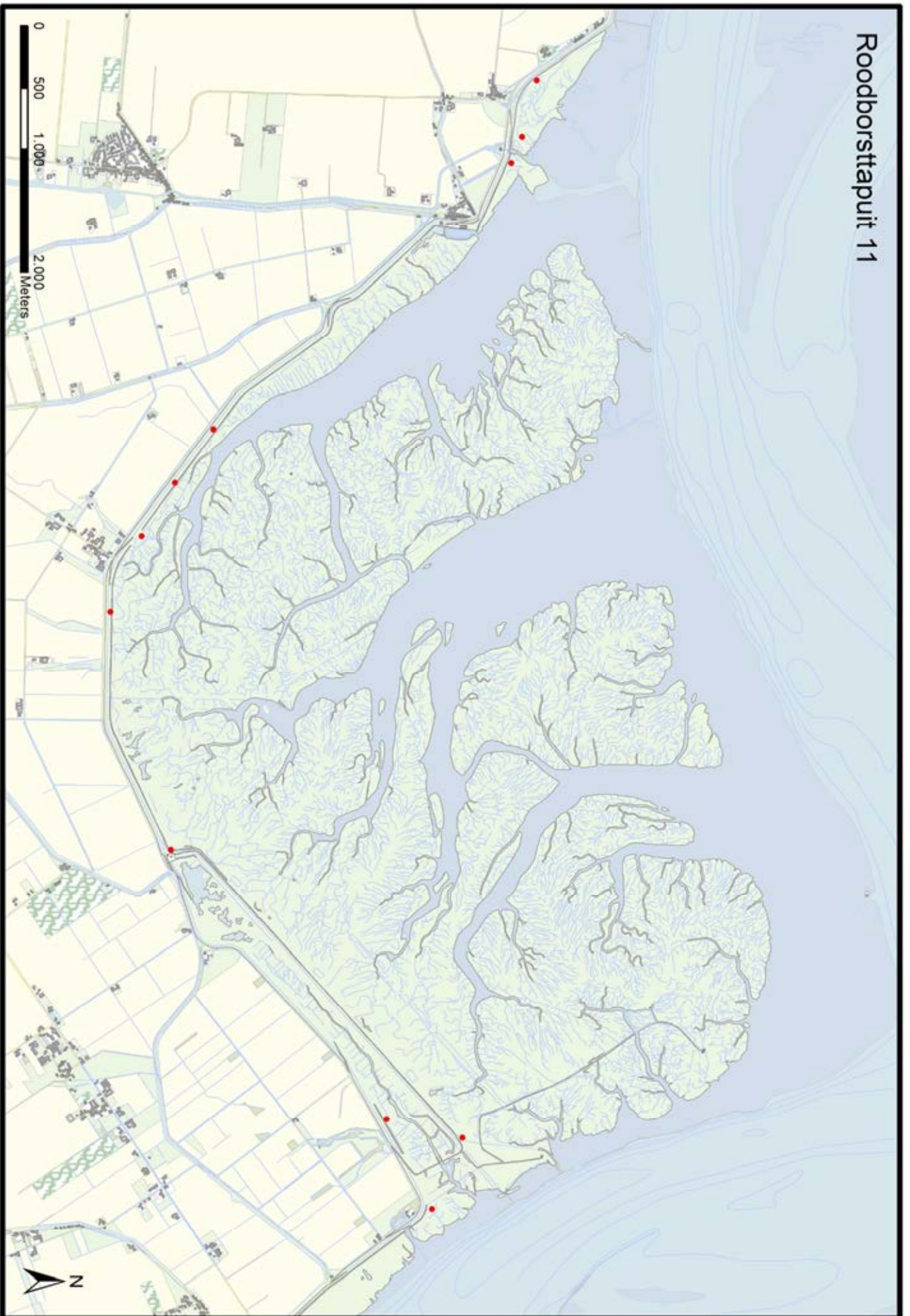

Rietgors 993

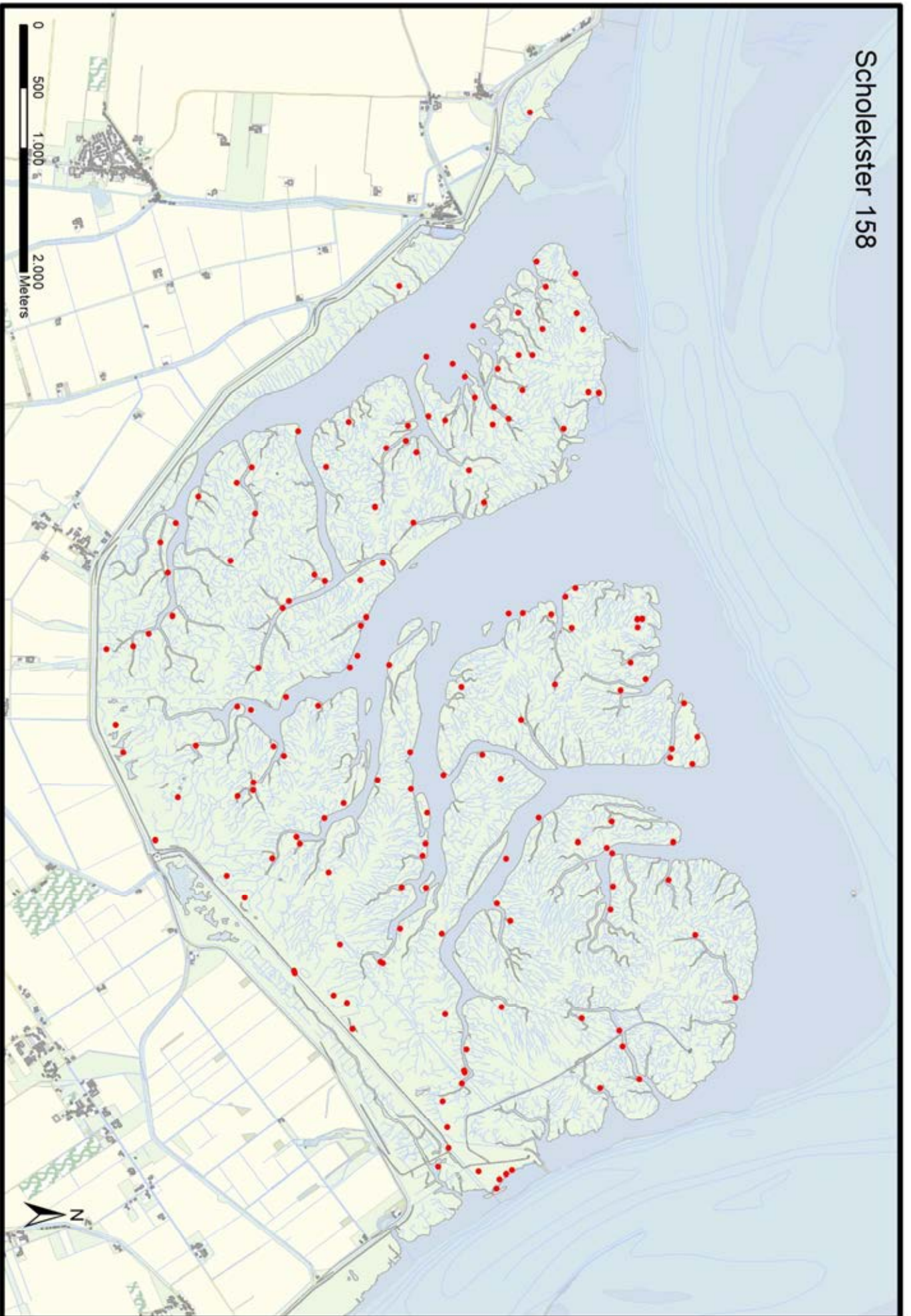

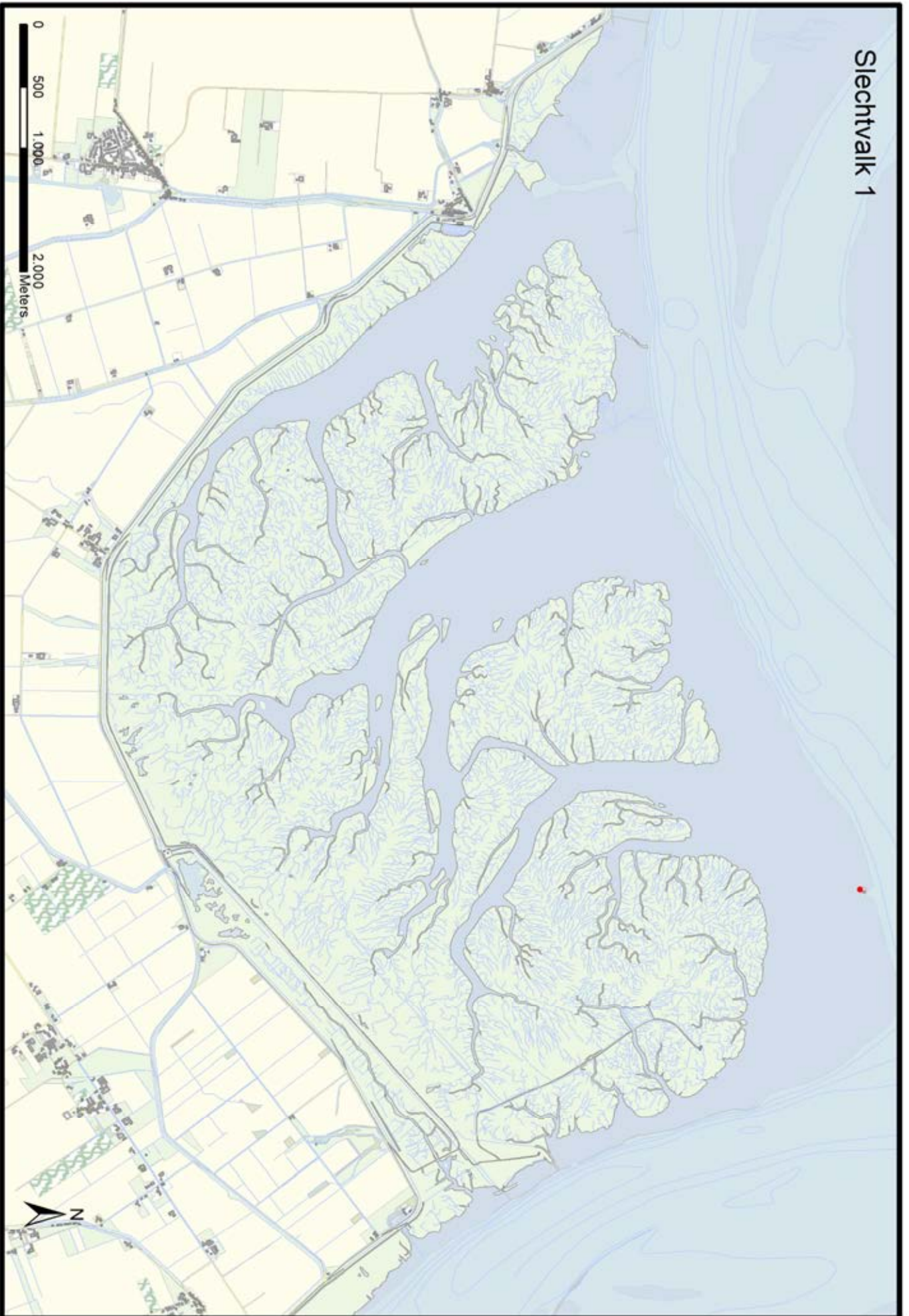
Roodborsttapuit 11

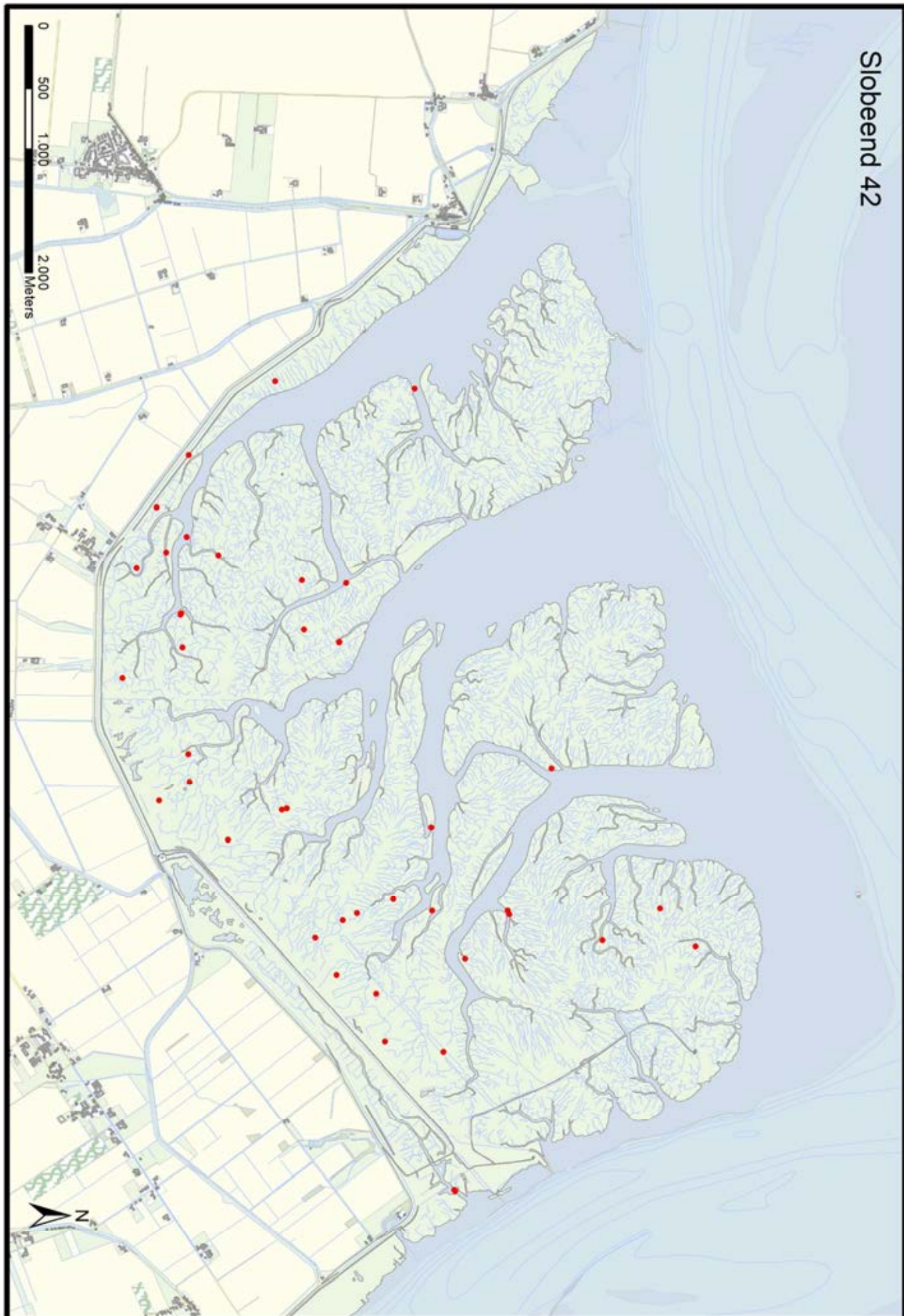
Scholekster 158

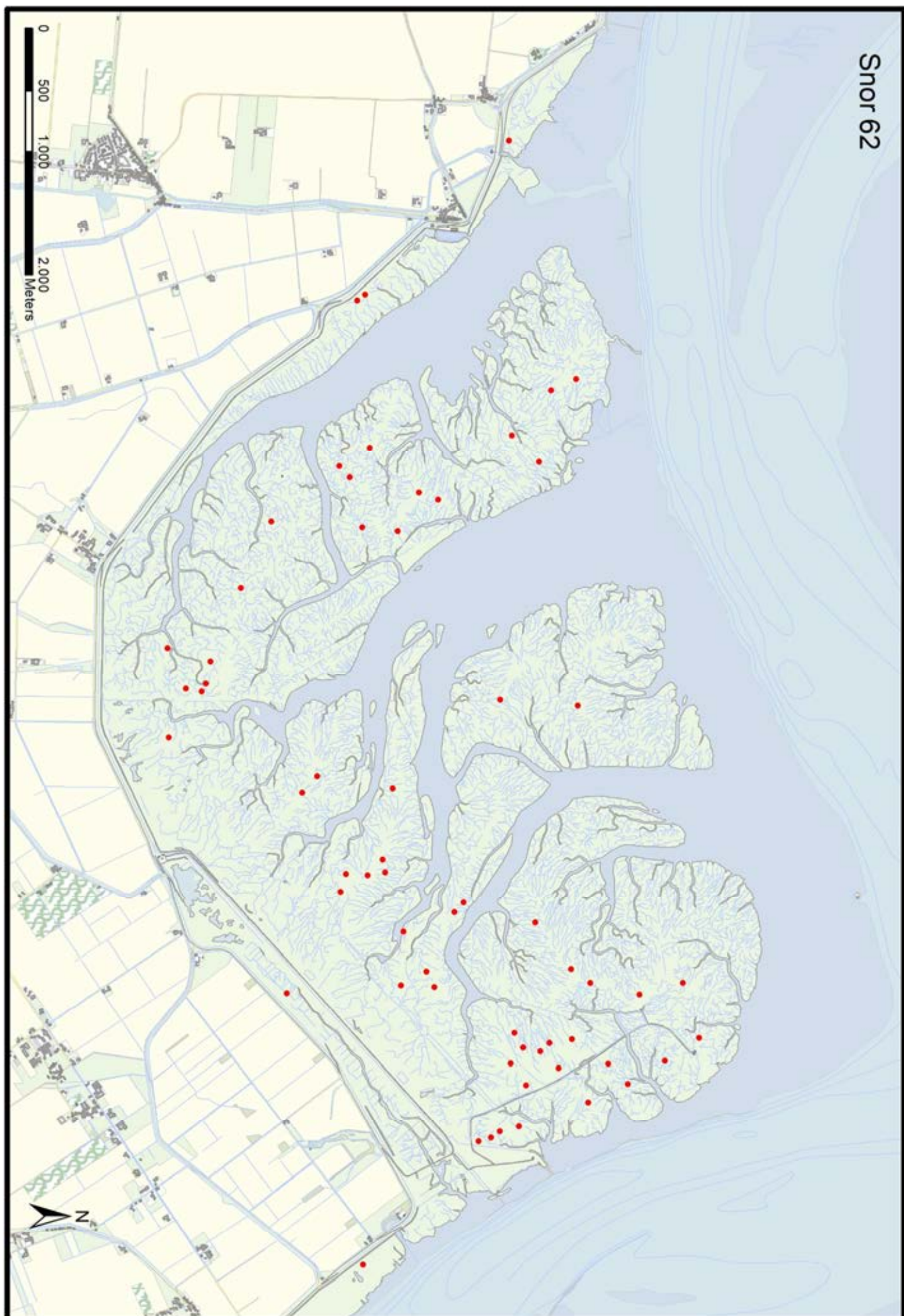

Slechtvalk 1

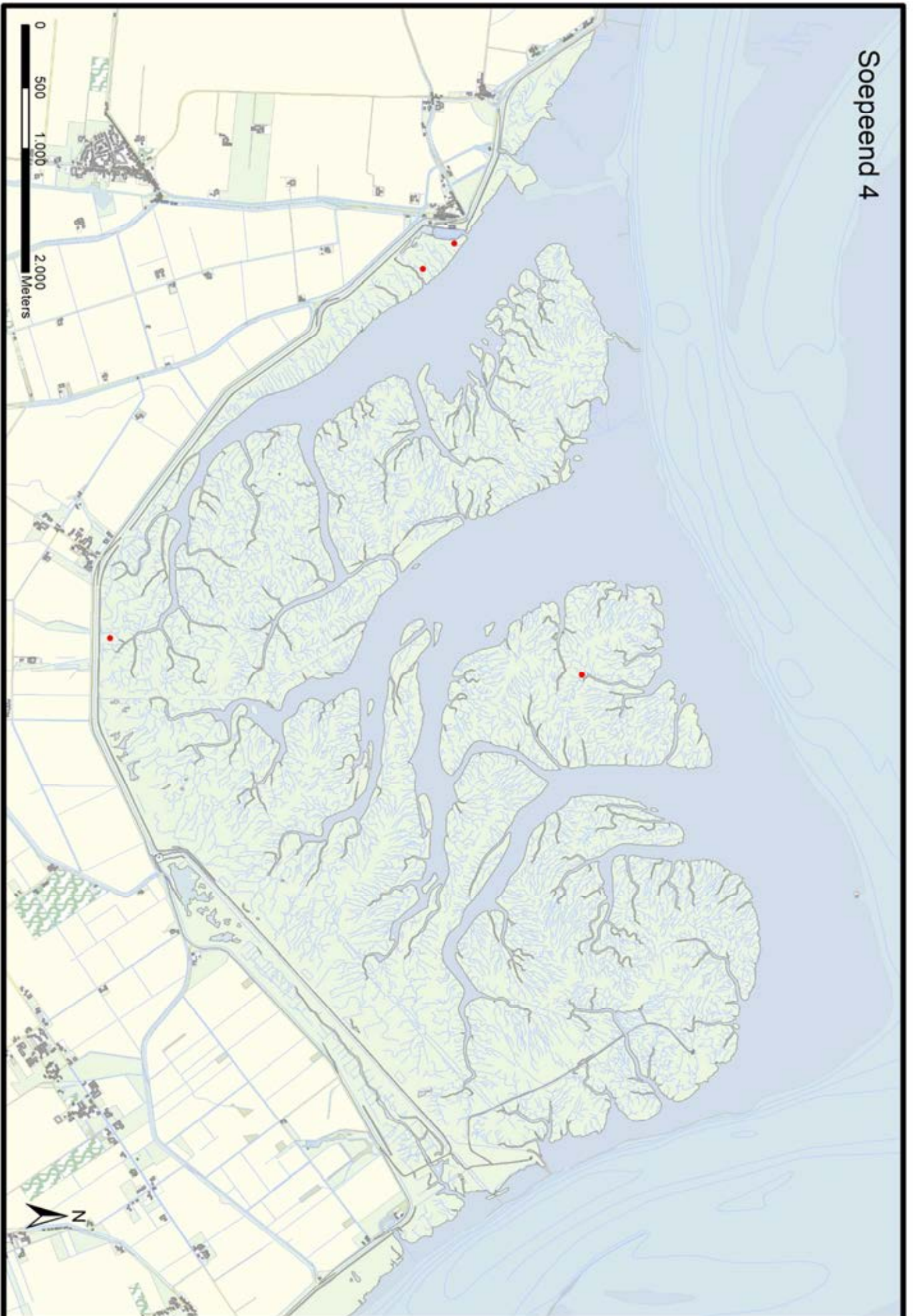

Slobeend 42

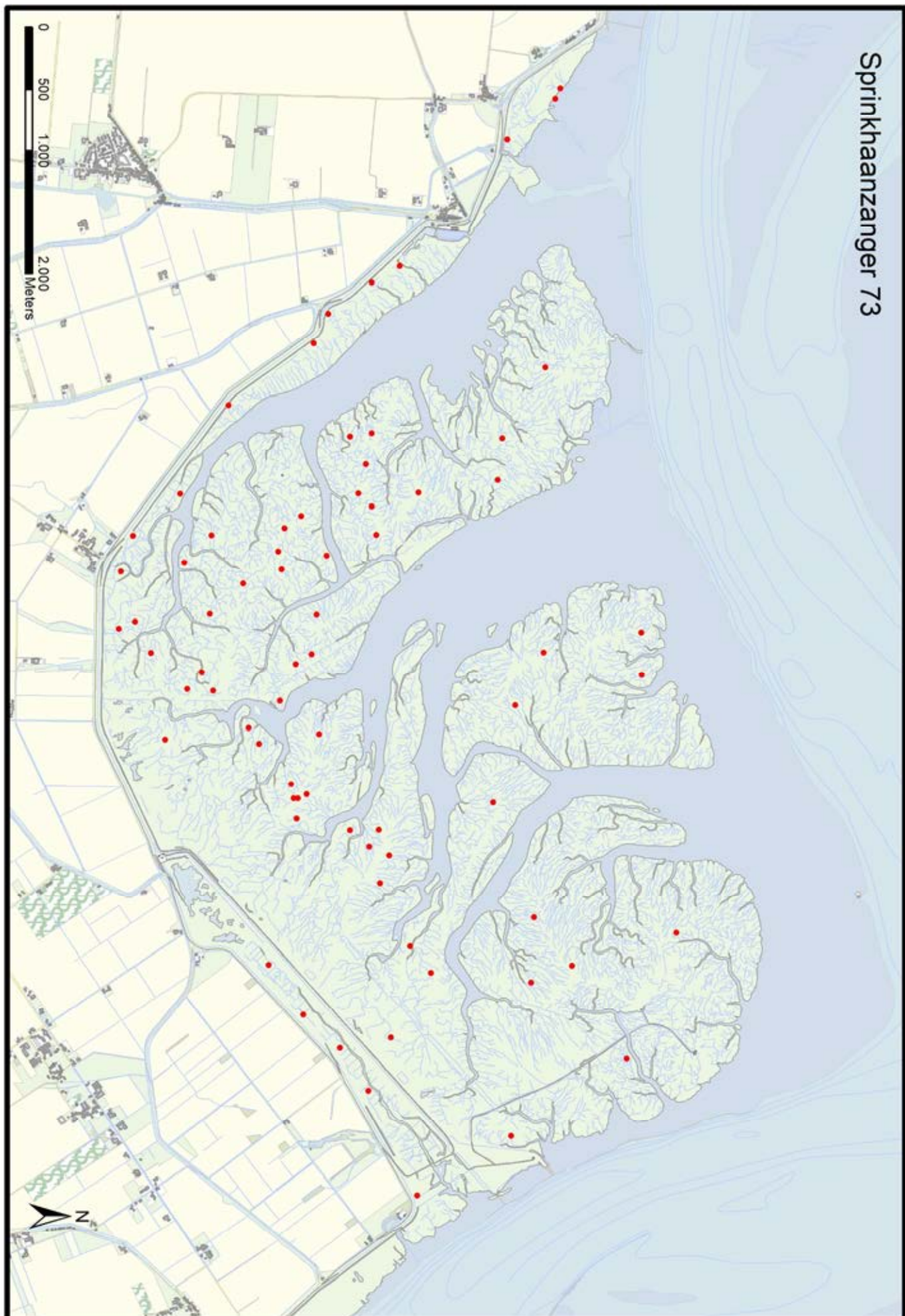

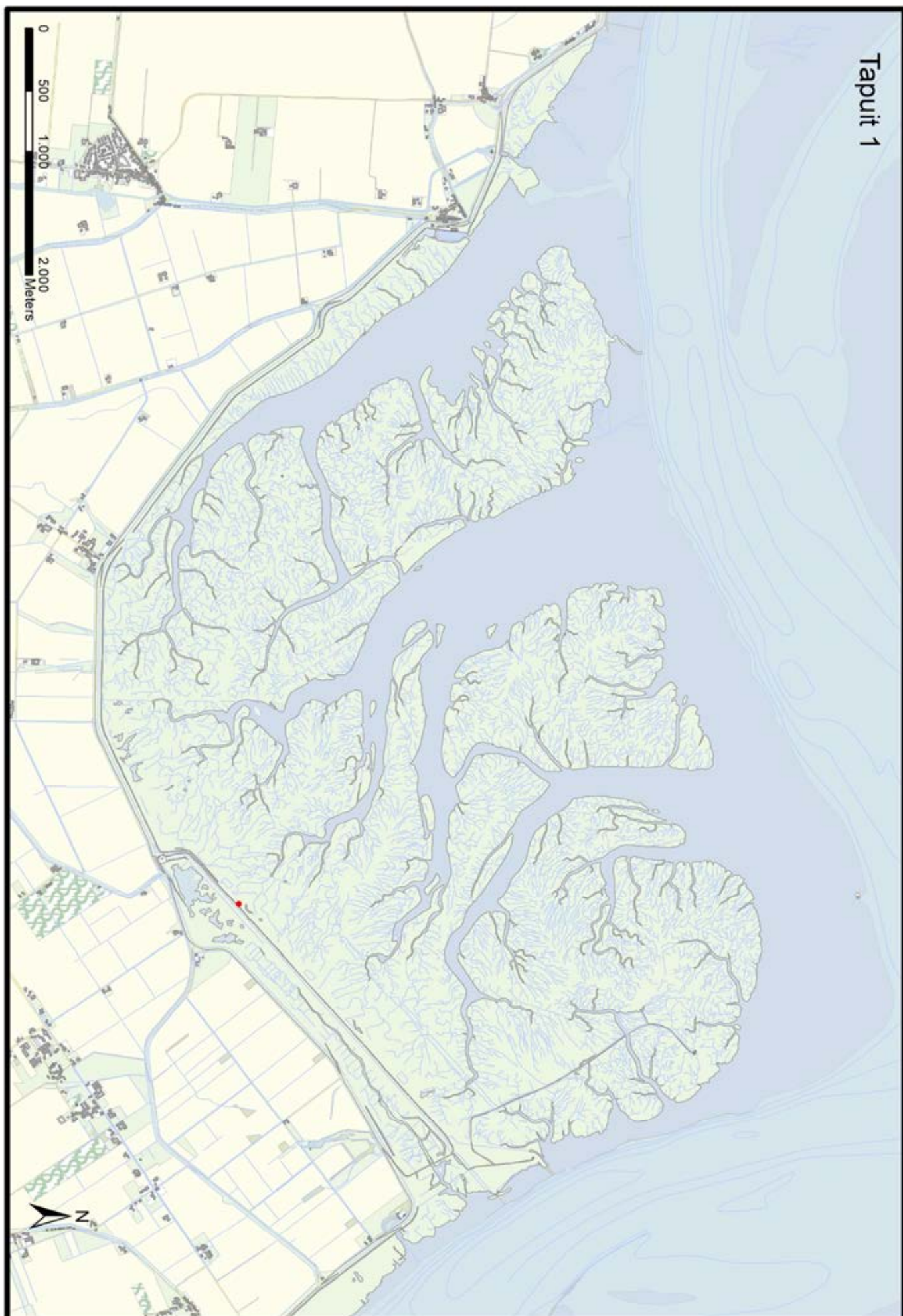
Soepeend 4

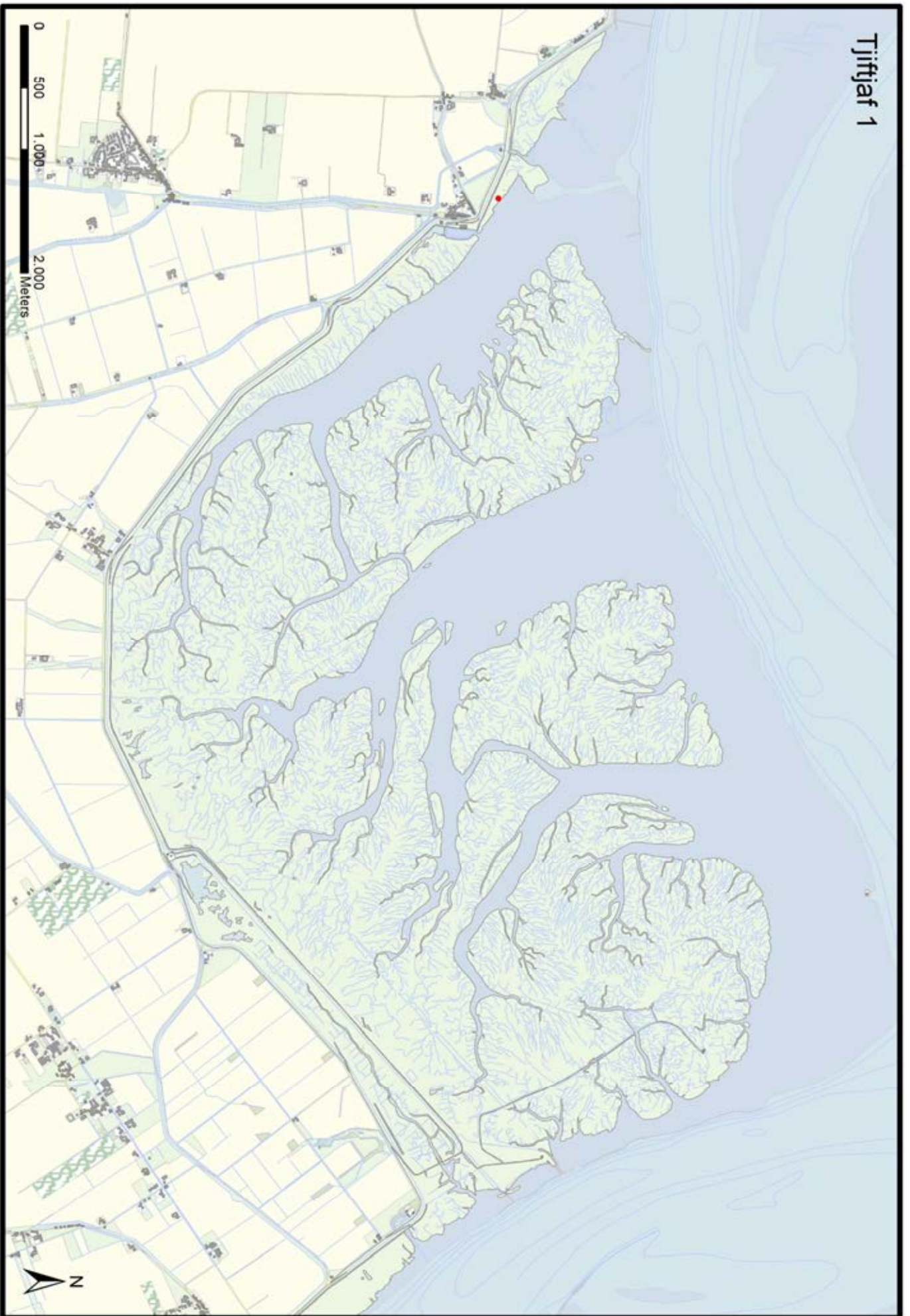

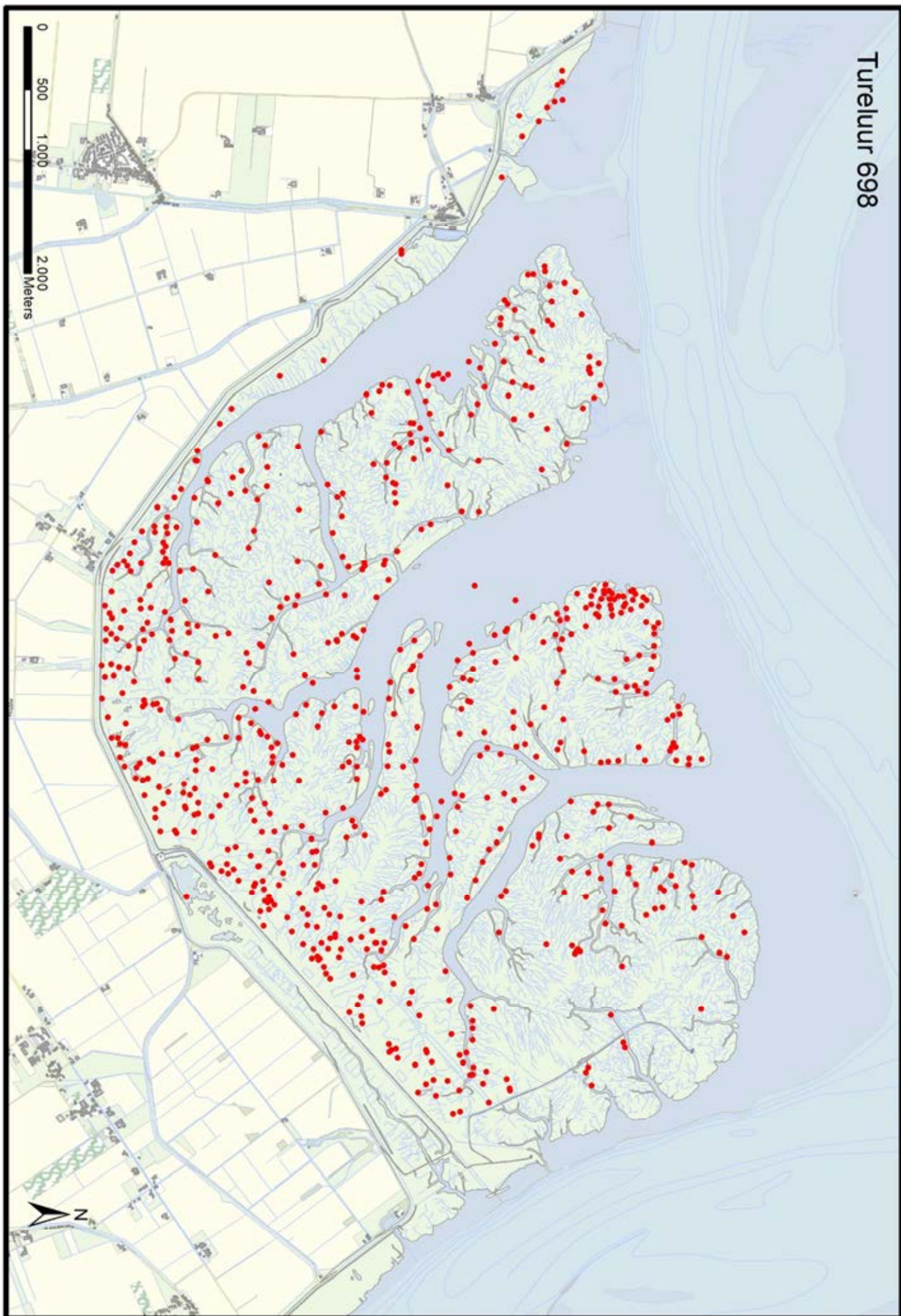
Sprinkhaanzanger 73

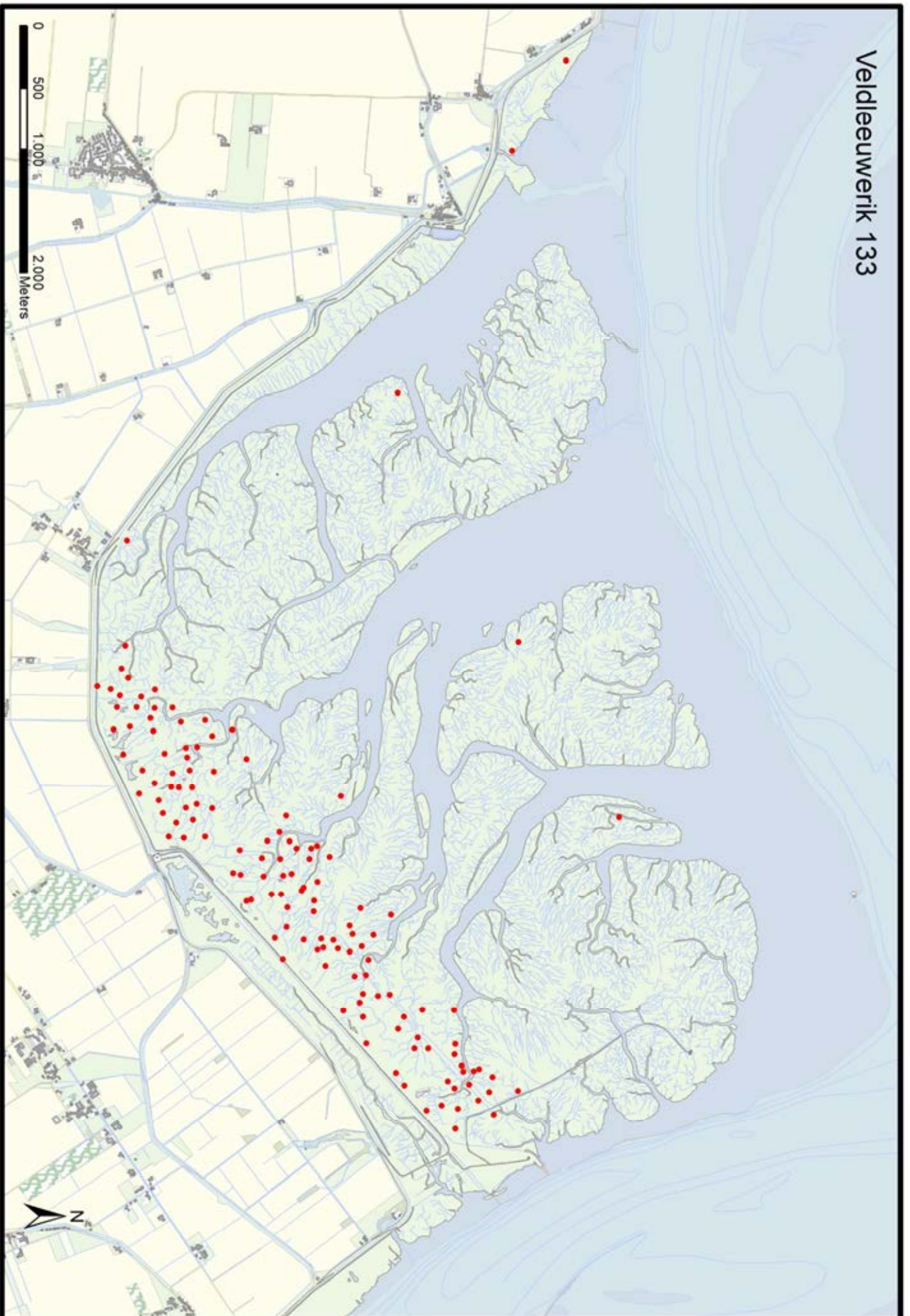
Tapuit 1

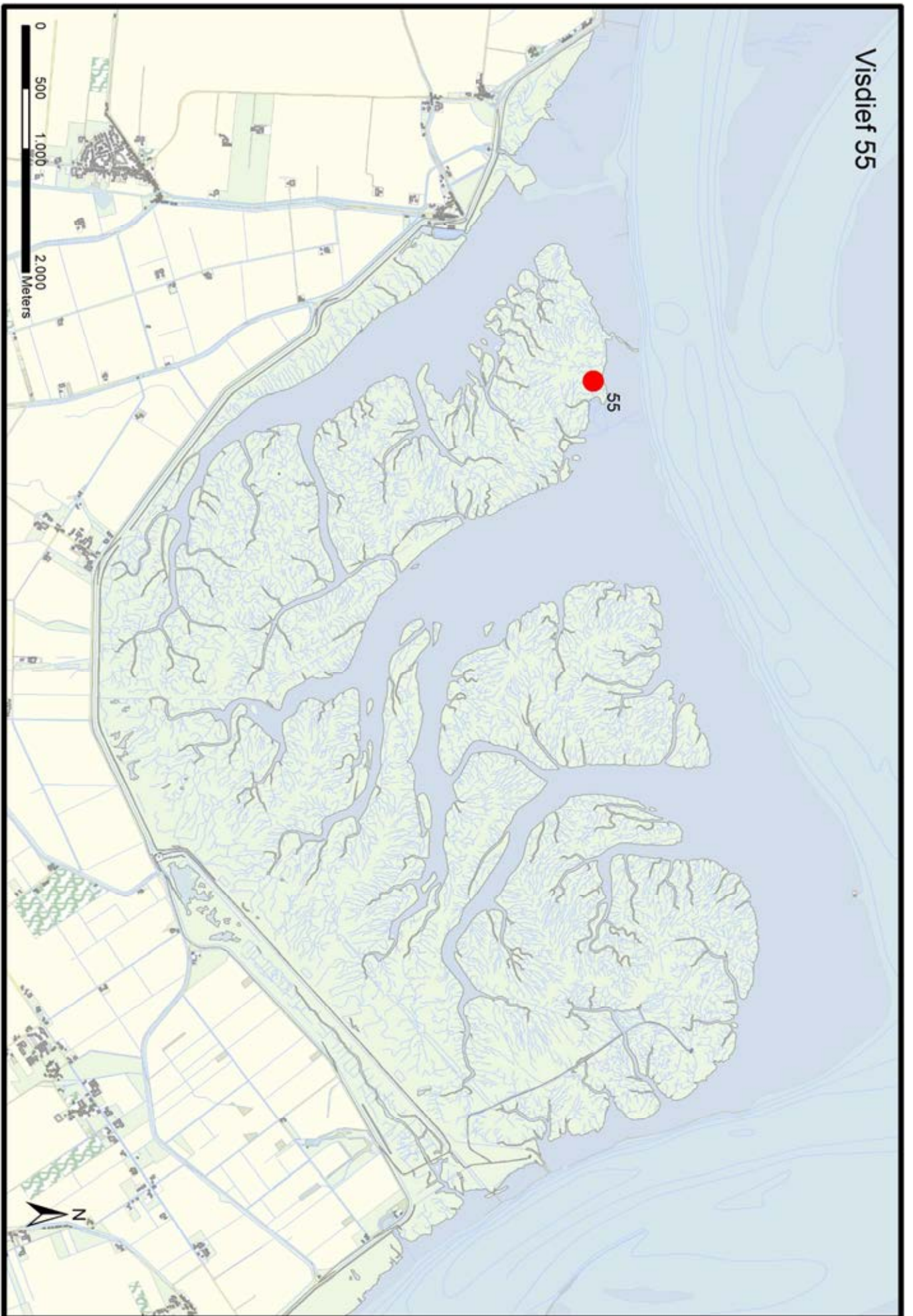

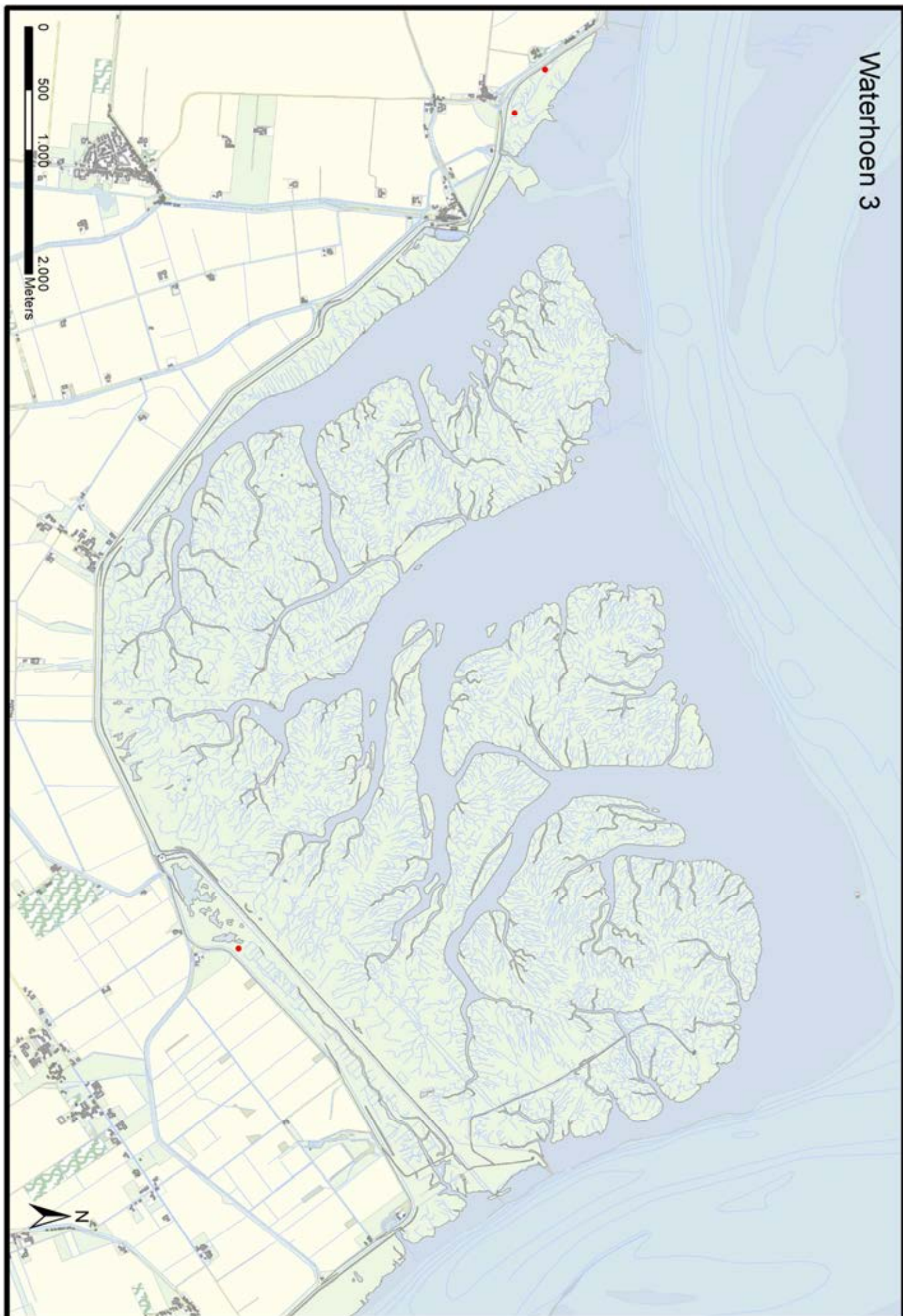
Veldleuwerik 133

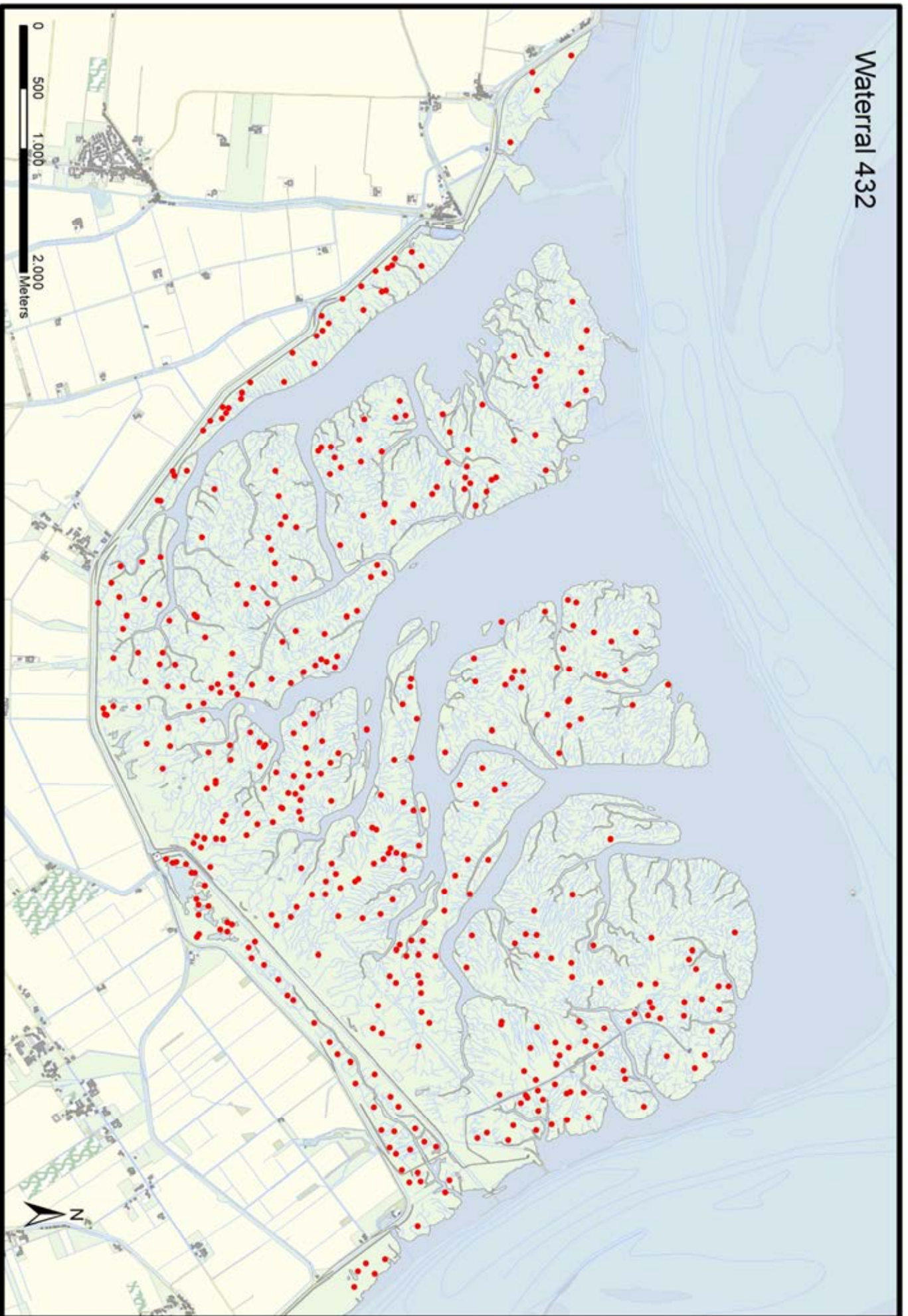
Visdief 55

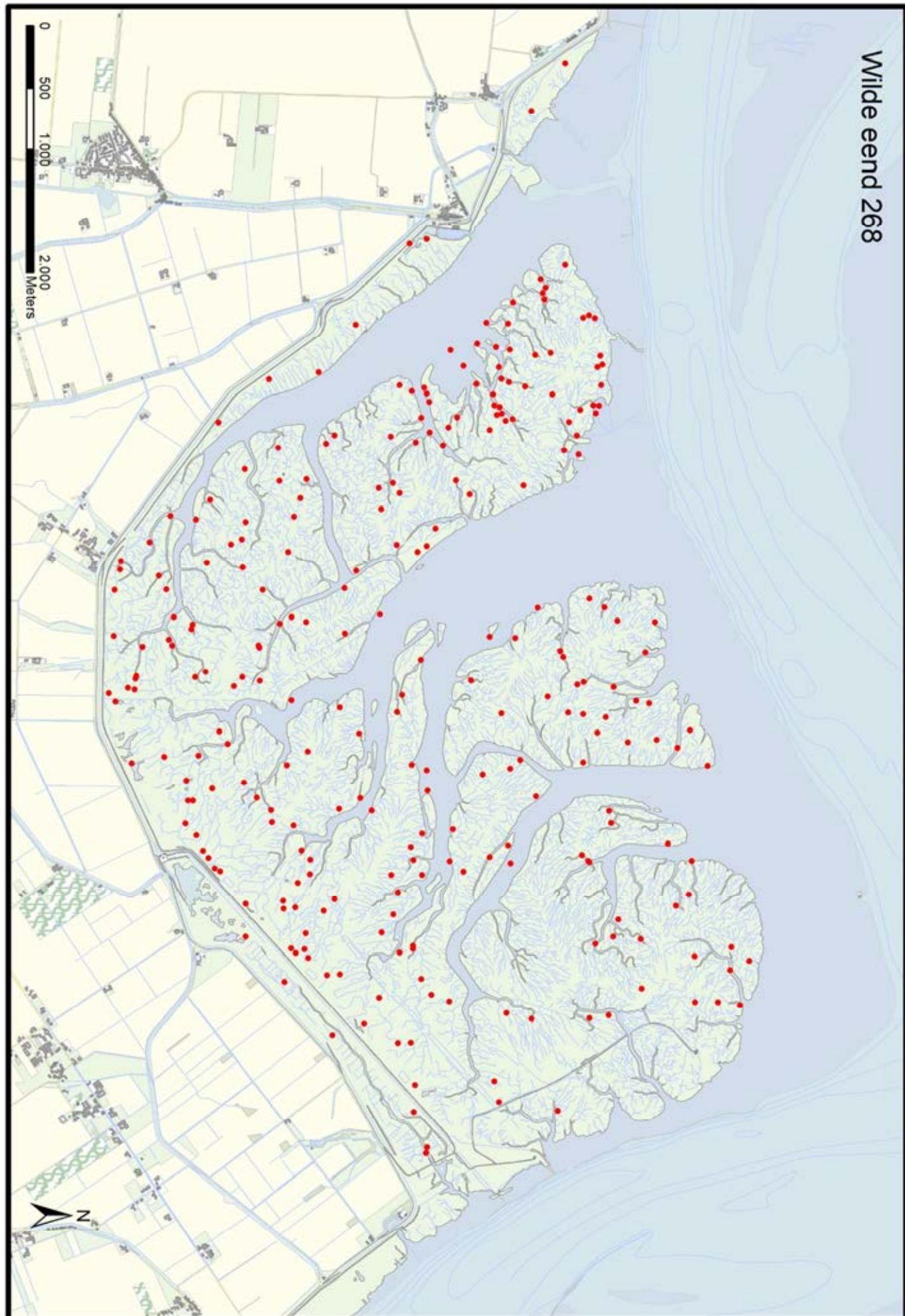
Waterhoen 3

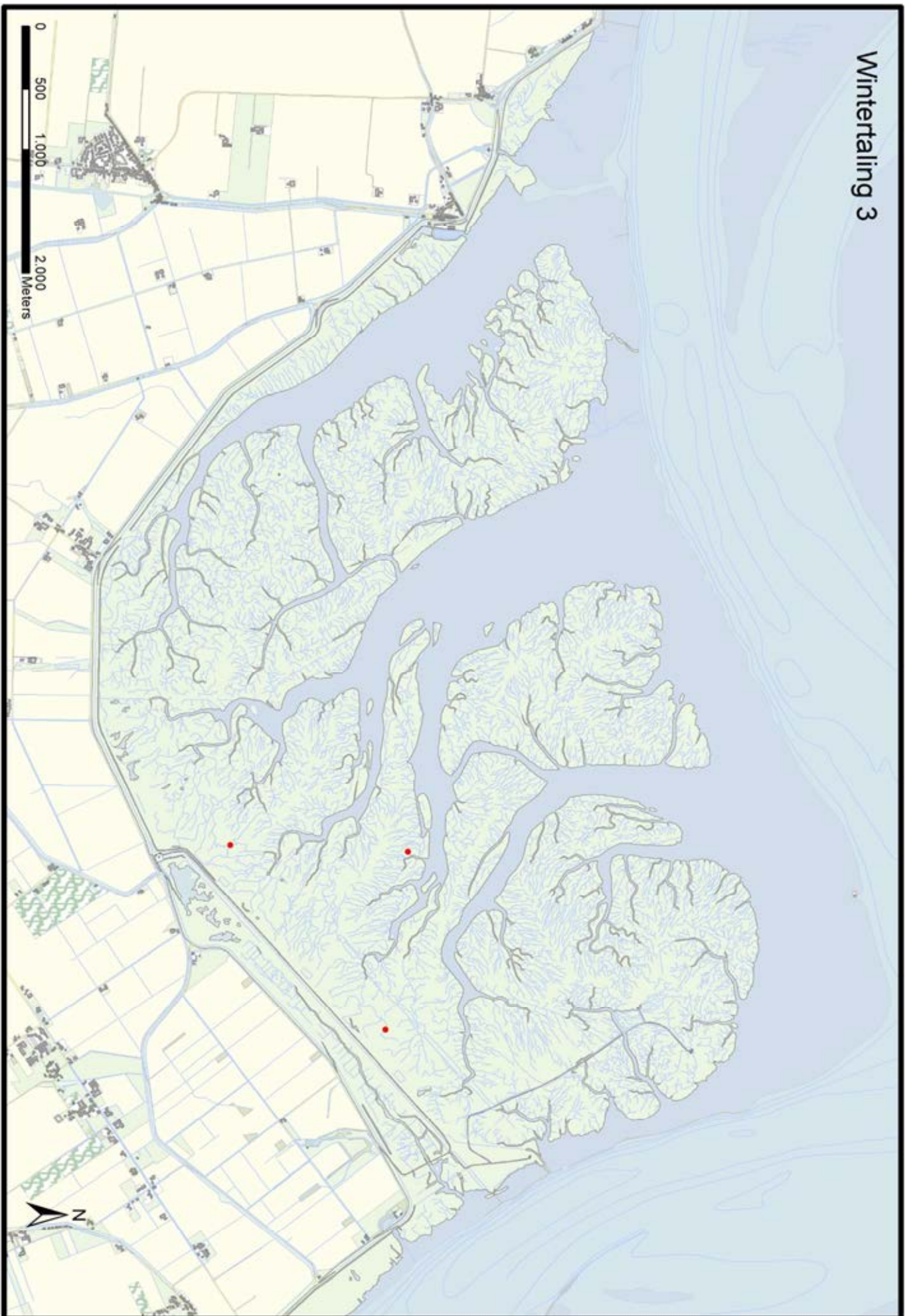
Watteral 432

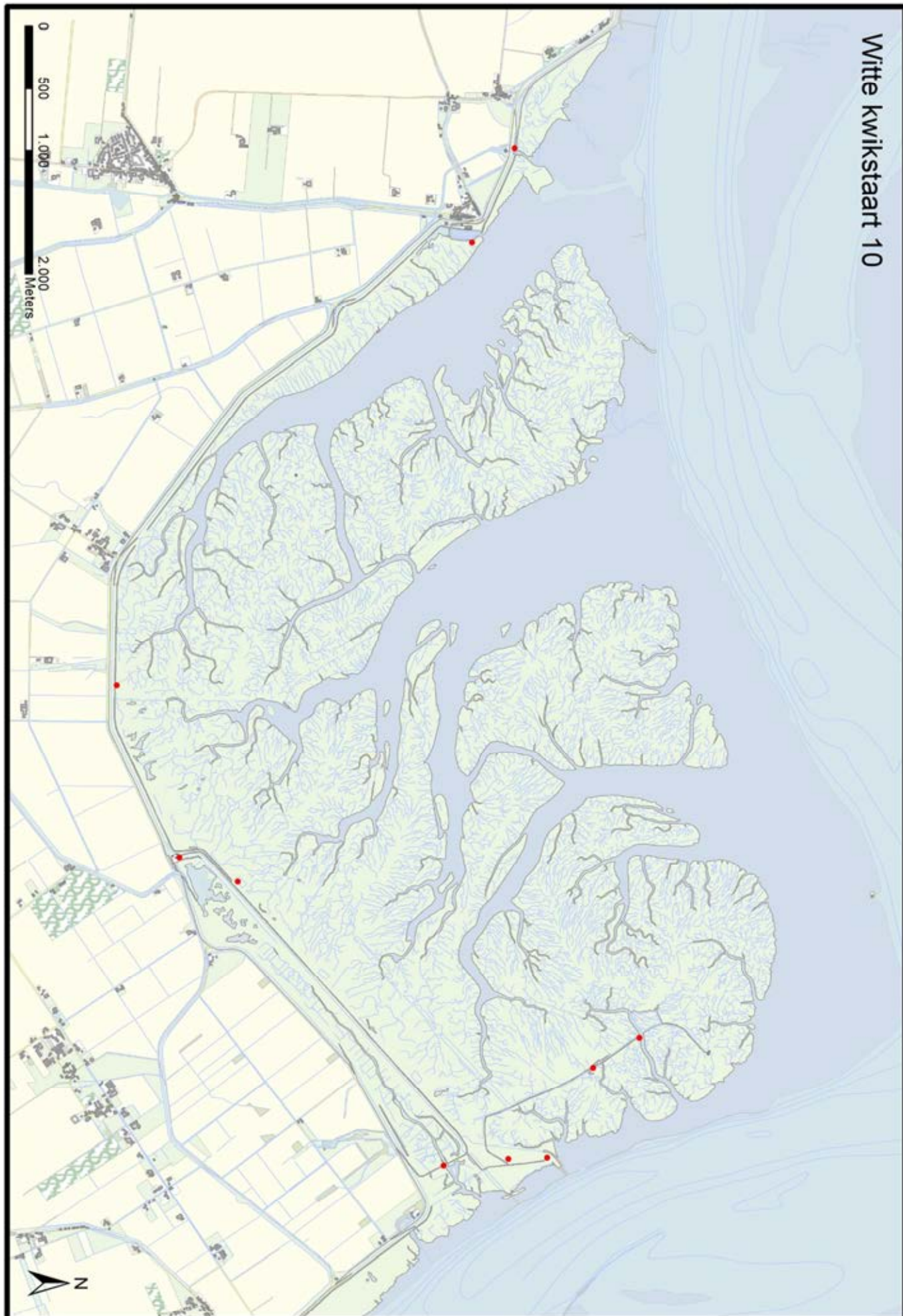
Wilde eend 268

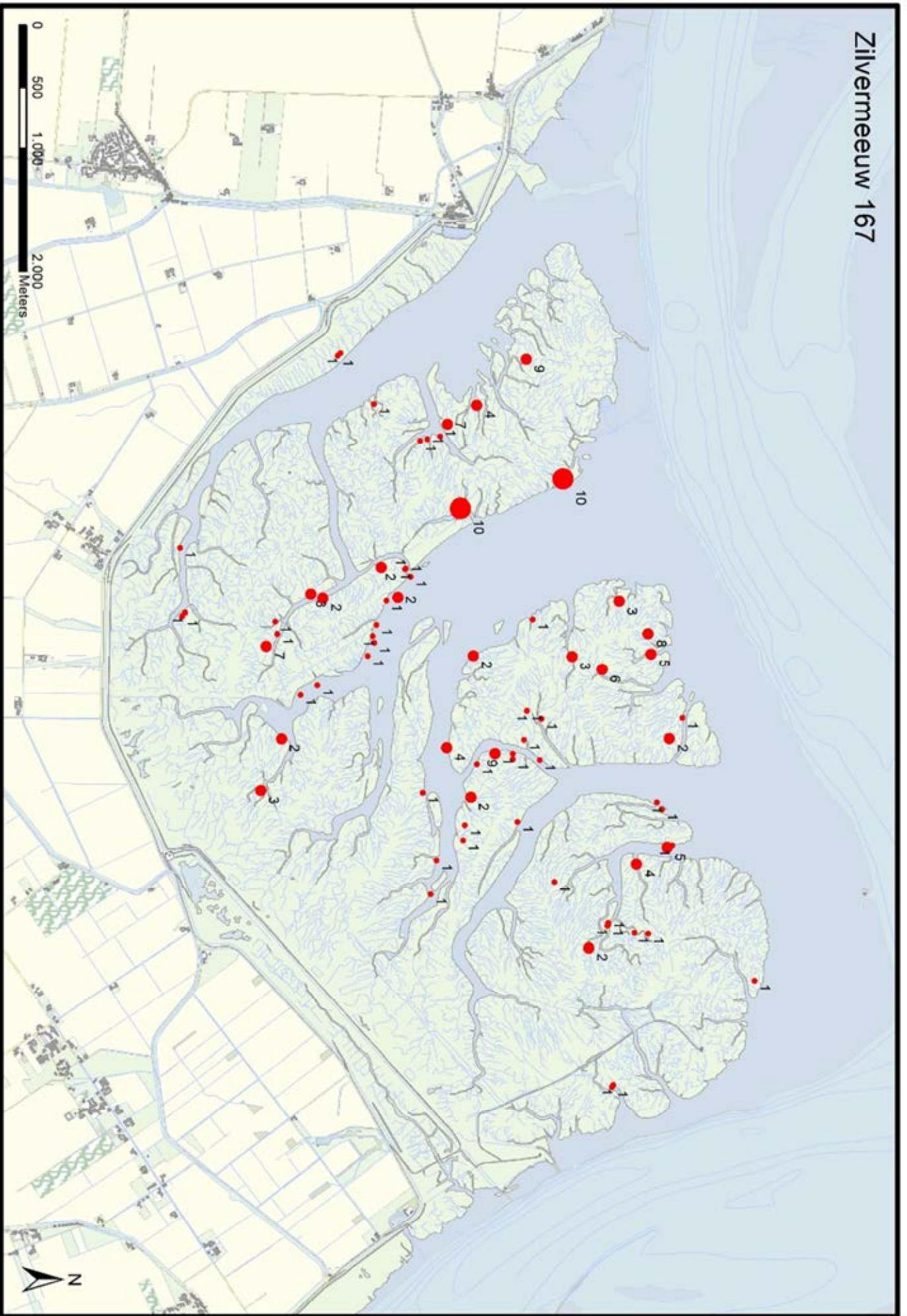
Wintertaling 3

Witte kwikstaart 10

Zilvermeeuw 167

Zwarte kraai 10

